

מגילת איכה

פירוש בדרך פשט רמז דרש סוד:

- פשט - פירוש רש"י
- רמז – חשבונני ורעיוני
- דרש – פירוש עזרא מצר
- חסידות – פירוש מרבי ישראל בעש"ט, רבי נחמן מברסלב.
- סוד – ליקוטים מספר הזוהר הקדוש, זוהר חדש ועוד.

ליקט וערך

כלפון אליהו בן חיים

פה נוף אילון תשע"ו

הערה: חלק מן הביאורים לא גמורים כי אני לומד
מגילת איכה רק בג' השבועות.

לעדכונים ראו גם באתר: vikikabballa.wiki.co.il

תוכן

4.....	הבגילה
4.....	פרק א
6.....	פרק ב
7.....	פרק ג
9.....	פרק ד
11.....	פרק ה
12.....	רשי"י
12.....	פרק א
16.....	פרק ב
19.....	פרק ג
23.....	פרק ד
25.....	פרק ה
27.....	רמז חשבוני
27.....	פרק א
33.....	פרק ב
49.....	פרק ג
56.....	פרק ד
64.....	פרק ה
69.....	הרמז המליצי
69.....	פרק א
70.....	עזרת מצר
79.....	פרק א
95.....	פרק ב
103.....	פרק ג
108.....	פרק ד
109.....	פרק ה
111.....	ליקוטי מוהר"ן
111.....	פרק א
117.....	פרק ב
125.....	פרק ג
137.....	פרק ד
145.....	פרק ה
150.....	זוסידות

150.....	פרק א
152.....	פרק ב
156.....	פרק ג
161.....	פרק ד
162.....	פרק ה
164.....	קדושת לוי
164.....	פרק א
167.....	פרק ב
170.....	פרק ג
174.....	פרק ד
175.....	פרק ה
178.....	סוד
178.....	פרק א
207.....	פרק ב
232.....	פרק ג
235.....	פרק ד
237.....	פרק ה

המגילה

פרק א

(א) אֵיכָה יֹשְׁבָה בְּדָד הָעִיר רַבָּתִי עִם הָיְתָה כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי
 בְּגוֹיִם שָׁרְתִי בַּמְּדִינוֹת הָיְתָה לְמָס: (ב) בָּכוּ תִבְכֶּה בַּלִּילָה
 וְדַמְעָתָה עַל לַחֲיָה אֵין לָהּ מִנַּחֵם מִכָּל אֲהַבֶּיהָ כָּל רַעִיָּה בְּגָדוּ
 בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאַיָּבִים: (ג) גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי וּמִרַב עֲבָדָה הִיא
 יֹשְׁבָה בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ כָּל רֹדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין
 הַמְּצָרִים: (ד) וְדַרְכֵי צִיּוֹן אֲבִלּוֹת מִבְּלִי בָּאִי מוֹעֵד כָּל שְׁעָרֶיהָ
 שׁוּמָמִין כַּהֲנִיָּה נְאֻנָּחִים בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגוֹת וְהִיא מֵרָ לָהּ: (ה)
 הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אֵיבֶיהָ שָׁלוּ כִּי יִהְיֶה הוֹגָה עַל רֹב פְּשָׁעֶיהָ
 עוֹלָלָהּ הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר: (ו) וַיֵּצֵא מִן בֵּית מִבְּת צִיּוֹן כָּל
 הַדָּרָה הָיוּ שָׁרֶיהָ כְּאַיָּלִים לֹא מִצָּאוּ מְרַעָה וַיִּלְכוּ בְּלֹא לֶחֶם
 לִפְנֵי רוֹדְף: (ז) זָכְרָה יְרוּשָׁלַם יָמֵי עֲנִיָּה וּמְרוּדֶיהָ כָּל מַחֲמָדֶיהָ
 אֲשֶׁר הָיוּ מִיָּמֵי קֶדֶם בְּנֶפֶל עָמָה בֵּיד צָר וְאֵין עוֹזֵר לָהּ רְאוּהָ
 צָרִים שָׁחֲקוּ עַל מִשְׁבַּתָּהּ: (ח) חֲטָא חֲטָאָה יְרוּשָׁלַם עַל כֵּן
 לְנִידָה הָיְתָה כָּל מִכְבָּדֶיהָ הִזְלִוָהּ כִּי רָאוּ עֲרוֹתָהּ גַּם הִיא
 נְאֻנָּחָה וַתִּשָּׁב אַחֲזֹר: (ט) טִמְאַתָּה בְּשׁוּלֶיהָ לֹא זָכְרָה
 אַחֲרִיתָהּ וַתִּרְדּוּ פְּלָאִים אֵין מִנַּחֵם לָהּ רָאָה יְהוָה אֶת עֲנִיָּי כִּי
 הִגְדִּיל אוֹיֵב: (י) יָדוּ פָּרֵשׁ צָר עַל כָּל מַחֲמָדֶיהָ כִּי רָאָתָה גוֹיִם
 בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ אֲשֶׁר צוּיְתָהּ לֹא יָבֹאוּ בִּקְהָל לָךְ: (יא) כָּל עָמָה
 נְאֻנָּחִים מִבְּקָשִׁים לָחֶם נִתְּנוּ מִמְּדִיָּהֶם מַחֲמָדֶיהֶם בְּאֹכֶל
 לְהָשִׁיב נֶפֶשׁ רָאָה יְהוָה וְהִבִּיטָהּ כִּי הֵייתִי זוֹלָלָה: (יב) לֹא
 אֲלִיכֶם כָּל עֲבָרֵי דֶרֶךְ הַבֵּיטוּ וּרְאוּ אִם יֵשׁ מִכָּאוֹב כְּמִכָּאֲבִי

אֲשֶׁר עוֹלָל לִי אֲשֶׁר הוֹגָה יְהוָה בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ: (יג) מִמָּרוֹם
שָׁלַח אֵשׁ בְּעֶצְמֹתַי וַיִּרְדְּנָה פֶּרֶשׁ רֶשֶׁת לְרַגְלִי הִשִּׁיבֵנִי אַחֲוֹר
נִתְּנֵנִי שְׁמֶמָה כָּל הַיּוֹם דָּוָה: (יד) נִשְׁקַד עַל פִּשְׁעֵי בִידּוֹ
יִשְׁתַּרְגּוּ עָלוּ עַל צוּאְרֵי הַכֶּשֶׁל כַּחַי נִתְּנֵנִי אֲדֹנִי בְיָדֵי לֹא
אוֹכַל קוֹם: (טו) סָלָה כָּל אֲבִירֵי אֲדֹנִי בְּקֶרְבִי קָרָא עָלַי מוֹעֵד
לְשֹׁבֵר בַּחוּרֵי גֵת דֶּרֶךְ אֲדֹנִי לְבַתּוּלַת בֵּת יְהוּדָה: (טז) עַל
אֱלֹהֵי אֲנִי בּוֹכָה עֵינַי עֵינַי יִרְדָּה מַיִם כִּי רָחַק מִמֶּנִּי מְנַחֵם
מִשִּׁיב נֶפֶשִׁי הָיוּ בָנִי שׁוֹמְמִים כִּי גִבֹּר אוֹיֵב: (יז) פָּרָשָׁה צִיּוֹן
בִּיָּדֶיהָ אֵין מְנַחֵם לָהּ צוּה יְהוָה לִיעֲקֹב סְבִיבּוֹ צָרִיו הִיָּתָה
יְרוּשָׁלַם לְנֶדָה בִּינִיָּהֶם: (יח) צָדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִיהוּ מְרִיתִי
שָׁמְעוּ נָא כָּל עַמִּים הָעַמִּים וְרֹאוּ מִכְּאֲבֵי בַתּוּלַתִי וּבַחוּרֵי
הֶלְכוּ בְּשֹׁבֵי: (יט) קָרָאתִי לְמַאֲהָבֵי הַמָּה רְמוֹנֵי כְהֵנִי וּזְקֵנֵי
בָּעִיר גּוֹעוּ כִּי בִקְשׁוּ אֲכָל לָמוּ וַיִּשְׁיבוּ אֶת נַפְשָׁם: (כ) רָאָה
יְהוָה כִּי צָר לִי מֵעִי חֲמַרְמָרוּ נִהַפְּךְ לִבִּי בְּקֶרְבִי כִּי מָרוּ מְרִיתִי
מִחוּץ שְׁכָלָה חָרֵב בַּבַּיִת כַּמּוֹת: (כא) שָׁמְעוּ כִּי נֶאֱנַחָה אֲנִי
אֵין מְנַחֵם לִי כָּל אֲבִי שָׁמְעוּ רָעִתִי שָׁשׂוּ כִּי אֶתָּה עֹשִׂיתָ
הַבֵּאתָ יוֹם קָרָאתָ וַיְהִיו כָּמוֹנִי: (כב) תָּבֹא כָּל רָעָתָם לִפְנֶיךָ
וְעוֹלִל לָמוּ כַּאֲשֶׁר עוֹלִלְתָּ לִי עַל כָּל פִּשְׁעֵי כִּי רַבּוֹת אֲנַחְתִּי
וּלְבִי דָוִי:

פרק ב

(א) אֵיכָה יַעֲיֵב בְּאֶפֶס אֲדָנִי אֶת בֵּית צִיּוֹן הַשְּׁלִיף מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ
תִּפְאָרֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא זָכַר הַדָּם רַגְלָיו בְּיוֹם אֶפֶס: (ב) בִּלְע אֲדָנִי
לֹא וְלֹא חָמַל אֶת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב הָרֹס בְּעִבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בֵּית
יְהוּדָה הִגִּיעַ לְאֶרֶץ חָלָל מִמַּלְכָּה וְשָׁרִיָּה: (ג) גָּדַע בְּחָרֵי אֶף כָּל
קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הִשְׁיֵב אַחֲזֹר יְמִינוֹ מִפָּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעֶר בְּיַעֲקֹב כָּאֵשׁ
לְהִבָּה אָכְלָה סָבִיב: (ד) דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב נָצַב יְמִינוֹ כְּצָר
וַיַּהַרֵּג כָּל מַחֲמַדֵּי עֵין בְּאֶהֱל בֵּית צִיּוֹן שָׁפַף כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ: (ה)
הָיָה אֲדָנִי כְּאוֹיֵב בִּלְע יִשְׂרָאֵל בִּלְע כָּל אַרְמְנוֹתֶיהָ שַׁחַת
מִבְּצָרָיו וַיָּרֶב בְּבֵית יְהוּדָה תִּאֲנִיָּה וְאַנְיָה: (ו) וַיַּחֲמֹס כַּגֶּן שִׁכּוֹ
שַׁחַת מוֹעֲדוֹ שִׁכַּח יְהוָה בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשַׁבָּת וַיִּנָּאֵץ בְּזַעַם אֶפֶס
מֶלֶךְ וְכֹהֵן: (ז) זָנַח אֲדָנִי מִזִּבְחוֹ נָאֵר מִקִּדְשׁוֹ הִסְגִּיר בְּיַד אוֹיֵב
חוֹמַת אַרְמְנוֹתֶיהָ קוֹל נִתְּנוֹ בְּבֵית יְהוָה כְּיוֹם מוֹעֵד: (ח) חָשַׁב
יְהוָה לְהַשְׁחִית חוֹמַת בֵּית צִיּוֹן נָטָה קוֹ לֹא הִשְׁיֵב יָדוֹ מִבִּלְע
וַיֹּאבֵל חַל וְחוֹמָה יַחֲדוֹ אֲמָלְלוּ: (ט) טָבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ אֲבָד
וְשֹׁבֵר בְּרִיחֶיהָ מִלְכָּה וְשָׁרִיָּה בַּגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם נְבִיאָהּ לֹא
מָצְאוּ חֲזוֹן מִיְהוָה: (י) יָשְׁבוּ לְאֶרֶץ יָדְמוּ זִקְנֵי בֵּית צִיּוֹן הִעֲלוּ
עָפָר עַל רֹאשָׁם חָגְרוּ שָׁקִים הוֹרִידוּ לְאֶרֶץ רֹאשָׁן בְּתוֹלַת
יְרוּשָׁלַם: (יא) כָּלוּ בַדְּמָעוֹת עֵינֵי חֲמַרְמָרוּ מַעֵי נִשְׁפָּף לְאֶרֶץ
כְּבִדִּי עַל שֹׁבֵר בֵּית עַמִּי בַּעֲטֹף עוֹלִל וַיּוֹנֵק בְּרַחְבוֹת קִרְיָה: (יב)
לְאַמָּתָם יֹאמְרוּ אֵיךְ דָּגָן וַיֵּין בְּהִתְעַטָּפָם כְּחָלָל בְּרַחְבוֹת עִיר
בְּהִשְׁתַּפֵּף נִפְשָׁם אֶל חֵיק אֲמָתָם: (יג) מָה אֶעֱיֹדֶךָ מָה אֲדַמָּה
לְךָ הַבֵּית יְרוּשָׁלַם מָה אֲשׁוּה לְךָ וְאַנְחִמְךָ בְּתוֹלַת בֵּית צִיּוֹן כִּי

גָּדוֹל כַּיֵּם שְׁבַרְךָ מִי יִרְפָּא לָךְ: (יד) נְבִיאֶיךָ חָזוּ לָךְ שָׁוָא וְתַפֵּל
וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנֶךָ לְהָשִׁיב שְׁבִיתְךָ שְׁבוּתְךָ וַיַּחֲזוּ לָךְ מַשָּׂאוֹת שָׁוָא
וּמִדּוּחִים: (טו) סָפְקוּ עֲלֶיךָ כַּפִּים כָּל עַבְרֵי דָרְךָ שָׁרְקוּ וַיִּנְעוּ
רֹאשָׁם עַל בֵּת יְרוּשָׁלַם הַזֹּאת הָעִיר שִׁיאֲמָרוּ כָּלִילַת יָפִי
מִשׁוֹשׁ לְכָל הָאָרֶץ: (טז) פָּצוּ עֲלֶיךָ פִיהֶם כָּל אוֹיְבֶיךָ שָׁרְקוּ
וַיַּחֲרְקוּ שֵׁן אָמָרוּ בִלְעָנוּ אֵךְ זֶה הַיּוֹם שִׁקְוִינָהוּ מִצָּאֲנוּ
רְאִינוּ: (יז) עֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם בַּצֵּעַ אֲמָרְתוּ אֲשֶׁר צִוָּה מִיָּמִי
קֶדֶם הָרֶס וְלֹא חָמַל וַיִּשְׁמַח עֲלֶיךָ אוֹיֵב הָרִים קָרָן צָרֶיךָ: (יח)
צָעַק לִבָּם אֶל אֲדָנִי חוֹמַת בֵּת צִיּוֹן הוֹרִידִי כִנְחָל דְּמָעָה יוֹמָם
וְלַיְלָה אֶל תַּתְּנִי פּוּגַת לָךְ אֶל תִּדָּם בֵּת עֵינֶיךָ: (יט) קוֹמִי רִנִּי
בְּלִילָה לְרֹאשׁ אֲשֶׁמְרוֹת שְׁפָכִי כַּמִּים לִבֶּךָ נִכַּח פָּנֶי אֲדָנִי
שָׂאִי אֵלָיו כַּפֶּיךָ עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלֶיךָ הָעֲטוּפִים בָּרָעַב בְּרֹאשׁ כָּל
חוּצוֹת: (כ) רְאֵה יְהוָה וְהַבִּיטָה לְמִי עוֹלָלָתָ כֹּה אִם תֹּאכַלְנָה
נָשִׁים פָּרִים עַלְלֵי טַפָּחִים אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ אֲדָנִי כֹהֵן
וְנָבִיא: (כא) שָׁכְבוּ לָאָרֶץ חוּצוֹת נֶעַר וְזָקֵן בְּתוֹלָתִי וּבַחוּרֵי
נָפְלוּ בַּחֲרֵב הִרְגָתָ בַּיּוֹם אַפָּךְ טִבַּחְתָּ לֹא חָמַלְתָּ: (כב) תִּקְרָא
כִּיּוֹם מוֹעֵד מְגוּרֵי מִסָּבִיב וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם אֵף יְהוָה פָּלִיט
וְשָׂרִיד אֲשֶׁר טַפַּחְתִּי וְרַבִּיתִי אִיבִי כֻלָּם:

פרק ג

(א) אָנִי הַגָּבֵר רְאֵה עָנִי בְּשִׁבְט עֶבְרָתוֹ: (ב) אוֹתִי נָהַג וַיִּלָּךְ
חֲשָׁךְ וְלֹא אוֹר: (ג) אֵךְ בִּי יָשַׁב יַהֲפֹךְ יָדוֹ כָּל הַיּוֹם: (ד) בָּלָה
בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שֶׁבֶר עֲצָמוֹתִי: (ה) בָּנָה עָלַי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלָאָה: (ו)

בְּמַחְשָׁכִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם: (ז) גֹּדֶר בַּעֲדֵי וְלֹא אֵצֶא
הַכְּבִיד נִחַשְׁתִּי: (ח) גַּם כִּי אָזַעַק וְאֶשְׁוַע שְׁתֵּם תִּפְלְתִּי: (ט) גֹּדֶר
דְּרָכִי בְּגִזִּית נְתִיבֹתַי עֹהָ: (י) דָּב אֲרַב הוּא לִי אֲרִיָּה אֲרִי
בְּמִסְתָּרִים: (יא) דְּרָכִי סוֹרֵר וַיִּפְשַׁחֲנִי שָׁמַנִּי שָׁמֶם: (יב) דֶּרֶךְ
קִשְׁתּוֹ וַיִּצִּיבֵנִי כַּמָּטְרָא לַחֵץ: (יג) הִבִּיא בְּכִלְיוֹתַי בָּנִי
אֶשְׁפָּתוֹ: (יד) הֵייתִי שָׁחַק לְכָל עַמִּי נִגְיִנְתָּם כָּל הַיּוֹם: (טו)
הַשְׁבִּיעֵנִי בְּמְרוֹרִים הָרוֹנִי לַעֲנָה: (טז) וַיִּגְרַס בְּחֶצֶץ שְׁנֵי
הַכְּפִישְׁנִי בְּאַפֶּר: (יז) וַתִּזְנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה: (יח)
וְאָמַר אֲבִד נֶצְחִי וַתּוֹחַלְתִּי מִיְּהוָה: (יט) זָכַר עָנִי וּמְרוּדִי לַעֲנָה
וְרֹאשׁ: (כ) זָכוֹר תִּזְכּוֹר וַתִּשְׁוַח עָלִי נַפְשִׁי: (כא) זֹאת
אָשִׁיב אֶל לִבִּי עַל כֵּן אוֹחִיל: (כב) חֲסִדֵּי יְהוָה כִּי לֹא תִמְנּוּ כִּי
לֹא כָלוּ רַחֲמָיו: (כג) חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֲמוֹנָתְךָ: (כד) חֲלָקִי
יְהוָה אָמְרָה נַפְשִׁי עַל כֵּן אוֹחִיל לוֹ: (כה) טוֹב יְהוָה לְקוֹן
לְנַפֵּשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: (כו) טוֹב וַיַּחֲמִל וְדוֹמָם לַתְּשׁוּעָתָהּ יְהוָה: (כז)
טוֹב לְגֹבֵר כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו: (כח) יֹשֵׁב בְּדָד וַיִּדָּם כִּי נָטַל
עָלָיו: (כט) יִתֵּן בְּעֶפֶר פִּיהוּ אוֹלִי יֵשׁ תִּקְוָה: (ל) יִתֵּן לְמַכָּהוּ לַחִי
יִשְׁבַּע בְּחֶרְפָּה: (לא) כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדָנִי: (לב) כִּי אִם
הוֹגָה וְרַחֵם כָּרֵב חֲסִדּוֹ חֲסִדּוֹ: (לג) כִּי לֹא עָנָה מִלְּבוֹ וַיִּגָּה בָּנִי
אִישׁ: (לד) לִדְכָא תַּחַת רַגְלָיו כָּל אֲסִירֵי אֶרֶץ: (לה) לְהַטּוֹת
מִשְׁפָּט גֹּבֵר נֶגֶד פָּנָי עֲלִיוֹן: (לו) לַעֲוֹת אָדָם בְּרִיבוֹ אֲדָנִי לֹא
רָאָה: (לז) מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי אֲדָנִי לֹא צָוָה: (לח) מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא
תֵצֵא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב: (לט) מֶה יִתְּאוּנֶן אָדָם חֵי גֹבֵר עַל חֲטָאוֹ
חֲטָאוֹ: (מ) נַחֲפָשָׁה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקָרָה וְנִשְׁוָבָה עַד יְהוָה: (מא)

נָשָׂא לְבַבְנוּ אֶל כַּפֵּים אֶל אֵל בַּשָּׁמַיִם: (מב) נַחֲנוּ פִשְׁעֵנוּ
 וּמְרִינוּ אֶתְּהָ לֹא סִלַּחְתָּ: (מג) סִפְתָּה בְּאֵף וַתִּרְדְּפֵנוּ הֲרִגְתָּ לֹא
 חֲמַלְתָּ: (מד) סִכּוּתָה בָּעֵנָן לָךְ מַעְבּוֹר תִּפְלָה: (מה) סָחִי וּמָאוֹס
 תִּשְׁיַמְנוּ בִּקְרֹב הָעַמִּים: (מו) פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל אִיְבֵינוּ: (מז)
 פָּחַד וּפַחַת הָיָה לָנוּ הַשָּׂאת וְהַשְׁבֵּר: (מח) פִּלְגֵי מַיִם תִּרְדַּ עֵינֵי
 עַל שֶׁבֶר בֵּת עַמִּי: (מט) עֵינֵי נִגְרָה וְלֹא תִדְמָה מֵאִין הַפְּגוּת: (נ)
 עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְהוָה מִשָּׁמַיִם: (נא) עֵינֵי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל
 בָּנוֹת עִירִי: (נב) צוֹד צָדוֹנִי כַּצָּפוֹר אִיְבֵי חֲנָם: (נג) צָמְתוּ בַּבּוֹר
 חַיֵּי וַיִּדּוּ אָבֶן בִּי: (נד) צָפוּ מַיִם עַל רֹאשִׁי אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי: (נה)
 קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה מְבוֹר תַּחֲתִיּוֹת: (נו) קוֹלִי שָׁמַעְתָּ אֶל
 תַּעֲלֹם אֲזַנְךָ לְרוּחֹתִי לְשׁוּעָתִי: (נז) קִרְבַּתְּ בְּיוֹם אֶקְרָאךָ אֲמַרְתָּ
 אֶל תִּירָא: (נח) רִבְתָּ אֲדֹנִי רִיבִי נַפְשִׁי גָּאֻלְתָּ חַיִּי: (נט) רָאִיתָה
 יְהוָה עֲוֹתָתִי שְׁפָטָה מִשְׁפָּטִי: (ס) רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל
 מַחֲשַׁבְתָּם לִי: (סא) שָׁמַעְתָּ חֲרָפָתָם יְהוָה כָּל מַחֲשַׁבְתָּם
 עָלֵי: (סב) שִׁפְתֵי קָמִי וְהִגִּיוֹנָם עָלֵי כָּל הַיּוֹם: (סג) שְׁבַתָּם
 וְקִימָתָם הִבִּיטָה אֲנִי מִנְּגִינָתָם: (סד) תָּשִׁיב לָהֶם גָּמוֹל יְהוָה
 כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם: (סה) תִּתֵּן לָהֶם מִגִּנַּת לֵב תִּאֲלָתֶךָ לָהֶם: (סו)
 תִּרְדֹּף בְּאֵף וַתִּשְׁמִידֵם מִתַּחַת שָׁמַיִם יְהוָה:

פרק ד

(א) אֵיכָה יוֹעַם זָהָב יִשְׁנָא הַכֶּתֶם הַטוֹב תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבִנֵי
 קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת: (ב) בְּנֵי צִיּוֹן הַיִּקְרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפֹז
 אֵיכָה נִחְשְׁבוּ לְנִבְלֵי חָרָשׁ מַעֲשֵׂה יָדֵי יוֹצֵר: (ג) גַּם תִּנְיִן תַּנִּים
 חָלְצוּ שֵׁד הַיִּנִּיקוּ גוּרֵיהֶן בֵּית עַמִּי לֹאכְזָר כִּי עֲנִים כִּי־עֲנִים

בַּמִּדְבָּר: (ד) דָּבַק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל חֲכוֹ בַּצִּמָּא עוֹלָלִים שְׁאֵלוּ
 לָחֶם פֶּרֶשׁ אֵין לָהֶם: (ה) הָאֲכָלִים לְמַעַדְנִים נִשְׁמוּ בַּחוּצוֹת
 הָאֲמָנִים עָלֵי תוֹלַע חִבְקוֹ אֲשַׁפְּתוֹת: (ו) וַיִּגְדֵּל עוֹן בֵּת עַמִּי
 מִחֲטָאת סֹדֶם הַהִפּוּכָה כְּמוֹ רָגַע וְלֹא חָלוּ בָּהּ יָדַיִם: (ז) זָכוּ
 נְזִירֶיהָ מִשְׁלַג צָחוּ מִחֻלָּב אָדָמוּ עֶצֶם מִפְּנִינִים סִפִּיר
 גִּזְרֵתָם: (ח) חֲשֹׁךְ מִשְׁחֹר תֹּאֲרָם לֹא נִכְרוּ בַּחוּצוֹת צָפַד עוֹרָם
 עַל עֶצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כְּעֵץ: (ט) טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי חֶרֶב מִחֲלָלֵי
 רָעַב שֶׁהֵם יָזוּבוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבָת שְׂדֵי: (י) יָדֵי נָשִׁים
 רַחֲמָנִיּוֹת בִּשְׁלוּ יִלְדֵיהֶן הָיוּ לְבָרוֹת לָמוּ בְּשֶׁבֶר בֵּת עַמִּי: (יא)
 כָּלָה יְהוָה אֶת חֲמָתוֹ שִׁפּוֹךְ חֲרוֹן אָפוֹ וַיֵּצֵת אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל
 יְסוֹדֶתֶיהָ: (יב) לֹא הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל כָּל יֹשְׁבֵי תֵּבֵל כִּי
 יָבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם: (יג) מִחֲטָאת נְבִיאֶיהָ עֲוֹנוֹת
 כְּהִנִּיָּה הַשִּׁפְכִים בְּקִרְבָּה דָם צַדִּיקִים: (יד) נָעוּ עוֹרִים בַּחוּצוֹת
 נִגְאָלוּ בַדָּם בָּלֹא יוֹכְלוּ יִגְעוּ בַלְבָּשֵׁיהֶם: (טו) סוּרוּ טִמָּא קִרְאוּ
 לָמוּ סוּרוּ סוּרוּ אֵל תִּגְעוּ כִּי נָצוּ גַם נָעוּ אָמְרוּ בַּגּוֹיִם לֹא
 יוֹסִיפוּ לָגוֹר: (טז) פָּנֵי יְהוָה חִלְקָם לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטָם פָּנֵי
 כְּהִנִּים לֹא נָשְׂאוּ זִקְנִים וְזִקְנִים לֹא חָנְנוּ: (יז) עוֹדִינָה עוֹדִינוּ
 תִּכְלִינָה עֵינֵינוּ אֶל עֲזָרְתָנוּ הֶבֶל בְּצַפִּיתָנוּ צָפִינוּ אֶל גּוֹי לֹא
 יוֹשֵׁעַ: (יח) צָדוּ צָעֲדִינוּ מִלְכָּת בְּרַחֲבֵיתָנוּ קָרַב קִצֵּינוּ מָלְאוּ
 יָמֵינוּ כִּי בָא קִצֵּינוּ: (יט) קָלִים הָיוּ רִדְפֵינוּ מִנְּשָׁרֵי שָׁמַיִם עַל
 הַהָרִים דָּלְקָנוּ בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ לָנוּ: (כ) רוּחַ אֶפִּינוּ מְשִׁיחַ יְהוָה
 נִלְכַּד בְּשַׁחֲתוֹתָם אֲשֶׁר אָמְרָנוּ בְּצִלּוֹ נַחֲיָה בַּגּוֹיִם: (כא) שִׁישִׁי
 וְשִׁמְחֵי בֵּת אָדוֹם יוֹשְׁבֵתִי יוֹשְׁבֵת בְּאֶרֶץ עוֹץ גַּם עָלֶיךָ תַעֲבֹר

כֹּס תִשְׁכַּרִי וְתִתְעָרִי: (כב) תָּם עֹנֶךָ בַּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף
לְהַגְלוֹתְךָ פֶּקֶד עֹנֶךָ בַּת אֲדוֹם גְּלָה עַל חַטֹּאתֶיךָ:

פרק ה

(א) זָכַר יְהוָה מָה הָיָה לָנוּ הַבֵּיט הַבֵּיטָה וּרְאֵה אֶת חֲרָפְתָּנוּ: (ב)
נִחַלְתָּנוּ נִהְפַּכְהָ לְזָרִים בָּתִּינוּ לְנִכְרִים: (ג) יְתוּמִים הָיִינוּ וְאִין
וְאִין אָב אֲמַתִּינוּ כְּאֶלְמָנוֹת: (ד) מִיָּמִינוּ בְּכֶסֶף שְׁתִּינוּ עֲצִינוּ
בְּמַחִיר יָבֹאוּ: (ה) עַל צוֹאֲרֵנוּ נִרְדְּפָנוּ יִגְעֵנוּ לֹא וְלֹא הוֹנַח
לָנוּ: (ו) מִצָּרִים נָתַנוּ יָד אֲשׁוּר לְשֹׁבַע לָחֶם: (ז) אֲבַתִּינוּ חָטְאוּ
וְאִינָם וְאִינָם וְאֶנְחָנוּ וְאֶנְחָנוּ עֹנִיתִיהֶם סָבְלָנוּ: (ח) עֲבָדִים מָשְׁלוּ
בָנוּ פֶרֶק אִין מִיָּדָם: (ט) בְּנִפְשָׁנוּ נָבִיא לַחֲמָנוּ מִפְּנֵי חָרֵב
הַמִּדְבָּר: (י) עוֹרָנוּ כְּתָנוּר נִכְמְרוּ מִפְּנֵי זִלְעָפוֹת רָעַב: (יא) נָשִׁים
בְּצִיּוֹן עָנוּ בְּתִלַּת בְּעָרֵי יְהוּדָה: (יב) שָׂרִים בְּיָדָם נָתְלוּ פָנֵי
זִקְנִים לֹא נִהְדָּרוּ: (יג) בַּחֲוָרִים טָחוּ נָשָׂא וְנִעָרִים בָּעֵץ
כְּשָׁלוּ: (יד) זִקְנִים מִשְׁעָר שָׁבְתוּ בַּחֲוָרִים מִנְּגִינָתָם: (טו) שָׁבַת
מִשׁוֹשׁ לִבָּנוּ נִהְפָּךְ לְאַבָּל מִחֲלָנוּ: (טז) נָפְלָה עֶטְרַת רֹאשֵׁנוּ אוֹי
נָא לָנוּ כִּי חָטְאֵנוּ: (יז) עַל זֶה הָיָה דָּוָה לִבָּנוּ עַל אֱלֹהֵי חֲשָׁכוֹ
עֵינֵינוּ: (יח) עַל הָר צִיּוֹן שִׁשְׁמָם שׁוֹעָלִים הִלְכוּ בּוֹ: (יט) אֶתְּהָ
יְהוָה לְעוֹלָם תִּשָּׁב כְּסֶאֱדָ לְדָר וְדוֹר: (כ) לָמָּה לִנְצַח תִּשְׁכַּחֲנוּ
תַעֲזֹבֵנוּ לְאַרְדָּ יָמִים: (כא) הִשִּׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנָשׁוּבָה
חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: (כב) כִּי אִם מָאֵס מְאֹסָתָנוּ קִצְפָּת עָלֵינוּ
עַד מָאֵד:

רש"י

נכתב משולב לתוך הפסוקים

פרק א

(א) **אִיכָה יְשֻׁבָּה** ירמיה כתב ספר קינות היא המגלה אשר שרף יהויקים על האזח אשר על האש והיו בה שלש אל"ף ביתו"ת איכה ישבה איכה יעיב איכה יועם שוב הוסיף עליו אני הגבר שהוא שלש אל"ף ביתו"ת שנ' (ירמיה לו) ועוד נוסף עליהם דברים רבים כהמה שלש כנגד שלש **בְּדָר גִּלְמוּד מְיוֹשְׁבִיָּה הָעִיר רַבָּתִי עִם יו"ד** יתירה כמו רבת עם שהיתה עמה רב יש מדרשי אגדה הרבה ואני באתי לפרש לשון המקרא כמשמעו. **הִיָּתָה פְּאֻלְמָנָה** ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אצלה: **רַבָּתִי בְּגוֹיִם שָׂרָתִי בַּמְדִּינֹת הִיָּתָה לְמוֹס: (ב) בָּכוּ תִבְכָּה** שתי בכיות על שתי חורבנין **בְּלִילָה** שהמקדש נשרף בלילה דאמר מר לעת ערב הציתו בו את האור, דבר אחר בלילה לילה של בכיית מרגלים בתשעה באב גרמה להם, דבר אחר בלילה שכל הבוכה בלילה השומע קולו בוכה עמו. **וְדַמְעָתָה עַל לְוִיָּהּ** מתוך שהיא בוכה תמיד **אֵין לָהּ מְנוּחָה מִכָּל אֹהֲבֶיהָ כָּל רַעֲיָה אוֹהֲבִיהָ בָּגְדוּ בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאִיְבִים: (ג) גָּלְתָה יְהוּדָה מֵאַרְצָה מִעֲנִי מַחֲמַת עוֹנִי וּמִרַב עֲבָדָה** שהכבידו עליה כשדים **הִיא יְשֻׁבָּה בְּגוֹיִם** ובמקום שגלתה וישבה שם לא מצאה מנוח **לֹא מִצָּאָה מְנוּחָה כָּל רֹדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמִּצָּרִים** שיש גובה מכאן ומכאן ואין מקום לנוס ומדרש אגדה בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב: (ד) **דָּרְכֵי צִיּוֹן אֲכָלוּ מִבְּלִי בָּאִי מוֹעֵד עוֹלֵי רַגְלִים כָּל שְׂעָרֶיהָ שׁוּמְמוּן כַּהֲנִיָּה נֶאֱנָזִים בְּתוֹלְתֶיהָ נִוְגוֹת** לשון יגון ואין שורש בתיבה אלא הגימ"ל לבדה. **וְהִיא מֵר לָהּ: (ה) הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אִיְבֶיהָ שָׁלוּ יוֹשְׁבֵים** בשלוח **כִּי יְהוָה הוֹצֵה הַדְּאִיבָה** והוא לשון יגון **עַל רַב פְּשָׁעֶיהָ עוֹלָלֶיהָ הָלְכוּ שָׁבִי לִפְנֵי צָר: (ו) וַיֵּצֵא מִן בֵּית מִבֵּית צִיּוֹן כָּל הַדָּרָה הָיוּ שְׂרִיָּה כְּאִילִים** אשר לא מָצְאוּ מְרָעָה

שאין להם כח לברוח שהוחלש כחם ברעב ויִלְכּוּ בְּלֹא כֹחַ לִפְנֵי
 רוֹדֵף כל רודף שבמקרא חסר וזה מלא שנרדפו ודיפה שלימה על כן
 יסד הפייט מלא ורדפתי וחסרה שנת גאולי, שנת גאלי באה חסר
 כתיב. (ו) זָכְרָה יְרוּשָׁלַם בגלותה יְמֵי עֲנִיָּה ימי חורבנה
 שהביאה לידי עוני וּמְרוּדֶיהָ הוא לשון צער כמו (שופטים יא)
 וירדתי על ההרים (תהלים נה) אריד בשיחי ואהימה כֹּל בְּמוֹצְמֶרֶיהָ
 וזכרה כל טוב מחמדיה שמימי קדם אֲשֶׁר הָיוּ בְּיָמַי קָדָם
 בְּנֶפֶל עָמָה בְּיַד צָר וְאֵין עֲזָר לָהּ רְאוּהָ צָרִים שְׂוֹזְקוּ
 עַל מִשְׁבִּתָּהּ שמחו על שביתת משושה חגה חדשה ושבתה ומ"א
 דורשו בלשון אחר שהיו שובתין בגולה בשבתות וימים טובים
 ושומטים בשביעיות והיו האומות משחקים עליהם ואומרים שוטים
 בארצכם לא שמרתם ועכשיו בגולה תשמרון. (זז) זֹזְטָא זֹזְטָא
 יְרוּשָׁלַם עַל כֵּן לְנִידָה לגולה לשון נע ונד אישמוב"ר בלע"ז
 הִיָּתָה כָּל מִכְבָּרֶיהָ הִיָּלֹתָ כִּי רָאוּ עֲרוֹתָה קְלוֹנָה גַם
 הִיא נֶאֱנָזָה לשון נפעלה שושפי"דר בלע"ז. גם היא נאנחה – הוא
 שם דבר שושפורי"דא: וְתִשָּׁב אֲזוֹזָר: (ט) טְמֵאָתָה בְּשׁוֹלֶיהָ
 לשון גנאי הוא דם נדותה ניכר בשולי בגדיה כלומר חטאותיה גלויין,
 הרבה עשאתן בגלוי לֹא זָכְרָה אֲזוֹרֶיתָה כשהיו חוטאין לא נתנו
 לב מה תהיה אחריתם לפיכך ותרד פלאים ירידתם נפלאות פלאים
 הרבה שהכל פליאים שאירע לה מה שלא אירע לכל עיר וְתִתֵּרֵד
 פְּלָאִים אֵין בְּמִנְזָם לָהּ רָאָה יְהוָה אֶת עֲנִיָּי כִּי הִגְדִּיל
 אוֹיֵב: (י) יָדוּ פָרְשֵׁי צָר עמון ומואב עַל כָּל בְּמוֹצְמֶרֶיהָ ספרי
 תורות שנאמר בהם (תהלים יט) הנחמדים מזהב הכל נפנו לבוז כסף
 וזהב והם נפנים על ספרי תורות כדי לשורפם לפי שכתוב בהם (דברים
 כג) לא יבא עמוני וגו'. כִּי רָאִתָה גוֹיִם בָּאוּ מִקִּדְשֶׁהָ אֲשֶׁר
 צוּיָתָה לֹא יָבֹאוּ בִּקְהָלָהּ אֵלּוּ עֲמֹן וּמוֹאֵב (יא) כָּל עָמָה
 נֶאֱנָזָה מִבִּקְשֵׁים לָזֵם נָתְנוּ בְּמוֹצְמֶרֶיהֶם בְּמוֹצְמֶרֶיהֶם
 בְּאֶכָל לְהַשִּׁיב נֶפֶשׁ רָאָה יְהוָה וְהִבִּיטָהּ כִּי הִיָּתָה
 זוֹלָלָה: (יב) לֹא אֱלִיכָם לא תהא כצרה הזאת עוד לכל עוברי

על דת אמרו חכמים מכאן לקובלנא מן התורה ראו מה עשה לי
 הביטו וראו וגומר **כָּל עֲבָרֵי דָרְךָ הִבִּיטוּ וִירְאוּ אִם יֵשׁ**
מִכְאוֹב כְּמִכְאֹבִי אֲשֶׁר עוֹלָל לִי אשר נעשה לי **אֲשֶׁר**
הוֹנֵה יְהוָה אותי **בְּיוֹם זָרוֹן אָפוּ** גם זה לשון יגון (יג)
מִמָּרוֹם שָׁלוֹז אֵשׁ בַּעֲצָמָתִי וַיִּרְדָּנָה וירדה אותה וישבר
 אותה ע"י רידי ויסורין לכן הנו"ן דגושה לפותרו בלשון יחידית כמו
 יעשנה יכרסמנה ירענה שהעצם לשון נקבה כמו דאת אומר (יחזקאל
 לו) העצמות היבשות שבר כל אחת ואחת, ד"א וירדנה כמו (שופטים
 יד) וירדהו אל כפיו הריק את המוח גורר ורודה המוח מתוכו **פָּרַשׁ**
רִשְׁתָּ לְרַגְלִי הַשִּׁיבֵנִי אֲזוּזִר נִתְּנִי שִׁמְכָה כָּל הַיּוֹם
דָּוָה: (יד) נִשְׁקָד אין לתיבה זו דמיון במקרא ובלשון ארמי של
 פסיקתא קורין לדרבן מסקדא מלמד הבקר ואומר אני נשקד
 פוינט"רינט בלעז נקודים מנומרים ומסומני' היו פשעי בידו של הקב"ה
 לזכרון לא נשכח מניינם ותשלומיהם. **עַל פְּשָׁעֵי בִידוֹ יִשְׁתַּדְּנוּ**
 נעשו קליעות קליעות ועלו על צוארי לשון משנה אין משרגין את
 המטות **עָלוּ עַל צְוָאֲרֵי הַכְּשִׁיל כֹּזֵי נִתְּנִי אֶדְנִי בְיָדִי לֹא**
אוֹכַל קוֹם: (טו) סָלָה רמס ורפס לשון (ישעיה סב) סולו סולו
 המסילה **כָּל אֲבִירֵי אֶדְנִי בִקְרָבִי קָרָא עָלַי מוֹעֵד** יעידת
 גייסות לבא עלי ורבותינו דרשו מה שדרשו תמוז דההוא שתא מלוי'
 מלאה של שנה שנייה לצאתם ממצרים לכך אירע חזרתן של רגלים
 ליל תשעה באב שעליה הוקבעה בכייתן לדורות **לְשֹׁבֵר בּוֹזוּרֵי**
זֶת דָּרְךָ לשון הריגה כמו (ישעיה סב) פורה דרכתי לבדי כדורך
 ענבי' להוציא יינם כך רמס הנשים להוציא דמם **אֶדְנִי לִבְתוּלָת**
בֵּת יְהוּדָה: (טז) עַל אֶלֶה אָנִי בּוֹכָה עֵינֵי עֵינֵי כלומר
 תמיד עיני יורדה מים כפל הלשון מלמד שאין הפוגות **יִרְדֶּה מַיִם**
כִּי רֹזַק מִמֶּנִּי מִנְּזֹם מִשִּׁיב נִפְשִׁי הָיוּ בָנִי שׁוֹמְמִים כִּי
גָּבַר אוֹיֵב: (יז) פָּרַשְׁתָּ צִיּוֹן בְּיָדֶיךָ כמו (ישעיה כה) ופירש
 ידיו בקרבו כאדם המוליך ידיו מוליכם ומביאם ומצטער בהם, דבר
 אחר פרשה ציון לשון שבירה כמו (איכה ד) ופורש אין להם לקבל
 לנחמו על מת כך חברו מנחם ובלשון משנה פירוש קיימת ומשמעו

כאדם המצטער שחובק את ידיו ומשברם, תוספת מצאתי. **אֵין**
מִנְנוּם לָהּ צוֹה יְהוָה לִיעֲקֹב סְבִיבּוֹ צָרִיו צוה על יעקב
 שיהיו צריו סביביו אף כשגלו לבבל ולאשור הגלה סנחריב את
 אויביהם עמון ומואב והושיבם אצלם והם מקנתרים אותם כמ"ש
 במסכת קדושין הומניא איכא בבבל כולה דעמונאי **הִיתָה**
יְרוּשָׁלַם לְנֶדָה לְרִיחֻק לְבוֹ בִּנְיָהֶם: (יז) **צָרִיק הוּא יְהוָה**
כִּי פִיהוּ בְּרִיתִי שְׁמָעוּ זָא כָּל הָעַמִּים וְרָאוּ מִכְּאֲבִי
בְּתוֹכִלְתִּי וּבְזוּזִרִי הִלְכוּ בְּשִׁבִּי: (יט) **קָרָאתִי לְמַאֲהָבִי**
 לאותם שמראים עצמם כאוהבים **הִבֵּה רְמוּנִי** כגון בני ישמעאל
 שהיו יוצאים לקראת הגולים כשהיו השבאים מוליכים אותם דרך
 עליהם ומראים את עצמם כאילו מרחמים עליהם והיו מוציאים להם
 מיני מלוחים נודות נפוחים כסבורים שהוא יין ואוכלים וצמאים
 ורוצים לשתות וכשמתיר הנוד בשינוי היתה הרוח נכנסת במעיו והוא
 מת והוא שאמר הכתוב (ישעיה כא) ביער בערב תלינו וגו' (ישעיהו
 כ"א) לקראת צמא התיו מים יושבי ארץ תימא בלחמו קדמו נודד
כִּהְנִי וְזָקְנִי בָּעִיר זָעֻעוּ כִּי בִקְשׁוּ אֶכֶל לָמוּ וַיִּשְׁיבוּ אֶת
נַפְשָׁם כדי שישבו את נפשם (כ) **רָאָה יְהוָה כִּי צָר לִי מַעֲי**
וְזַמְרָמְרִי כווצו ויש בלשון משנה נפלה לאור ונחמרו בני מעיה
נִהְפָּךְ לִבִּי בְּקֶרְבִּי כִּי בָּרוּ מְרִיתִי בְּזוּזִן שִׁכְלָה וְזָרַב
בְּבֵית כַּמּוֹת בתוך הבית היתה אימת שדים ומזיקים ומלאכי מות
 ומחוז חרב האויב משכלת (כא) **שְׁמָעוּ כִּי נֶאֱנֻזָּה אָנִי אֵין**
מִנְנוּם לִי כָּל אֲבִי שְׁמָעוּ רָעֲתִי שְׁעוּ כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתָ
 אתה גרמת לי שהם שונאים אותי שהבדלתני ממאכלם וממשתיהם
 ומהתחתן בס אם נתחתנתי בהם היו מרחמים עלי ועל בני בנותיהם
הִבֵּאתָ יוֹם קָרָאתָ הלואי והבאת עליהם יום המועד שקראת עלי
וַיִּהְיוּ בָרַעַה כְּמוֹנִי: (כב) **תָּבֹא כָּל רָעָתָם לִפְנֵיךָ יִזְכוּ**
 ויפקדו עונותם לפניך **וְעוֹלָל לָמוּ וּפְעוּל לָמוּ** כמו (משלי כ) גם
 במעלליו יתנכר (ירמיה כא) וכפרי מעלליו **כַּאֲשֶׁר עוֹלָלָת לִי עַל**
כָּל פְּשָׁעֵי כִּי רַבּוֹת אֲנֻזָּתִי וְלִבִּי דָוִי:

פרק ב

(א) **אִיכָה יְעִיב** יאפיל כד"א (מלכים א יח) והשמים התקדרו בעבים **בְּאִפּוֹ** **אֶדְנִי אֶת בֵּית צִיּוֹן הַשְּׁלִיף מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ** לאחר שהגביהם עד לשמים השליכם לארץ בבת אחת ולא מעט מעט מאיגרא רמא לבירא עמיקתא **תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא זָכַר הָדָם רַגְלָיו** שרפרף מרגלותיו וזה בית המקדש: **בַּיּוֹם אָפּוּ: (ב) בָּלַע אֶדְנִי לֹא וְלֹא זָבַל אֶת כָּל גְּאוֹת יַעֲקֹב** בתי יעקב לשון נוה **הָרֶס בְּעֶבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בֵּית יְהוּדָה הִגִּיעַ לְאֶרֶץ הַשְּׁפִילָם** לארץ **זָלַל מִמְּלָכָה** אלו ישראל שהיו קרויים (שמות יט) ממלכת כהנים וְשָׁרִיָּה מדרש אגדה יש אלו שרים של מעלה שהחליפם הממונה על האור מינה על המים והחליף כל הממונים לפי שהיו ברשעי ישראל בעלי שם המפורש ובוטחים הם שישביעו את שרי מעלה להצילם מאש וממים ומחרב ועכשו כשהיו משביע את שר האש בשמו והוא משיב אין ממשלה זו בידי וכן כולם: (ג) **גָּדַע בְּזֹזְרֵי אֶף כָּל קָרֵן יִשְׂרָאֵל הִשִּׁיב אֲזֹזוֹר יְמִינוֹ** השיב עצמו כמשיב אזור ימינו מלהלחם בעד בניו **מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעֶר בְּיַעֲקֹב כָּאֵשׁ לִהְבֶּה אֶכְלָה סְבִיב: (ד) דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ** לפי שכך דרך קשת שהם חזקים לשום רגלו עליהם כשהוא כופפם לכך נכתב בלשון דריכה **כְּאוֹיֵב נֶצַח יְמִינוֹ כָּצַר וַיִּהְרֹג כָּל מְזֻזְמֵרֵי עֵין בְּאֵהָל בֵּית צִיּוֹן שָׁפַךְ כָּאֵשׁ זֻזְמוֹתוֹ** כך חבור המלה שפך חמתו שהיא כאש כי לא מצינו שפיכה של אש אלא אצל חמה כדכתיב (תהלים עט) שפוך חמתך על הגוים (ה) **הָיָה אֶדְנִי כְּאוֹיֵב בָּלַע יִשְׂרָאֵל בָּלַע כָּל אֲרָמְנוֹתֶיהָ שְׁזֹזַת מִבְּצָרֵיו וַיִּרֶב** הרבה בכנסת יהודה. נקוד יו"ד קמץ קטן שהוא לשון הרבה את אחרים וירב העם ויעצמו מאד נקוד חירק שהוא לשון רבה הוא את עצמו וכן כל תיב' שפעל שלה בה"א כגון פנה זכה בכה כן דרכה לשמש כשהוא מחסר ממנה ה"א כשהוא מדבר על עצמו נקוד חירק כגון (שמות ז) ויפן פרעה וכשהוא מדבר על אחרים נקוד קמץ כגון (שופטים טו) ויפן זנב אל זנב (מלכים ב כה) ויגל יהודה מעל אדמתו (מלכים ב' יח) ויגל מלך בבל את ישראל אשורה **בְּבֵית יְהוּדָה תִּאֲנִיָּה וְאַנְיָה צַעַר וִילְלָה (ו) וַיִּזְזֹמֹס** לשון כריתה וכן (איוב טו) יחמוס כגפן (ירמיה יג) נחמסו עקביך **כִּפְּזָן** כמו שגוזזין ירקות הגנה **שִׁכּוֹ** מעונתו שכו כתיב ששיכך חמתו על בניו בחורבן ביתו נדרש במדרש קינות **שְׁזֹזַת מוֹעֲדוֹ** בית

קדשי הקדשים ששם היה נועד לבניו שנאמר (שמות כה) ונועדתי לך שם **שִׁכּוֹז**
יְהוָה בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְיִשְׁכַּת וַיִּנָּאץ בּוֹעַם אָפוּ מֶלֶךְ וְכֹהֵן צדקיהו המלך
 ושריהו כהן גדול (ו) **וְנִזּוּ אֶרְצִי מִזִּבְזֹזוֹ נָאֵר** ביטל וכן (תהלים פט) נארת
 ברית עבדך **מִקְדָּשׁוֹ הִסְגִּיר בְּיַד אוֹיֵב זֹזוּמַת אֲרֻמֹּתֶיהָ קוֹל נְתָנוּ**
בְּבֵית יְהוָה כִּיּוֹם מוֹעֵד שהיו שמחים ומשוררים בתוכו בקול רם כן נתנו
 האויבים בחרבנו קול שמחה (זז) **וְזָשַׁב יְהוָה לְהִשְׁזוּיַת זֹזוּמַת בֵּית צִיּוֹן**
 זה ימים רבים שעלתה על דעתו כך שנאמר (ירמיה לב) כי על אפי ועל חמתי
 היתה לי העיר הזאת להסירה מעל פני **נְטָה קוֹ** של משפט ליפרע על עונינו
לֹא הָשִׁיב יָדוֹ מִבַּלְעַ מהשחית **וַיִּאָּבֵל זֹל וְזֹזוּמַת** שורא ובר שורא
 חומה נמוכה שכנגד חומה גבוהה **וַיִּזְדּוּ אֲמֻלָּיו: (ט) טָבְעוּ בָאָרֶץ**
שְׁעָרֶיהָ מדרש אגדה לפי שחלקו כבוד לארון שנאמר (תהלים כד) שאו שערים
 ראשיכם לפיכך לא שלטה בהם בריה וטבעו בארץ ורבותינו אמרו מעשי ידי דוד
 היו לפיכך לא שלטו בהם אויבים **אֲבָד וְשֹׁבֵר בְּרִיּוּתָהּ מִלְּכָה וְשָׂרִיָּה**
בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה אין בהם מורה הוראה **גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מָצְאוּ זִיוּן**
מִיְהוָה: (י) יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדֻמוּ וְקִנֵּי בֵּית צִיּוֹן כמשמעו. ומדרש אגדה
 נבוכדנצר הושיבם לארץ כשמרד בו צדקיהו ועבר על שבועתו בא וישב לו
 בדפנה של אנטוכיא ושלח בשביל סנהדרין ובאו לקראתו וראה אותם אנשים של
 צורה והשיב אותם בקתדראות של זהב ואמר להם סדרו לי תורתכם פרשה
 ופרשה ותרגמוה לי כיון שהגיעו לפרשת נדרים אמר להם אם הוא רוצה לחזור
 יכול הוא לחזור אמרו לו ילך אצל חכם ויתיר לו אמר להם אם כן אתם התרתם
 לצדקיהו את שבועתו צוה ושמטום והושיבם לארץ וקשרו שערות ראשם בזנבות
 הסוסים וגררום **הָעָלוּ עָפָר עַל רֹאשָׁם וְזָגְרוּ שִׁקִּים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ**
רֹאשָׁן בְּתוֹלֶת יְרוּשָׁלָּם: (יא) כָּלוּ בִּדְמָעוֹת עֵינֵי וְזִמְרָמוֹ
 רגז"לירט בלעז דרך בני מעים כשמשליכם אדם לאור הם כווצים ומתחמרמרים
מֵעֵי נִשְׁפָּף לָאָרֶץ כְּבִדִּי עַל שֹׁבֵר בֵּית עַמִּי בַּעֲטָף פֶּשֶׁם"וֹר עוֹלָל
וַיִּנָּק בְּרוֹזָבוֹת קָרְיָה: (יב) לְאִמָּתָם יֹאמְרוּ אֵלֶּה דָּגָן וַיִּין
בְּהִתְעַטָּפָם כְּזֹלָל בְּרוֹזָבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּפָּף נִפְשָׁם אֶל זִיק
אִמָּתָם: (יג) מָה אֶעֱיֹד מָה אֲדַמָּה לָךְ לומר לך מה תתמה על שברך
 הלא אף לאומה פלונית אירע כמותך **הַבֵּית יְרוּשָׁלָּם מָה אֲשִׁוּהָ לָךְ**

וַאֲנֹכִי כַשְׂבָּאָה צָרָה עַל אָדָם אֹמֵר לוֹ אֵף בַּפְּלוּנִי עֲלֵתָה כִּךְ תִּנְחֹמֵי הֵם לוֹ
בְּתוֹכָתָ בֵּת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל כָּפִים שִׁבְרָךְ מִי יִרְפָּא לָךְ: (יד) גְּבִיֹאֲיָךְ
זָזוּ לָךְ שְׂוֹא וְתִפֹּל דְּבָרִים שְׁאִין בָּהֶם טַעַם וּבִלְשׁוֹן לַע"ז אַפְלִשְׁטֵרִי מִנֵּט וְלֹא
גָּלוּ עַל עֲוֹנָךְ לְהוֹכִיחַ דְּרוֹכְךָ עַל פְּנִיךְ לְהַשִּׁיב שִׁבְיִתָּךְ שְׁבוּתָךְ לְיִשְׂרָאֵל
מִשְׁבוּתֶיךָ לְשׁוֹן שׁוּבָבָה, שׁוּבָבִים (יִשְׁעִיָּה נו) וַיִּלֶּךְ שׁוּבָב וַיִּזְוֹוּ לָךְ מִשְׁאֹת
שְׂוֹא וּמִדְּוִזִּים הַדִּיחֹךְ מֵעַל. (טו) סָפְקוּ עָלֶיךָ כָּפִים כָּל עֲבָרֵי
דְּרָךְ שִׁרְקוּ נֹפֵחַ בְּפִיו שִׁיבִלִי"ר בִּלְעָז וּדְרוֹךְ אָדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן הִרְוָה דְּבַר
חָשׁוּב שֶׁחָרַב וְכֹלָה וַיִּנְעוּ רֹאשָׁם עַל בֵּת יְרוּשָׁלַם הָזֹאת הָעִיר
שֶׁיֵּאמְרוּ כְּלִילָת יָפִי כֹל הַיּוֹפִי הִיָּה שֶׁלָּה מְשׁוּשׁ לְכָל הָאָרֶץ: (טז) פָּצוּ
עָלֶיךָ פִּיָּהֶם מִפְּנֵי מָה הַקָּדִים פ"ה לַע"ז מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ אֹמְרִים בְּפִיהֶם מָה שֶׁלֹּא
רָאוּ בְּעֵינֵיהֶם כָּל אוֹיְבֶיךָ שִׁרְקוּ וַיִּזְרְקוּ שֵׁן אָמְרוּ בִּלְעָזוֹ אֵךְ זֶה
הַיּוֹם שֶׁקִּוִּינָהוּ מִצָּאֵנוּ רָאִינוּ: (יז) עָשָׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם בַּצֵּעַ
אֲמָרְתוֹ כֹּלָה גִּזְרָתוֹ כִּמוֹ (אִיּוֹב ו) יִתֵּר יָדוֹ וַיַּבְצַעֲנִי אֲשֶׁר צִוָּה בְּיָמַי קָדָם
שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה (וַיִּקְרָא כו) וַיִּסְפְּתִי לִיסְרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע הָרֶס וְלֹא זָמַל
וַיִּשְׁמֹז עָלֶיךָ אוֹיֵב הָרִים קָרָן צָרִיךְ: (יז) צָעַק לָבָם אֶל אֲדָנִי
זִזְמוֹת בֵּת צִיּוֹן הוֹרִידִי כִּנּוֹז לְדִמְעָה יוֹמָם וְלִילָה אֶל תַּתְּנִי פּוֹנֵת
הַעֲבֵרָה טְרִישָׁאֲלִמִי"נֵט כִּמוֹ (בְּרֵאשִׁית מו) וַיִּפֹּג לְבוֹ לָךְ אֶל תַּדֹּם בֵּת עֵינֶיךָ
שֶׁחֹרֵר שֶׁל עֵין שְׁקוֹרִין פְּרוֹנִי"לֵשׁ (יט) קוֹבֵי רִגִי בְּכִיל בְּלִילָה לְרֹאשׁ
אֲשִׁמְרוֹת שְׁתֵּי חֲלָקֵי הַלִּילָה שֶׁהַלִּילָה נִחְלָקָה לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים כִּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ
רְבוּתֵנוּ בְּמִסְכַּת בְּרוּכֹת שֶׁפָּכִי כְּבִים לִבָּךְ נִכּוֹז פָּנֵי אֲדָנִי שְׂאִי אֶלִּי
כַּפֶּיךָ עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלֶיךָ הָעֲטוּפִים אֲשֶׁפּוּמִי"ן בִּלְע"ז בָּרָעַב בְּרֹאשׁ
כָּל זִזְמוֹת: (כ) רָאֵה יְהוָה וְהַבִּיטָה לָבִי עוֹלָלָתָ כֹּה אִם
תֹּאכַלְנָה נָשִׁים פָּרִים עוֹלָלֵי טַפּוֹזִים יִלְדִים רְכִים שְׁעוֹדֵן גְּדִלִים בְּטַפּוּחֵי
אֲמוֹתָם וּרְבוּתֵנוּ דְּרִשׁוּהוּ עַל דּוֹאג בֵּן יוֹסֵף שֶׁהִיתָה אֲמוֹ מוֹדַדְתּוֹ בְּטַפּוּחִים בְּכֹל
יוֹם לִתֵּת זֶהֱב לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לִפִּי מָה שֶׁהִיָּה גְדֹל וּלְבַסּוֹף אֲכַלְתּוּ אִם יִהְיֶה
בְּמִקְדָּשׁ אֲדָנִי כֹהֵן וְגִבִּיָּא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִשִּׁיבְתָם וְכִי נָאָה לָכֶם שֶׁהִרְגַתֶּם אֶת
זְכָרִיָּה בֵּן יְהוֹיָדָע כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּדִבְרֵי הַיָּמִים שֶׁהוֹכִיחֶם כַּשְׂבָּאוֹ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַיּוֹאֵשׁ
וְעִשְׂאוּהוּ ע"א (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב כד) וְרוּחַ לְבַשָּׁה אֶת זְכָרִיָּה בֵּן יְהוֹיָדָע וְהִיָּה כֹהֵן

ונביא והרגוהו בעזרה (כא) **שָׁכְבוּ לְאָרֶץ זֹחוֹצוֹת נֶעַר וְזָקֵן בְּתוֹלְתִי**
וּבְזוּזֵירִי נָפְלוּ בְּזֶרֶב הָרֶגֶת בַּיּוֹם אֶפְרָיִם טְבוּחַת לֹא זֹמְלֹת: (כב)
תִּקְרָא בַּיּוֹם מוֹעֵד כמו קראת ולשון הווה הוא **מִזְוֵרִי** שכיני הרעים להאסוף
 עלי להשחית **מִסְכִּיב וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם אֶף יְהוָה פָּלִיט וְשָׁרִיד אֲשֶׁר**
טְפוּזוֹתִי וְרַבִּיתִי אֵיבִי כָלָם הילדים אשר טפחתי וגדלתי אותם בא האויב
 וכלה אותם:

פרק ג

(א) **אֲנִי הַגָּבֵר** היה מתאונן ירמיה לומר אני הגבר ראה עני אשר ראה עוני
 מכל הנביאים שנתנבאו על חורבן הבית שבימיהם לא נחרב הבית כי אם בימי
 [בימיו] **רָאָה עָנִי בְּשֶׁבֶט עֲבָרְתוֹ:** (ב) **אוֹתִי נָהַג וַיִּלְךָ זֹשֶׁף וְלֹא**
אוֹר: (ג) **אֶף בִּי** אני לבדי לוקה תמיד כי כל תשובות מכותיו עלי **יָשֵׁב**
יִהְיֶה יָדוֹ כָּל הַיּוֹם: (ד) **בָּלָה בְּשָׂרִי** כמו (ישעיה מ) לבול עץ, ד"א בלה
 בשרי ועורי כמו (ישעיה נא) והארץ כבגד תבלה כלומר שכבו לארץ חוצות נער
 וזקן לא היה להם כר וכסת ובלה בשרם כשהם גולים **וְעוֹרִי שִׁפָּר**
עֲצָמוֹתַי: (ה) **בָּנָה עָלַי וַיִּקַּף** הקיפני **רֹאשׁ וַתִּלְאָה** כמו (דברים כט) ראש
 ולענה, ומדרש אגדה ראש זה נבוכדנצר לגלות יהויכין, ותלאה נבחראדן שגמר
 המכה בימי צדקיהו והלאני (ו) **בְּמוֹזְשִׁים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם:** (ז)
גָּדַר בְּעָדִי עשה חומה לנגדי להיות כלוא **וְלֹא אֵצֶא** הושיב סביבותי מחנות
 וגייסות של אורבים **הַכְּבִיר נִזְוָשִׁתִּי** עשה לרגלי נחושתים כבדים שלא אוכל
 לילך פיר"יש בלעז (וז) **גַּם כִּי אָזַעַק וְאֲשׁוּעַ שְׁתֵּם תִּפְלָתִי** סתם חלונות
 הרקיע בפניה (ט) **גָּדַר דְּרָכִי בְּגִזִּית נְתִיבָתִי עוֹהָה** אם באתי לצאת איני
 יוצאה בדרכים הסלולים בדרך ישרה מפני האויבים ואצא דרך עקלתון (י) **דֹּב**
אֵרֵב הוּא לִי הקב"ה נהפך לי לדוב אורב **אֲרִי בְּמִסְתָּרִים:** (יא) **דְּרָכִי**
סוֹרֵר לשון סירים קוצים סורר קוץ אותם מפזר קוצים בדרכי **וַיִּפְשְׁזוּנִי** לשון
 פיסוק הרגלים שהעובר על הדרכים שאין מופנים צריך להרחיב צעדיו ויש
 דוגמא בלשון גמרא האי מאן דפשח דיקלא **שְׂמִנִי שִׁמְם:** (יב) **דְּרָךְ קִשְׁתּוֹ**
וַיִּצִיבֵנִי כַּמְטָרָא לְזֹזֵן העמידני לנגד חציו לירות בי כמטרא אשניי"לא
 בלעז (יג) **הֵבִיא בְּכָלִיוֹתִי בֵּנִי אֲשַׁפְתּוֹ** חצים שננתנין בתוך אשפה שקורין

קויכ"דא (יד) הִיִּיתִי שְׂוֹזֶק לְכָל עַמִּי נִגְיַנְתָּם כָּל הַיּוֹם:(טו)
הַשְּׁבִיעִי בַּמְרוֹרִים הָרוּנִי לַעֲנָה:(טז) וַיִּגָּרֶס וישבר ודוגמתו (תהלים
ק"ט) גרסה נפשי וכן (ויקרא ב) גרש כרמל בְּזֹצֶץ אבנים דקים שבתוך העפר
שהיו לשין עיסתן הגולי' בתוך הגומות שחופרים בקרקע והחצץ נכנס לתוכה
כשאמר הקב"ה ליחזקאל (יחזקאל יב) עשה לך כלי גולה לשתות בו ללוש בתוכו
חרדה קטנה כדי שילמדו הם ויעשו כן כענין שנאמר (יחזקאל כ"ד) והיה יחזקאל
לכם למופת והם היו משחקים עליו ולא עשו כן לסוף נשתברו שיניהם שְׁנֵי
הַכְּפִישֵׁנִי כפה אותי באפר ככלי הכפוי על פיו ארנ"טיר בלעז ויש דומה
במשנה (יבמות ק"ו) פישון הגמל במדה הכפושה מדד בְּאַפָּר:(יז) וַתִּנְּוֹז
מִשְׁלֹם נִפְשִׁי נִשִּׁיתִי טוֹבָה:(יח) וְאָמַר אָבִד נִצְוִי אמרתי בלבי
ברוב צרותי אבד עולמי וסברי וַתִּנְּוֹלְתִּי מִיְּהוָה:(יט) זָכַר עָנִי וּמְרוֹדִי
קומפלווי"נט בלעז לַעֲנָה וְרֹאשִׁי:(כ) זָכֹר תִּזְכֹּר נפשי את עניי ומרודי
ותשוך עלי כך הוא פשוטו לפי ענין שיטת המקרא, ומ"א זכור תזכור ידעתי
שסופך לזכור את העשוי לי אבל תשוך עלי נפשי להמתין עד זמן הזכירה ומכאן
ייסד הפייט בזאת ידעתי כי יש לך לזכור אבל תשוך עלי נפשי עד שתזכור
וַתִּשְׁוֹז עָלַי נִפְשִׁי:(כא) זֹאת אֲשִׁיב אֶל לִבִּי אחר שאמר לי לבי אבדה
תוחלתי מה' אשיב זאת לבי ואוחזיל עוד ומה היא זאת שאשיב אל לבי עַל כֵּן
אוֹזִיזִל:(כב) וְזִסְדִּי יְהוָה כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ וכל הענין עד מה יתאונן וגו'. כי
לא תמנו – כמו כי לא תמו, ויש מפרשים כי לא תמנו כמו (במדבר טז) האם
תמנו לגוע חסדי ה' הם אשר לא תמנו ולא כלינו בעונינו. כִּי לֹא כָלוּ
רִזְזֵמֵינוּ:(כג) וְזֹרְשִׁים לַבְּקָרִים מתחדשים הם חסדיך מיום אל יום רַבָּה
אֲמוֹנְתָךְ גדולה היא הבטחתך ודבר גדול הוא להאמין בך שתקיים ותשמור
מה שהבטחת לנו: (כד) וְזִלְקִי יְהוָה אֲמָרָה נִפְשִׁי ה' מנת חלקי ודין הוא
שאוחזיל לו עַל כֵּן אוֹזִיזִל לוֹ:(כה) טוֹב יְהוָה לָקֹוּ לְנִפְשִׁי
תִּדְרָשֵׁנוּ:(כו) טוֹב וַיִּזְזִיל וְרוּבָם וי"ו של ויחזיל יתירה כמו וי"ו של
(בראשית ל"ו) ואיה וענה, טוב שיחזל אדם וידום ויצפה לתשועות ה' לַתְּשׁוּעָה
יְהוָה:(כז) טוֹב לִגְבֹר כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו:(כח) יֵשֵׁב בְּדָר מִי
שאירע לו אבל וצרה ישב גלמוד ויצפה לטובה וְיֵדָם לשון המתנה כמו (שמואל
א יד) אם כה יאמרו אלינו דומו דיהונתן כִּי נָטַל עָלָיו כי בעל הגזרות נשא

עליו הגזירה זו (כט) **יִתֵּן בְּעֶפֶר פִּיהוּ אוֹלִי יֵשׁ תִּקְוָה**: (ל) **יִתֵּן לְמִכְהוּ לָזִי יִשְׁבַּע בְּזִרְפָּה**: (לא) **כִּי לֹא יִזְנוּ לְעוֹלָם אֶדְנִי** לכן טוב לידום (לב) **כִּי אִם הוֹנָה** אם האדם מביא עליו יגון בשביל עונו ואחר כך וריחם כרוב חסדיו ורִחוּם כָּרַב זִזְסָדִיו וזִזְסָדִיו: (לג) **כִּי לֹא עָנָה מִלְּבוּ וַיִּגָּה הוֹגָה וַיִּגָּה בְּנִי אִישׁ** מלבו ומרצונו כי העון גורם: (לד) **לְדַכָּא תַּזְזוּת רַגְלִיו** מוסב על כי לא ענה מלבו להיות מדכה תחת רגליו וגו', ולא להטות משפט גבר וגו', ולא לעות אדם בריבו כל אלה ה' לא ראה לא נראה לו ולא עלתה לפניו במחשבתו לעשות כן **כָּל אֶסִּירֵי אֶרֶץ**: (לה) **לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט גָּבֵר נֶגֶד פָּנָי עֲלִיּוֹן**: (לו) **לְעוֹת אָדָם בְּרִיבוֹ אֶדְנִי לֹא רָאָה** לא הוכשר בעיניו שיעוותו בית דין של מעלה אדם בריבו כמו מה ראית כי עשית וגו': (לז) **מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי אֶדְנִי לֹא צוּה**: (לח) **מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תִצָּא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב** ואם באתי לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת מקרה היא שהיה לי, אין זאת, כי אם בין רעות בין טובות. מי זה אמר ותהי אם ה' לא צוה ומפיו לא תצא הן רעה הן טובה אבל מה יש להתאונן אדם חי גבר על חטאיו כל איש ואיש יתאונן על חטאיו כי הם המביאים עליו הרעה, מפי עליון לא תצא אמר רבי יוחנן מיום שאמר הקב"ה (דברים ל') ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וגו' לא יצא רעה וטובה מפיו אלא הרעה באה מאליה לעושה רע והטוב לעושה טוב לפיכך (לט) **מִה יִתְאֻנֵּן אָדָם זִי גָבֵר עַל זִזְטָאיו** מה יתאונן למה יתרעם האדם אם לא על חטאיו (מ) **נִזְזָפְשָׁה דְרָכֵינוּ וְנִזְקָרָה וְנִשׁוּבָה עַד יְהוָה**: (מא) **נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כְּפָיִם** כשאנו נושאים את כפינו אל השמים נשא אף לבבינו עמהם לשוב להשיב לבבינו לפני המקום ב"ה. ד"א אל כפים – אל העננים אל שמים כמה דאית אמר (מלכים א יט) והנה עב קטנה ככף איש עולה וכן (איוב לו) על כפים כסה אור, ומדרש רבותינו נשא לבבינו באמת להקב"ה כאדם הרוחץ בנקיון כפיו שמשליך מידיו כל טינוף כי מודה ועוזב ירוחם והמודה ואינו עוזב כטובל ושרץ בידו **אֶל אֵל בְּשָׂמִים**: (מב) **נִזְזָנוּ פִּשְׁעֵנוּ וּמַרְיָנוּ** זה דרכינו על ידי יצר הרע **אֵתָה לֹא סָלְזָתָ וּלָךְ הִיתָה** נאה הסליחה כי כן דרכך. (מג) **סִכְתָּה בָּאֵף** חצצת את האף להיות מחיצה בינך ובינינו ותדרפנו בו **וְתִרְדְּפֵנוּ הָרָגָתָ לֹא זִמְלָתָ**: (מד) **סִכְוָתָה בְּעֵזֶן לָךְ מַעֲבוֹר תִּפְקָה**: (מה) **סִזְזִי וּמַאֲוִס** הוא ניע בלשון משנה כיחו

וניענו שניסח מתוך הריאה ויוצא דרך הגרון תְּשִׁימוּנוּ לשון הווה הוא בְּקָרֶב
הָעַמִּים: (מו) פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיָּהֶם כָּל אִיבֵינוּ: (מו) פָּזוּד וּפְזוּז כענסנו
מפני הפחד נפלנו אל הפחת שוחה הָיָה לָנוּ הַשָּׂאת לשון שאייה כמו השאת
וְהַשְׁכָּר: (מוז) פָּלְגֵי מִיָּם תִּרְדַּ עֵינֵי עַל שֶׁכָּר בַּת עַמִּי: (מט) עֵינֵי
נִגָּרָה וְלֹא תִרְמָה בַּמַּיִן הַפְּגוּת מאין חליפין והעברה (ג) עַד יִשְׁקִיף
וַיֵּרָא יְהוָה בְּשָׂמִים: (נא) עֵינֵי ירמיה ממשפחת כהנים היה ואמר עיני
בדמעה עוללה וניוולה פני עלי נפשי מכל בנות עירי עוֹלָלָה לשון נוול כמו
(איוב טז) ועוללתי בעפר קרני לְנַפְשִׁי מִכָּל בָּנוֹת עִירִי משפחתי יש לה
לבכות מכל משפחות העיר שהיתה נבחרת לקדושה ולעבודת הקב"ה מכל ישראל:

(נב) צוֹד צָרוֹנִי כַּצָּפוֹר אִיבֵי זָזָם: (נג) צָמָתוֹ אסרו כמו צומת הגידין
(שיר השירים ד) מבעד לצמתך אישריי"טור בַּבּוֹר זָזִי בבית הכלא וַיֵּדוּ אֲבָן
בִּי עַל פִּי הַבָּאָר, כך עשו לדניאל וירמיה ראה ברוח הקדש. ואף על פי שצמתו
בבור חיי שאיני יכול לעלות מתוכו לא שתו לבם גם לזאת עד שידו אבן בי.
(נד) צָפוּ מִיָּם אומות העולם עַל רֹאשִׁי שבזמן שבא אדם במים עד מתניו
עדיין יש תקוה אבל אם צפו מים על ראשו אז אמר אבדה תקותי אבל אני איני
עושה כן אלא קראתי וגו' אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי: (נה) קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה
מִבּוֹר תַּזְזִיתִי: (נו) קוֹלִי שָׁמַעְתָּ אֶל תַּעֲלָם אֲזַנְךָ לְרוֹזוֹתִי
לְשׁוֹעָתִי: (נז) קָרַבְתָּ בְּיוֹם אֶקְרָאךָ כך היית רגיל בימים הראשונים לקרב
אלי ביום קוראי: אֲמַרְתָּ אֶל תִּירָא: (נז) רַבַּת אֲדָנִי רִיבִי בימים שעברו
נִפְשִׁי גָּאֻלָּתָהּ זָזִי: (נט) רָאִיתָה יְהוָה עֹתָתִי בצרה הזאת שעוותו בי
אויבי שִׁפְטָהּ מִשְׁפָּטִי כאשר עשית כבר (ס) רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל
מוֹזִשְׁבָתָם לִי: (סא) שָׁמַעְתָּ זִזְרָפְתָם יְהוָה כָּל מוֹזִשְׁבָתָם
עָלֵי: (סב) שִׁפְתֵי קָבִי וְהִגִּינוּ עָלֵי כָּל הַיּוֹם: (סג) שִׁבְתָּם
וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מִנְּעִינָתָם: (סד) תִּשְׁיֵב לָהֶם גְּמוּלָה יְהוָה
כְּמוֹעֵשֶׂה יְדֵיהֶם: (סה) תִּתֵּן לָהֶם מִגִּזַּת לֵב שבר לב כמה דאת אומר
(הושע יא) אמגנך ישראל (בראשית יד) אשר מגן צריך בידך. ד"א מגנת לב –
אוטם הלב צרה ואנחה אשר היא כמגן כנגד לבם, והמפרשו בלשון תוגה ויגון
טועה שאין נו"ן נופלת בו שהנו"ן ביגון אינה שורש אלא כגון נו"ן של המון

מגזרת המו גויס וכגון נר"ן של קלון מגזרת נקלה וכנר"ן של ציון מגזרת ציה וכן נר"ן של שברון מגזרת שבר (וכגון נר"ן של שממון שגעון נ"ל שצ"ל וק"ל).
תִּאֲלָתֶּךָ לשון (ישעיה יט) נואלו שרי צוען **לָהֶם: (סו) תִּרְדֶּךָ בָּאֶף וּתִשְׁמִידֶם מִתְּנוֹת שְׁמִי יְהוָה:**

פרק ד

קינה זו נאמרה על יאשיהו כמו שנאמר בדברי הימים (ב יט) הלא היא כתובה על ספר הקינות ועמה חיבר בתוך הקינה את שאר בני ציון **(א) אִיכָה יוֹעֵם** יכה כמו דאת מתרגם (ויקרא יג) כהה עמיא **וְהָב מֵרֵאשִׁית פְּנִים הַמְצָהִיב כִּזְהַב יִשָּׁנָא** ישתנה ממראיתו **הַכֶּתֶם** קבוצת כלי נוי הזהב שהם לעדי קרוי כתם **הַטּוֹב תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבֵנֵי קֹדֶשׁ** בנים המאירים כאבנים טובות ומ"א כל רביעית דם שיצא מיאשיהו בכל חץ וחץ שנעצו בו היה ירמיהו קוברו במקומה ועליה הוא קורא תשפכנה אבני קדש **בְּרֹאשׁ כָּל חֲזוּצוֹת: (ב) בְּנֵי צִיּוֹן הַיִּקְרִים הַמְּסֻכָּאִים** המהוללים והנערכים כפז הרואה אותם אומר ראו תוארם של אלו כמראית פז וכן (איוב כה) לא תסולה בכתם אופיר (איוב כ"ה) בכתם טהור לא תסולה (תהלים סה) סולו לרוכב בערבות לשון הילול וערך הן **בְּפִי אִיכָה נִזְזָשׁבוּ לְנִבְלֵי זֶרַע** כדי חרש שנותנים בהם יין כגון נבלי יין (ירמיה כח) ונבליהם ינפצו **בַּמַּעֲשֵׂה יְדֵי יוֹצֵר: (ג) גַּם תִּנָּן זֶלְצוּ שֵׁד אֶף** על פי שאכזרי הוא חלצו שד כשרואה את בנו בא מרחוק רעב חולץ שדיו מתוך נרתיקו שיש לו כיסוי על דדיו ומוציאו מתוכו כדי שלא יראהו בנו מכוסה ויחזור לאחוריו והיניקו גוריהן **הַיִּנִּיקוּ גּוֹרֵיהֶן בֵּת עַמִּי לְאֶכָזָר** רואים את בניהם צועקים ללחם ואין פורש להם שחייהם קודמים להם לחיי בניהם מחמת הרעב **כִּי עֵינַי פִּיעֵנִים בַּמִּדְבָּר: (ד) דָּבַק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל זֶכּוֹ בַּצִּמָּא עוֹלָלִים שְׂאֵלוּ לָזֶם פֶּרֶשׁ אֵין לָהֶם: (ה) הָאֶכְלִים לְמַעֲרָנִים נִשְׁמּוּ בְּחֲזוּצוֹת הָאֲמֻנִים** לשון (אסתר ב) ויהי אומן את הדסה **עָלִי תוֹלָע** על בגדי צבעונין **וְזָבְקוּ אֲשֵׁפֶתוֹת** אשפות של זבל שוכבים על האשפות בחוץ **(ו) וַיִּגְדַּל עוֹן בֵּית עַמִּי מִזֹּטָאת סֶדֶם** פורענותם מוכיח עליהם שגדול עונם משל סדום **הַהִפּוּכָה כְּמוֹ רִגַע** שהרי סדום לא נמשכה צרתם כרגע אחד נהפכה **וְלֹא זָלוּ בָּהּ יָדַיִם** ידי האויב כי ע"י המלאכים

נהפכה, ויש מדרשי אגדה ואינו מיושב על סדר המקראות (ז) **זְכוּ נְזִירֶיהָ** שריה כמו נזר וכתר. ואני אומר נזיריה ממש שהיו מגודלי שער ונאים ביותר ומוסב על בת עמי **בְּשִׁלְגַּ צִזּוֹ בְּמוֹזָלָב אֲדָמוֹ עֵצִים** לשון מראה כמו (שמות כד) וכעצם השמים לטוהר קו"לר בלע"ז **בְּפָנִינִים** אותם שהיו מראיהם אדום מפנינים **סִפִּיר גְּזָרְתָם** וגזרתם כמו ספיר: (זז) **זֹשֶׁה בְּשִׁזְזוֹר** הוא פחם **תְּאָרֵם** חשך תארם מפחמים **לֹא נִכְרוּ בַּזּוֹצוֹת צֶפֶד** נקמט ונתחבר ואין לו דמיון **עוֹרֵם עַל עֵצָם יָבֵשׁ הָיָה כְּעֵץ: (ט)** **טוֹבִים הָיוּ זֻלְלֵי זֹרֵב** חללי הרעב היו נפוחים מריח תנובות השדה שהיו האויבים צולים בשר על העשבים חוץ לחומה והריח נכנס לתוך נפוחי הרעב וכריסן נבקעת ופרשם זב והרי זה מיתת ניזול יותר מהרוגי חרב **בְּמוֹזָלָלִי רָעַב שָׁהֵם יוֹבֹבוּ בְּדָקָרִים** מבוקעים בין נפיחת רעב בין ביקוע חרב קרוי דקירה **בְּתַנּוּבוֹת שִׁדִּי** משרשים ועשבים שמלקטים ואוכלים רב פרשם ומאוסם (י) **יְדֵי נָשִׁים רִזְזוּמֵנוֹת בְּשִׁלּוֹ יִלְדֵיהֶן הָיוּ לְבָרוֹת** למאכל כמו (שמואל ב יב) ולא ברה אתם לחם (שמואל ב' ג) להברות את דוד **לָמוֹ בְּשֶׁכֶר בַּת עַמִּי: (יא)** **כָּלָה יְהוָה אֶת זִמְתּוֹ** אשר בערה בו כמה שנים עתה כלה אותה בהנקמו מהם **שֶׁכֶךְ זֶרֶן אָפוּ וַיֵּצֵא אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוֹדֶתֶיהָ: (יב)** **לֹא הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל כָּל יֹשְׁבֵי תֵבֶל כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם: (יג)** **בְּמוֹטָאֵת נְבִיאָהּ** של שקר היתה לה הרעה הזאת **עֲוֹנוֹת כְּהֻנָּה הַשִּׁפְכִים בְּקֶרְבָּה דָם צְדִיקִים: (יד)** **נָעוּ עוֹרִים בַּזּוֹצוֹת** כשהיו העורים הולכים בשוק היו נעים ורגליהם נשמטים בדם ההרוגים שהיו הרשעים הורגים בתוכה **נִגְאָלוּ בְּדָם** נתלכלכו בדם עד אשר לא יוכלו הקרובים אליהם ליגע בלבושיהם והיו קוראים אליהם **בָּלֹא יוֹכְלוּ יִגְעוּ בְּלִבֵּשֵׁיהֶם: (טו)** **סוּרוּ סוּרוּ טָבִיא קָרְאוּ לָמוֹ** מעלינו אתם הטמאים המלכלכים בדם **סוּרוּ סוּרוּ אֶל תִּגְעוּ כִּי נָצוּ** לשון סרחון ולכלוך כמו (ויקרא א) כמו מוראתו בנוצתה דמתרגמינן באוכליה כך חברו מנחם **נָעוּ** נשמטו בדם **אָמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא יוֹסִיפוּ לָגוֹר: (טז)** **פָּנֵי יְהוָה זֻלְקָם** פנים של זעם מאת הקב"ה חלקם והפרידם בגוים למען אשר פני הכהנים לא נשאו בהיותם בשלוותם **לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטָם פָּנֵי כְהֲנָיִם לֹא נִשְׂאוּ זְקֵנִים**

וְיִקְנִים לֹא זָנְנוּ: (יז) עוֹדֵינוּ תִּכְלִינָה עֵינֵינוּ אֶל עֲזָרָתֵנוּ הֶבֶל
 כשבאה עלינו הרעה עדיין היו עינינו צופות אל חיל פרעה שנאמר בהם (ישעיה
 ל) ומצרים הבל וריק יעזורו שהיו מבטיחים אותנו עזרה ולא באו כמו שנאמר
 בהם (ירמיה לו) הנה חיל פרעה היוצא לכם לעזרה שב לארצו מצרימה, מצינו
 במדרש קינות שהיו באים בספינות רמוז הקב"ה לים והציף לפניהם נודות נפוחים
 כמין מעי אדם ננערים במים אמרו זה לזה הנודות הללו הם אבותינו אנשי
 מצרים שטבעו בים מחמת היהודים הללו ואנחנו יוצאים לעזרתם עמדו וחזרו
 לאחוריהם בְּצַפִּיתֵנוּ צָפִינוּ חֲכִינוּ אֶל גֹּי לֹא יוֹשֵׁעַ: (יז) צָרוּ צָעֲרֵנוּ
 אויבינו ארבו את צעדינו מִלְכָּת ברחובותינו כמו (שמות כא) ואשר לא צדה
 (שמואל א כד) ואתה צודה את נפשי בְּרוּזִבְתֵּינוּ קָרַב קָצִינוּ מִלֵּאוּ יָמֵינוּ
 כִּי בָא קָצִינוּ: (יט) קָלִים הָיוּ רִדְפֵינוּ מִנְּשָׁרֵי שָׁמַיִם עַל הַהָרִים
 דִּלְקָנוּ בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ לָנוּ: (כ) רוּז אֲפִינוּ מִשִּׁיוֹ יְהוָה הוּא יֵאשִׁיחוּ
 כמו שנאמר (דברי הימים ב ל"א) ויקונן ירמיהו על יאשיהו נִלְכָּד
 בְּשִׁזְזִיתוֹתָם בגומות שחפרו אֲשֶׁר אָמְרָנוּ בְּצֻלוֹ נִזְוִיָּה בַּגּוֹיִם: (כא)
 נתנבא ירמיהו על חורבן בית שני שיחרבוהו רומיים שִׁישִׁי וְשִׁבְמוֹזִי בֵּת
 אֲדוֹם לפי שעה יוֹשֶׁבֶת בְּאֶרֶץ עוֹץ אבל סופך ש גַּם עָלֶיךָ תִּעֲבָר
 כּוֹס הַפּוֹרְעָנוֹת ותשכרי ממנו תִּשְׁכַּרְי וְתִתְעַרְי ותקיא כמו (בראשית כד)
 ותער כדה (כב) תָּם עֹנֶף בֵּת צִיּוֹן לָקִית עַל כָּל חַטָּאוֹתֶיךָ לֹא יוֹסִיף
 לְהַגְלוֹתְךָ מגלות אדום ולהלן עוד פָּקַד עֹנֶף בֵּת אֲדוֹם גָּלָה עַל
 זֹטְאֶתֶיךָ:

פרק ה

(א) זְכוֹר יְהוָה מַה הָיָה לָנוּ הַבֵּיטָה הַבֵּיטָה וּרְאֵה אֶת
 זִזְרָפְתֵנוּ: (ב) נִזְלָתֵנוּ נִהַפְכָה לְזָרִים בְּתֵינוּ לְנִכְרִים: (ג) יְתוֹבִיִּים
 הָיִינוּ אֵין וְאֵין אָב אֲבוֹתֵינוּ כְּאֲלֻמְנוֹת: (ד) מִיָּמֵינוּ בְּכֶסֶף שָׂתִינוּ
 שהיו יראים לשאוב מים מן הנהר מפני האויבים והיינו קונים מהם בכסף עֲצִינוּ
 בְּמוֹזִיר יִבְאוּ: (ה) עַל צוֹאֲרֵנוּ נִרְדָּפְנוּ בעול עבודה קשה יִזְעֲנוּ
 לאסוף ממון ונכסים לֹא וְלֹא הוֹנֹז לָנוּ יִגִּיעֵנוּ בִּידֵינוּ כִּי הָאוֹיֵב גּוֹבִים
 וחוטפים הכל במסים וגולגליות וארנוניות (ו) בְּמִצְרִים נָתַנוּ יָד דֶּרֶךְ אָדָם

הנופל ורוצה לעמוד מושיט יד למי שאצלו לעזור לו ואף כאן למצרים הושטנו יד שיעזרונו **אשור לשבע לזם** שישבעונו בלחמם. **נתנו יד** כמו נתנו דגשות הנו"ן משמשת במקום נו"ן שנייה וכן (דברי הימים א כט) כי ממך הכל ומידך נתנו לך וכן (בראשית לד) ונתנו את בנותינו לכם (ז) **אבותינו זוטא** **אינם ואינם** **אנוזנו ואנוזנו** **עונתיהם סבלנו** (וז) **עבדים משלנו** **בנו פרק אין בידם** (ט) **בנפשינו נביא לזמנו** בסכנת נפשנו היינו מסוכנים כשהיינו מביאי' מזנותינו מן השדה מפני חרב המדבר **בפני זורב המדבר** (י) **עורנו כתנור נכמרו** נתחממו וכן (בראשית מג) כי נכמרו רחמיו ובלשון גמרא יש הרבה על הכומר של ענבים מכמר בישראל **בפני זלעפות** כמו (תהלים יא) ורוח זלעפות לשון שריפה **רעב** (יא) **נשים בציון** **ענו בתלת בערי יהודה** (יב) **שרים בידם נתלו פני זקנים לא נהדרו** (יג) **בזוהרים טוזון נשא** כשהיו האויבים מוליכין אותם בקולרין היו נותנים על כתפיהם ריחיים ומשאות כדי לייגעם ו**נערים בעץ כשלו** כשל כחם, ולשון כשלון נופל בתשות כח כמו שנאמר בעזרא (נחמיה ב) ויאמר יהודה כשל כח הסבל וכן (איכה א) הכשיל כחי (יד) **זקנים משער שבתו** **בזוהרים בנעיצתם** (טו) **שבת משוש לבנו נהפך לאכל** **מוזלנו** (טז) **נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי זוטאנו** (יז) **על זה היתה דוה לבנו** על המפורש במקרא של אחריו, על ששם הר ציון ושועלים הלכו בו **על אלה זושכו עינינו** (יז) **על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו** (יט) **אתה יהוה לעולם תשב** ידענו כי לעולם תשב **כסאך לדר ודור** והואיל וכן הוא (כ) **למה לנצח תשכזנו** הלא נשבעת לנו בך כשם שאתה קיים כך שבועתך קיימת **תעזבנו לארץ ימים** (כא) **השיבנו יהוה אליך ונשוב ונשובה וזרש ימינו** **כקדם** (כב) **כי אם מאס מאסתנו** בשביל שחטאנו לא היה לך להרבות קצף עד מאד כאשר קצפת **קצפת עלינו עד מאד** מפני שמסיים בדברי תוכחה הוצרך לכפול מקרא שלפניו פעם אחרת וכן ישעיה ותרי עשר וקהלת: **השיבנו יהוה אליך ונשוב ונשובה וזרש ימינו כקדם**

רמז חשבונני

פרק א

- (א) אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד הָעִיר רַבָּתִי עִם הָיְתָה כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי בַּגּוֹיִם
 עֲרָתִי בַּמְּדִינֹת הָיְתָה לְמָס: 4581 כיצד נגזר על ירושלים לגלות כאדם
 וחוה? השיבה מידת הדין: "כל זה בגלל העוונות והחטאים הרבים ולכן היא נמסרה
 בידי הזרים ומעלה להם מס" 4581 (ילקוט מעם לועז)
- (ב) בָּכוּ תִבְכֶּה בְּלִילָה וְדַמְעָתָה עַל לִחְיָהָ אֵין לָהּ מְנַחֵם מִכָּל אֲהָבֶיהָ
 כָּל רַעֲיָהּ בָּגְדוּ בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאִיְבִים: 2063 בכי העם חינום בליל ט' באב,
 לאור דברי המרגלים, קבע לנו בכיה לדורות. 2063 (תרגום)
- (ג) גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי וּמֵרַב עֲבָדָה הִיא יִשְׁבָּה בַּגּוֹיִם לֹא מִצָּאָהּ
 מְנוּחַ כָּל רֹדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים: 2757¹ הגלות הזו באה בגלל עינוי
 יתום ואלמנה ומעבודת פרך בעבד ולכן נמסרנו בידי גויים 2757 (תרגום)
- (ד) דָּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מְבֹלִי בָּאִי מוֹעֵד כָּל שְׁעָרֶיהָ שׁוּמְמִין כְּהִנִּיָּה
 נֶאֱנָחִים בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגֹת וְהִיא מֵרָ לָהּ: 3989² בנ"י לא עלו לירושלים
 ברגלים ולכן המקדש שמם והכהנים בטלים, והבנות עצובות על ביטול המחולות
 בט"ו באב 3989 (תרגום)

¹ אולי זה עונש על הגליית ירמיהו הנביא בבית הכלא שהוא בין המיצרים.
 פסוק זה גימ' 2757 כמנין הפסוק הבא: "כי בא ירמיהו אל בית הבור ואל
 החניות וישב שם ירמיהו ימים רבים (ירמיהו ל, 16)

² פסוק זה גימ' האמור בירמיהו ל, 24 "ישוב חרון אף יהוה עד עשתו ועד
 הקימו מזמות לבו באחרית הימים תתבוננו בה".

(ה) הָיוּ צָרִיךְ לְרֹאשׁ אִיבִיךָ שָׁלוֹם כִּי יִהְיֶה הוֹגָה עַל רֹב פְּשָׁעֶיךָ
עוֹלָלֶיךָ הִלְכּוּ שָׁבִי לִפְנֵי צָר: 3047 צריה שהיו מרצחים זה לזה חברו עליה
כאחד למלחמה, זאת מאת ד' כדי לשוברה 3047 (תורת חסד הוב"ד בילקוט מעם
לועז)

(ו) וַיֵּצֵא מִבֵּית צִיּוֹן כָּל הַדָּרָה הָיוּ שָׂרֶיךָ כְּאֵילִים לֹא מָצְאוּ מְרֻעָה
וַיִּלְכּוּ בְּלֹא כֹחַ לִפְנֵי רוֹדְף: 2692 כיון שגלו תינוקות של בית רבן גלה כל
הדרה 2693 (ע"פ מדרש איכ"ר)

(ז) זָכְרָה יְרוּשָׁלַם יָמֵי עֲנִיָּה וּמְרוּדֶיךָ כָּל מַחְמְדֶיךָ אֲשֶׁר הָיוּ מִיָּמֵי
קֶדֶם בְּנָפַל עָמָה בְּיַד צָר וְאֵין עוֹזֵר לָהּ רְאוּךָ צָרִים שָׁחֲקוּ עַל
מִשְׁבֶּתֶךָ: 4988

כתב כאן רשי:

זכרה ירושלם - בגלותה. ימי עניה - ימי חורבנה שהביאה לידי עוני. ומרודיה - הוא
לשון צער כמו (שופטים יא) וירדתי על ההרים (תהלים נה) אריד בשיחי ואהימה. כל
מחמדיה - וזכרה כל טוב מחמדיה שמימי קדם. שחקו על משבתיה - שמחו על
שביתת משושה חגה חדשה ושביתה ומדרש אגדה דורשו בלשון אחר, שהיו שובתין
בגולה בשבתות וימים טובים ושומטים בשביעיות והיו האומות משחקים עליהם
ואומרים שוטים בארצכם לא שמרתם ועכשיו בגולה תשמרון:

ובא הרמז: כשגלו, החלו לשמור שמיטה. אמרו להם הגוים: "שוטים, ארצכם לא
שמרתם, כעת אתם שומרים?" 4988

(ח) חָטָא חָטָא יְרוּשָׁלַם עַל כֵּן לְנִידָה הִיָּתָה כָּל מְכַבְּדֶיךָ הַזִּילוּךְ כִּי
רְאוּ עֲרוֹנָתָה גַם הִיא נֶאֱנָחָה וַתִּשָּׁב אַחֲרָי: 3524

האויבים ראו בהיכל את הכרובים כשהם מעורים זה בזה, ומדוע הכרובים נראו כך? כדי שיזלזלו בבני ישראל 3524 (הר"י מיגש הובאו דבריו בשיטמ"ק ב"ב צט ע"א)

(ט) טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה ותרד פלאים אין מנחם לה ראה יהנה את עניי כי הגדיל אויב: 3574 בגלות השכינה ירדה לקלי הנקרא "מצלות ים" והנקרא "פלאים". לעתיד לבא יהפכו ל"אלפים". 3574 (תקט"ו תפילות להרמח"ל תפילה ר')

(י) ידו פרש צר על כל מחמדיה כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לך: 3549 הכל בזזו כסף וזהב ואילו עמון ומואב שרפו את ספרי התורה הנאים כי כתוב בהם "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ד" 3549 (רש"י)

(יא) כל עמה נאנחים מבקשים לחם נתנו מחמדיהם באכל להשיב נפש ראה יהנה והביטה כי הייתי זוללה: 3189 על האדם לכוין באכילה לעבוד את ד' ולא למלא בטנו, אך הם אכלו להשיב הנפש בלא לחזק את הרוח או הנשמה 3188 (מדרש שמואל על אבות פ"ב מ"ח)

(יב) לוא אליכם כל עברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי אשר הוגה יהנה ביום חרון אפו: 3084 הכאב גדול, להולכי דרכים אין יכולת להבין את גודל השבר, אני מוכה עד היסוד אין לי פליט ועוללת 3084 (ר"י חיון בכתב יד)

(יג) מַמְרוֹם שְׁלַח אֵשׁ בְּעֶצְמֹתַי וַיִּרְדְּנָה פָּרֶשׁ רֶשֶׁת לְרִגְלֵי הַשִּׁיבְנִי
 אַחֲרֵי נִתְּנִי לַשִּׁמְמָה כָּל הַיּוֹם דָּנָה: 5268 המרום מסמל: טוב, חסד
 ורחמים וכאן היה ההיפך – הדין יצא משם. ועוד, קבלה הייתה ביד חכמי הסוד
 שהגאולה לא תהיה באלף החמישי שסודו הוד ולמדו זאת מהמילה האחרונה בפסוק
 5268 (ר"י איבן שועיב ורעיא מהימנא במדבר דף רמ"ג עמוד א ועוד)

(יד) נִשְׁקַד עַל פִּשְׁעֵי בִידֹו יִשְׁתַּרְגּוּ עָלוּ עַל צְנֹאֲרֵי הַכְּשִׁיל כַּחֲזִי
 נִתְּנִי אֶדְנִי בִידִי לֹא אוֹכֵל קוֹם: 3756 פצעי ומכותיי ברורות, והן היו ללא
 הרף ללא הפוגה עד שכוחי הגם שהיה חזק – הותש 3756 (רש"י וקול יעקב)

(טו) סָלָה כָּל אֲבִירֵי אֶדְנִי בְּקֶרְבִי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁפֵר בַּחוּרֵי גֵת
 דָּרָךְ אֶדְנִי לִבְתוּלֹת בֵּת יְהוּדָה: 4028 קבע כו זמן יום ט באב ליום דין: חרב
 הבית הראשון והשני, בו נלכדה ביתר וגלו יהודי ספרד וכיום חרב גוש קטיף 4028
 (גמ' תענית כט ע"ב)

(טז) עַל אֱלֹהֵי אֲנִי בּוֹכִיָּה עֵינֵי עֵינֵי יִרְדָּה מַיִם כִּי רָחַק מִמֶּנִּי מִנְחָם
 מִשִּׁיב נִפְשִׁי הָיוּ בְנֵי שׁוֹמְמִים כִּי גָבַר אוֹיֵב: 3010 רמז כאן על בניו של
 רבי ישמעאל שייחזום ובבוקר מתו מצער 3009 (גיטין נח ע"א)

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נח/א

אמר רב יהודה אמר רב מעשה בבנו ובבתו של רבי ישמעאל בן אלישע שנשבו לשני אדונים.
 לימים נזדווגו שניהם במקום אחד, זה אומר יש לי עבד שאין כיופיו בכל העולם וזה אומר יש לי
 שפחה שאין בכל העולם כולו כיופיה. אמרו בוא ונשיאם זה לזה ונחלק בוולדות. הכניסום לחדר,
 זה ישב בקרן זוית זה וזו ישבה בקרן זוית זה. זה אומר אני כהן בן כהנים גדולים אשא שפחה?
 וזאת אומרת אני כהנת בת כהנים גדולים אנשא לעבד? ובכו כל הלילה. כיון שעלה עמוד השחר
 הכירו זה את זה ונפלו זה על זה וגעו בבכיה עד שיצאה נשמתן. ועליהן קונן ירמיה "על אלה אני
 בוכיה עיני עיני יורדה מים".

(יז) פֶּרֶשָׁה צִיּוֹן בִּידֵיהָ אֵין מְנַחֵם לָהּ צָוָה יְהוָה לִיעֲקֹב סְבִיבָיו צָרִיו
הִתְהַוָּה יְרוּשָׁלַם לְנִדָּה בִּינִיָּהֶם: 2953

מדרש רבה איכה פרשה א פסקה נב: "פרשה ציון בידיה" רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר [משל] למלך שהיה לו בן הוי מחי ליה ואמר חטית הוה מחי ליה ואמר חטית וסיכלת ועוד הוה מחי ליה עד דפשט עשר אצבעוי קודמוי. כך הקב"ה הוה מייסר לירושלם והות אמרה חטית עד פרשה ציון בידיה.

ובא הרמז: "משל לבן מלך אחד שחטא ואביו היה מכהו, כיון שחטא הרבה פרש
י' אצבעות לפני אביו" 2953 (מדרש הנ"ל)

(יח) צָדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִיהוּ מְרִיתִי שָׁמְעוּ נָא כָּל הָעַמִּים וּרְאוּ
מִכְאֹבֵי בְּתוּלָתִי וּבַחֲוָרֵי הֶלְכוֹ בְּשָׁבִי: 3456

בתרגום יונתן: אמר יי במימריה לעמא בית ישראל דלא יעבר קטלין בחרבא בארעהון. אזל יאשיהו מלכא שלף סייפא על פרעה חגירא בבקעת מגדו מה דלא אתפקד ולא תבע אולפן מן קדם יי בגין כן רגמו רגומיא גירין למלכא יאשיהו ומית תמן. עד דלא נפקת נשמתיה הוה רחיש בסיפותיה וכן אמר זכא הוא יי ארום על מימריה עברית שמעו כען כל עמיא הספידא דאספיד ירמיהו על יאשיהו וחזו כיבי די ערעני בתר מותיה בתולותי ורביי אזלו בשביתא.

ותרגום התרגום: אמר ד' במאמרו לעם בית ישראל שלא יעברו הורגים בחרב בארצם, [שנאמר וחרב לא תעבור בארצכם] הלך המלך יאשיהו ושלף חרבו [יצא למלחמה] על פרעה נכה בבקעת מגידו, מה שלא נצטווה ולא ביקש תורה מאת ד' [כלומר לא שאל את הנביא ירמיהו] ומפני זה ירו היורים חיצים במלך יאשיהו ומת שם. עד שלא יצאה נשמתו היה רוחש בשפתיו, וכך אמר: צדיק הוא ד' כי מאמרו עברתי שמעו נא כל העמים ההספד אשר ספד ירמיהו על יאשיהו, וראו מכאובי אשר קרני אחר מותו, בתולותי ובחורי הלכו בשבי.

ומדרש איכ"ר משלים את התמונה: "צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי מי אמרו לפסוק זה? יאשיהו אמרה ה' ד (דברי הימים ב' ל"ה) אחרי כל זאת אשר הכין יאשיהו את הבית, עלה נכו להלחם בכרכמיש על פרת בקרקסיון דעל פרת וישלח אליו מלאכים לאמר מה לי ולך מלך יהודה לא עליך אתה היום כי אל בית מלחמתי ואלהים אמר לבהלני מפי הקב"ה אני עולה (שם) חדל לך מאלהים אשר עמי זה לשון עבודת כוכבים ולא הסב יאשיהו פניו ולא שמע אל דברי נכו מפי אלהים זה ירמיהו שאמר ליאשיהו כך מקובלני מישעיה רבי (ישעיה י"ט) וסכסכתי מצרים במצרים ולא שמע לו אלא א"ל משה רבה דרבך לא כך אמר (ויקרא כ"ו) וחרב לא תעבור בארצכם וחרבו של אותו רשע עוברת בארצי ובתחומי והוא לא היה יודע שכל דורו עובדי עבודת כוכבים היו הוה משלח זוג תלמידים למיבערא עבודת כוכבים מבתיהון והוון עללין ולא משכחין כלום עד דנפקון אמרון טרודו תרעין מן דהוון טרדין לתרעיה הוון חמן יתיה אמרו עליהון מן דאתא ותיקן הוא דאתא וקלקל לפיכך (דה"ב ל"ה) ויורו היורים למלך יאשיהו. אמר רבי מני שלש מאות חצים הורו בו עד שנעשה גופו ככברה והיה ירמיהו מצית [מקשיב] אחריו לידע מהו אומר, ומה היה אומר "צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי" פיהו ופום סרסורו [הנביא ירמיהו].

ובא הרמז: פסוק זה אמר יאשיה כשהרגו פרעה נכה במגידו ונענש כי לא שאל

את ירמיה הנביא 3456

(יט) קָרָאתִי לְמַאֲהָבִי הִמָּה רְמוֹנֵי פְהֵנִי וְזִקְנֵי בָּעִיר גָּנְעוּ כִּי בִקְשׁוּ אֶכֶל לָמוֹ וַיָּשִׁיבוּ אֶת נַפְשָׁם: 3550 אֵין לִבְטוֹחַ בַּנְּבִיאִי שׁוֹא הַמְּבַטִּיחִים לְהַצִּיל אֶת צִיּוֹן עַל יְדֵי שֵׁם מְפֹרָשׁ, וְעַל צְדִיקִים בִּאֵהֶל לֹא כִּי הֵם כְּטַפּ חוֹלִי רַעַב וְצָמָא 3550 (ר"מ אלשיך הקדוש)

(כ) רָאָה יְהוֹנָה כִּי צָר לִי מְעִי חֲמַרְמָרוּ נִהְפָּךְ לִבִּי בְּקֶרְבִּי כִּי מָרוּ מְרִיתִי מִחוּץ שְׂפָלָה חָרַב בְּבֵית כְּמוֹת: 4242

רבו הפירושים למילת חמרמרו. רש"י פירש מלשון כיווץ ודומה לו בלשון המשנה "נחמרו בני מעיה". וביאר המאירי "נשרפו". אבן עזרא אומר שהמילה משורש חמר ופה יש כפל אותיות "מר" והמעיים נעשו עכורים מבכי. דעת מקרא: נשרפו, נצרבו. או מלשון ארמית "חמירא" היינו תססו או רתחו. במדרש: מעי נעשו מורות מורות [מקולקלים] או גושין גושין.

והרמז: כאבי גדול מאד, הלב נפגע והמעיים כאילו נעשו גושים גושים, מחוץ לבית אבחת חרב ובפנים פחד מות, וזה בא לי מפני המרי וכובד החטא 4243
(מפרשים שונים בילקוט מעם לועז)

(כא) שָׁמְעוּ כִּי נִאֲנָחָה אֲנִי אִין מְנַחֵם לִי כָּל אִיבֵי שָׁמְעוּ רָעָתִי שָׁשׂוּ כִּי אֶתָּה עָשִׂיתָ הַבֵּאתָ יוֹם קָרָאתָ וַיְהִי כְמוֹנִי: 5179 משל למה זה דומה: לשוטר שמכה אדם בצדק כחקק, אם אינו שונאו די בכך, אך אם הוא נוסף למכה שמח הרי שהוא שונאו. כך הגויים בשמחה לאידי מגלים אך רוע ליבם וקלונם. 5179 (הדרת מלך להרב זילברברג אברהם בנימין בן מיכאל)

(כב) תָּבֹא כָּל רָעָתָם לִפְנֵיךָ וְעוֹלָל לָמוּ כְּאֲשֶׁר עוֹלָלָתָ לִי עַל כָּל פִּשְׁעֵי כִּי רַבּוֹת אֲנַחְתִּי וְלִבִּי דָּנִי: 4453 מבקש אני ממך בורא עולם נקמה כי איני יכול להם. כל רעתם דהיינו גם עוד על זממם שלא יצא לפועל ותענישם כראוי ללבם 4453 (ילקוט מעם לועז)

פרק ב

(א) אֵיכָה יַעֲיֵב בָּאֶפּוֹ אֲדֹנִי אֶת בֵּית צִיּוֹן הַשְּׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאָרֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא זָכַר הָדָם רַגְלָיו בְּיוֹם אָפּוֹ: 4656 ובזכות לימוד

הזהר ימהר האל לפקוד את השכינה, וזה נרמז כאן בראשי התיבות ז'כר ה'דם ר'גליו
ב'יום א'פו = זהר בא 4657 הרב משה דוד וואלי בספרו קול תנחומים.

(ב) בַּלַע אֶדְנִי וְלֹא חָמַל אֶת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב הָרַס בְּעֶבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בֵת
יְהוּדָה הִגִּיעַ לְאַרְץ חֶלֶל מִמְלָכָה וְשָׁרִיָּה: 4224

במדרש איכ"ר פרשה ב' פסקה ה: "ושריה" אלו שרים של מעלן את מוצא עד שלא באו
השונאים היה ירמיה אומר להם עשו תשובה שלא תלכו בגלות אמרו לו אם יבאו השונאים
מה יכולין לעשות לנו? חד אמר אנא מקיף לה חומת מיא וחרינא אמר אנא מקיף לה חומת
נורא וחרינא אמר אנא מקיף לה חומת פרזלא. אמר להו הקב"ה בדידי אתון משתמשין?
עמד הקב"ה ושינה את שמותם של מלאכים, דעל מיא עבד על נורא ודעל נורא עבד על
פרזלא והיו מזכירין שמותם מלמטה ולא היו עונין להם הדא הוא דכתיב (ישעיה מ"ג)
ואחלל שרי קדש וכיון שגרמו העונות ובאו השונאים התחילו מזכירין שר פלן איתא עביד
לו מיליא פלן אמר ליה לית בחילי דאנא מירים מינה.

ובא הרמז: היו אנשים היודעים שם המפורש והמלאכים יציתו להם להצילם, בא
הקדוש ברוך הוא ושינה להם תפקידם 4224 (רש"י עפ"י המדרש)

(ג) גָּדַע בְּחָרֵי אָף כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הָשִׁיב אַחֲזֹר יְמִינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעַר
בְּיַעֲקֹב כָּאֵשׁ לְהִבָּה אֶכְלָה סָבִיב: 3131

גמ' גיטין נ"ז עמוד א: גדע בחרי אף כל קרן ישראל אמר רבי זירא אמר רבי אבהו אמר
רבי יוחנן אלו שמונים [אלף] קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוה והרגו בה
אנשים ונשים וטף עד שהלך דמן ונפל לים הגדול שמא תאמר קרובה היתה רחוקה היתה
מיל.

ובא הרמז: אלו שמונים אלף קרני המלחמה שחזרו לכרך ביתר וזבחו בה גדולים
וקטנים ודם הגיע לים הגדול 3132

(ד) דֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב נָצַב יְמִינוֹ כְּצֹר וַיִּהְרֹג כָּל מַחֲמַדֵּי עֵין בְּאֵהָל
בֵּת צִיּוֹן שָׁפַךְ כְּאֵשׁ תִּמְתּוֹ: 3914 הַגּוֹיִם חוֹשְׁבִים שֶׁהֵם שִׂרְפוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ,
אוֹלָם הַנְּבִיא מַגְלֶה שְׂאֵלְקִים שִׂרְף בֵּיתוֹ 3913 (ר"י פֶּרֶבְנֶצִי אֵלִי הו"ד בִּילְקוּט מֵע"ל)

(ה) הָיָה אֵלַי כְּאוֹיֵב בָּלַע יִשְׂרָאֵל בָּלַע כָּל אֲרָמְנוֹתֶיהָ שָׁחַת מִבְּצָרָיו וַיָּרֶב
בְּבֵית יְהוּדָה תִּאֲנֶה וְאֲנִיהָ: 3877

מצאתי בספר "אמרי זאב" להרב זאב בן יוסף שטיינפלד משל [בתוספת נופך] לבעל מפעל שהודיעו לו שנשרף המפעל, הנחם הלה בליבו ואמר עדיין יש מכונות ופועלים וניתן להשתקם. אחר כך הודיעו לו שגם המכונות נשרפו ועדיין היה מתנחם בפועלים וכשאמרו לו שהפועלים נטשו אותו חרב עליו עולמו. והנמשל בתחילה גלו עשרת השבטים ועדיין היתה נחמה בבני יהודה. נחרב המקדש ועדיין היתה נחמה בתינוקות של בית רבן וצדיקים הדור שיורידו את השפע הרוחני לעולם וכעת שגם התינוקות נהרגו והצדיקים נשרפו רב הכאב וגדל היגון. עיין שם.

ובא הרמז: החרבן היה בשלבים: גלות ישראל ואחר כך ביהודה נחרב המקדש ונשרף,
הכאב הזה גדל כי נהרגו גם בעלי ההלכה 3877

(ו) וַיִּחְמַס כַּגֵּן שָׂכוּ שָׁחַת מוֹעֵדוֹ שָׁכַח יְהוָה בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשָׁכַת וַיִּנָּאץ
בְּזַעַם אָפוּ מֶלֶךְ וְכָהֵן: 3231

הצצתי בספר "מלא העומר" להרב הצדיק החסיד והמקובל הרב אריה ליב בן משה צינץ זי"ע שביאר את הפסוק על חרבן המקדש. והנה דבריו

(ו) ויחמום כגן שוכו כו'. היינו (במה)
 שחמם כגן 'סוכו'²⁸⁰, כי מכל
 מקום נשאר שורש הקדושה, כי 'מעולם לא
 זזה שכינה מכותל מערבי' (שמו"ר ב, ב), וכמו
 בגן שכורתיים למעלה ואין עוקרין השורש
 ויוכל ליגדל עוד לאחר זמן, כמו כן חמם
 נכרת הקדושה מן המקדש.

איכה: צינץ, אריה ליב בן משה {1} עמוד מס 89הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כלומר לחרבן המקדש יש שריד ופליט וזה הכותל המערבי. ובדומה לשוכה כשכורתיים
 ממנה חלק היא שבה וצומחת כך כיום לא זזה השכינה מהכותל המערבי.

ובא הרמז: משחרב המקדש בציון יש לנו לא מעט נחמה בגלל הכותל המערבי ממנו
 לא זזה שכינה 3230

(ז) ונח אדני מזבחו נאר מקדשו הסגיר ביד אויב חומת ארמנותיה קול
 נתנו בבית יהנה כיום מועד: 3651

חומות קרי חומת כתיב, הגה כאן רמז לכותל המערבי ששרד 3651 (רבי אליעזר
 מגרמיזא)

(ח) חשב יהנה להשחית חומת בית ציון נטה קו לא השיב ידו מבלע
 וינצל חל וחומה יחדו אמללו: 3068

כתב כאן הרב הגאון יואל שוורץ שליט"א בבאורו על המגילה: מתי חשב ד' להשחית חומת
 בת ציון? מרגע שנשא שלמה המלך את בת פרעה היא השקתה אותו יין ונרדם ומאחר

ומפתחות המקדש בידו התאחר קרבן התמיד. הוסיף לבאר כאן האלשיך הקדוש על פי הפתיחה באיכ"ר שנבזזראדן קץ בחייו ורצה לחזור לארצו, אמרו לו חייליו למה לחזור ראה כיצד החומה שלהם נבלעת בארץ. מדד היום ומחר וראה שהחיל והחומה נבלעו שני טפחים ועל ידי כך עשה ה' שיוכל הצורר להחריב העיר.

ובא הרמז: בנוהג שבעולם האויב מבקיע בחומה החיצונית ואחר כך הפנימית, וכאן נגד הטבע החיל והחומה טבעו להם אט אט בארץ 3068

עוד ראה זאת מצאתי בילקוט מעם לועז עמוד צז:

טעם הפסק בין שם השם לבין המילה להשחית, כי אד-ני חיכה שמא יחזרו אז מדרכם
3068

שוב הצצתי ומצאתי פרי מתוק בספר "דברי יוסף" על המועדים שכתב הרב יוסף כהן בשם הגרי"ל דיסקין וזה הרמז:

הלכה שאין הורסים בית כנסת עד שבונים חדש, כאן ד' החריב ביתו רק לאחר שנטה קו על הבית השני, אצלו כידוע מחשבה כמעשה 6136 (פעמיים 3068 וצריך לחשב ד' = 26)

(ט) טָבְעוּ בָּאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ אֶבֶד וְשֹׁפֵר בְּרִיחֶיהָ מְלָכָה וְשָׂרֶיהָ בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מָצְאוּ חֲזוֹן מִיָּהוָה: 3490

מובא בגמ' סוטה ט ע"א: דרש ר' חנינא בר פפא מאי דכתיב רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה? אל תקרי נאווה תהלה אלא נוה תהלה זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה משה דאמר מר משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו.

וכתב על זה הרב בא"ח בספרו בניהו וז"ל: דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה. פירוש שערים של ההיכל, דקים להו לרבנן דאלו השערים דוד המלך ע"ה הזמינם. ואמרתי בס"ד טעם שהזמין הוא את שערי ההיכל, כי ראה ברוח הקודש שהקב"ה יעשה לו נס בהם אחר פטירתו כשבא שלמה המלך ע"ה להכניס הארון שדבקו זה בזה, ואמר כ"ד רננות ולא

נענה, עד שאמר זכרה לחסדי דוד עבדך נענה שנפתחו השערים, וידעו הכל שהוא נקי מאותו עון [שבת ל' ע"א], ולכן הווי חביבין עליו אותם השערים, והזמינם הוא בעצמו: וכתב הרב עיון יעקב ז"ל, אע"ג דמשה קדים, נקיט לדוד ברישא, משום דשל דוד מפורש בכתוב, משא"כ של מרע"ה גמרא ע"ש. ועוד נ"ל בס"ד הצלת מעשה ידיו של משה רבנו ע"ה היתה בידי אדם, ולא היתה בדרך נס בידי שמים, ועוד דהיתה קודם החרבן מעת שנבנה מקדש ראשון, דלא הוה עדיין שעת זעם, אך הצלת מעשה ידיו של דוד המלך ע"ה אית בה רבותא טפי, דהיתה בידי שמים בדרך נס, וגם דהיתה בעידן רתחא בשעת החרבן ממש, דהכל נחרב ונשרף והשערים ניצולו. ובני ידידי כה"ר יעקב נר"ו תירץ בשל דוד המלך ע"ה איכא רבותא טפי, דשלטו ידי אויב בכל דברים הנבחרים קדשי קדשים והיכל ומזבח, והשערים שהם תשמיש לאלו ניצולו, משא"כ משכן נגנז כולו, עכ"ל נר"ו.

ובא הרמז: **בשערי המקדש נעשה פלא ונס מיוחד, הם טבעו בארץ ולא שלטה בהם יד האויב, ועוד היה זה בזמן הדין והכעס, וזה בניגוד לכל הכלים והבנין 3490**

(י) יִשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדֻמוּ זִקְנֵי בֵּת צִיּוֹן הָעָלוּ עֶפְרַיִם עַל רִאשָׁם חָגְרוּ שָׁקִים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשׁוֹן בְּתוּלַת יְרוּשָׁלַם: 5720

בגמרא (נדרים דף סה עמוד א) מסופר: תניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו מנא הני מילי אמר רב נחמן דכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים כי מתו כל האנשים אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב ויואל משה אין אלה אלא שבועה דכתיב ויבא אתו באלה. וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים (חיים) מאי מרדותיה? אשכחיה צדקיה לנבוכד נצר דהוה קאכיל ארנבא חיה. אמר ליה אישתבע לי דלא מגלית עילוי ולא תיפוק מילתא אישתבע. לסוף הוה קא מצטער צדקיהו בגופיה איתשיל אשבעתיה ואמר. שמע נבוכד נצר דקא מבזין ליה שלח ואייתי סנהדרין וצדקיהו אמר להון חזיתון מאי קא עביד צדקיהו לאו הכי אישתבע בשמא דשמיא דלא מגלינא אמר ליה איתשלי אשבעתא [אמר ליה מתשלין אשבעתא] אמרי ליה אין אמר להו בפניו או אפילו שלא בפניו אמרי ליה בפניו אמר להון ואתון מאי עבדיתון מאי טעמא לא אמריתון לצדקיהו מיד ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון אמר רבי יצחק ששמטו כרים מתחתיהם:

וכתב על זה מרן הרב רשכב"ה הבן איש חי בספרו בניהו בן יהוידע:
מאי טעמא לא אמרתון לצדקיהו. קשא איך טעו והתירו לצדקיהו בלא רשות נבוכדנצר, גם צדקיהו במה טעה בדבר זה לעשות התרה שלא ברשות. ונ"ל כי הרשות צריך דוקא בהיכא דהנשבע קבל הנאה מן המשביע, וצדקיהו לא קבל הנאה מן נבוכדנצר, ורק קבל הנאה של כבוד, כי היה מכבדו ליכנס אצלו שלא ברשות, ולכך נכנס פתאום, וראהו אוכל ארנבת חיה, ואם לא היה נשבע לו היה מבטל ממנו הכבוד הזה, שגם הוא לא היה נכנס אלא ברשות, ואז אינו חושש פן יאמר עליו שראהו אוכל ארנבת חיה, כי לא היה נאמן על דבר זה, כי יאמרו ודאי לא היה אוכל בפניך, ואיך ידעת דהא גם אנחנו לא ראינו זה, אמנם כיון שנשבע שלא יגלה אז הניח לו הכבוד הזה, שיוכל ליכנס שלא ברשות, וצדקיהו לא חשב הנאה זו של הכבוד הנאה, ולכן אמר לחכמים, אני נשבעתי על דבר אחד לנבוכדנצר, ולא קבלתי הנאה ממנו, ולכן רוצה אני להתיר השבועה, והתירו לו, אך נבוכדנצר האשים אותם, למה לא חקרתם היטב מצדקיהו מה היה הדבר הזה, שאז הייתם מרגישים כי הוא קבל הנאה ממני על זאת, שנשאר לו הכבוד ההוא שיוכל ליכנס בלא רשות, ואז לא הייתם מתירים לו:

ומה שאמר, ששמטו כרים מתחתם, רמז להם בזה בכח השר שלו, שהם זלזלו בנדרים ושבועות, דכתיב בהו [משלי כ"ב כ"ז] למה יקח משכבך מתחתך, דעתה הוא רוצה להרגם, שאז יהיה מושבם בקבר על העפר:

ברם צריך לדעת, למה הקפיד נבוכדנצר הרשע על זלזול כבוד שהיה לו בדבר זה, שגילה עליו שהיה אוכל ארנבת חיה, אם בשביל שנראה בזה אכזריות, הנה הוא היה אוכל להדיא כל יום מבשר חירם מלך צור, אחר שהורידו, שחותך מבשרו בעודו חי ומטבלו במלח ואוכלו, ויש לומר שכל אכזריות שעושה בתורת דין ומשפט לייסר הפושעים אין זלזול לו, כי אומר כך ראוי למלך שכמותו, להטיל אימה גדולה על הפושעים באכזריות שעושה להם, אך בדבר זה שאין בו דין ומשפט והוא עושה אכזריות לבעלי חיים לאכול בשרם בעודם חיים, ואין לו הנאה מזה, ודאי הוא מורה על רוע לב שהוא רק רע ואכזר קשה:

ובא הרמז: צדקיה המלך נכנס ובא ללא הזמנה לחדר של נבוכדנצר וראה שהוא אוכל ארנבת חיה והשביעו שלא יגיד, אולם הוא גילה והקפיד המלך עליו ועל הזקנים שהתירו הנדר 5720

(יא) כָּלוּ בַדְמָעוֹת עֵינֵי חֲמַרְמְרוּ מְעִי נִשְׁפָּף לְאָרֶץ כְּבִדִּי עַל שָׂכָר בֵּית

עָמִי בַעֲטָף עוֹלָל וַיּוֹנֵק בְּרַחוּבוֹת קְרִיָּה: 4665

כתב כאן הילקוט מעם לועז בשם אלון בכות לרי"א

ובפסוק הזה מרומז (קטו) עונש ישראל על מה שעשה יעקב לעשו, וכן מה שהשתחוה לפניו יעקב. וזהו שאומר: כלו בדמעות עיני, זה כנגד ג' הדמעות שהוריד עשו על שלקח ממנו יעקב הברכות. חמרמרו מעי כנגד המעדנים שהיה עשו עושה ליצחק. וכנגד השתחואת יעקב לעשו, בעטף עולל ויונק ברחובות קריה. ועוד כנגד דור המדבר, על הבכיה של חנם, כלו בדמעות עיני. וכנגד מה שקצן במן — חמרמרו מעי. ועל שאמרו נשינו וטפנו יהיו לבז, בעטף עולל ויונק ברחובות קריה.

לא (מגילת איכה): קרויזר, שמואל בן חיים יוסף <<תנ"ך>> { 6 } עמוד מס 114 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובא הרמז: כאן נענש יעקב מידה כנגד מידה:

והיום בניו בוכים	כשלקח ממנו הברכות בכה עשיו
חש כיום יעקב במעיו	ועל הגדיים שאכל יצחק
והיום בניו ברחוב	וסגד לו

4664

(יב) לְאִמָּתָם יֹאמְרוּ אֵיךְ דָּגָן וַיֵּין בְּהִתְעַטְּפָם כְּחָלָל בְּרַחוּבוֹת עִיר

בְּהִשְׁתַּפֵּף נַפְשָׁם אֶל חֵיק אִמָּתָם: 4416

כתב כאן הרב הגאון כבוד הרב יואל שוורץ שליט"א

(לעיל א, יא) בענין כי הייתי זוללה. בהתעטפם כחלל ברחובות עיר — היו מכוצים בעצמם כמו חללים, כי גם ברחובות שכבו אנשים חלולים ביותר — מהרעב כשאפסו כוחותיהם, ובמדרש איכה נאמר: מעשה באשה אחת שאמרה לבעלה: לך לשוק לקנות אוכל, הלך ולא מצא, פרפר ומת. אמרה לבנה: לך וראה היכן אביר, הלך לשוק וראה את אביו מת, היה מפרפר ומת גם הוא, ובנה הקטן רצה לינוק ולא מצא חלב היה מפרפר ומת. בהשתפך נפשם אל חיק אימותם — העוללים נפחו את נפשם בחיק אימותם שהוא דבר כואב ביותר.

מגילת איכה <דבר ירושלים>: שוורץ, יואל בן אהרן <<תנ"ך>> { 1 } עמוד מס 41 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובא הרמז: מסופר במדרש, אדם שהלך לקנות לחם ולא מצא ומת ברחוב, והלך בנו

למוצאו ומת גם הוא ובנו הקט מת בחיק אימו 4416

(יג) מָה אָעִידָךְ מָה אָדְמָה לָךְ הִבַּת יְרוּשָׁלַם מָה אֲשֹׁה לָךְ וְאַנְחָמָךְ

בְּתוֹלַת בֵּת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל כָּפִים שִׁבְרָךְ מִי יִרְפָּא לָךְ: 4272

כתב כאן בספר תיקוני זהר דף צד/ב: "מי" ודאי, דאיהי תיובתא, אסוותא לכל מרעין ומכתשין, הדא הוא דכתיב "מי ירפא לך", ועלה אתמר ושב ורפא לו, רפאות תהי לשריך, זכאה איהו מאן דתב לגבי בעלה דידה איהו רזא דתיובתא.

באור: מי רומזת לספירת הבינה. בבינה 50 שערים כמנין "מי". העושים תשובה מאהבה מעוררים את מידת הבינה ורמז לכך "ולבבו יבין (בינה) ושב (תשובה) ורפא לו (רפואה). מכאן סמך לדברי הראיה קוק זצ"ל באורות התשובה "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם". מילת מי הינה מילת שאלה אולם לפי ראית חכמי הסוד זו כתובת היינו הבינה. לפי האמור יקבלו הפסוקים הבאים אור חדש:

אם עוונות תשמור י'ה ד' מי יעמוד. (תהילים קל,ג)

מבטן מי יצא הקרח וכפור שמים מי ילדו (איוב לח,כט)

שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (ישעיה מ,כו)

ועוד ואין כאן מקום להאריך.

ובא הרמז: בדרך כלל מי הינה מילת שאלה, אולם חכמי הסוד אומרים שזו תשובה

מאהבה וזו ספירת הבינה המביאה רפואה לאדם ועולם 4272

(יד) נְבִיאֶיךָ חָזוּ לָךְ שְׁוֹא וְתַפֵּל וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנֶךָ לְהָשִׁיב שְׁבוּתֶךָ וַיַּחֲזוּ

לָךְ מַשָּׁאוֹת שְׁוֹא וּמַדּוּחִים: 3639

מוסיף המקונן ואומר, על מי ניתן לסמוך? על הנביאים? והרי הם נביאי שקר. יש מהם שבדו דברים מליבם ועליהם נאמר "חזו לך שוא" והיו נביאים שפירשו נבואת אמת לכיוון אחר כמו הנביא חנניה בן עזור ששמע מפי ירמיה בשוק העליון "הנני שובר את קשת עילם" והלך זה ועשה קל וחומר על בבל, ראה רש"י בירמיה כת. ועוד שירמיה היה מנבא

חורבן והם אומרים שלום יהיה לנו ונרמז כאן בתיבות "ויחזו ל'ך מ'שואות ש'וא" ראשי תיבות שלום.

ובא הרמז: על התשובה להיות כפי גודל הקילקול, לכן יש לשמוע אך ורק לנביאי האמת ובזה לדבוק במ 3639

(טו) סִפְקוּ עָלֵיךְ כְּפִים כָּל עֲבָרֵי דָרְךְ שֶׁרָקוּ וַיָּנֻעוּ רֵאשִׁים עַל בֵּית יְרוּשָׁלַם הַזֹּאת הָעִיר שִׁיאָמְרוּ כְּלִילַת יָפִי מְשֹׁשׁ לְכָל הָאָרֶץ: 6326

מצאתי במדרש רבה איכה פרשה ב פסקה יט:

ספקו עליך כפים - ר' יוחנן בשם רשב"י אמר כיפה של חשבונות היתה חוץ לירושלם וכל מי שהיה רוצה לחשב היה רץ ומחשב שם שלא יצא חוץ לירושלם מצטער לקיים מה שנאמר משוש לכל הארץ ועכשיו

ספקו עליך כפים שרקו ויניעו ראשן על בית ירושלם - כרכי האומות הן אומרים שבחן בפיהם ה"ד (יחזקאל כ"ז) את אמרת אני כלילת יופי אבל ירושלם אחרים אומרים שבחה בפיהם ה"ד הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי.

וחפשתי בספרים מה ענין הריצה מחוץ לירושלים ונראה שהיא באה לצמצם את הזמן שהאדם יהיה דואג על ממונו.

ובא הרמז: הגידו חכמים: כיפה של חשבונות היתה מחוץ לירושלים וכל מי שיש לו חשבון היה רץ ומחשב שם כדי שלא יצא מירושלים והוא מצטער על זהבו 6326

(טז) פָּצוּ עָלֵיךְ פִּיָּהֶם כָּל אוֹיְבֵיךְ שֶׁרָקוּ וַיִּחָרְקוּ שֵׁן אָמְרוּ בְּלָעֵנוּ אֶת זֶה הַיּוֹם שֶׁקִּוִּיָּנָהוּ מִצָּאֵנוּ רָאִינוּ: 3256

מדוע קדמה אות "פ" לאות "ע"? עונה על כך בדרך סוד הרב משה דוד וואלי ז"ל תלמיד וחבר הרמח"ל כדלקמן (החל מהמילים "ומה שהקדים" וכו':

לידי מעשה, כי חשב לקלקל לתכלית תיקון, כד"ל. ומה שהקדים אות פ"ה לאות עי"ן, בזאת האלפא ביתא. הטעם הוא, לרמוז שהניח הקב"ה שיקדים הפה של החצונים לאכול וגם ולבלוע, קודם הראייה העליונה שלו. שהרי עשה את עצמו כאיש נדהם, כגבור לא יוכל להושיע, עד שישחיתו החצונים כרצונם. כדי לקיים מקרא שכתוב: והסתרת פני מהם והיה לאכול. שאלמלא היה מקדים העין שלו אל הפה של החצונים, בודאי שלא היו יכולים לעשות כלום. כמו שכתוב באדרא קדישא, שהעינים סגורות בשעת הקלקלה, והוא לתכלית הנזכר. אבל אחר הקלקלה מיד הוא פותחם, לגזור על החצונים את פורענותם, על הרע שעשו לביתו ונחלתו. ולא עוד, אלא בשעת הקלקלה הקב"ה סגר כל הפיות העליונים, והניח בהם את הזמם, כמו שנותן את הזמם בפה הבהמה. והטעם היה, כדי שהנשמות הקדושות והמלאכים הקדושים לא יפצירו בתפלתם ובכיתם כדי לבטל את הגזרה. וז"ש בלשון הזה "עשה ה' אשר זמם" ולא אמר אשר "חשב" שהוא מוכן יפה במה שפירשנו. אי נמי. יש לפרשו גם על החצונים. שהקב"ה

ביאור חמש מגילות: וואלי, משה דוד {1} עמוד מס 357 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובא הרמז: כאן בא הנביא והקדים אות "פ" ל"ע" לרמוז שנתן ד' יכלת לפה האויב לאכול ובו בזמן עצם עיניו מבניו 3256

(יז) עֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם בַּעַד אֲמָרְתוֹ אֲשֶׁר צָוָה מִימֵי קֶדֶם הָרֶם וְלֹא

חָמַל וַיִּשְׁמַח עָלֶיךָ אוֹיֵב הָרִים קָרַן צָרֶיךָ: 4462

כתב על זה המהר"ל מפראג זי"ע בספרו גבורות ה'

**כֵּן אָמַרָא כְּמוֹ הַדְּבוּר, אֲבָל יֵשׁ לָךְ לִדְעַת כִּי
 נִקְרָא שֶׁפֶת הַבֶּגֶד אָמַרָא, כִּי הַדְּבוּר הוּא גָמַר
 צוֹרֶת הָאָדָם וְסוּפּוֹ כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר, וְכֵן תֵּאמְרָא
 הוּא תַּכְלִית וְסוּף צוֹרֶת הַבֶּגֶד שֶׁהוּא מֵדַת הָאָדָם,
 וּלְפִיכֵךְ רָאוי לְמֹשֶׁה לְשִׁמֵּשׁ בַּחֲלֵק לְבָן שְׂאִין לוֹ
 אָמַרָא, שֶׁהַבֶּגֶד הַזֶּה מִתִּיחַס לוֹ וְרָאוי לוֹ בְּמַה
 שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה חֹסֵר הַגָּמַר שֶׁבּוֹ נַעֲשֶׂה אָדָם גִּשְׁמִי,
 וּבִגְד זֶה חֹסֵר הַגָּמַר גַּם כֵּן. וְתִדְעַ כִּי הָאָמַרָא שֶׁל
 בֶּגֶד וְהַדְּבוּר עֲנִין אֶחָד, שֶׁדִּרְשׁוּ בַּמִּדְרָשׁ (אִיכָה
 פֶּר' ב') בַּצֵּעַ אִמְרָתוֹ בַּצֵּעַ פּוֹרְפִירָא דִּילִיָּה, הָרִי
 שֶׁהֵם מִפְרָשִׁים בַּצֵּעַ אִמְרָתוֹ שֶׁהוּא לְשׁוֹן דְּבוּר
 בַּצֵּעַ פּוֹרְפִירָא דִּילִיָּה בִּגְד שִׁישׁ לוֹ אָמַרָא
 וְהַדְּבָרִים יִדְּוְעִים לְמִשְׁכִּילִים וְהַבֵּן. וּבִסְפָּר גּוֹר**

גבורות ה': יהודה ליוואי בן בצלאל (מהר"ל) מפראג >>מחשבה ומוסר >> {2} עמוד מס 117הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וכעין זה כתב גם ה"פרי צדיק" פרשת נח - אות ג:

וכן נדרש (מגילה יד ע"ב) ותלבש אסתר מלכות שלבשתה רוח הקודש, והיינו תורה שבעל פה בחינת מלכות פה תורה שבעל פה ועל זה נאמר תזל כטל אמרתי ופירש הרקנטי (פרשת האזינו) מלשון בצע אמרתו דאמרינן במדרש רבה בזע פרפורין שלו וכן אמרתי לבוש מלכות שהוא רוח הקודש וזהו שנקרא התורה שבעל פה דעת דרכיך.

באור הענין: הבגד הינו חיצוני לאדם וכן הדיבור זו הוצאת המחשבה החוצה ובאור פשט המילים "ביצע אמרתו" כעין בציעת הפת דהיינו קריעת הבגדים, והכוונה לשריפת המקדש וזה מה שאמרו ז"ל "שפך חמתו על עצים ואבנים". והענין הפנימי בזה הוא שהן בית המקדש, הבגד והדיבור הם סמל לספירת המלכות מקום קינון שכינת עוזנו ומשם שואבים את רוח הקודש. מטעם זה נוהגים לגלול את הפרוכת מעל ארון הקודש בעת קריאת איכה, וכעת דברי הנביא מובנים.

ובא הרמז: "ביצע אמרתו" היינו בגדיו, פה זה רמז למקדש שהוא בגד האל, ולכן כעין זה גוללים אנו את הפרוכת מעל ארון הקדש 4462

(יח) צַעַק לָבָם אֶל אֲדֹנֵי חֹמַת בֵּית צִיּוֹן הוֹרִידִי כַנְחַל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה
אֶל תִּתְּנִי פוּגַת לֶךְ אֶל תִּדְּלֶם בֵּית עֵינֶיךָ: 4536

כתבו המפרשים שהצעקה קורעת כל המסכים ולא נגאלו אבותנו ממצרים עד שעלתה צעקתם אלי ד' שנאמר: (שמות פרק ג, ט) "וַעֲתָה הִנֵּה צִעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנוֹתַי וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחֲזָן אֲשֶׁר מַצְרִים לְחָצִים אֹתָם". וכן בענין הונאת הגר נאמר: (שמות פרק כב, כב) אִם עֲנֵה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם צִעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשָׁמַע צִעֲקָתוֹ. וכן כאשר חרה לשמואל על שד' ניחם על המלכת שאול נאמר: (שמואל א פרק טו, יא) "...וַיַּחֲרֵם לְשִׁמוּאֵל וַיִּצְעַק אֶל יְדֹנָד כָּל הַלַּיְלָה.

ובא הרמז: צעקה הינה נהמה בלי מילים מהלב, היא קורעת את כל המסכים ובזכותה נגאלנו ממצרים שנאמר "והנה צעקת בני"י באה אלי". 4536

(יט) קוֹמִי רַבִּי בַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אֲשֶׁמְרוֹת שְׁפָכִי כַמִּים לִבֶּךָ נִכַח פְּנֵי אֲדֹנֵי
שָׂאִי אֲלֵיו כַּפֶּיךָ עַל נֶפֶשׁ עוֹלְלֶיךָ הָעֲטוּפִים בְּרָעַב בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת:
5567

ידוע הענין ומפורסם הדבר בגודל מעלת תיקון חצות. זמן התיקון הינו מחצי הלילה ואילך עד עלות השחר והא הזמן המסוגל לתפילת והנה מקצת המעלות שמצאתי, בספר של"ה הקדוש במסכת חולין, לגבי מעלת האומרים תיקון חצות:

1. נעשה שותף לכנסת ישראל וזוכה לקבל שפע יחד עימה.
2. חוט של חסד משוך עליו כל היום.
3. הקב"ה וכל המלאכים מקשיבים לקולו.
4. אין בעלי הדין שולטים עליו.
5. נשמתו מאירה בפניו.
6. חתום ורשום הוא בחותמו של מ"ה הקב"ה.
7. יראים ממנו עליונים ותחתונים.

8. שמו רשום לטובה בספרו של ד'.

הלילה רומז לזמן הגלות ובכל זאת מוצא כאן הרמח"ל נחמה באומרו בבאור על הכתובים: קומי רני בלילה וכו'. והנה כתוב, "כל דם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים". בא וראה, השכינה בגלות נאמר עליה שהיא שוכבת לעפר, אבל עם כל זה, קימה היא לה, כי בגלות עצמו השכינה מתקוממת, כי כמה אורות נזמנים לה לעת הגאולה, וזהו, "קומי רני בלילה", כי בעת הלילה של הגלות יש הקימה הזאת. ואמר "קומי", ולא קום, כי מורה גם כן קומי מלרע, כי כשם שהקב"ה לא עזב השכינה וישראל - "בכל צרתם לו צר", כך בקימתה גם הוא יקום. וכל זה נעשה בכח מיתוק עשר ספירותיה בהויה - מה שהיתה באדני, ועל כן רנ"י הוא י' פעמים יקוק שהוא סר.

תלמידו וחברו של הרמח"ל, הוא הרב משה חיים וואלי כותב בבאורו "כוס תנחומין" שהקריאה כאן היא של הנביא אל השכינה:

קומי רני בלילה, שכשם שהבכיה בלילה, כך הצעקה בלילה. להשתתף עם השכינה שצועקת אל ז"א בעלה, מפני שנטרדה למטה ונפסק זיווגה, בפשע הבנים שגרמו את ירידתה. והז"א עצמו הוא שנקרא "ראש אשמורות" בגין דאיהו רישא דכל משריין עילאין, שנחלקו במשמרות הלילה לשירים ולזמרים לשבח לבוראם. והשכינה משתתפת עמם, לשבח גם היא, ולצעוק על צרותיה וצרות בניה. וגם הבנים צריכים להשתתף עמה לעורר את הרחמים, בסוד: תנו עוז לאלקים. וז"ש: קומי רני בלילה לראש אשמורות. וכל שכן שהקם באותן השעות, הוא הקרב אל הקודשה ביתר שאת ויתר עז. וז"ש קומי רני בלילה שהוא ר"ת קרב. והנה כבר ידוע, שלשלמות התפלה צריך שיתיחדו ג' אלו — מעשה דיבור ומחשבה, שהם כנגד ג' בחי' נר"ן שבאדם. ולכן כנגד הדיבור, אמר "קומי רני בלילה לראש אשמורות". וכנגד המחשבה, אמר: שפכי כמים לבך נכח פני אדני, כי המחשבה הטהורה הבאה מן הלב המכיר את פגמו, היא המביאה לשפוך כמים ריבוי הדמעות, לרחוץ את צואת העבירות, ולעורר את הרחמים. וכנגד המעשה, אמר: שאי אליו כפיך על נפש עוללך, דאיהי צלותא בפירושו דידן, שגדול כחה הרבה מאד, לעורר רחמי שמים על הבנים, שלא ימותו בעון האבות. וסתם האב לרחם על בנו, יותר ממה שמרחם על

ביאור חמש מגילות וואלי, משה דוד עמוד מס 359 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובא הרמז: מלבד צעקה, אומר הנביא שיש להתפלל בחצי הלילה, זמן הרחמים של אלקים שימהר לגאלנו, ואשרי הזוכה לומר תיקון חצות מידי לילה 5567

(כ) רֹאֵה יְהוָה וְהִבִּיטָה לְמִי עוֹלָלָתָּ כֹּה אִם תֹּאכַלְנָה נָשִׁים פְּרִיָם עֲלֵלִי

טַפִּיחִים אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כֹּהֵן וְנָבִיא: 3388

כתב כאן רש"י: אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא - רוח הקדש משיבתם וכי נאה לכם שהרגתם את זכריה בן יהוידע כמו שכתוב בדברי הימים שהוכיחם כשבאו להשתחוות ליואש ועשאוהו ע"א (דברי הימים ב כד) ורוח לבשה את זכריה בן יהוידע והיה כהן ונביא והרגוהו בעזרה. מוסיף עליו הילקו"ש איכה - פרק א - רמז תתריד: אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא זה זכריה בן יהוידע, אמרו ביום שהרגו את זכריה בן יהוידע עברו שבע עבירות:

1. הרגו כהן
2. ונביא
3. וחללו שבת
4. ויום הכפורים
5. ועבדו ע"א
6. וטמאו את המקדש
7. ובטלו את התמיד.

ובא הרמז: כאן בא הנביא ירמיהו ומזכיר את הריגת זכריה בן יהוידע בעזרה שהיה

כהן ונביא, ובו ביום עברו על ז' חטאים 3387

(כא) שָׁכְבוּ לְאֶרֶץ חוּצוֹת נָעַר וְזָקֵן בְּתוֹלָתִי וּבַחֲוָרִי נָפְלוּ בְּחֶרֶב הָרֶגֶת

בְּיוֹם אֶפְףָּ טַבַּחְתָּ לֹא חָמַלְתָּ: 4795

והנביא מזכיר את הטבח: סנהדרי קטנה וגדולה, בחורים ובתולות, פרחי כהונה

ותינוקות של בית רבן 4795

(כב) תִּקְרָא כְּיוֹם מוֹעֵד מְגוּרֵי מִסְבִּיב וְלֹא הָיָה בְּיוֹם אַף יְהוָה פָּלִיט

וְשָׁרִיד אֲשֶׁר טַפַּחְתִּי וְרַבִּיתִי אִיבִי כָלָם: 3890

תירגם כאן יונתן בן עוזיאל: תהי קרי חירותא לעמך בית ישראל על יד משיחא היכמא דעבדת על יד משה ואהרן ביומא דפסחא דאתכנשין עולימי חזור חזור מן כל אתר

דאתבדרו תמן ביומא תקיף רוגזך יי ולא הוה בהון שיזבא ושאר א דלפיפית בסדינין
ודרביתי בתפנוקי מלכין בעלי דבבי שיציאונון:

תרגום התרגום על פי יין הטוב להרב ווין אלתר טוביה: תקרא חרות לעמך בית ישראל על
ידי המשיח כמו שעשית ע"י משה ואהרן ביום הפסח, שנתאספו בחורי סביב סביב מכל
מקום שהתפזרו שם, ביום גדול כעסך ד', ולא היה בהם שריד ופליט. [בני] העטופים
בסדינים ו[אלו ש] גדלתי בתפנוקי מלכים, אויבי כלם.

ובא הרמז: הנביא מבקש את הגאולה כמו במצרים אז נאספו ובאו בני ישראל סביב
סביב מהשדות, ואת אויבנו הרג אד-ני 3890

פרק ג

(א) אֲנִי הַגִּבֹּר רָאָה עָנִי בְּשֹׁבֶט עֶבְרָתוֹ: אוֹתִי נָהַג וַיִּלֶּךְ חֶשֶׁךְ וְלֹא אוֹר:

אֲךְ בִּי יָשָׁב יְהִפֹּךְ יָדוֹ כָּל הַיּוֹם: 3302

כתב כאן האלשי"ך הקדוש בבאורו "דברי נחומים":

אני הגבר וכו'. הנה אמרו רבותינו ז"ל פרק חלק (סנהדרין צו ב), אמר רבא טען תלת מאה
כודניתא שלוש מאות פרידות טעון נגרי דפרזלא טעונות פטישי ברזל דשליט בפרזלא השוכרות
ברזל שדר ליה שלח לו נבוכדנצר לנבוזראדן, וכולהו בלעתינהו חד תרעא דירושלים, ואת כל
הפטישים הנ"ל בלע, כלומר שבר, שער אחד בירושלים שנאמר (תהלים עד ו) ועתה פתוחיה יחד
בכשיל וכלפות יהלומון. בעא למהדר, רצה לחזור אמר מסתפינא די יעבדון בי כדעבדו
בסנחריב. אמר, חושש אני שאענש כמו סנחריב בימי חזקיה שמתו כולם בלילה אחד נפק בת קלא
ואמר ליה, יצאה בת קול מן השמים ואמרה לו שוא בר שוא מטא זמנא דמקדשא והיכלא
למקליה, אל תחשוש הגיע זמן המקדש וההיכל להישרף פש בהדיא חד נרגא יש רק להוסיף מכת גרזן
אחת אתא מחיה בקופיה ומפתח, בא הכה את החומה בכלי ונפתח השער שנאמר (שם פסוק ה)
יודע כמביא וכו'. וכן באיכה רבתי (פתיחתא ל) שתשש כחו של נבוזראדן והיה רוצה
לחזור, עד שהורו לו שמן השמים היו לוחמים עם ישראל, ובא האות שהיתה החומה נבלעת
בארץ שני טפחים בכל יום:

עוד אמרו רבותינו ז"ל (ילקוט שמעוני רמז תתרי), גלתה יהודה מעוני וכו' (לעיל א ג), אמר רבי אלעזר, משל למלך שכעס על בנו ומסרו ביד עבדו. והיה העבד מזדעזע מן בן המלך עד שכפת לו המלך ידי בנו לאחוריו. אף כאן, אמר לו הקב"ה לנבוכדנצר עלה ירושלים, והיה מתיירא עד שכפת לו ידי מיכאל, שנאמר (לעיל ב ג) השיב אחור ימינו מפני אויב. ומה גם בחרבן בית שני, שנכנס טיטוס על בר דרומאי והסיר כתרו והניחה לארץ, וכרע על ברכיו לפני הקב"ה, ובכה ויתחנן לו. איך היה הקב"ה מוסרו ביד איש אחד. ואחר כך הגלה את כל ישראל וגאה גאה כנודע:

ועל אלה יתכן מתאונן המקונן ואומר אני הגבר וכו'. והוא כי ידוע שהגוי אשר משליט הוא יתברך על ישראל בהעותם, הוא הנקרא שבט עברתו של השם יתברך או שבט אפו, כמה דאת אמר (ישעיהו י ה) הוי אשור שבט אפי. ובזה יאמר המקונן, **אני הגבר** בעל הגבורות, **ראה עני** והכנעה **בשבט עברתו** יתברך, הוא נבוכדנצר ושלוחיו. שנכנעים היו תחלה, ועם כל זה אותו שבט עברתו בעל העוני גבר עלי. ונהג ויולך אותי בשביה. ולא מהיות בגוי ההוא איזה זכות כי הלא הוא **חשך ולא אור**, שאינו כמונו שאם בחשך העונות נלך יש לנו גם כן אור זכויות ממקום אחר. ועם כל זה **אך בי ישוב** הוא יתברך **יהפוך ידו** ונגעו **כל היום** לחדשו. [ו]לגוי ההוא בעשותם הרעה, לא יפקוד עליהם:

ובא הרמז: הנה כאשר גבר העוון, נקל היה לצבא האויב לכבוש העיר, גלינו על ידי עם חשוך, והקב"ה מחדש לנו סבל ומכאוב 3303

(ד) בְּלֵה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שֶׁבֶר עֲצָמוֹתַי: בְּנֶה עָלַי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלָאָה:
בְּמַחֲשָׁכִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם: 4684

ובא הרמז: מה רב הכאב, אנו חשים כמרוסקי בשר, כמעט אין תקווה, אנו מוקפים בתלאות וחיים כעיוור החשוב כמת 4684 (על פי האלשי"ך הקדוש עיין שם).

(ז) גִּדְרַב בְּעַדִּי וְלֹא אֶצֶא הַכְּבִיד נְחֻשְׁתִּי: גַּם כִּי אֶזְעַק וְאֶשׁוּעַ שְׁתֵּם

תַּפְלָתִי: גִּדְרַב דְּרָכִי בְּגִזִּית נְתִיבַתִּי עֲנֶה: 5341

מובא במדרש רבה איכה פרשה ג פסקה ג - גדר בעדי ולא אצא הכביד רבי אייבו אמר זה בסגר של ערבייא רבי ברכיה אמר זה קסטרא של פרסיין ורבנן אמרי זה מטלית של כותיים.

הכביד נחשתי הכביד עלי ארנוניות ודימוסיות וגלגלות גם כי אזעק ואשוע ר' אחא אמר כל המתפלל עם הציבור למה הוא דומה? לבני אדם שעשו עטרה למלך בא עני אחד ונתן חלקו בתוכה מה המלך אומר בשביל זה עני אני מקבלה מיד מקבל המלך ונותנה בראשו. כך אם היו עשרה צדיקים עומדים בתפלה ורשע עומד ביניהם מה הקב"ה אומר בשביל רשע זה איני מקבל תפלתם ורבנן אמרין בא אחר הציבור מעשיו נפרטין למה הוא דומה למלך שנכנסו אריסיו ובני ביתו לכבדו בא אחד באחרונה אמר המלך תיסתם חביתו ומי גרם לו הרי שבא באחרונה כך כל המתפלל לאחר הציבור מעשיו נפרטין לכך נאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי שתם כתיב לפי שתמו הציבור תפלתהון גדר דרכי בגזית בנות לוד היו לשות עיסתן ועולות ומתפללות ויורדות עד שלא החמיצו בנות ציפורי הויין סלקן ושבחן בבית מיקדשא ולא הוה בר נש קריץ לתאנה קדמי מנהון.

ובא הרמז: בא כו והביא אותנו בגלות קשה, הקיף אותנו במחנות וגייסות של אויבים, ואינו מקבל תפילתינו בגלל הרשעים 5341

(י) זב ארב הוא לי אריה במספרים: דרכי סורר ויפשיחני שמיני שמים:

דרך קשתו ויציבני כמטרא לחץ: 4779

נעשה ד' לנו כדב האורב לטרף והביא עלינו את נבוכדנצאר המשול לאריה.

בדרכי אף שם קוצים והיה עלינו להרחיב פסיעותינו 4779 (רש"י ומפרשים).

(יג) הביא בכליותי בני אשפתו: הייתי שחוק לכל עמי נגינתם כל היום: השביעני במרורים הרנני לענה: 4423

בא הרמז: אומרים בעלי הרמז שליל ט באב לעולם יחול בו ליל הסדר, כמובן לפי כללי הלוח שבידינו, ורמז הם מוצאים לכך בסמיכות המרורים ללענה בפסוק טו גימ' 4423 (שערים ללוח העברי מהדורת תשס"ט למור חמי היקר רבי רחמים שר שלום יצ"ו עמוד 86)

(טז) וַיִּגְרַס בְּחֶצֶץ שְׁנֵי הַכְּפִישֵׁנִי בְּאֶפֶר: וַתִּזְנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי נְשִׁיתִי טוֹבָה: וְאָמַר אָבֵד נִצְחִי וַתּוֹחַלְתִּי מִיְּהוָה: 5044

הרמז: כל הגוף כואב השיניים כאן הם סמל וגם מצב האומה הגיע לעפר ומתרגלים למרבה הצער לצרות ולשכוח את ימי הטובה והיאוש גובר גימ' 5044 (ילקוט מעם לועז)

(יט) זָכַר עֲנִי וּמְרוֹדִי לַעֲנָה וְרֹאשׁ: זָכוֹר תִּזְכּוֹר וַתְּשִׁית עָלַי נַפְשִׁי: זֹאת אֲשִׁיב אֶל לְבִי עַל כֵּן אוֹחִיל: 4450

הרמז: הלא מזכרון ימי הגלות נעשה רע. האומה יודעת שיש תקוה אך הכח אוזל אין לנו מעוז אחר אלא התורה גימ' 4451 (ילקוט מעם לועז)

(כב) חֲסָדֵי יְהוָה כִּי לֹא תָמְנוּ כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו: חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוֹנָתָה: חֲלָקֵי יְהוָה אֲמָרָה נַפְשִׁי עַל כֵּן אוֹחִיל לוֹ: 3635

כתוב במדרש רבה (איכה פרשה ג פסקה ח) "א"ר (אמר רבי) אלכסנדרני על שאתה מחדשנו בכל בקר ובקר אנו יודעין שאמונתך רבה לתחית המתים א"ר שמעון בר אבא על שאתה מחדשנו בבקרן של מלכיות אנו יודעין שאמונתך רבה לגאלנו א"ר חלבו בכל יום ויום בורא הקב"ה כת של מלאכים חדשים ואומרין שירה חדשה והולכין להם אמר ר' ברכיה השבתי לר' חלבו והא כתיב (בראשית ל"ב) "ויאמר שלחני כי עלה השחר" אמר לי חנוקה סברת לחנוקני גבריאלי ומיכאל הן הן שרים של מעלה דכולם מתחלפין ואינון לא מתחלפין.

ובא הרמז: בבקר אנו אומרים מודה אני וכו' והמקור לכך הוא הפסוק שלפנינו ובזה החיזוק לאמונה בתחיית המתים גימ' 3635

(כה) טוֹב יְהוָה לָקְנוֹ לְנַפְשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: טוֹב וַיִּחַיל וְדוּמָם לַתְּשׁוּעָה יְהוָה: טוֹב לְגֹבֵר כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו: 4051

כאן הנביא מדבר על האומה כגבר. עם ישראל בימי ירמיהו נחשב כגבר צעיר ואומר הנביא טוב שהאומה שילמה חובה בצעירותה ובכך תזכה לשלום בסופה. ברם אומות האומה מעותדות לפורענות כי לא גלו. (ע"פ ילקוט מעם לועז).

ובא הרמז: הנביא קבל את הכאב בעין יפה ואומר: עם ישראל שילם חובו ואומות שלא גלו יתכן שיגלו מהמקום גימ' 4051

(כח) יֹשֵׁב בְּדָד וַיִּדָּם כִּי נָטַל עָלָיו: יִתֵּן בְּעֶפֶר פִּיהוּ אוֹלִי יֵשׁ תִּקְוָה: יִתֵּן לְמַכְהוּ לְחִי יִשְׁבַּע בְּחֶרְפָּה: 3684

הרמז: מי שמקבל את הייסורים בהכנעה יש לו תקוה וכך גם אם היהודי הגיע לשפל מדרגה יש לו עליה 3684 (ילקוט מעם לועז).

(לא) כי לא יזנח לעולם אֲדֹנִי: כי אם הוֹגָה וְרָחַם כָּרֵב חֶסֶד: כי לא עָנָה מִלְּבֹו וַיִּגָּה בְּנִי אִישׁ:
1682

הרמז: יהו'ה לא עזב ולא יעזוב והוא אב מרחם בזמן שמכה ודעו הכל בא מאתנו גימ' 1682
(כנ"ל)

(לד) לִדְכָא תַחַת רַגְלֵיו כָּל אֲסִירֵי אֶרֶץ: לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט גָּבֵר נֶגֶד פָּנָיו עָלִיוֹן: לַעֲנוֹת אָדָם בְּרִיבוֹ אֲדֹנִי
לֹא רָאָה: 4254

הרמז: ליהו'ה ארץ ומלואה תבל ויושבי בה, הכל שלו אינו רוצה בייסורי הרשע אלא חפץ
בתשובה העולה ובאה ממעמקי הלב הטוב גימ' 4254 (כנ"ל).

(לז) מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי אֲדֹנִי לֹא צָוָה: מִפִּי עָלִיוֹן לֹא תֵצֵא הַרְעוֹת וְהַטּוֹב: מֶה יִתְּאוּנוֹן אָדָם חֵי גָבֵר
עַל חֲטָאוֹ: 3402

הרמז: הכל בא מלמעלה הן הדין הטוב והן למוטב, תשובת הציבור עדיפה על תשובת היחיד
3402 (כנ"ל)

(מ) נִחַפְּשָׁה דְרָכֵינוּ וְנִחְלֶקְהָ וְנִשְׁוֹכָה עַד יְהוָה: נִשְׂא לִבְבָנוּ אֶל כַּפִּים אֶל אֵל בְּשָׁמַיִם: נִחְנוּ פִשְׁעֵנוּ
וּמָרִינוּ אֹתָהּ לֹא סָלַחְתָּ: 4514

הרמז: עלינו לפשפש במעשינו ולמשמש בהם וכשנדקדק זו התשובה, ראוי לסלוח בה בזכות
הצדיק גימ' 4514 (כנ"ל)

(מג) סִכְתָּה בָּאֵף וַתִּרְדָּפְנוּ הַרְגָתָ לֹא חֲמִלְתָּ: סִכּוּתָה בָּעֵינָן לָךְ מַעֲבֹור תִּפְלָה: סָחִי וּמָאוֹס תִּשְׁיָמוּנוּ
בְּקֶרֶב הָעַמִּים: 5443

הרמז: הענשת אותנו כפליים גם מנעת הגשמים מאתנו וגם יד האויב השטני היתה בנו הפכנו
להיות המאוסים בין העמים והם עטו על כספנו ואכלוהו גימ' 5442 (לחם דמעה)

(מו) פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל אִיבֵינוּ: פָּחַד וּפַחַת הָיָה לָנוּ הַשָּׂאת וְהַשְׁכָּר: פִּלְגֵי מִים תִּרְדַּ עֵינֵי עַל שֹׁכֵר
בֵּת עָמִי: 4598

הרמז: כל כחות הסטרא אחרא הכו בנו בכח כל השפע שהיה אז מיועד לנו נבזז על ידם על אבדן
כלי חמדתינו ותפארתינו אנו מקוננים 4598 (קול בוכים)

(מט) עֵינֵי נִגְרָה וְלֹא תִדְמָה מֵאֵין הַפְּגוֹת: עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְהוָה מִשְׁמַיִם: עֵינֵי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל
בְּנוֹת עִירִי: 4315

הרמז: תקוה אחת לנו והן הדמעות כי שערי דמעה לא ננעלו, ודרך השערים הללו יביט יהו'ה
עלינו ומיד יחוס עלינו ועל עוללנו 4315 (עקידת יצחק).

(נב) צוֹד צְדוּנִי כַּצְפוֹר אִיבִי חָנָם: צָמְתוּ בְבוֹר חֲזִי נִידוּ אֶבֶן בִּי: צָפוּ מַיִם עַל רֹאשִׁי אֲמָרְתִּי
נִגְזַרְתִּי: 3840

כתוב בספר ירמיה פרק לח פסוק ו': וַיִּקְחוּ אֶת יִרְמְיָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אוֹתוֹ אֶל הַבּוֹר מִלְּפָנָיו בֶּן הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר בַּחֲצַר הַמַּטְרָה וַיִּשְׁלְחוּ אֶת יִרְמְיָהוּ בְּחִבְלִים וּבְבוֹר אֵין מַיִם כִּי אִם טֵיט וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטֵיט.
על מצב זה מקונן הנביא בפסוקים שלפנינו.

ובא הרמז: כאן מקונן ירמיהו הנביא על מצבו ששמו אותו בבור בחצר טבוע בטיט ללא מזון
לפניו ועוד רגע קט הוא מת גימ' 3840.

(נה) קָרָאתִי שְׁמֶךָ יְהוָה מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת: קוֹלִי שָׁמַעְתָּ אֶל תַּעֲלָם אֲזַנְךָ לְרוֹחַתִּי לְשׁוֹנָתִי: קָרַבְתָּ בְּיוֹם
אֶקְרָאָךְ אֲמָרְתָּ אֶל תִּירָא: 8009

ובא הרמז: יודע אני, סח הנביא, ששמו אותי בבור כך גזרו בשמים ומתחתית התחתית של הבור
תפילתי נשמעת ובאו ומוציאים אותי מן הבור הלח גימ' 8009

(נח) רַבָּת אֲדֹנִי רִיבִי נִפְשִׁי גָּאֵלְתָּ חֲזִי: רְאִיתָה יְהוָה עֲוֹנֹתַי שְׁפָטָה מִשְׁפָּטִי: רְאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל
מַחְשַׁבְתָּם לִי: 6328

נבאר את הפסוקים בס"ד בדרך דרוש:

כתוב במדרש תהלים - מזמור לה': "לדוד ריבה ה' את יריבי. זה שאמר הכתוב (ישעיה נא, כא) לכן
שמעי נא זאת עניה ושכורת ולא מיין. וממה את שכורה, מן הצרות ולא מיין הרבה. לפי שעומדין עלי
ואין לי מי שילחום בעדי אלא אתה. וכן הוא אומר, (תהלים ט, יג) כי דורש דמים אותם זכר. אמרה
כנסת ישראל אם אין את עומד לי אין מי יעמוד לי, ראה מה הם עושים לי. וכן הוא אומר, (איכה ג,
נט-ס) רִאִיתָה ה' עוֹתֵתִי. רִאִיתָ כָּל נִקְמָתָם. (שם, נח) רַבַּת ה' רִיבִי נִפְשִׁי (שם, סא) שמעת חרפתם.
ה' עומד אתה עלי. וכן דוד אומר, (תהלים ס, יג) הבה לנו עזרת מצר. לכך אמר דוד, ריבה ה' את
יריבי. יכול עבד בשר ודם לומר לבעליו, ריבה אדוני אויבי וצא והלחם עלי. והקדוש ברוך הוא אמר
לדוד, עסוק בתורה ואני לוחם את מלחמתך. וכן משה אומר, (במדבר כא, יד) על כן יאמר בספר
מלחמות ה'. אם עסקתם בתורה שנכתבה בספר, אני נלחם על ידיכם. לכך אמר דוד ריבה ה' את יריבי:

וכן בילקוט שמעוני תהלים - פרק לה - המשך רמז תשכב "לדוד ריבה ה' את יריבי. אמרה כנסת
ישראל לפני הקב"ה אם אין אתה עומד עלי אין לי מי יעמוד עלי, ראה מה עושים לי ראית ה' עותתי
ראית כל נקמתם שמעת חרפתם, אתה שמעת אתה עומד עלי, וכן דוד אמר הבה לנו עזרת מצר, עבד
בשר ודם יכול לומר לבעליו אדוני ריבה את אויבי וצא הלחם עמו, והקב"ה אמר לדוד עסוק בתורה
ואני נלחם מלחמותיך, וכן משה אמר על כן יאמר בספר מלחמות ה' אתם עסקתם בספר ואני נלחם על
ידיכם. החזק מגן וצנה, אמר ליה הקב"ה דוד וכי למגן וצנה אני צריך רוח אחד אני נופח בהם והם
פורחים שנאמר יהיו כמוץ לפני רוח. מושל את הרשעים במגונה שבמינים (לעיל ברמז רי"ח):

ובא הרמז: אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, אם אין אתה עומד עלי אין מי שיעמוד
לי. אמר לה, עסקי בתורה אני נלחם את מלחמותיך, רוח אחד אני נופח בהם והם אוכדים. ע"ה
גימ' 6328

(סא) **שְׁמַעְתָּ תְּרַפֶּתֶם יְהוָה כָּל מַחְשַׁבְתָּם עָלַי: שָׁפַתִּי קָמִי וְהִגִּינָם עָלַי כָּל הַיּוֹם: שְׁבַתָּם וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מִגִּינָתָם: 5818**

כתוב במדרש **תנחומא** פרשת תולדות - פרק ה' "אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק זשה"כ כל כלי יוצר עליך לא יצלה וכל ל' תקום אתך למשפט תרשיעי (ישעיה נד) אתה מוצא ישראל אומרים לפני הקב"ה רבון העולמים ראה האיך העכו"ם משתעבדין בנו אין להם מלאכה אחרת אלא יושבין ומתעצין עלינו שנא' **שבתם וקמתם הביטה אני מנגינתם** (איכה ג) אמר להן הקב"ה מה הן מועילין? גוזרין עליכם גזירות ואני מבטלן ושוברן שנא' **אני מנגינתם** כד"א (בראשית יד) וברוך אל עליון אשר מגן צריך וגו' ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היאורה וגו' (שמות א) ורוח הקודש צווחת (איכה ג) מי זה אמר ותהי ה' לא צוה פרעה צוה ה' לא צוה אלא וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ המן בקש להשמיד את כל היהודים וה' לא בקש (אסתר ט) ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים וגו' בלק ובלעם בקשו לקלל את ישראל וה' לא בקש שנאמר (דברים כג) ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם וגו' לפיכך כתיב מי זה אמר ותהי ה' לא צוה הוי כל כלי יוצר עליך לא יצלה אדריאנוס אמר לרבי יהושע גדולה הכבשה העומדת בין שבעים זאבים אמר ליה גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפניו הוי כל כלי יוצר עליך לא יצלה". ע"כ.

וכתב על זה בספר **ישמח ישראל** - פרשת תולדות

וכפי דברינו הנ"ל נוכל לפרש דברי המדרש תנחומא (ה') וז"ל ואלה תולדות יצחק זש"ה כל כלי יוצר עליך לא יצלה וגו' (ישע' נ"ד, י"ז) אתה מוצא ישראל אומרים לפני הקב"ה רבון העולמים ראה האיך האומות משתעבדין בנו אין להם מלאכה אחרת אלא יושבין ומתעצין עלינו שנא' (איכה ג', ס"ג) **שבתם וקמתם הביטה אני מנגינתם** אמר להן הקב"ה מה הן מועילין גוזרין עליכם גזירות ואני מבטלן ושוברן שנא' אני מנגינתם, ע"ש כל דברי המד"ת (המדרש תנחומא). וכל רואי המדרש יתפלאו מה שייכות המדרש להפסוק שהתחיל ואלה תולדות יצחק:

ולדברינו הנ"ל רצון המדרש לומר שהפירוש כאן ואלה תולדות יצחק בן אברהם, היינו אעפ"י שנראה שנצמח גבורה בחי' יצחק מאברהם שהוא בחי' חסד, אכן באמת אינו כן רק אברהם הוליד את יצחק, היינו שגם זאת הגבורה היא חסד, וכל הגזירות והצרות המה תכלית הטוב והחסד, למען לברר במהרה הניצוצות שנפלו לשב"ר (לשביה) ושנבלעו בין הקליפות מה שאי אפשר להעלותן זולת ע"י יסורים, וכדברי האוה"ח הק' (בסוף פר' זו, ע"ש), ואח"כ נזכה לגאולת עולם, וזה הוא כוונת המד"ת שכוונת האומות בהגזירות הוא למען לענותינו ולכלותינו, אבל לא מחשבותם מחשבותי, אדרבא כאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ, שזה הי' לתכלית הגאולה ולהעלות הניצוצין כמובא בסה"ק, וכן בכל הגלויות שנחשב שמה בהמדרש הכל הוא מאב הרחמן לטובתנו. ע"כ.

ונ"ל להוסיף נופך, מה שאמר אני **מנגינתם כוונת המדרש לדרוש מילת מנגינתם מלשון מגינם**, היינו ואשר מיגן צריך בידך **כלומר השכינה הנקראת אני היא היא המצילה וריבוי תוקף הגזירות רק מחיש את הגאולה**.

ובא הרמז: קובלת כנסת ישראל על ריבוי הצרות, אורכן ותוקפן. אומר לה הקדוש ברוך הוא אל דאגה אדרכא אלו יחישו גאולתך, אני כאן מנהיג ע"ה גימ' 5818

(ד) תשיב להם גמול יהוה כמעשה ידיהם: תתן להם מגנת לב תאלתך להם: תרדף באף ותשמידם מתחת שמי יהוה: 6563

כתב כאן רש"י מגנת לב - שבר לב כמה דאת אומר (הושע יא) אמגנך ישראל (בראשית יד) אשר מגן צריך בידך. ד"א, מגנת לב - אוטם הלב צרה ואנחה אשר היא כמגן כנגד לבם, והמפרשו בלשון תוגה ויגון טועה שאין בו"ן נופלת בו שהנו"ן ביגון אינה שורש אלא כגון נו"ן של המון מגזרת המו גוים וכגון נו"ן של קלון מגזרת נקלה וכנו"ן של ציון מגזרת ציה וכן נו"ן של שברון מגזרת שבר (וכגון נו"ן של שממון שגעון נ"ל שצ"ל וק"ל). תאלתך - לשון (ישעיה יט) נואלו שרי צוען.

כתוב במדרש תהלים - מזמור קכא "בנוהג שבעולם, אם יכה אדם בנו של אפרכוס או של מלך, נוטלין את ראשו ושורפין אותו או צולבין אותו. אבל הקב"ה אינו כן, אלא, (ישעיה נט, יח) "קָעַל גְּמָלוֹת קָעַל יְשָׁלָם", לכך נאמר, את גמולך וגו'. וכן יש בספר ירמיהו, (איכה ג, סד) תשיב להם גמול ה' כמעשה ידיהם. וכתוב, (תהלים כח, ד) תן להם כפעלם וגו' כמעשה וגו'. וכתוב, (שם י, ב) יתפשו במזימות זו חשבו. מהו חשבו, אמרו לכו ונכחידם מגוי וגו'. אתה כן עשה להם, שנאמר (איכה ג, סו) תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ה'. אמר הקב"ה, וכן אני עושה להם, שנאמר (עובדיה א, יח) לא יהיה שריד לבית עשו וגו'. אמרו לו, הרי פרעת מאדום, ומבבל לא תפרע? אמר ליה, עכשיו אני נפרע, שנאמר (ירמיה נא, כד) ושלמתי לבבל וליושבי כשדים את כל רעתם:

ובא הרמז: דורשת כנסת ישראל ממנו אב נפלא יתברך, עשה להם כפי שדימו לעשות לי, תן להם נקמה שברון לב ועצבות גימ' 6563

פרק ד

(א) איכה יועם זקב ישנא הפתם הטוב תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות: גימ' 3809

כתוב במדרש רבה איכה - פרשה ד פסקה א - איכה יועם זקב ר' שמואל אמר איך כיסה דהבא כד"א (יחזקאל כ"ח) כל סתום לא עממוך ורבנן אמרין איך שינה דהבא ר' חמא בר חנינא אמר איך עמה דהבא ה"ד איכה יועם זקב דתני ר' חייא גזלים יכול עוממות ת"ל אש אי אש יכול שלהבת ת"ל גזלים הא כיצד מביא מן הלוחשות הללו תשתפכנה אבני קדש כד הו' חברייא נפקין לפרנסתהון הו' קרו עליהון תשתפכנה אבני קדש ד"א מדבר ביאשיה איכה יועם זקב שהיה דומה לארנסט של זהב ישנא הכתם הטוב שהיה גופו דומה לאבן טובה ומרגליות תשתפכנה אבני קדש אלו שתי רביעיות של דם שהיה ירמיה נוטלן וקוברן הדא הוא דכתיב (ד"ה ב' ל"ה) ויקבר בקברות אבותיו וכי בכמה קברות נקבר דאת אומר בקברות אבותיו אלא אלו שתי רביעיות של דם שהיה ירמיה נוטלן וקוברן ד"א

מדבר באנשי ירושלים שהיו דומין לארנטס של זהב וגופן דומה לאבן טובה ומרגליות ואם יאמר לך אדם אין הכתוב מדבר באנשי ירושלים אמרו לו כבר כתיב בני ציון". ע"כ.

ובא הרמז: **הנה הנביא מקונן על בחורי ישיבה שנאלצים לצאת ולהתפרנס במקום ללמוד תורה** גימ' 3809

(ב) **בְּנֵי צִיּוֹן הַיִּקְרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפֹז אִיכָה נִחְשְׁבוּ לְנִבְלֵי חֶרֶשׁ מַעֲשֵׂה יָדֵי יוֹצֵר:** גימ' 2635

בצורה מקורית ושנונה ביאר כאן בעל התפארת שלמה - מראדמסק על התורה - בפרשת מצורע "ובזה פרשתי במגלת איכה בני ציון היקרים המסולאים מפז ומפנינים איכה נחשבו לנבלי חרס. פ' בני ציון הם הצדיקים המצוינים והם מסולאים מפז ומפנינים. ובמחשבתם הם שפלים ונבזים בעיניהם כנבלי חרס. הם מעשי ידי יוצר. הם מעוררים חסדי הבורא הוא מעשה יוצר. גם מה שהם גוזרים הקב"ה מקיים וז"פ מעשה ידי יוצר. והבן:

ובא הרמז: **הצדיקים ענוים הם וגם שפלים בעיני עצמם והקב"ה אוהבם מאד ואומר עליהם שהכל נהיה בדברו** גימ' 2635

(ג) **גַּם תִּנְיָם חֲלָצוּ שָׂדֵה הַיִּנְיָקוֹ גּוּרֵיהֶן בַּת עַמִּי לְאַכְזֹר כִּיעָנִים בַּמִּדְבָּר:** ע"ה גימ' 2665

כתוב במדרש תנחומא פ' בחוקותי - פרק ג' "עמד מנשה ועשה את הצלם והכניסו לבית קודש הקדשים שנאמר (ד"ה ב לג) וישם את פסל הסמל אשר עשה בבית והקב"ה קרא אל ירמיהו ואמר לו **תנין חלצו שד הניקו גוריהם** (איכה ד) התנין הזה כשהוא בא לינק את אמו היא רואה אותו מרחוק וחולצת שדיה בשביל שיינק ולא יראה שדיה מכוסין שלא יינק ובני לא עשו כן אלא כשראו אותי נכנס לבית בא מנשה והכניס שם את הצלם כדי להוציאני משם בתחלה עשו לו פרצוף אחד והעמידו למערב כביכול היתה השכינה הולכת לזויות אחרת מקום שלא נראה הפסל כשראה מנשה כך עשה לו ארבעה פרצופין שיראה השכינה ויסתלק שנאמר (ישעיה כח) כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס הוי אומר שאף לא כתנין חלצו שד. אמר הקב"ה מה אני עושה כאן אלך אשובה אל מקומי (הושע ה) אלכה ואשובה אין כתיב אלא אלך אשובה שאלו היה כתוב אלכה ואשובה לא היתה להם לישראל תקוה אלא אמר הקב"ה אע"פ שאני הולך יעשו תשובה ואני חוזר לכך כתיב (שם) אלך אשובה אל מקומי עד אשר יאשמו ובקשו פני עד בצר להם ישחרונני ומתוך צרה הבאה עליהם יעשו תשובה ואני חוזר ויבקשו פני שנאמר (דברים ד) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ואח"כ אני מחזיר לכם שכינתי ר' יהודה אומר אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלין שנא' (ישעיה ל) בשובה ונחת תושעון רבי שמעון אומר בין עושין תשובה ובין אין עושין תשובה כיון שהגיע הקץ מיד נגאלין שנאמר (שם ס) אני ה' בעתה אחישנה רבי אלעזר אומר אם אין עושין תשובה מעצמן הקב"ה מעמיד עליהם מלך רע שגזרותיו קשות כהמן ומשתעבד בהן ומתוך כך עושין תשובה שנאמר (שם כט) כי יבא כנהר צר רוח ה' נוססה בו באותה שעה ובא לציון גואל (שם):

ובא הרמז: **ישראל לא נהגו אפילו כהתן הזו המגלה שדיה לבניה כדי שינקו, אלא הכניסו צלם בהיכל** גימ' 2665

(ד) דָּבֵק לְשׁוֹן יוֹנָק אֶל חֶכּוֹ בַּצָּמָא עוֹלָלִים שְׁאֵלֵי לֶחֶם פֶּרֶשׁ אֵין לָהֶם: 2173

כתוב במדרש רבה איכה - פרשה ד פסקה ז

דבק לשון יונק אמר רבי אבא בר כהנא אמת המים שהיתה באה מן החניות עמדו המציקים החריבוה ושפכוה והיה אדם מוליך את בנו לאמה ולא מצא מים והיה מדבק לשונו לחכו בצמא עוללים שאלו לחם וגו' רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן רבי יהודה אמר אם אין מי שיתן להם מי ינחמם כמה דאת אמר (ירמיה י"ז) ולא יפרסו להם על אבל רבי נחמיה אמר אין מי שיתן להם פרוסה של לחם כמד"א (ישעיה נ"ח) הלוא פרוס לרעב לחמך ורבנן אמרין אין להם מי שהוא עומד בשורה כד"א (ויקרא י"א) כל מפרסת פרסה:

ובא הרמז: הנביא מקונן על אמת המים שהרסוה המציקים ובאו בני העם והיו בצמא גימ' 2173

(ה) הָאֲכָלִים לְמַעַדְנִים נִשְׁמָו בַּחֲצוֹצוֹת הָאָמֻנִים עָלֵי תוֹלַע חֲפָקוֹ אֲשַׁפְתוֹת: 3323

כתב האלשיך ז"ל בפירושו דברים נחומים על איכה - פרק ד פסוק ה

ושמא תאמר, הלא זה קרה לקטנים (היונקים כדלעיל פסוק ד) הצריכים לזולתם יאכילום, אך לא קרה כך לגדולים היכולים לבקש די מחסורם, אמר כי אדרבה רעתם רבה כי הלא לאלה תחלק נחלה וכאב אנוש מהראשונים, כי הלא גם העשירים האוכלים למעדנים לשובע נפשם וגופם, רק למעדנים לרוב ענוגם, עתה נשמו בחוצות בלי שיוכלו לסבול חרפת רעב עד הגיעם אל ביתם למות על מיטתם. וזהו אומרו למעדנים בלמ"ד, שמתחילה היו אוכלים בשביל מעדנים:

והאמונים עלי תולע וכו', לא אמר בתולע. והוא כי יש שלש הדרגות. אחד שילבשו תולע בחגים ובמועדים. ויש אמונים בה ללובשה תמיד, אך הוא שמעלהו עליו שלובשו. אך למעלה מזה, אותם שהמצעות שמציעין תחתיהם לישב ולדרוך הוא מצעות תולע, כמחצלאות בבתי זולתם. וגם באלה יש עושה כן תמיד, ויש בחגים ושמחות וגיל. אמר כי אלה היו אמונים שהוא בהתמדה, ולא בלבד העלות התולע על עצמם שהוא מלבוש, כי אם עלי תולע שהם עליו, שהיו מצעותיהם של תולע לדרוך בהם, ועתה חבקו אשפתות שיפרשו ידיהם לחפש גרעיני חטה ושעורה, והמה שטוחים באשפה כמחבקים אותה, וכן בכל אשפה באופן שחבקו אשפתות:

ובא הרמז: הצער גדול מאד, האמידים הפכו רשים, אצילים הרגילים במצעות משי מחבקים כיום אשפה גימ' 3323

(ו) נִיגְדַל עֶזְרָא בֵּית עַמִּי מִחֲטָאת סֹלֶם הֶהְפֹּיכָה כְּמוֹ רָגַע וְלֹא חָלוּ בָּהּ יָדָיִם: 1875

כתב הרב בן איש חי זללה"ה בספרו דעת ותבונה פרק ל'

והנה אחר כך בחרבן בית שני היתה (המלכות ב) המיעוט היותר מועט שבכל הזמנים, והוא דומה ממש אל זמן חטא אדם הראשון, והוא כמו שהיתה בבחינה ראשונה של אצילות אב"א שהיתה בבחינת נקודה כלולה מעשר שהיא המלכות שבה בלבד אב"א תחת היסוד שלו, ונתוסף בה פגם שאותן הט"ס שלה ירדו למטה בין הקלי' ואז סמכין אתאבידו שהם נה"י דז"א הסומכים אותה, וזה סוד השליך משמים ארץ וכו' כי תפארת ישראל שהוא ז"א השליך את המלכות הנקראת ארץ שהיתה תחלה בתפארת שבו הנקרא שמים, ומשם השליכה אפילו למטה מהדום רגליו שהם נה"י שבו ונפלה תחת

היסוד שבו באחוריו. וזהו **ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום** כי בדור אנשי סדום היתה המלכות באחוריה נה"י דז"א כנז"ל בסוד וה' המטיר על סדום הוא ובית דינו, אך עתה נפלה בסוד נקודה לבד תחת היסוד וט"ס שלה ירדו אל הקליפות, ומכ"ש הארת ה"ר דז"א שנפלו בחרבן בית ראשון. נמצא כי חטא אדם הראשון וחטא חורבן בית שני הכל אחד, אלא שחטא אדם הראשון תיקן ממש את הקלי' מה שמתחילה היו בלתי תיקון כמ"ש בעז"ה אבל בעת החרבן בחטא ישראל כבר היו הקליפות מתוקנים, ומה שגרמו הם הוא להחזיר ולהלביש בהם את הקדושה כנז"ל. וזה סוד והמה כאדם עברו ברית. וזהו הטעם שבימי המשיח לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה אתכם מארץ מצרים כי הגלות הזה גדול מאד מגלות מצרים וכו' וכו':

ובא הרמז: **המצב הרוחני ירוד, אפילו המצב שהיה בימי סדום ועמורה היה מעט טוב** גימ' 1875

(ז) **זְכוּ נְזִירֵיהֶּ מִשְׁלָלָה צָחוּ מִחֶלֶב אֲדָמוּ עֲצָם מִפְּנִינִים סִפִּיר גִּזְרָתָם:** 2403

כתב כאן רש"י **זכו נזיריה** - שריה כמו נזר וכתר, ואני אומר נזיריה ממש שהיו מגודלי שער ונאים ביותר ומוסב על בת עמי. **אדמו עצם מפנינים** - אותם שהיו מראיהם אדום מפנינים וגזרתם כמו ספיר חשך תארם מפחמים.

הרמז: **הנביא מקונן על הנזירים שבעם שהיו נאים מאד וכעת בצר** גימ' 2403

(ח) **חֲשֹׁךְ מִשְׁחֹר תֵּאָרֶם לֹא נִכְרוּ בַּחֲצוֹצוֹת צָפַד עוֹרֶם עַל עֲצָמָם יָבֵשׁ הָיָה כְּעֵץ:** 3684

כתוב במדרש **רבה איכה** - פרשה ד פסוקה יא **חשך משחור תארם** רבי אבא בר כהנא אמר כהדא חרתא ור' לוי אמר כהדא נאגא. **לא נכרו בחצוצות** אמר רבי אליעזר ברבי צדוק אראה בנחמה אעפ"כ שהיה אבא כל אותן השנים אחר חורבן לא חזר גופו עליו כמות שהיה לקיים מה שנאמר **צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ** (ס"א **לא נכרו בחצוצות** אמר רבי אליעזר בר צדוק מעשה בעני אחד שבא ועמד על פתח בית אבא אמר לי אבא צא וראה שמא מבני ירושלים הוא הלכתי ומצאתי אותה אשה שנשל שיערה ולא היה אדם יודע אם זכר אם נקבה היא ולא היתה תובעת אלא דבילה לקיים מה שנאמר **לא נכרו בחצוצות צפד עורם על עצמם**).

הרמז: **מעשה בעני אחד שרצה דבלה ויצאו אליו ומצאו שזו עניה שנשר שיערה מרעב** גימ' 3684

(ט) **טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי חֶרֶב מִחֲלָלֵי רָעַב שֶׁהֵם יִזְבּוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבוֹת שְׂדֵי:** 2748

כתב כאן רש"י **שהם יזבו מדוקרים וגו'** - חללי הרעב היו נפוחים מריח תנובות השדה שהיו האויבים צולים בשר על העשבים חוץ לחומה והריח נכנס לתוך נפוחי הרעב וכריסן נבקעת ופרשם זב והרי זה מיתת ניוול יותר מהרוגי חרב. **מדוקרים** - מבוקעים בין נפחת רעב בין ביקוע חרב קרוי דקירה. **מתנובות שדי** - משרשים ועשבים שמלקטים ואוכלים רב פרשם ומאוסם.

כתב רבי אברהם אבן עזרא **שהם יזובו** - והם מדוקרים.

הסבירו את הפסוק **בעלי התוספות** בפירוש על שמות פרק כה פסוק ז **טובים היו חללי חרב מחללי רעב שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי** וצ"ל **מדוקרים** קאי אחרב **ותנובות שדי** קאי ארעב והכי קאמר - טובים היו חללי חרב שהם יזובו מדוקרים מחללי רעב מתנובות שדי.

כתוב **במדרש זוטא איכה** - נוסח ב - [ז] אמרו **מעשה** באשה אחת שהיו לה שלשה בנים והלכו שנים למלחמה והלכה ולקחה השלישי שהיה יונק ושחטה אותו ובשללו בקדירה. וכשבאו שני בניה מן המלחמה והרגישו שהיו אוכלים אחיהם הקטן עלו לגג והפילו את עצמם ומתו ועליהם מקונן ירמיהו **טובים היו חללי חרב מחללי רעב שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי** (שם ד' ט'). והיתה ירושלים צועקת ואומרת אללי לי כי הייתי כאספי קיץ כעוללות בציר ואין אשכול לאכול (מיכה ז' א'). אמרה קוצר מניח ספחים והבוצר מניח עוללות אבל אני לא נשתייר לי כלום ונמסרתי ביד נבוכדנצר כרחל ביד ארי וכגדי ביד הטבח.

הסביר בעל **תורה תמימה** - **טובים היו וגו'**. טובים היו חללי חרב מחללי רעב - מלמד שהרעב קשה מחרב, ואי בעית אימא, סברא היא, האי מצטער והאי לא מצטער <לד> [ב"ב ח' ב']. **מתנובות שדי**. [בחורבן ראשון איירי] שהיו מתים מריח ירקות רעים, לקיים מה שנאמר שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי <לה>, אבל בחורבן האחרון לא היו אלה הירקות, והיו מביאין גדיים וצולין אותן במערכה של עיר והיה אותו הריח מפעפע בהם והיו מתים <לו> [מ"ר]:

ובא הרמז: **אוי ואבוי, הבט טוב מוות בחרב מאשר ברעב כי יש פחות צער** גימ' 2748

(י) **ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו בשקר בת עמי**: 3346

כתוב **במדרש זוטא איכה** - נוסח ב - [ה] **מעשה** באדם אחד ודואג בן יוסף שמו והיתה אמו ואם אמו ואחותו ואביו מודדות אותו בטפחים ונותנות משקלו זהב במקדש וכשצרו האויבים על ירושלים והרעבנה טבחתו בידיה ואכלתו אמו אבדים אברים ועליה היה מקונן ירמיהו **ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו** (איכה ד' י'). וכתוב אם תאכלנה נשים פרים עוללי טפוחים (שם ב' כ') אל תקראו טפוחים אלא טפחים עולל הנמדד בטפחים:

[ו] אמרו **מעשה** באדם אחד שהיו לו ארבעה בנים אמר לאשתו כלום יש דבר לאכול אמרה יש לנו מלא כף קמח אמר לה בשלי אותו ונאכל יחד בשלה אותו וכשמרקה אותו כף נתזה טפה אחת מן הקדירה על הארץ בא בנו הגדול לגרף את הטפה לתוך פיו בא אחיו ודחפו ומת ובא אביו ודחפו ואמר לו למה דחפת את אחיך והרגו לא הספיק לאכול עד שנכנסו האויבים ובאו שרי העיר והולכים למלחמה ושבו אותם והרגו כולם יצא אביהם ומצא כל אחד ואחד מהם מושלך מת נטל אצבעו של בנו הגדול והכניסו לתוך עינו ואמר אצבע שלא הנחתו לגרופ את הטפה תנקר את עיני.

הרמז: **גדול הכאב מאד אמו של דואג בן יוסף היתה מעבירה משקלו זהב טוב למקדש וכשבאו אויבים טבחה ואכלה אותו** גימ' 3346

(יא) **כִּלָּה יְהוָה אֶת חֲמָתוֹ שֶׁפָּךְ חֲרוֹן אָפוֹ וַיֵּצֵת אֶשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוּדוֹתֶיהָ: 3604**

כתב רש"י - כלה ה' את חמתו - אשר בערה בו כמה שנים עתה כלה אותה בהנקמו מהם.

בספר תורה תמימה - ויצת אש בציון. אמר הקב"ה, אני הצתי אש בציון ואני עתיד לבנותה באש שנאמר (זכריה ב') ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה <לח> [ב"ק ס' ב']. ותאכל יסודותיה. כתיב (תהלים ע"ט) מזמור לאסוף אלהים באו גוים בנחלתך, אמרו ליה לאסף, הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר, אמר להם, מזמר אנכי ששפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא על ישראל, הדא הוא דכתיב <לט> ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה <לט> [מ"ר]:

חלק הביאורים

<לח> ודריש ע"פ זה בדרך רמז הפסוק כי תצא אש ומצאה קוצים שלם ישלם המבעיר את הבערה, אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי אני הצתי אש בציון ואני עתיד לבנותה באש וכדמפרש הכא. ועיין עוד מש"כ בתו"ת בפ' משפטים בפסוק הנזכר: <לט> פשוט הוא דעצים ואבנים אפשר לבא תמורתם לכשיעלה רצון מה', משא"כ באבדן האומה ח"ו אין זה בהשבה עוד. והמפרשים פרשו כאן בדרך רחוקה ודחוקה. אך צריך באור טעם הראיה מפסוק זה שלפנינו לענין זמר דהוא שמחה, וגם עכ"פ לשמחה בחורבן מה זו עושה:

<לט> וצ"ל דטעם הראיה מלשון כלה ה' את חמתו, ומפרש דבזה שהצית אש בציון ותאכל יסודותיה - בזה כלה חמתו אשר היה לו על ישראל, ושוב אין לו חמה עליהם, וזה באמת דבר שראוי לשמוח על זה:

מדרש רבה איכה - פרשה ד פסקה יד - **כלה ה' את חמתו** שפך חרון אפו אמר ר' ארבע שפיכות לטובה וארבע שפיכות לרעה ארבע שפיכות לטובה שנא' (זכריה י"ב) ושפכתי על בית דוד ועל יושבי ירושלים רוח חן ותחנונים (יואל ג') והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר וגו' וגם על העבדים ועל השפחות בימים ההמה אשפוך את רוחי (יחזקאל ל"ט) ולא אסתיר עוד פני מהם אשר שפכתי את רוחי על בית ישראל נאם אדני אלהים וארבע שפיכות לרעה שנאמר (ישעיה מ"ב) וישפך עליו חמה אפו וביחזקאל כתיב (יחזקאל ט') בשפך את חמתך על ירושלים וכתיב שפך כאש חמתו והדין כלה ה' את חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון כתיב (תהלים ע"ט) מזמור לאסוף אלהים באו גוים בנחלתך לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף נהי לאסף קינה לאסף ומה אומר מזמור לאסף אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו וסיידה וכיידה וציירה ויצא בנו לתרבות רעה מיד עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושייבר את הקנים ונטל פדגוג שלו איבוב של קנים והיה מזמר אמרו לו המלך הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמר אמר להם מזמר אני שהפך חופתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו כך אמרו לאסף הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר אמר להם מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל הדא הוא דכתיב ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה

הרמז: **חסד עשה אתנו אל ששפך חמתו על עצים ואבנים ולא כלה את בני ישראל 3604**

(יב) **לֹא הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ כְּלָל יֹשְׁבֵי תִבְלָל כִּי יָבֹא צָר וְאֵיבֹב בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם: 2864**

כתב רבנו בחיי בספר **כד הקמח** - ערך אבל - במדרש איכה אמרה ירושלים לבת בבל אלו ממרום לא עשו בי מלחמה את יכולה להלחם בי. אלו ממרום לא שלחו בי אש את היית יכולה לי, אלא אריא קטילא קטלת קרתא יקידתא יקידת קמחא טחינא טחנת שנא' (ישעיה מז) קחי רחים וטחני קמח וטחני חטים לא נאמר אלא וטחני קמח, וזהו ששנינו בי"ז בתמוז הבקעה העיר כל' מעצמה בגזרת שמים וע"כ אחז לשון הבקעה וכן לשון הכתוב (מלכים ב כה) ותבקע העיר, ומצינו שהמלכים לא היה בהם כח לכבשה אלא היו יראים ונרעדים להתקרב אליה ואין שום אומה מאומות העולם יכולה בירושלים שתבוא במצור לעולם ושתשלוט בה יד צר ואויב. וכן מצינו במדרש שאמר לו הקב"ה לנבוכדנצר עלה והחרב ירושלים אמר ולא בעי אלא מצמצמא יתי כמה דעבד בקמאי מה עשה ישב בדופני של אנטוכיא ושלח נבוזראדן רב טבחים להחריב ירושלים ולא היה יכול לכבשה נתן הקב"ה בלבו והתחיל ממדד בחומה והיתה שוקעת בכל יום טפחים ומחצה עד ששקעה כלה וכיון ששקעה כלה נכנסו האויבים על ירושלים על אותה שעה הוא אומר (איכה ד) לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים, הוי אומר (שם א) ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה לשון ממשלה כמו (מ"א ד) והוא רודה בכל עבר הנהר.

הרמז: **לא היה ניתן לכבוש חמת ירושלים עד ששקעה באדמה גימ' 2864**

(יג) **מַחֲטָאֵת נְבִיאִיהָ עֲוֹנוֹת פְּהִינָהּ הַשְּׁפָכִים בְּקֶרֶךְ דָּם צְדִיקִים: 2220**

מסביר בעל **התורה תמימה** - **מחטאת נביאיה וגו'.** על איזו שעה נאמר זה - על שעה שהרגו את זכריה. דקשה ליה לפרש כפשוטו מחטאת נביאיה וכו' כי האם רק הנביאים והכהנים חטאו והלא כולם חטאו, ולמה פרט אותם, ולכן דריש דהפירוש **מחטאת** שעשו **בנביאיה** ובכהניה הוא דם זכריה שהיה כהן ונביא.

רמז: **גם דם זכריה שהרגו במקדש קטרג עליהם שהיה כהן ונביא גימ' 2220**

(יד) **נָעו עוֹרִים בְּחוּצוֹת נְגָאֵלִי בְּדָם בְּלֹא יוֹכְלוּ יָגְעוּ בְּלִבְשִׁיהֶם: 1683**

ממשיך ומסביר בעל **התורה תמימה** - **נעו עורים וגו'.** סומין שבהם אמרו, מי יראה לנו אותו מקום שהרגו את זכריה שנלך ונחבקנו ונשקנו לקיים מה שנאמר נעו עורים בחוצות נגואלו בדם <מב> [מ"ר]. **בלא יוכלו וגו'.** חגרין שבהם אמרו, מי יראה לו את הדם של זכריה שנלך ונפרכס בה לקיים מה שנאמר בלא יוכלו יגעו בלבושיהם <מג> [שם]:

חלק הביאורים

<מב> ר"ל מרוב חיבתם את זכריה ודאבון נפשם על הריגתו היו רוצין להתגאל בדמו ולנשק את המקום שנהרג שם, וכעין מ"ש בר' אבא שהיה מנשק את אבני א"י (כתובות קי"א א') ונקט עורים לרבותא אע"פ שקשה להם ההליכה, וכש"כ שהיו עושין כן הפקחין והתמימין, וכן הכונה בדרשה הבאה בחגרין:

<מג> כמש"כ באות הקודם, ור"ל לקיים מ"ש בלא יוכלו שהחגרים שלא יוכלו לנוע בחוצות אעפ"כ היו מבקשין לפרנס עצמן, בדמו של זכריה, וכמש"כ למעלה:

הרמז: **הוי, העם כאב מאד את רצח זכריה והיה מוכן ללחך דמו ואף הסומין גימ' 1683**

(טו) סורו טמא קראו למו סורו סורו אל תגעו כי נצו גם נעו אֶמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא יוֹסִיפוּ לְגוֹר: 2854

בני ישראל היו כמו מצורע, שהיו צריכים להכריז על עצמן שהם טמאים - 2854

על פי מ"ש בספר אלון בכות.

(טז) פני יהנה חלקם לא יוסיף להביטם פני כהנים לא נשאו וזקנים לא חננו: 1648

הרחמים ענשום כי לא חננו הזקן והכהן בזמני שלווה 1648 על פי ספר לחם דמעה שחיבר הרב שמואל די אוזידה בעל מחבר ספר "אגדת שמואל" ו"מדרש שמואל".

(יז) עודינו תכלינה עינינו אל עזרתנו הכל בצפיתנו צפינו אל גוי לא יושע: 2999

רש"י מפנה למדרש קינות שהוא מדרש איכה רבה והנה הרמז

בקשו היהודים הגנה מפרעה נכה והנה בבאו בים הציף אדני-י שלדי בני אדם ונזכרו שהרגו במ וחזרו להם ע"ה גימ' 2999

הנה מדרש רבה איכה - פרשה ד פסקה כ - עודינו תכלינה עינינו מה היו עושין עשרת השבטים היו משלחין שמן למצרים ומביאין תבואה ומשלחין לבבל שאם יבואו שונאים יהיו להם כדי לסייען הה"ד (הושע י"ב) וברית עם אשור יכרותו ושמן למצרים יוכל פעם אחת באו שונאין ושלחו אצל פרעה נכה כשהוא מפרש בים הגדול רמז הקב"ה לשלדותיהן והיו שטין על פני המים אמרו אלו לאלו מה טיבן של שלדות הללו אמר להם אבותיהם של אלו תחת אבותיכם עמדו ועמדו והטביעו אותם במים אמרו וכך עשו לאבותינו ואנחנו הולכים ומסייעין להם מיד חזרו הה"ד (ירמיה ל"ז) הנה חיל פרעה היוצא להם לעזרה שב לארצו אל מצרים לכך נאמר בצפיתנו צפינו אל גוי לא יושע. ע"כ.

(יח) צדו צעדינו מלכת ברחבתינו קרב קצינו מלאו ימינו כי בא קצינו: 2538

כתב בספר בניין דוד והוא ביאור על מגילת איכה: נכון שהגלות שבעים שנה אבל גם ימינו הם שבעים שנה כך שהסיכוי לראות את הגאולה קטן.

והרמז: אמנם זמן גלות יחסית קצר ע שנה אך היא ארוכה כחיי אדם אם כך לא נגאל. 2538

(יט) קלים היו רדפינו מנשרי שמים על ההרים דלקנו במדבר ארבו לנו: 2634

בגמרא מסכת ראש השנה (דף כא ע"א) מסופר "רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי יומי זימנא חדא אשתכח כוותיה רב נחמן יתיב בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא ההוא גברא אמר ליה למחר יומא רבה במערבא אמר ליה מהיכא את אמר ליה מדמהריא אמר ליה דם תהא אחריתו קרי עליה קלים היו רודפינו"

הרמז: בסיום צום כיפור, סחו לרב נחמן "מחר י' לחדש" קרא על המגיד "קלים היו רודפנו"

2634

(כ) **רוח אפינו משיח יהנה נלכד בשחיתותם אשר אמרנו בצלנו נחיה בגוים:** 3075

מסופר במסכת תענית דף כב ע"ב "כי הוה נחא נפשיה(של מלך יאשיהו כמ"ש (מלכים ב פרק כג, כט) "בְּיָמָיו עָלָה פְּרֻעָה גְּבִיחָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל מֶלֶךְ אֲשׁוּר עַל גִּבּוֹר פֶּרֶת וְיִלְדָה הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ לִקְרָאתוֹ וַיִּמְיְתֶהוּ בְּמַגְדוֹ כְּרָאתוֹ אוֹתוֹ". חזא ירמיהו שפוותיה דקא מרחשן אמר שמא חס וחלילה מילתא דלא מהגנא אמר אגב צעריה גחין ושמעיה דקא מצדיק עליה דינא אנפשיה אמר צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי פתח עליה ההיא שעתא רוח אפינו משיח ד'

והרמז: **פסוק זה קרא ירמיהו הנביא על המלך יאשיהו כשמת במגידו וקיבל עליו את דינו מיד האל גימ' 3075**

(כא) **שישי ושמחי בת אדום יושבת בארץ עויץ גם עליך תעבר כוס תשפרי ותתערי:** 5561

נחלקו הפרשנים, האם יש כאן נבואה על שני עמים אדום ועויץ או על בני אדום הדרים בעויץ. כאן נקטנו לפי התורה תמימה שמדובר באומה אחת והנה הרמז:

ניבא ירמיהו על בני אדום הגרים בפרס שגם מהם עתיד הקבה להפרע וגם הם יענשו ויגלו, אבל הביא מהר"ם גלנטי בשם מורו הי"ו שקליפתם תאבד גימ' 5561

(כב) **תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת אדום גלה על חטאתך:** 3204

כתוב בתרגום יונתן "ובתר כן ישלם עויתך כנישתא דציון ותתפרקון על ידי דמלכא משיחא ואליהו כהנא רבא ולא יוסיף יי תוב לאגלותך ובההיא זימנא אסער עוייך ברתא דאדום דמתבניא דמלאה אוכלוסין וייתון פרסאי ויעקון לך ויצדון יתך ארום אתפרסם קדם יי על חובותיך".

הרמז: **אחר כך, תבא גאולה על ידי המשיח ואליהו הכהן הגדול, ובני אדום הדרים בערים מלאי אדם ייענשו על חטאם בבני פרס גימ' 3204**

פרק ה

(א) **זכר יהנה מה היה לנו הביטה וראה את תרפתנו:** 1792

כתב הרחיד"א זללה"ה בספרו **חומת אנך** כאן "זכור ה' מה היה לנו. פירש רבינו האר"י זצ"ל כי שם מ"ה מדת רחמים היה בחינת אלהים דין וז"ש מ"ה כלומר שם מה. היה לנו בחינת דין לנו גימטריא אלהים עכ"ד ז"ל ובזה רמזתי אני בעניי פסוק מ"ה זאת עשית לנו והרי הוא כמבואר.

והרמז: **אנו רוצים חסד כי כבר די נענשנו במידת הדין גימ' 1792**

(ב) **נחלתנו נהפכה לזרים בתינו לנכרים:** 1809

מסביר בעל ה"תורה תמימה" שנחלה הנזכרת כאן זה בית המקדש כמ"ש (דברים יב, ט) "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" ודרשו (זבחים קיט ע"א) מנוחה זו שילה ונחלה זו ירושלים. ואמרו שבית המקדש השלישי יבנה בב' ידיו של הקב"ה כמ"ש בשירת הים "מקדש ד' כוננו ידיך".

הרמז: **אנה ממך, למען שכינה הקדושה, גאל ביתך וכוננהו בב' ידיך ע"ה גימ' 1809**

(ג) יְתוּמִים הָיִינוּ וְאֵין אָב אֲמִתִּינוּ כְּאַלְמָנוֹת: 1711

מסביר בספר חוט של חסד שיש יתומים שלאחר זמן אימם נישאת בשנית אולם כאן מקונן הנביא לא זכינו לאב חורג כי אב בלתיך אין. ובא הרמז:

יש יתומים שזוכים לאב חורג, אנו גם אב זה אין לנו 1711

(ד) מִיָּמִינוּ בְּכֶסֶף שְׁתִּינוּ עֲצִינוּ בְּמַחִיר יָבֹאוּ: 1589

פשט הפסוק הוא שאנו משלים אף על מים ששייכים לנו. אולם ביאר רבי אליעזר מגרמיזא בדרך חידוד: הנביא מקונן על כך שפעם היינו שותים מים בכלי כסף וכעת גם בכלי עץ אנו צריכים לקנותם. ובא הרמז:

צנחנו בסוף רמת החיים, קונים בכסף מימינו 1589

(ה) עַל צִנְאָרֵנוּ נִרְדָּפְנוּ יִגְעֵנוּ וְלֹא הוֹנַח לָנוּ: 1174

כתוב במדרש איכ"ר (פרשה ה פסקה ה) - **על צוארנו נרדפנו** אדריאנוס שחיק עצמות פקיד ואמר אי דאתינן משכחנן שערא ביהודאי ארימון ראשיה מיניה הה"ד על צוארנו נרדפנו. ד"א **על צוארנו נרדפנו** על שבגדנו בצוארנו ביום צרה יגענו ולא הונח לנו נבוכדנצר שחיק עצמות צוה לנבזראדן ואמר ליה אלהון דאינון מקבל בעלי תשובה הוא וידו פשוטה לקבל שבים כיון דאת כביש להון לא תשבקינן דיצלון דלא יעבדון תיובתא ואלהון ירחם עליהון והוא גברא נחית בשחור אפין אלא לא תהי מפלי עליהון כיון דכבש יתהון כד הוה קאים חד מנהון הוה נסיב ליה ומפסל ליה איברים איברים טריף ליה קומיהון ואינון מהלכין בעל כרחיהון שלא בטובתהון א"ר יהושע בן לוי נבזראדן הוא אריוך ולמה נקרא שמו אריוך שהיה נוהם על השביה כאריה עד שהגיעו לפרת כיון שהגיעו לפרת אמרו להון לחילותא שבקינן דניחון די מן כדון לית אלהון חוזר עליהון הה"ד (תהלים קל"ז) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו עד לשם לא ישבנו:

והרמז: והנה אלו נסיכי העם שכרעו מנטל כובד החול גימ' 1174

(ו) מִצָּרִים נָתַנוּ יָד אֲשׁוּר לְשֹׁבַע לָחֶם: 1887

פירש רש"י "מצרים נתנו יד - דרך אדם הנופל ורוצה לעמוד מושיט יד למי שאצלו לעזור לו ואף כאן למצרים הושטנו יד שיעזרונו. ולאשור - שישבעונו בלחמם. נתנו - כמו נתננו דגשות הנו"ן משמשת במקום נו"ן שנייה וכן (דברי הימים א כט) כי ממך הכל ומידך נתנו לך וכן (בראשית לד) ונתנו את בנותינו לכם". ובא הרמז:

מלחץ הרעב, פנינו לעזרה ממצרים ואשור ע"ה גימ' 1887

(ז) אֲבֹתֵינוּ חָטְאוּ וְאֵינָם וְאֶנְחֵנוּ עֲוֹנֵתֵהֶם סָבְלוּ: ע"ה גימ' 1451

כתב בספר אלון בכות שלכאורה הצדק איתם, אבות אכלו בוסר ושיני בנים תכהינה? אלא שאומר להם הנביא אתם הם האבות ונרמז בפסוק "אבותינו חטאו ואינם ואנחנו" ובזה יישב מרן הבן איש חי קושיה עמ"ש בתחנון "אבל חטאנו אנחנו ואבותינו". ובא הרמז:

ה' הגיד, אתם הם הם האבות, קרי ביה והינם גימ' 1451

(ח) עבדים משלנו בנו פרק אין מידם: 1095

אחי, בגלל שלא היינו עבדי אבינו, הפכנו עבדים לעבדים ע"ה 1095

(ט) בנפשנו נביא לחמנו מפני חרב המדבר: 1326

אוי, כדי להשיג פת לחם היינו באים בסכנה לחיים 1326 (ע"פ ספר יוסיפון)

(י) עורנו כתנור נקמרו מפני זלעפות רעב: 2369

הלוא באין לחם, הגוף הלך ונעשה חלש ונראה היה שהוא כביכול שרוף גימ' 2369

(יא) נשים בציון ענו בתלת בערי יהודה: 1828

כתבו המפרשים שהורה להם נבזראדן לחיליו, אלוההם של אלו שונא זימה, אשר על כן, אל תקרבו אל אשת איש. כך היה למעט ג' נשים שלא נזהרו ורמז לכך בכתוב "נשים בציון עינו בתלת" דהיינו בתלת נשים התקיים הפסוק. אולם הבתולות היו פרוצות.

היתה פקודה לא לבא לאשת איש לבדה וכך היה גימ' 1828

(יב) שרים בידם נתלו פני זקנים לא נהדרו: 1735

מה הסיבה שטובים נתלו? מפני שלא כבדו הזקנים 1735

(יג) בחורים טחון נשאו ונערים בעץ פשלו: 1590

האויב הטעין על הבחורים משא כבד, ומסרום לאכלה, ביזה ולקלון גימ' 1590 על פי ילקוט מעם לועז.

(יד) זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם: 2384

מכיון שהצעירים נלכדו, הזקנים לא רשמו זוג לנישואין ובטל הנגון גימ' 2384 . כנ"ל.

(טו) שבת משוש לבנו נהפך לאכל מחלנו: 1788

בזמן המקדש היו החכמים מרקדין, כעת כגמול אין לזה 1788

(טז) נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו: 1659

אין דינים ולומדי תורה, היום מבינים את הנזק ע"ה גימ' 1659

(יז) על זה היה דנה לבנו על אלה חשכו עינינו: 901

חרבן המקדש הגשמי השפיע על העולמות הרוחניים למעלה. בית המקדש מכוון כנגד ספירת המלכות של עולם האצילות. מיום שחרב המקדש עברה ממצב זנב לאריות להיות כתר בעולם הבריאה הנקרא ראש לשועלים. אבל גם היסוד שהיה משפיע שפעו למלכות בצער כי איבד כלי חמדתו. וזה רמז במ"ש "בזכרנו את ציון". כתוב בפירוש הרקאנאטי על התורה - פרשת בראשית "ודע כי אף שאר המדות אשר לפניך הם בחסרון בזמן הגלות כמה דאת אמר העניים והאביונים מבקשים מים ואין (ישעיה מא' יז) וכתוב הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם שהרמז בהם לשש קצוות והשכינה כמאמר רבותינו ז"ל לאחר שחרב בית המקדש נתמעטה פמליא של מעלה. ואמרו עוד בפסוק צדקתך אלהים עד מרום כשם שהתחתונים צריכים צדקה אלו מאלו כך העליונים צריכים צדקה וכן הצדיק אבד שהרמז לצדיק יסוד עולם הנקרא זה כד"א זה אלי. וכתוב על זה היה דנה לבנו זהו שנאמר בחרבן הבית ערו עד היסוד בה רוצה לומר צדיק יסוד עולם.

ובא הרמז: הצדיק הוא היסוד החי ביגון כי אבדה חמדתו ע"ה גימ' 901

(יח) על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו: ע"ה 1667

כתב אחד הקדמונים (הובאו דבריו בילקוט מעם לזו) "והזכיר שועלים הלכו בו" כיון שאין דרך שועלים להלך חופשי אלא בחורבות הישנות, הרי גדול הכאב על חרבן ירושלים הנמשך זמן רב כל כך". ובא הרמז:

כאב החרבן כה גדול כי שועל בא במקום השמש זמן רב גימ' 1667

(יט) אתה יהיה לעולם תשוב פסאף לדר נדור: 1861

בהמשך לפירוש הפסוק הקודם:

ומאחר ולא זזה שכינה מהמקדש אנה סלקים משם גימ' 1861

(כ) למה לנצח תשפחנו תעזבנו לארץ ימים: 1923

כתב כאן בילקוט מעם לזו: "יש מפרשים שיש כאן בקשה שלא ישכחנו ד' לנצח, אלא יעזבנו לזמן קצוב לא לאורך ימים כי אז יש לנו תקוה שישוב. ובא הרמז:

אחי, בקשה יש כאן שיהיה סוף וקץ הגלות גימ' 1923

(כא) השיבנו יהיה אליך ונשובה חדש ימינו פקדם: 1421

(כב) כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד: 1684 יש כאן כפל לשון: מאוס מאסתנו וכן

"קצפת" הרי שלדעת חלק מהמפרשים (בינה לעיתים, תולדות יוסף) הנביא ירמיהו מתנבא על ב' גלויות. ובא הרמז:

הנביא מקונן על גלות בבל ואדום, מבקש גאולה במהרה ע"ה גימ' 1684

תם ונשלם שבח לא-ל בורא עולם ביום בו נכפל כי טוב ליום "אך טוב" בתמוז תשע"ה. קבלתי על עצמי לא ללמוד במגילת איכה על בימי בין המיצרים ולכן ארכה העבודה כעשר שנים.

הרמז הרעיוני יכול להתבאר במספר אופנים:

- ♦ בין האדם ואשתו. יש מקרים בהם התא המשפחתי נהרס ומגיע זמן חשבון נפש וזה הבסיס להבנת המגילה ולהבנת תהליכים בזוגיות.
- ♦ בין ישראל ואביהם שבשמים. כאשר ישראל חוטאים וגודשים את הסאה הם נענשים.
- ♦ בין הגוף והנשמה. כאשר אדם מרבה לחטוא מאבד את נשמתו ורוחו ולעיתים גם את נפשו.

בכל אחד מן האופנים ניתן לפלס דרך ולדרוש את המגילה. הנה הדגמה לרישא.

הרמז המליצי

פרק א

(א) חוזר גרשון מבית הדין הרבני לאחר שגירש את אשתו והחל לתהות **אֵיכָה** כיצד התדרדרה גרושתי שכעת **יִשְׁבָּה** היא יושבת **בְּדָד הָעִיר** אשתי **רַבְתִּי עִם** שהיתה חשובה **הִיְתָה** הפכה להיות ללא בעל **כְּאַלְמָנָה** זו שהיתה **רַבְתִּי בְּגוֹיִם** אישה חשובה **שְׂרָתִי בַּמְּדִינֹת** חשובה בין השכנות **הִיְתָה** הפכה להיות **לְמַס** משלמת מסים. (ב) קשה לה ללא בעל במיוחד בשבתות וחגים, כשאף אחד לא רואה אותה היא בוכה **בְּכֹו תִבְכֶּה בְּלִילָה וְדַמְעָתָה עַל לַחֲיָה אֵין לָהּ מְנַחֵם** היכן החיבוק של הבעל? לחיבוק כזה אין דמיון **מִכָּל אֲהַבִּיהָ כָּל רַעִיָּה** כל החברים שביקרו אותה הפסיקו לבקר **בְּגָדוֹ בָּהּ** הדירו רגליהם ונראה שהם **הָיוּ לָהּ לְאִיבִים:** (ג) **גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי** היא התחילה לעבור דירות כי אין לה כסף **וּמִרְבַּ עֲבָדָה** וגם השכר שהיא מקבלת לא מפרנס אותה **הִיא יִשְׁבָּה בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ כָּל רִדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמִּצָּרִים וכו'.**

פירוש

עזרת מצר

מהרב הגאון רבי רחמים מלמד זצוק"ל אביו של הרב
פרופ' עזרא ציון מלמד זצוק"ל שעל שמו נקרא הביאור
עזרא מצר

הסכמות רבני וגאונים עה"ק ירושלם ת"ו

הסכמת הרב הנאון המפורסם, פאר הרור, צדיק מושל
ביראת ה' כו' כו' בקש"ת

מוהר"ר **אברהם יצחק הכהן קוק** שליט"א

הרב הראשי ונשיא הרבנות הראשית לארץ ישראל

והאב"ד בעיה"ק ירושלם תובכ"א

בעהש"ת

ראה ראיתי את אשר פעל ועשה איש חכם לב, מלא תורה ומצות, ויראת הצור על פניו תמיד, הוא ניהו מעלת כבוד ידידי הרב המופלא, בהפלות חכמים, גבר ענותן שייף עייל שייף נפיק, ונרים באורייתא תדיא, מוה' רחמים מלמד. כהן יכרכהו ד' רועה עדת קודש קהלת אדחיו בני פרס יצו פה עה"ק ת"ו, והנה אחז צדיק דרכו למשוך בשבט סופר, דרושים נעימים לחיך ואוזן מילין תכתן, רמזים חכמים ויקרים בקודש הם נאדרים, וכבר יצאו מונישין שלו בספרים טובים אשר זכרה בדים את הרבים על פסוקי תורה ופרקי אבות, הרי הם נפוצים בקרב עדת ה', בשם "כסא רחמים", וישועה ורחמים, ועתה הוסיף תת תנובתו קודש על חמש מגילות, כתוב הדר בשם "צדקה ורחמים", וכמעשהו בראשונים, כן מעשהו בספר היקר הזה, שכונו אומר כבוד הש"ת באהבתו ויראתו בהתעוררות קדושה, לקרב רבן של ישראל לאביהן שבשמים, בתיקון המדות ובדרכי התשובה, אשרי שלו ככרה, ומד' ישא ברכה כמשפט למצדיקי הרבים, ומה רב טוב צפון לכל מחורי לב אשר יביאו את הספר הרחבי הזה אל ביחם ברכה, יצו ד' עליהם חסדו, בברכת צדקה ורחמים סלה, ויזכו לראות בטוב ד' בארץ חיים, לאורך ימים טובים, כנהדר ונפש החותם לכבוד התורה והיראת, ולכבוד הרב המחבר שליט"א.

כ"א אייר, תרפ"ז פעה"ק ירושלם תובכ"א

הק' **אברהם יצחק הכהן קוק**

הרב הראשי לארץ-ישראל

(מקום החותם)

הסכמת הרב הנדול, מעוז וכנדול, רופתקא דאורייתא נקש"ת

מוהר"ר יעקב מאיר שליט"א

ראשון לציון, ראש הרבנים בארץ ישראל

ונשיא הרבנות הראשית, בעיה"ק ירושלם ת"ו.

תרב גדולתו ותנשא מלכותו אכ"ר :

ירושלם, כ"ב אייר תרפ"ז

עברתי על מקומות אחדים מהספר "צדקה ורחמים" שחבר הרב

הכולל כו' מוהר"ר רחמים מלמד בהן היו על חמש מגלות, ואם כי

עמוס אנכי בטרדות רבות, חבילי חבילי בטרדין דצבורא רבא בירושלם

קרתא דשופריא, וקשה לי לקרא הספר כולו, אבל מהמעט שסקרתי עליו

סקירה קלה, ראיתי כי יש בספר הזה דברים הראויים להשמע, וכפרט

ביודעיו ומכירו קא אמינא שכוונתו לשמים להטיף מוסר לעם, ולזכות

אותם בדרוש ובמליצות יפות, יתן ה' ויוכה רחמיך ללמוד וללמד, לשמור

ולעשות ולקיים, ותחזינה עיניו בשוב ה' שיבת ציון בב"א.

בעתירת החותם בברכה

יעקב מאיר

ראשון לציון וראש הרבנים בארץ ישראל.

(מקום החותם)

הסכמת הרה"ג המפורסם גדול המעלה וכו' ראב"ד מקורש

כמוהר"ר דוד פאפו שליט"א

ראב"ד בעה"ק ירושלם תובכ"א

בא לפני מעלת הרה"ג וכו' כמוהר"ר "רחמים מלמד בהן היו ובידו
ספר דרושים שהוא מדפיס מחדש בשם "צדקה ורחמים" מלבד שני ספריו
שהוציא לאור ספר "כסא רחמים" דרושים על דה' חומשי תורה. וספר
"ישועה ורחמים" דרושים על פרקי אבות. ואף על פי שהנני חלש ואינני
יכול לעיין בכל הספר עברתי על איזה עמודים ומצאתי דבריו מתוקים
ונחמדים שדרש ופירש בר"ת וגימטריאות בפלפול ודרש על חמש מגילות.

ובכן בפה מלא אמינא להרב המחבר נר"ו הישר חלילה באורייתא ויפוצו
מעיוותיו הוצרה והנני מבקש מכל אחי לקחת את הספר לבתייהם ללמוד
התורה וה' ישפיע עליכם שפע וברכה ושלוש.
ולראי' באתי עתה לסדר ויצא פרח ויצן ציץ יום רביעי ז'ך סיון ש'
כ"י ש'ש'ו'ן לבי המרה לפ"ק בעה"ק ירושלם תובכ"א.

ע"ה דוד פאפו נ"י

ס"ט.

ראב"ד בעה"ק ירושלם תובכ"א

(מקום החותם).

חסכמת הרב הגאון המפורסם בצדקתו וכיראתו

יראת ה' מהורה על פניו וכו'

כמוהר"ר יוסף חיים זאננעפעלד שליט"א

רב ואב"ד לקהלת האשכנזים בע"ה ק"ק ירושלים תובכ"א

בעה"י ירושלים עה"ק ת"ז אסרו חג השבועות פור'ת לפ"ק

ראיתי להחכמי אחינו הספרדי המדברים בשכחו של רואי גברא

יקירא דגרים באורייתא תדירא כש"ת כמוהר"ר רחמים מלמד בהן שבח

המניע לבנים ליקח בכסף מלא חבוריו אשר זכרו הש"ת לחוציאם לאור

אשר פיו יקבם כסא רחמים, וישועה ורחמים וכעת הוסיף

לחדשים על חמש מגלות כמעשהו הראשון וקרא שמו צדקה ורחמים

ובקש בענותו להמליץ אודותיו אומר אני כי כל הני גברי דחילי דעסקי

באורייתא תדירא סמוכי לנא בסתירה שיש בה ממש הש"ת יזכרו לישב

השקט עה"ת והעבודה ולזכות את הרבים עד ביאת גוי'צ בכ"א כאשר אתו

באמנה מקדם כעתירת לב ונפש המזוכה לישועה קרובה הבעה"ת לכבודן

של הלומדים על התורה הקדושה.

תק' יוסף חיים זאננענפעלד

רב ואב"ד לקהלת האשכנזים בעה"ק ירושלים תובכ"א

(מקום החותם)

הסכמת הרב הנאון המפורסם לשם ולתהלה
 כמנהג ר' מנחם נתן אייערבאך שליט"א
 רב ומו"צ תוככי עה"ק ירושת' במזכרת משה ואגפיה.

כה"י

ש"ב לכבוד ידידי הרב המובהק רמ"מ במעשי יראתו
 קודמת לחכמתו כמות רחמים מלמד הבהן ה"י בעהמ"ח
 ספרי יקירי ערך הנקובים בשמותם "כסא רחמים" על ה'
 חומשי התורה, וס' "ישועה ורחמים" על פרקי אבות, רועה
 עדה קדושה קהלת אחכ"י מפרס ה"י בלשון חכמים מרפא.
 ע"ד בקשתו להת לו הסכמתי על ספרו צדקה ורחמים על חמש
 מגילות שמוציא כעת לאור עולם וחחוש המשולש לא במהרה ינתק, ידע
 נא נאמנה שמעודי נדרתי בעדי לבלתי תת הסכמה על שום ספר כי יודע
 אני מקומי ומך ערכי ואך לגאוני הזמן שיחיו-ראוי לתת הסכמתם על ספר
 שיש בו רוח חכמה ויראת ה' ודברי תורה נמשל למים שמניחין מקום גבוה
 והולכין למקום נמוך אם מעכ"ת מניח מקום גבוה וחולד למקום נמוך רצונו
 ורעיונו של אדם זה כבודו אמינא יישר חיליה לאורייתא ויזכהו השוכן בציון
 ובורח בירושלים להפיק מעייני תורתו החוצה וכל מי שיקרא את ספרו
 בכסף מלא ישאו ברכה מאת ה' ויקיים בהם ותומכיה מאושר ואני אברך
 למעכ"ת ולכל תופסי התורה רב ברכות יחולו על ראשו ועל ראשיהם ד'
 צבאות יגן עליהם וקרן התורה יתרום עד למעלה ראש כנה"ר וכנא"ה
 החותם פעה"ק ירושלם דדהבא.

ביום שהוכפל בו כי טוב לסדר "וצוית את ברכת" "לששון" לפ"ק.

הק' מנחם נתן אייערבאך

רב ומו"צ במזכרת משה (מונטיפיורי) ואגפיה בירושלם תוככי"א

בעהמ"ח ספרי אורה נאמן וס' זכות אבות וענף אבות

(מקום החותם)

הקדמות המחבר

א.

ויטי נועם ה' אלחינו עלינו ומעשה ידינו כוננם עלינו, ומעשה ידינו כוננם :
אפרוש כפי לאל שועת, ששער הרחמים מכר יפתח, אהללה שם ה' ואגדלנו
 בתורה, ברוך שהחייני וקיימני, ומרוב טובו גמלני לשלם נדרי מאמרי
 פי זיכני, לחבר דרושים על **חמש מגלות** תוכחות ומוסרות, כספרי
כסא רחמים דרושים על הפרשיות, וספר **ישועה**
ורחמים פירושים על פרקי אבות, מה אני
 ומס חיי שאבוא לפני אלכי לבאות, לחבר פירושי תורה ומשניות,
 וסוף יודע נסתרות, שכונתי ליחד הרבע ספירות, אשרי מי שעמלו בתורה
 ובתפלות, לעסוק בהם ימים ולילות, לשם שוכן ערבות, ללמוד בכל יום **תוכחות**
ומוסרות, אמרות ה' אמרות טהורות, ללמוד מדי יום ביומו
 ולזכות לש"י עולמות, וגם **דרוש נאה לבר מצוה**

להעצת שתי נרות, אנא ה' חנני בתפלות, כי
 לא נותרה נשמה בי מחלשות, שכל ימי חיותי בסכנות, בן ששים שנה הנני היום
 בים נרות, אודה לאלהי מרום שזיכני לחקן ישיבות, לעסוק בתורה בימי חורף וקיץ
 גם לילות, בביהכ"נ אשר בביתי שעולם במדרגה, שהלמוד יהיה חקן לנשמות, וסגנו
 מוסר לפניכם מודעות, שאין רשות לשום אדם לבטל את הישיבות, שתקנתי אותם
 בעשר אלבעותי ללמוד בהם ימים ולילות, עד עולמי עולמות, וסעובר וסמבטל את
 דברי אלה יחול עליו כל מיני רעות, והשימע והמקיים את דברי תבוא עליו
 כל הברכות, וכל ימיו יעלה מעלה מעלה במדרגות רמות, ויזכה להיטיב בבית
 קדשנו את חמם הנרות, ובזכות זה הקב"ה יוציאנו מאפילה לאורות, ויוריד לנו שפע
 וברכה על אורות, עלינו ועל כל עמו ישראל הפזורות, ויציאנו במהרה
 מהרה אל ארץ אבות, אמן.

ב.

ישמח ה' קורא ייגל ה' שומע, לדרושי חמשה מגילות, ר"ת רמזים וגומטריאות,
 כי שפתי **כהן** ישמרו דעת וחכמות, לקוטי שושים ללמוד בהם ימים ולילות,
 והאל בוחן לבות וכליות, שכונתי ליחד ספירות העליונות, ושלמדו בהם לדורי
 דורות, אודה לאלכי הלבאות, שזיכני לחבר פירושים ודרושים על **חמש מגלות**
 יה"ר שיהיה תמיד שפתותי דובבות, ויזכני לגמור את מדרש חכמים
 שהנני עוסק בו ימים ולילות, והנני מודע ומשבח לפני אדון הנפלאות, על שזיכני
 לראות את שמחת חתנות של בני סיקר עזרא ציון בחופים ובמחולות בן יזכנו האל

הקדמות המחבר

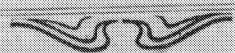
לראות בשמחת יתר המשפחות, וישמור את נות ציתי מ' אסתר עם חנה ורחיה
שחי בנתי עם שני חתני שאול ופנחס ועמס בני יעקב חיים ישמחו בשמחת בנים
עם אבות, בזכות שלשה אבות, שהקב"ה ימלא את משאלותינו לעובדות, ומוודס הנני לאלהי
מרום שזיכני לגמור את חמש מגלות, ברוך הגומר לחייבים עובדות, אלא ה' שוכן ערבות,
קבץ את עמך הפזורים מכל פנות, וזכר צית מקדשנו ונקריב לפניך קרבנות,
ושלח לנו את בן דוד משיחך לארץ אבות, ואז נשמח ונאמר ברוך אל הסודאות.

התנצלות המחבר

לכל הלוואים בשלשת ספריכם רחמים, ישועה ורחמים, צדקה ורחמים, שלום.

הנני מבקש מכל הלוואים, שאם יראו אחי דברים שכתבתי לענ"ד פשט,
רמז, דרש, ר"ת, וגימטריאות ידינו אותי לכף זכות ואל יחסבו שכוונתי
להפאר ח"ו במלבוש שאינו שלי כבר קדמוני המפרשים כל הדן את חבירו לכף
זכות הש"ת ידינו לכף זכות, ואם ימלאו אחי ענינים בספרים הנ' מה שמוצא
בבר בספרים הקודמים בלי הזכרת שמם ידינו לכף זכות או שלא ראיתי או
שנשכחו ממני כמו שמוצא בירושלמי וסו"ט ה"ס יושב ודורש סתם הכל יודעים
שתורתו של רבו היא שלמד ממנו ולא ה"ס באפשרותו להגיד על כל דבור ודבור
שמרע"ה אמר כן, גם מוצא בירושלמי וסו"ט צדקת עולם על החורש פ' נך נך ד' ח'
וכמו כן מה שה"ס באפשרותו הזכרתי על שמם ושפתותיהם דובבות בקבר וזכותם
העמוד לנו לעז ולכל הסוגים בחורש ה' כמ"ס דוד המע"ה אגורס באהלך עולמים
ארז"ל וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע
יה"ר שיאמרו דבר הלכה מפיו בעו"ז דאמר ר' יוחנן כל ת"ח שאומרים דבר
שמועס מפיו שפתותיו דובבות בקבר עיין בבכורות, דף ל"א, ובנסדרין דף ל'
ע"ב ועל זה אמר דוד המע"ה אגורס באהלך עולמים, ועל זה קראתי שם הספר רות
שערי רחמים לשם ציהכ"נ וישיבה שיש לי שנקרא בשם **שערי רחמים**
ועל מגילת אסתר קראתי **חיי"ם ושלום** על שם

אבות ואבות אבותי אדוני אבא מארי חיי"ם ע"ה ומו"ר זקני סרס"ג
שמוראל ע"ה גימט' שלו"ס ע"ה וגם מרחי מרמי שם אביה שלו"ס זיע"א ויה"ס
נשמחם לרורס בלרור החיי"ם, ושם מגילת איכה קראתי **עזרת מצ"ר** נוע'
ל'עיר ר'חמים מ'למד, ה' יה"ס בעזרנו ויילנו מכל צרס ומכר
הגואל אכ"ר, ויה"ס זה בחדש סיון מוכתר בבחר תורה שנת פור"ת.

בהג' עש'

עזרת מצר

מדרש איכה

איכה יצאם בדרך העיר רבתי עט היחס כאלמנה רבתי בנויים שרתי
במדינות היחס למס: יוצן לענ"ד מה שפחה ירמיה באיכה שהקצ"ס
פחה לאדכ"ר שחטא באיכה כמ"ס ויאמר לו איכ"ה א"ת אל"ף פתח חלל בלר"י
ש קשיא מדוע נכתב ויאמר לו ולמה לא נאמר ויאמר לאדם איכ"ה חלל ל"ו
גומט' איכ"ה וצוה רמז מסדר חלל הדברים על כ"ב, חל"ה גומט' איכ"ה וכמו שאדכ"ר
פנס באלפ"ין ירמיה בא לתקן אלפ"ין ויש במגילת איכה ה' פרקים ד' פחה באל"ף
איכה ושבח, איכה יעיב, איכה יועס, אני כגבר, ופרק ה' פחה בז"ן זכור ה' מה
היה לנו וגם אנחנו כונחנו לתקן ארבעה אלפ"ין במדת הסהר שיש בינו וז"ס
עשה חסד לאלפים וזה ד' אלפ"ין שפנס אר"ס נעשה ד"ס וסביא מוחס לעולם
כמ"ס שיפך ד"ס האדם באדם דמו ישפך וכו' וסס אה"ה נעשה כה"ה שגא' וסאדם
הי"ה כאחד ממנו וסס אדכ"י נעשה ד"ן ועמד בד"ן ואנחנו עומדים בד"ן יוס ר"ס
סגברא אדם וסס אמ"ה נעשה מ"ה וירמיה ראס ברוס"ק חורבן ביכמ"ק כמ"ס שפכו
דמס כמים וכתיב הי"ה אדני כלויב וגו' וכתיב זכור ה' מס כה"ה לנו וכתיב
כשליך מ"שמים ארץ ת'פארת ישראל ר"ה אמ"ה דין כמ"ס שפכו יחוס ריבו אלמנה
ועל זה פחה בד' אלפ"ין וז"ס איכה יצאם בדרך עט' ביעון ד' ד'צרים שפגמו וגס
עברו על ע"ז וג"ע וס"ד ולסכ"ר ועוד גדול מכולס ביטול חורס כמ"ס ככתיב ויאמר
ה' על עזבם אח חורתי וחילול שבתות וכתיב קטורה חועבס לו חודס ושיח קרא מקרא
לא אוכל און ועלרס וסס שרמז ירמיה פרק חמישי פחה זכר ה' מס הוס לנו א"ת זכ"ר
בס"א חלל בקמ"ץ ששברו על זכור"ל אח יוס הסבת ודעחס יחוס נשים שדעתן קלה כמו
סאדכ"ל אין אדם עובר עבירס חלל אס נכנס רוח שעות בו כמ"ס ואח כי שטית עומאס וכו'
וסרמז שיש באיכה קנ"ד פסוקים קנ"ד נומ' דיעת נ'שים קלות ועברו על מצות קלות
וחמורות ושלטס קליפת ליגות כמו ששלטס על חוס שפחס אוחס ואכלס עץ שדעת, ואדכרס
וסקסס דעתס לקלות יותר מבעלס כמ"ס וסיוחס קאלסוס יודעי טוב ורע ומס אמר
הקצ"ס

פרק א

(א) אֵיכָה יֹשְׁבָה בְּדָד הָעִיר רַבָּתִי עִם הָיְתָה כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי
בְּגוֹיִם שָׂרָתִי בְּמִדְיָנוֹת הָיְתָה לְמִסֵּס: (ב) בְּכוֹ⁴ תִּבְכֶּה בַּלֵּילָהּ

³ יובן לעניות דעתי מה שפתח ירמיה ב"איכה" שהקב"ה פתח לאדם הראשון ב"איכה" כמו שנאמר "ויאמר לו איכה" אל תקרי אלף בפתח אלא בצירי. יש קושיה מדוע נכתב ויאמר לו? למה לא נאמר "ויאמר לאדם איכ"ה" אלא ל"ו גימ' איכ"ה ובזה רמז שסידר דברים אלו על א"ב, אל"ה גימ' איכ"ה וכמו שאדם הראשון פגם באלפ"ן ירמיה בא לתקן אלפ"ן. ויש במגילת איכה ה' פרקים ארבעה מהם פותחים באות אל"ף: איכה ישבה, איכה יעיב, איכה יועם, אני הגבר ופרק חמישי פתח בז"ן "זכור ה' מה היה לנו" וגם אנחנו כוונתנו לתקן ארבעה אלפ"ן במידת החסד שיש ביננו וזה שנאמר "עושה חסד לאלפים" וזה ד' אלפ"ן שפגם: אדם נעשה ד"ם והביא מיתה לעולם כמו שנאמר "שופך דם האדם באדם דמו ישפך", ושם א'היה נעשה ה"ה שנאמר "והאדם ה"ה כאחד ממנו" ושם א'דני נעשה ד"ן ועמד בדין ואנחנו עומדים בדין יום ראש השנה שנברא אדם, ושם א'מת נעשה מ"ת. וירמיה ראה ברוח הקודש חורבן בית המקדש כמו שנאמר "שפכו דמם כמים" וכתוב ה"ה אדני כאויב וגו'. וכתוב "זכור ה' מה היה לנו" וכתוב השליך מ'שמים א'רץ ת'פארת ישראל" ר"ת אמ"ת דין כמו שנאמר "שפטו יתום ריבו אלמנה". ועל זה פתח בד' אלפ"ן וזה שנאמר איכה ישבה בד"ד נוט' ב'עון ד'לית ד'ברים שפגמו. וגם עברו על עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים ולשון הרע והעון הגדול מכולם ביטול תורה כמו שאמר הנביא "ויאמר ה' על עזבם את תורת"י וחילול שבתות וכתוב קטורת תועבה לי חודש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה" וזה שרמז ירמיה בפרק חמישי שפתח ב"זכור ה' מה היה לנו" אל תקרי "זכור" אלא "זכור" שעברו על "זכור את יום השבת לקדשו", ודעתם היתה כדעת נשים שדעתן קלה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה "אין אדם עובר עבירה אלא אם נכנסה בו רוח שטות" כמו שנאמר "ואת כי שטית וגו' והרמז שיש באיכה קנ"ד פסוקים, קנ"ד נוט' ד'עת נ'שים ק'לה, ועברו על מצוות קלות וחמורות ושלטה בהם קליפת לילי' כמו ששלטה על חוה שפיתתה אותה ואכלה מעץ הדעת. ואדרבא נהפכה דעתה לקלה יותר מבעלה כמו שנאמר "והייתם כאלהים יודעי טוב ורע" ומה אמר הקדוש ברוך הוא? "ואיבה אשית בינך ובין האישה" היא פלונית השולטת על הנשים יותר וכולם נהפכה דעתם לקלה יותר מנשים במעשה העגל שהרי ידוע שבמעשה העגל הנשים לא השתתפו כמו שאמר שלמה המלך ע"ה "ואישה בכל אל"ה לא מצאתי" (היינו בחטא העגל שאמרו בו "אל"ה אלהיך ישראל") ובחורבן בית המקדש היו עובדי עבודה זרה בעץ ואבן וזה

שנאמר "ואיב"ה אשית" נוט' א'יכה י'שבה ב'דד ה'עיר. שכל מה שפתח ירמיה באיכה הוא על ענין אדה"ר ואנחנו אדרבא באנו לתקן. עוד פעם פגמו וזה שנאמר "איכה י'שבה וגו'".

עוד, שלשה אנשים אמרו "איכה" כנגד ירמיה שאמר ג' פעמים "איכה", ומשה רבנו עליו השלום ראה ברוח קודש והיה מבקש ומתחנן להשם יתברך שהוא לבדו יאמר "איכה" ולא יאמרו אחרים ולא יחרב בית המקדש. הקב"ה לא קיבל תחינתו שצופה עתידות שעם קשה עורף הם ואינם מקבלים תוכחות וזה שאמר משה "איכה אשא לבדי". ומי הם שאמרו? ישעיה וירמיה סימן "ימ"י שנותינו בה"ם: י'שעיה י'רמיה מ'שה.

ישעיה ראה אותה בפחזותה אמר: "א'יכה ה'יתה ל'זונה" ר"ת אל"ה הדברים, ששפע וברכה מבית המקדש היה יורד לכל העולם, לזונ"ה לשון ז"ן ומפרנס כיצד נהפך כסדום ועמורה.

משה ראה אותה בשלוותה בהשקט ובבטחה ואמר איכה אשא לבדי". ירמיה ראה אותה בניוולה אמר: א'יכה י'שבה ב'דד ה'עיר ר"ת איב"ה. שכל זה בא מעוון איבה ושנאת חנם שהיה ביניהם כמו שנאמר "חנם נמכרתם" (ישעיה נב, ג) וז"ש דוד המע"ה י'מי ש'נותנו בה"ם ר"ת י'שב"ה. בה"ם נוט' ב'ית המ'קדש ובעון ביטול תורה כמו שכתוב לעיל סימן של תורה ימ"י: יו"ד י'ם נקראת תורה כדכתיב "כל הנחלים הולכים אל ה'ים וגו' (קהלת א, ז) מ"ם מ'דבר כדכתיב "וממדבר מתנה" (במדבר כא, יט) כמו שדשין במדבר כך מי שלומד תורה יקבל ענוה, יו"ד י'רושלים כדכתיב "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיה נב, ג) מיכה ד, ב) ואמרנו במדרש רות שסימן ימ"י יש ג' פתחים לגהינם י'ם מ'דבר י'רושלים גם זה לעומת זה עשה האלקים מי שלומד תורה לשמה ומקיים "והגית בו יומם ולילה" ינצל מגיהנם ומי שאינו לומד נופל שמה כמו שמצינו נחרב ביהמ"ק ונפלה עטרת ראשנו ונהרגו צדיקים טף ונשים ושאלו על מה זה וכל אחד ואחד אמר על עוון אחד אבל בת קול יצאה ואמרה על עזבם את תורת"י (נדרים פא ע"א ועוד) דייקא וזה ראייה שהקב"ה נגלה במשה בסנ"ה דייקא אהיה אשר אהיה וגו' בסנה שיחרב ביהמ"ק ויהיה שמיר ושית קוצים וברקנים וסימן יהיה בין המצרים כמספר אהי"ה מפני שעוברים על אהי"ה חמשה חומשי תורה ר"ת שלהם כמספר אהי"ה: ב'ראשית ו'אלה ו'יקרא ו'ידבר א'לה ר"ת גימ' אהי"ה. ומשה אמר אם כן אין תקומה להם אמר לו הקב"ה זכות אבות יגן עליהם אפילו בשעת כעסי אעמוד להם ברחמים ואם אין להם שריד ופיט וז"ש אהי"ה גימ' כ"א א'ברהם י'צחק י'עקב ר"ת גימ' א"ך טוב לישראל ושנים של אבות היה תק"ב שנים כמנין "אשר" עם הכולל שזכותם תעמוד להם לזמן ירמיה

שקונן להם ג' איכה שאומר כנגד ג' אלפין ר"ת א'היה א'שר א'היה וחמשה פרקים כנגד חמשה חומשי תורה שנתנה להם ועברו ועזבו אותם כולם הראה למשה רע"ה ועל זה היה מרע"ה מתפלל כל כך שיעלה לארץ ישראל כדי שלא יחרב בית המקדש ולא יאמרו ירמיה וישעיה עוד פעם איכה כמ"ש ואתחנן א'ל ה' ב'עת ה'היא ר"ת איב"ה נוט' איכה י'שבה ב'דד ה'עיר עוד בע"ת נוט' ב'שבעה ע'שר ת'מוז, ההיא כתיב בוא"ו ונקרא ביו"ד גימט' א"ך כמספר הימים שבין המצרים שלא תשלוט בהם קליפת לאמ"ר נוטריקון: ל"לית א'גרת מ'חלת ר'שעה כמ"ש והרשעה כולה בעשן תכלה ר"ל בעשן הקטורת תכלה אותם ולא יהיה רע. לאמר גימט' רע ע"ה וז"ש דוד המע"ה "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה את"ה" (תהילים כג) אותיות או"ת ה' דהיינו זכות כ"ב אותיות ואות ה' דהיינו ה' חומשי תורה ואם לא היתה כונתו להתפלל עליהם בשביל מה היה משה רוצה לעלות לא"י לאכול מפריה הוא מתאוה? אלא כל כוונתו של מרע"ה היתה שלא יחרב ביהמ"ק. ועל זה אמר איכ"ה אשא לבדי וז"ש איכה י'שבה בדד.

טעם אחר איכה י'שבה בדד וגו' ידוע מה שארז"ל שעוון לשון הרע חמור מעבודה זרה וג"ע וש"ד (ירושלמי פאה ד ע"א) שהיה ביניהם זהו שירמיה אמר אות פ"ה קודם לאות עי"ן שהיו בפיהם מספרים לשה"ר מה שלא ראו בעיניהם ועל זה הקדים פ"ה וז"ש "למדו לשונם דבר שקר" (ירמיה ט, ד) כמ"ש על לשה"ר לשון מדברת גדולות ועל ש"ד אומר גדול עוני מנשוא ועל ג"ע אומר ואיך אעשה הרעה הגדולה וזה הרמז איכ"ה גימ' אל"ה נוט' א'בק ל'שון ה'רע ומה שפגמו בברית המעורר לשפוך ז"ל שהקדים פ"ה לעי"ן פ"ה גימ' מיל"ה וז"ש רבת"י בגוים ח"ו מעשיהם ר"ל כגויים רבת"י אותיות ברי"ת וכתוב "כאדם עברו ברית" (הושע ו, ז) וכתוב "כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברי"ת נכתם עונך לפני" (ירמיה ב, כב) דהיינו זרע. קודש לבטלה, שכל חלומות שרואה אדם כשמקיץ אין רואה כלום אבל קרי רואה שיש לו ממשות. וז"ש נכתם עונך לפני וכל שכן בהקיץ ובמזיד כמו שהיו עושים הם כשבא ירמיה להוכיח אותם במרחץ תפשו את ירמיה והכריחוהו שיעשה כמותם ואם לא יהרגו אותו ומזרע ירמיה נולד בן סירא שהיתה בתו יושבת על הזרע וקלטה ונתעברה וילדה את בן סירא וזהו הרמז ששאל לו הקב"ה ירמיה מה אתה רואה ואומר מקל שקד אני רואה, ר"ל רואה בין המצרים א"ך ימים כמו פרח שקדים שעושה לא"ך ימים, כמ"ש בגמרא בכורות לענין שיתין סבי דאתונא. אבל לענין מק"ל נוט' מ'וציאים ק'רי ל'בטלה ומהר יפקוד מהם. עוד פעם, שאל מה אתה רואה אמר ס"ר נפוח ר"ל מזה הקרי וצא בן סירא שיפוח הזרע לבטן בתו, ופניו צפונה מצפון תפתח הרעה עליהם אבל מבקש אני שתרחם עליהם וזכור להם זכות עקידת צפונה כמ"ש על ירך

המזבח צפונה ומה שאמרתי מק"ל שקד וזכור להם זכות שלש אבות אברהם' יצחק' וישראל' כמ"ש מרע"ה בעת העגל זכור לאברהם' ליצחק' ולישראל' ס"ת מק"ל שהם מקוים לך שתרחם עליהם כמו שכתבת וזכרתי להם ברית ראשונים וכתוב וזכרתי את בריתי יעקב אפילו שהם עושים פגם לברי"ת שלהם תזכור להם ברית של יעקב אע"ה שלא ראה קרי מימיו כמ"ש ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני וז"ש את בריתי"י דייקא של יעקב. וירמיה אמר מק"ל ס"ת אברהם' יצחק' וישראל' הם מקוים לישועתך לרחם להם מק"ל נוטריקון מ'עולם ק'וינו ל'ך כמו שפדית אותם ממצרים ורחמת להם כך רחם עליהם מק"ל גימ' ניס"ן שהיתה גאולתם ביד משה בחדש ניסן וז"ש הנביא אל תזכור לנו עונות אלו אלא זכות ראשונים"ם יקדמונו רחמיק ר"ל זכות אבות ראשונים רחמיק. הנביא עומד להיות סניגור על ישראל וכל שכן בזמן כעס וזעם ודין, וכל שכן ירמיה וזהו שאמר לירמיה לך ואמור להם שיחרב ביהמ"ק וירמיה היה בן שבע עשרה שנה אמר ירמיה רבש"ע עדיין לא הגעתי ל"ח שנים שאחשב לאיש ואמר כי נער אנכי ר"ל ישראל נקראו נער שאמר כי נע"ר ישראל ואהבהו כמו שמרחמים על הנער כך רחם לישראל. וזכור להם זכות משה כדכתיב והנה נער בוכה ותחמול עליו. וזכור לנו זכות יוסף הצדיק כדכתיב והוא נע"ר את בני בלהה, נע"ר גימ' ש"ך דינין תשבר אותם. וזכור להם זכות יהושע בן נון כדכתיב יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. וזכור להם זכות נערי ישראל שהקריבו במתן תורה זבחים ועולות כדכתיב וישלח את נערי בני ישראל. ואמר לו הקב"ה אל תאמר נע"ר אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך רצה לומר אל תזכור להם אלו הזכויות כי יום נקם בלבי, עוד פעם אמר ירמיה רבש"ע אין אני ראוי והגון להוכיחם שלא הגעתי ל"ח שנים אמר לו הקב"ה בטרם אצרך בבטן ידעתך וכו' ר"ל זרע של נביא מיום הריון נחשב ילד כאלו היית במעי אמן ילד תשעה חדשים ויש לך י"ז שנים זה נחשב י"ח שנים, אמר ירמיה רבש"ע אמשול לך משל למה הדבר דומה לנער אחד שהיה עני וחוזר על הפתחים שאל ממנו בעל הבית אחד בן כמה שנים אתה וכמה שנים אתה קבצן אמר בן שבע שנים אנכי ושמונה שנים אני אוכל לחם עוני. אמר לו מה אתה רומז בדברך? אמר הנער נכון הדבר כשהייתי במעי אמי היא היתה אוכלת לחם עוני ג"כ אתה אומר בטרם אצרך בבטן ידעתך מפני שאתה בן נביא זה ועל ענין הרעה הוא שאומר להם נע"ר נוט' נ'פלה ע'טרת ר'אשינו שיחרב בית קדשנו ותפארתנו רובם על עון מקל שק"ד נוט' ק'רי ש'פיכות ד'מים שהיו שופכים זרעם לבטלה והיה פגם לברית הלשון בלשה"ר ופגם לברית המעורר לזרע לבטלה וז"ש איכ"ה גימט' אל"ה נוט' א'בק ל'שון ה'רע.

עוד איכה י'שבה ב'דד ה'עיר ר'בתי ע'ם וגו' ר"ת עביר"ה ר"ל עבירה גוררת עבירה כמ"ש תנא הסתכל בשלושה דברים ואין אתם בא לידי עבירה דע מאין באת נאמר התם ד"ע ר"ל בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך בד"ד נוט' ב'כל ד'רכיך ד'עהו וכל כוונתם לרעה ולא לטובה כמו שאמרו רז"ל בגיטין דף נ"ח שלא נחתם גזר דינם אלא על מעשה הזה. אמר רב יאודה מעשם באדם אתד שנתן עיניו באשת רבו ר"ל אומנו שלמד אותו עבודה והיה שוליא דנגרי אומן נגר עץ, פעם אחת הוצרך רבו ללות ממנו אמר שלח אשתך שאתן לה בהלואה, שלח אשתו שהתה לביתו שלשה ימים שהיתה עיר רחוקה ואחר כך שלחה השכים רבו בא אצלו ואמר לו אשתי ששלחתי איפה היא אמר לו אני שלחתי תיכף ומיד נתתי לה כסף אבל שמעתי שאומרים אשה אחת נתעללו בה הבחורים בדרך אפשר אשתך היא: אז רבו נתבלבלה דעתו ושאל לו אם כן מה נעשה בה? אמר לו אם דעתך מבולבלת ואינך מקבלה שמע לעצתי ותגרש אותה. אמר כתובתה מרובה ואתה יודע שאין כסף מוכן תחת ידי. אמר לו אנכי נותן לך בהלואה גם לכתובת אשתך כמו ששלחתי לך לעבודתך. עמד רבו וגירש אשתו ולא שאלו ממנו בית דין מדוע אתה מגרש את אשתך והלך הוא ולקח אשת רבו וכשהגיע זמנו לשלם הכסף לא היה לו לשלם. אמר לו תבוא ותעבוד כמו שאנכי הייתי עובד אותך, היה הולך ועובד הוא יושב ואוכל ושותה ונושק לאשתו לפניו והוא עומד ומשקה אותם ודמעות יורדות מעיניו ונופלות לכוסות שהיה משקה להם ואותה שעה נחתם גזר דין שכל כוונתו לרעה היתה שעשה במזיד לגרש אשתו ודומה כאילו בועל אשת איש בפני בעלה וז"ש איכה י'שבה בדד העי"ר מלשון את מקורה הער"ה רבת"י אותיות בר"ת וז"ש קרא מקרא לא אוכל און ועצרה מקר"ה הזה שקרה לא יכולתי לסבול עוד. כאלמנ"ה אותיות אנ"ה מל"ך ר"ל מלך העולם אמר אנה אלך ואפנה מאלו עוונות וז"ש אנ"ה פנה דודך ונבקשנו עימך שכל זמן שיש עון ועבירה יש פירוד בין שם י"ה לשם ר"ה ובדור ירמיה יר"ם י"ה לשמים ושם ר"ה לארץ כמו שכתוב כי ראתה גוים באו מקדשה ר"ל כ"י ראתה ס"ת שם י"ה הפסיק תיבת גויים באמצע בא'ו מקדש'ה ס"ת שם ר"ה מעשיהם כמעשה גויים וכתוב היא י'שבה בגויים לא מצאה מנוח ר"ל אפילו כמנוח שהוא עם הארץ לא עשו כדכתיב ויעתר מנוח אל ה' וכתוב ויקם מנוח וילך אחרי אשתו ולא אחר אשת איש ואשת אחרת אלא אחרי אשתו דייקא וז"ש הכהנים לא אמרו אי"ה ה' אי"ה אותיות הי"א ולא אמרו שיש דין וחשבון והיו מתגאים בעשרם וגבורתם שאמרו בגמרא ג' עשירים היו אחד אמר לשלש שנים אתן חיטים ושעורים מיני אוכלים, ואחד אמר אתן יין ושמן מיני משקים, ואחד אמר אתן עצים ופחם ושבחוהו לנותן עצים שרב חסדא לא היה מוסר מפתחות העצים ליד שפחתו

וז"ש הנביא אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו כמ"ש רז"ל יביא הקב"ה שלשה אנשים כנגד בני אדם שעומד לדין סימן הי"א ישיבה ה'לל הזקן לעני שטוען שהיה עני ואומר היית עני יותר מהלל הזקן. שלא היה לו לאכול לשומר הפתח ביה"ד שמעיה ואבטליון ונכנס לשמוע הלכה מפיהם ויום אחד לא היה לו לשלם ועלה לגג אצל חלון לשמוע ירד עליו שלג וקרוב לחלל עליו את השבת. אם היה גבור עומד כנגדו יוסף הצדיק שכבש את יצרו ולא פגם בברית מילתו יו"ד כנגד יוסף. אל"ף עומד כנגדו אלעזר בן חרסום שהיה כל כך עשיר ועניו ועוסק בתורה אפילו משרתיו לא היו מכירין אותו ובפעם אחת תפשו להוליך עצים לביתו ונשבעו שבועה בחיי אדונם אלעזר אין אנחנו עוזבים אותך עד שתוליך חבילת עצים לביתו וממדת ענוותו ושפלותו קבל דברי משרתיו וקיים מלת עש"ר נוט' י'שפיל ע'צמו ש'סופו ר'מה אבל הם עשו בהפך, עשירות שלהם היה בגאווה וגאות עושר שמור לבעליו לרעתו והם מתגאים שהם יושבים בירושלים וז"ש י'רושלים ע'ל ר'אש ש'מחתי ר"ת עש"ר וגאות אדם תשפילנו סוף סוף גלתה יאודה מעוני ומרוב עבודה הי"א ישב"ה בגויים ישב"ה אותיות השי"ב אחור ימינו מפני אוי"ב שנאה וקנאה שהיה להם וגאות ועברו על ברית ולא עשו רצונו של מקום וקב"ה קצף עליהם כמ"ש ראה עני בשבט עברתו וע"ז היתה למס ז"ש "במדינות היתה למס" במדינו"ת אותיות בדי"ן מו"ת למ"ס אותיות סמ"ל ע"ה סמא"ל ששטן וס"מ שלטו עליהם ועברו על כל אלו שאמרנו. איכה ישיבה בדד העיר וגו' וז"ש איכה ישיבה א"י כ"ה ר"ל איפה כהנים שהיו מברכים את ישראל בביהמ"ק בשם המפורש וגברו אויבים ושלטו עליהם בעונתם א"י במלא אל"ף יו"ד גימט' סמא"ל ומרע"ה ראה ברוה"ק והתפלל שלא ישלוט ס"מ עליהם ואמר תפלה למשה עד י"א מזמורים ולא יותר כמו שאמרנו י"א במלא [במילוי] גימט' ס"מ כדי להכניע ויהיה שם ו"ה בשם י"ה חיבור א"י כ"ה ע"ה גימט' שם הוי"ה שהיא יושבת בדד כמו שאמרנו יר"ם שם י"ה ונשאר ו"ה. ועוד כ"ה במלא כ"ף ה"ה עם שני כוללים גימט' שם קדוש יב"ק נוט' י'עננו ב'יום ק'ראנו וז"ש איכה ישיבה בדד וגו'.

בכה⁴ תבכה בלילה ודמעתה על לחיה וגו' ארז"ל שתי בכיות אלו למה? אחד על בית ראשון ואחד על בית שני שנחרבו שניהם בלילם אחד וביום אחד ועוד מרגלים שבכו בכיות חנם קבעו לדורות כמ"ש ויבכו העם בלילה ההו"א, ההוא גימט' י"ז, הקב"ה אמר אתם בכיתם בכיות חנם יהיה לכם לדורות כדכתיב ודורש רעה תבואנו. ותיקון שלהם אחר חצות שנקרא לילה אנחנו קמים לבכות על חורבן בית המקדש כי דיו לעבד להיות כרבו כמ"ש שאג ישאג על נוהו ומט"ט אומר רבש"ע אבכה אני ואל

וְדַמְעָתָהּ עַל לַחֲיָהּ אֵין לָהּ מִנַּחֵם מִכָּל אֲהַבֶּיהָ כָּל רַעִיָּה בְּגָדוֹ
בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאִיבִים: (ג) גָּלְתָה יְהוּדָה⁵ מֵעֲנִי וּמִרַב עֲבֹדָה

תבכה אתה כי יש לנו בזיון ח"ו שאתה בוכה ואפילו שאין בכיה, כנסת ישראל לפני קב"ה הוא אומר אם כן אנכי הולך במקום נסתר שאין לך רשות לבוא כדכתיב במסותרים תבכה נפשי. וזה הרמז שאוג ישא"ג גימט' שד"י. ועוד שד"י גימ' מט"ט שמו כשם רבו ועל זה אנו יושבים בפתח מזוזה לבכות ועל הקרקע שהוא מקום מזוזה גימט' אדנ"י שהיא שכינתא בגלותא ושם שד"י בחוץ שהוא ש'ומר ד'לתי י'שראל מי שבוכה באותו זמן כנסת ישראל נעשה שותף להקב"ה. ואחר הבכיה קב"ה מטייל עם הצדיקים לגן עדן ושומע ומקבל תפלתו ותחינתו ויתן לו משאלות לבו לטובה כדכתיב חברים מקשיבים לקולך כמ"ש בזה"ק בכמה מקומות ובראשית חכמה ובכל הספרים. וזה הרמז ודמעתה על לחיה ר"ל זכות דוד המלך שהיה קם בחצות לילה תמיד לעולם כדכתיב חצות לילה אקום להודות לך וגו' וזה הרמז ודמעתה ע"ל נוט' וזכות דוד מ'לך ע'ליו ה'שלום מ'יד ע'מו ל'עולם. לחיה גימט' ג"ן שמטייל בג"ע ועל זה מי שיש לו איזה צער אם הוא בוכה באים שכניו ואוהביו לנחמו אבל מי שבוכה לחורבן ביה"מ כל שכן חצות לילה מצוה בזמנה וכל שכן חצות יום משבעה עשר בתמוז עד ט"ב כמ"ש ש"ע או"ח אין איש בא לנחמו אדרבא מי ששומע קולו גם הוא בוכה וז"ש אין לה מנחם מכל אהביה שואל מפני מה אין להם מנחם מפני שבגדו ב"ה היו לה לאויבים וחרבן בית המקדש, ב"ה דהיינו ב'ית ה'מקדש ותיקון חצות צריך קודם עמוד השחר קודם שיאיר היום כמ"ש ק'ומי ר'וני ב'לילה דייקא בלילה ולא בק'ר ר"ת ק'ומי ר'וני ב'לילה בקר נקרא יום כמ"ש הבקר אור והאנשים שולחו ואין ערך למעלתו ומי שיש לו מדת חסידות ישתדל בזה ולא יעבור לילה אחת לקום לתיקון חצות ולא יבטל לילה אחת בין בקיץ בין בחורף כמו שהביא בספר בית אל יעוין שם.

⁵ גלתה יאודה מעוני ומרוב עבודה היא ירבה בגויים לא מצאה מנוח וגו'. ידוע מה שארז"ל כל הגלות הוא בעון ביטול תורה וביטול תפלה כמ"ש בגמרא ומדת דין עומדת לקטרג ואומרת רבש"ע איפה מה שכתבת ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אין להם לא תורה ולא עבודה ואומות העולם שהם תחת רשותי הם הולכים לבתי תפלות שלהם ומתפללים כ"י הקב"ה אומר קלני מראשי קלני מזרועי כמו שעמד לקטרג ביום הגמל את יצחק ואמר רבש"ע כל סעודה שעשה אברהם לא הביא לפניך תור אחד או גוזל אחד וכו' וזה הרמז גלתה יאודה מעוני של תורה ואין עבודה אלא תפילה כמ"ש על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה, ואין עבודה אלא תפילה שבלב והם יושבים בתוך הגויים ולומדים ממעשיהם הרעים ולא מצאה

היא יִשְׁבָּה בַּגּוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ כָּל רִדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמִּצָּרִים: (ד) דְּרָכֵי צִיּוֹן⁶ אַבְלֹת מְבִלִי בָּאִי מוֹעֵד כָּל שְׁעָרֶיהָ

מנו"ח אין להם מנוחה אפילו שמירת שבת הם יושבים כתות כתות ומדברים דברים בטלים וליצנות ושחוק וקלות ראש וטיול ואין להם מצות ומעשים טובים כאשר עקרה שאינה יולדת ואינם פרה ורבה כמו מנוח שהיתה אשתו עקרה ואפילו שנתעברה בבן אחד שמשון והוא גם לא הלך בדת ודין כהוגן וסוף סוף נהרג ביד פלשתים וז"ש ולא מצאה מנו"ח אפילו כמנוח אינם עובדים. וז"ש כ"ל רודפי"ה השיגוה השטן

שמקטרג עושה כל מה שרוצה לעשות וכל שכן בזמן ימי המצרים שיש לעשו שליטה כמ"ש בשו"ע בר ישראל שיש לו דין עם אינו יאודי יעזוב אותנו עד חודש אלול. וז"ש השיגוה בין המצרי"ם גימט' שכינה שמצטערת על ישראל אפילו הכי שם הוי"ה משגיח עליהם. השיגו"ה אותיות הוי"ה ש"ג שהשיג ש"ג נוט' ש"ם ג'דול הוי"ה מגן עליהם וז"ש בין המצרים כמו שעמד עליהם בתוך מצרי"ם שהיה משגיח עליהם ששם י"ה מעיד הפלואי החנוכי ששם עלו שבטים שבטי י"ה עדות לישראל. וז"ש השיגוה בין המצרים וגם בדור מרדכי הצדיק שהציל אותם מיד המן הרשע וז"ש השיגוה בין המצרי"ם ס"ת המ"ן, ר"ת במספר קטן עם הכולל גימט' מרדכ"י במ"ק [ר"ל הב"ה הוא ר"ת במ"ק ע"ה גימ' 13 ומרדכי במ"ק גימ' 13 כי מ=4, ר=2, ד=4, כ=2, י=1 סה"כ 13] וכשם שעשם להם שהציל אותם מיד האויבים כך מצפים אנחנו להצלה מיד שבעים אומות ויהיה לששון ולשמחה כמ"ש הנביא ארבע צומות יהיו לששון ולשמחה לבית ישראל כדכתיב שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה וגו' וכתוב (ישעיה סו, יג) כאיש אשר אמו תנחמנו כך אנכי אנחמכם.

⁶ דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד וכו' הקשו רז"ל וכי הארץ היא כבני אדם שתשב באבלות ויש לה יגון ואנחה? איזו אבלות יש לה שאמר ירמיה כן? יובן לענ"ד דרך שאין עוברים ושבים צומח בה קוץ ודרדר ואינה ניכרת עוד, כמו אדם שיש לו ב"מ דין אבלות ואסור לספר ולגלח ראשו ושפמו עד שיעבור אבלו כך לא היו עוברים ושבים וגדלו קוצים ודרדרים לא היו ידועים שביל ומסילה, כי כשיש עובר ושב דורסים אותם וכשאינן מי שיבא וילך צומח וגדל ולא היו שלש רגלים שיעלו לרגל וז"ש מבלי באי מועד כשהגיע רגל יכול לגלח שבטל ממנו גזרת שבעה או שלושים וז"ש כל שעריה שוממין מלשון שע"ר באשה ערוה אל תקרי בשי"ן ימנית אלא בשי"ן שמאלית. כהניה נאנחים מלשון אונ"ן שלא יכול להקריב קרבן.

שׁוּמִמִּין כִּהְנִיָּה נֶאֱנָחִים בְּתוֹלְתֶיהָ נֹוּגוֹת וְהִיא מֵרָלָה: (ה)
 הָיוּ צָרִיהָ לְרֹאשׁ אִיבֶיהָ שָׁלוּ כִּי יִהְיֶה הוֹגָה עַל רֹב פְּשָׁעֶיהָ
 עוֹלָלֶיהָ הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר: (ו) וַיֵּצֵא מִן בֵּית מִבֵּית צִיּוֹן כָּל
 הַדָּרָה הָיוּ שָׁרֶיהָ כְּאֵילִים לֹא מִצְאוּ מְרֻעָה וַיִּלְכוּ בְּלֹא כֹחַ
 לִפְנֵי רוֹדֶף: (ז) זָכָרָה יְרוּשָׁלַם יָמִי עֲנִיָּה וּמְרוּדֶיהָ כָּל מַחְמַדֶּיהָ
 אֲשֶׁר הָיוּ מִיָּמֵי קֶדֶם בְּנָפַל עָמָה בֵּיד צָר וְאִין עוֹזֵר לָהּ רְאוּהָ
 צָרִים שָׁחֲקוּ עַל מִשְׁבַּתָּהּ: (ח) חֲטָא חֲטָאָה יְרוּשָׁלַם עַל כֵּן
 לְנִידָה הִיָּתָה כָּל מַכְבְּדֶיהָ הִזְלִוָהּ כִּי רְאוּ עֲרוֹתָהּ גַּם הִיא
 נֶאֱנָחָה וַתִּשָּׁב אַחֲרֹר: (ט) טִמְאַתָּה בְּשׁוֹלֶיהָ לֹא זָכָרָה
 אַחֲרִיתָהּ וַתִּרְדּוּ פְּלָאִים אִין מִנָּחִים לָהּ רְאָה יִהְיֶה אֶת עֲנִיָּי כִּי
 הִגְדִּיל אוֹיֵב: (י) יָדוּ פֶּרֶשׁ צָר עַל כָּל מַחְמַדֶּיהָ כִּי רְאָתָהּ גּוֹיִם
 בָּאוּ מִקִּדְשָׁהּ אֲשֶׁר צוּיָתָהּ לֹא יָבֹאוּ בִקְהָל לָךְ: (יא) כָּל עָמָה
 נֶאֱנָחִים מִבְּקָשִׁים לָחֶם נָתַנוּ מַחְמוּדֶיהָם מַחְמַדֶּיהָם בְּאֹכֶל
 לְהָשִׁיב נֶפֶשׁ רְאָה יִהְיֶה וְהִבִּיטָהּ כִּי הִיָּתִי זוֹלָלָה: (יב) לֹא
 אֲלִיכֶם כָּל עֲבָרֵי דֶרֶךְ⁷ הִבִּיטוּ וּרְאוּ אִם יֵשׁ מַכְאוֹב כְּמַכְאוֹבִי

בתולותיה נוג'ת כבתולה שחוגרת שק על בעל נעוריה ואבלות יש לה. והיא מר לה
 כנסת ישראל שנקראת הי"א מ"ר לשון ז'כר ולא מר"ה כמו שאמרה נעמי קראן לי
 מר"ה כ"י קב"ה וכנסת ישראל שניהם מר ל"ה זכר ונקבה ועתיד להיות ר"ם לה'
 לאות ה' אחרונה שהיא בגלותא בב"א.

⁷ לוא אליכם כל עברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי אשר עולל לי. ידוע
 מה שארז"ל כל מקום שנאמר לו"א בוא"ו לשון שבועה. מי הוא שנשבע שבועה?
 מיכאל שר ישראל שנעשה מ"ך כמ"ש וכי ימוך אחיך וגו' אומר למלאכי מרום תראו
 מה עשה לי כל הבלבולים האלה סמא"ל וחרב עירנו ושמים מקדשנו ושלוש ערים
 גדולות הוא החריב שהיו מלאים כמה ריבוא רבבות ואלפי אלפים וז"ש אליכ"ם
 אותיות מיכא"ל אל תקרי עוברי בחול"ם אלא בחיריק הביטו אותיות ו"ה בי"ט נוט'
 ב'יתר ט'ור מלכא י'רושלם שנפרד שם ו"ה משם י"ה והחריב ג' מדינות אלו. אם יש
 מכאוב כמכאובי שבא שבר על שבר עול"ל גימט' סמא"ל עם אותיות והכולל כמ"ש
 בגמרא גיטין דף נ"ה אמר רבי יותנן אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה.
 אקמצא ובר קמצא חריב ירושלם אתרנגולתא ותרנגולא חרוב טור מלכא אשקא

דריפסק חרוב ביתר. ר"ל בעבור שני אנשים שונאים זה את זה בעון שנאת חנם נחרבה ירושלם ובעבור תרנגול ותרגולת נחרב טור מלכא שהקשו עורפם למלך ועל קשי עורף שהיה להם נחרבה עיר גדולה ונהרגו, בעבור דופן מרכבת נשים נחרבה ביתר ונהרגו, גם זו בקשיות עורף שהיה להם.

אקמצא ובר קמצא חריב ירושלם: ההוא גברא דרחמיה ר"ל שאוהבו קמצא ושונאו בר קמצא עבד סעודתא, ר"ל בעל בית אחד ששם אוהבו קמצא ושם שונאו בר קמצא אמר לעבדו שילך ויזמין את קמצא, הלך העבד והזמין את בר קמצא שהיה שונאו ולא עשה העבד במזיד אלא בשוגג שלא שמע היטב ולא הבין, כשבא בעל סעודה ראה שיושב בר קמצא בסעודתו קרא אותו ואמר לו מדוע "באת אל ביתי ואני שונא אותך"? אמר לו: "עבדך הזמין אותי ולא באתי בעצמי", אמר לו בעל סעודה: "קום וצא מביתי", אמר לו בר קמצא: "זה בושה ובזיון לי שאצא, אנכי אשב ואתן בסעודה מחיר אכילתי, אמר לו: "איני רוצה". אמר, אשלם חצי הוצאות של כל הסעודה שעשית, ואמר איני רוצה, אמר אשלם כל הוצאת הסעודה שהיום עשית, אמר איני רוצה אלא מוכרח אתה לצאת מביתי, תפש בידו והוציא אותו מביתו לעיני כל המסובים. ובר קמצא אמר כמו שעשה לי בזיון והיו יושבים חכמים ורבנים ולא הוכיחו אותו אף אני עושה כל מה שברצוני. הלך לפני הקיסר ואמר מרדו בך יהודים. אמר הקיסר מי אומר שמרדו בי? אמר לו נסה ושלח להם פר אחד שיקריבו קרבן בשבילך שלח להם פר שלישי לבטן בידו. מה עשה בר קמצא? הטיל מום בפר בשפתו עליונה במקום שלא יראה, ויש אומרים שהטיל מום בעינו של הפר שלא נקרא פגם בדין אומות העולם כי אינו מחוסר אבר. וחכמים סברו להקריב קרבן מפני שלום המלכות, עמד רבי זכריה בן אבקולס ואמר יש חלול השם, מחר אומרין מקריבין בעל מום ובאין בעלילות עלינו. אמרו [חכמים] שוחטין אותו ואין אנחנו מקריבין על גבי המזבח, אמר להם אף על פי כן אומרים הקרבנתם מום בקדשים. החזירו את הפר לקיסר אמר לא הקריבו הפר ששלח. נתכעס ושלח אליהם את נירון שהיה משנה למלך. קם והשליך חץ לצד מזרח נפל לירושלם, השליך לצד מערב וצפון ודרום נפל לירושלם. אמר נירון שמע מיניה שהקב"ה רוצה להחריב ביתו והוא רוצה לנקות את ידיו עלי, רצה לומר להתנקם ממני. בא לביהמ"ד ואמר לינוקא פסוק לי פסוק אמר ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל, אמר ודאי כמו שאמרתי כן הוא ברח נירון ונעשה גר צדק ויצא מזרעיה רבי מאיר. כששמע קיסר שנירון נתגייר שלח אספנינוס בא וצר עליהם שלש שנים. היו בירושלם שלשה עשירים נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה, ובן כלבא שבוע שכל הנכנס בביתו כשהוא רעב ככלב יוצא שבע ובן ציצית הכסת שהיתה ציציתו נגררת על גבי כסתות,

איכא דאמרי שהיתה כסותו מוטלת בין גדולי רומי. עשיר אחד אמר אני אתן שלש שנים חטים ושעורים ומיני דגן, ואחד אמר אני אתן יין ושמן וכל שאר המשקין ואחד אמר העצים ופחמים. שבחוהו חכמים לעצים יותר מכולם, שאמרו רבותינו אוצר אחד חטים צריך ששים אוצרות עצים. רב חסדא לא היה מוסר מפתחות אוצר עצים ביד שפחתו. והיה להם אכילה ומזון בעד אחת ועשרים שנה. קמו רשעים ושרפו אותם

ועשו מלחמה ונעשה רעב. ואמרו חכמים ענותנותו של רבי זכריה אבקולס החריבה עירנו ושרפה בית מקדשינו וזה שאמרו אקמצא ובר קמצא נחרב ירושלם.

אתרנגול ותרנגולתא חרוב טור מלכא: שכך היה מנהגם כשיצאו חתן

וכלה היו מוציאים לקראתם תרנגול ותרנגולת והיו אומרים פרו ורבו כתרנגולין הללו. יום אחד היו עוברים חילות רומי תפסו תרנגולין שלפני תתן וכלה והלכו קמו עליהם יהודים והכו אותם, ובאו ואמרו לקיסר מרדו בך יהודאי, שלקחנו תרנגולין למלך והכו אותנו. בא המלך בעצמו וצר עליהם והרג כמה אלפים ורבבות. וזה שאמר רבי אמי, שלוש מאות אלף שלופי חרבא שעלו לטור מלכא והרגו בה שלשה ימים ושלשה לילות, ובזה הבית היו חופות וחתנים ובבית אחר היו הרוגים, ולא היו יודעים ומרגישים זה מזה, וזה שאמר הלוא ה' זו חטאנו ולא אבו בדרכיו הלך.

אשקא דריספק, רצה לומר דופן של מרכבת הנשים כצבים ובפרדים נחרב ביתר שהיה מנהגם ביום הולדת הילד היו נוטעים ארז, ובהולד הילדה נוטעין אורן, כמו שאמר הנביא ונטע ארן וגשם יגדל, וכשהיו מגיעים לחופה קוצצין את הארז והארן ומהנסרים היו עושין את חופתם. יום אחד היתה עוברת בת הקיסר, נשבר דופן מרכבתה וקצצו משרתים אחד מהארזים לתקן את דופן מרכבתה. קמו יהודים והכו אותם. הלכו ואמרו לקיסר מרדו בך יהודאי. קם קיסר ובא עליהם וגדע כל קרן ישראל כדכתיב "גדע בחרי אף כל קרן ישראל". אמר רבי יוחנן, שמונים קרני מלחמה נכנסו לביתר ולכדוה והרגו בה אנשים ונשים וטף עד שהלך דמם ונפל בים הגדול. אם תאמר שהיא קרובה, היתה רחוקה מיל. רבי אליעזר הגדול אומר שני נחלים יש בבקעת ידים אחד מושך אילך ואחד מושך אילך ושיערו חכמים שני שלישים מים ושליש אחד דם. אמרו רבותינו שבע שנים בצרו אומות העולם את כרמיהם מדמם של ישראל בלא זבל. וכל אלו למה מפני שהיתה שנאה וקנאה ביניהם נלכדו בשחיתותם. מדת אומות היתה בהם, כמו שכתוב ויהי רובה קש"ת שאמר בישמעאל"ל, קש"ת נוט' ק'נאה ש'נאה ת'חרות וכתוב בנח והיתה הקשת בענ"ן, וכתוב סכותה בענ"ן לך מעבור תפלה, רצה לומר אם יש קש"ת בישראל אינו מקבל

אֲשֶׁר עוֹלֵל לִי אֲשֶׁר הוֹגָה יְהוָה בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ: (יג) מְמָרוֹם

תפילתם דהיינו ק'נאה ש'נאה ות'חרות. וזהו שבראש השנה וביום כפור אנחנו אומרים בקדיש ויסיר מתוכנו קנאה ושנאה ותחרות שיקבל תפלתנו ברצון. ובמדה שאדם מודד, בה מודדין לו. היתה הקש'ת בענן הקב"ה מדד להם סימן קש'ת נוט' ק'מצא שק'א ת'רנגולא שנחרבו שלש ערים, וזה שאמר הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי, א"ם מלשון אלא, רצה לומר מדה כנגד מדה. ופגמו בשם ו"ה, בי"ט ב'יתר ט'ור י'רושלם, בזמן שאנחנו טושים רצונו של מקום, הקב"ה ינחם אותנו ב'זרועו י'קבץ ט'לאים, הוא שם קדוש יקבץ אותנו מגלות, ושם אה"ה שרמז בר"ת חמשה חומשי תורה [בווא=כא], בזכות לימוד תורה יקבץ אותנו. בי"ט גימט' אה"ה ויהיה תיקון לחבר שם י"ה בשם ו"ה וז"ש הביט'ו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם בזכות אברהם ושרה יבוא גואל בב"א.

שְׁלַח אֶשׁ בְּעֶצְמוֹתַי וַיִּרְדְּנָה פָּרֶשׁ רֶשֶׁת לְרַגְלֵי הַשִּׁיבְנִי אַחֲוֹר נִתְּנִי שִׁמְמָה כָּל הַיּוֹם דָּוָה: (יד) נִשְׁקָד עַל פְּשָׁעֵי בִידּוֹ

⁸ ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה פרש רשת לרגלי השיבני אחור נתנני שוממה כל היום דוה וגו'. הקשו רז"ל וכי לא היה אש לעולם השפל ששלח הקב"ה אש משמים? ואלא יובן לענ"ד כמו שהיתה יורדת אש מן השמים ומקבלת קרבן, ובכל זאת מצוה להביא אש הדיוט, כמו כן יורדת אש לרעה מפני שהיתה בהם א"יבה וש'נאה ר"ת א"ש גם כן שלח אש ממרום. כל הגלות שאנחנו סובלים ידוע בעון ד' דברים כמ"ש איכה ישבה בד"ד, וז"ש התנא ארבע אבות נזיקין השור הבור המבעה וההבער. השור דהיינו עון עגל כמ"ש כתבנית שו"ר אוכל עשב וכתוב וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם כשאינם עושים רצונו של מקום ופקד להם עון עגל בתוך הבו"ר דהיינו מכירת יוסף שהשליכו אותו לבור וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וכתוב ויריצהו מן הבו"ר. המבע"ה דהיינו אדה"ר שאכל מעץ הדעת כצאן שמבעה לעשב. ההבע"ר דהיינו מרגלים כמ"ש ותבער בם א"ש ה' וכתוב ובתבערה ובמסה ובקברות התאוה. ועל אלו ד' עונות צריכים לתקן. מהו תיקון? ב'ראשית ב"ת רבתי כנגד בו"ר כשיש לימוד תורה ומקיימין מצות תורה יש תיקון לעון מכירת יוסף, ועוד שי"ן של שיר השירים רבתי כנגד עון עגל, שו"ר עם אותיות והכולל גימט' שי"ר, שיקרא בקול נעים ערב שבת שעת מנחה כדי לתקן מ"ש קול ענות גבורה וקול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע. ובערב שבת היה שעשו עגל כמ"ש כתבנית שור אוכל עש"ב, נוט' ע'רב ש'בת ב'מנחה ושעת מנחה היה כמ"ש וירא העם כי בש"ש משה, רצה לומר ב"א ש"ש ולא בא אחר שעה שש, עשו כל מה שעשו. ומי שיזהר בתפילת מנחה הוא תיקון לעון עגל גימט' מנח"ה וכל שכן בערב שבת ששטן מקטרג לבטל תפלת מנחה שהוא מרוצה מכל ששה ימים ומצוה בשעתו שהיה בערב שבת וכל שכן שיקרא שיר השירים בקול נעי"ם וכתוב כי נעים כי תשמרם בבטנך, שמרע"ה השקה להם כמו מי סוטה דייקא, בבטנך, וכתוב וצבתה בטנ"ה. ויש לשיר השירים קי"ז פסוקים כנגד ג' פעמים ט"ל מלקיות כמו שתיקן שלמה שעבר על ג' לאוין: לא ירבה כסף וזהב, ולא ירבה לו נשים ולא ירבה סוסים. ומי שקורא בכוונה ובקול נעים כאלו קבל מלקיות. וזהו שיבוא מלאך בשעת קידוש ואומר לו וסר עונך וחטאתך תכופר. ועוד מבע"ה מ"ם של משל"י רבתי יתקן לעוון אדה"ר שלא המתין עד הלילה ואכל תיכף ומיד עץ הדעת שלא בזמנו וסחט ואכל ולא קידש עליו, כמ"ש רז"ל שענבים היה. וישמע דברי משלי תוכחות מוסרות וישכיל ויבין שלא יחטא עוד. הבע"ר שהוא דליקת אש, אל"ף אד"ם של דברי הימים הוא רבתי כנגד אש. א'דם ש'ת א'נוש ר"ת אש"א, ר"ל לדוד אליך ה' נפשי אש"א, שאדם עובר על דעת קונו

בשלשה דברים סימן אש"א נוט' א'כילה ש'תיה א'שה, וכתוב כל עמל אדם לפיה"ו. דבר"י הימ"ם עם ב' כוללים גימט' מרגל"ם ואל"ף רבתי כנגד אל"ף א"ש, וז"ש מ'מרום ש'לח א'ש ב'עצמותי ר"ת שבמ"א נוט' ש'ור ב'ור מ'בעה א'ש שהוא אותיות הבע"ר, וז"ש מרע"ה למה יאמרו מצרים לאמר ברע"ה הוציאם וינחם ה' על הרע"ה אשר דבר לעשות לעמו. ונביא אומר אנחנו בגלות עד שנתקן אלו ד' עוונות ויבוא משיח. ואדרבא אותו הדור קלקלו יותר ועל זה נחרב ביהמ"ק במקום תיקון עגל הכניסו צלם לביהמ"ק ועבדו עבודה זרה. ובמקום עוון מרגלים שהוציאו דיבה ולשון הרע על הארץ ואמרו "ארץ אכלת יושביה" ולא ראו בעיניהם כן ראו ראו שאיוב מת כי הקב"ה עשה לטובתם שיהיו טרודים באבל ולא ישגיחו בהם וכן בדור הזה קדמו פ"ה לאות עי"ן מה שלא ראו בעיניהם היו מדברים. ובמקום מבעה שאכל אדה"ר עץ הדעת "ידי נשים רחמניות בשלו בניהם היו לברות" בור שהיה מכירת יוסף חצבו בורות בורות נשברים אשר לא יכילו המים ועזבו מקור מים חי"ם שהיא תורה שעברו עליה כמ"ש "על עזבם את תורת"י ועזבו חמשה חומשי תורה שראשי תיבות הוא שם אהי"ה וסימן א"ך את דמכם לנפשותיכם אדרוש היו בין המצרים וז"ש מ'מרום ש'לח א'ש ב'עצמותי ר"ת שבמ"א וס"ת משי"ח שהיה להם לתקן שיבוא משיח וקלקלו. פר"ש רש"ת דהיינו שטן ויצה"ר השיבני אחר"ר ונתנני שוממם כל היום דוה בגלות. פר"ש גימט' ס"מ ליל"ת הם תפשו אותי ופרשו רשת לרגלי וכו' אבל ברוב רחמיו וחסדיו טרם מכה ציץ רפואה פרח שקודם שריפת בית המקדש נולד משיח וזה הרמז ממרום ש'לח א'ש בעצמותי ס"ת משיח כמו שהביא במדרש רבה רבתי פרק א' וז"ל,

מעשה באיש אחד שהיה חורש בשדה וגעתה פרתו, עבר לפניו ערבי אמר לו מי אתה יהודי או ערל? אמר לו מה אתה רוצה ממני? אמר לו יהודאי אני. אמר לו התר שורך והתר פרתך אמר לו למה אתה אומר כן? אמר לו דבית המקדש יהודאי נחרב ועליך לבכות ולהספיד. אמר לו היאך אתם יודע? ומנין לך? אמר לו מן געית פרתך ידעתי שהיא צועקת בקול מר. ואותו יהודי רחוק מירושלים כל כך שלא היה יודע בדבר. בעוד שהיה מדבר עמו עוד פעם געתה פרתו פעם שניה אמר לו ערבי חזור וקשור פרתך אל המחרשה שבשעה הזאת נולד משיח וגואלם של ישראל. אמר מה שמו? אמר מנחם שמו, ומה שם אביו? חזקיה שמו אמר לו היכן הם דרים? מקומם איפה? אמר בכפר בירה קרוב לבית לחם. תיכף מכר אותו האיש פרתו וכלי מחרישיו וצמד בקר שהיה חורש וקנה מלבושין של ילדים קטנים שמלפפין תינוקות והלך ממקום למקום עד שהגיע לשם ישב בשוק והיה מוכר מלבוש לתינוקות. באו בנות העיר וקנו ממנו והאשה שילדה משיח לא באה לקנות הוא הלך לסבוב ואמר לה

יִשְׁתַּרְגּוּ עָלוּ עַל צִוְאֵי הַכָּשִׁיל כָּחִי נִתְּנִי אֲדֹנִי בְיָדֵי לֹא
אוֹכֵל קוֹם: (טו) סָלָה כָּל אֲבִירֵי אֲדֹנִי בְּקֶרְבִי קָרָא עָלַי מוֹעֵד
לְשֹׁבֵר בַּחוּרֵי גֵת דֶּרֶךְ אֲדֹנִי לְבִתּוּלַת בֵּת יְהוּדָה: (טז) עַל
אֱלֹהֵי אֲנִי בּוֹכֶיָה⁹ עֵינַי עֵינַי יִרְדֶּה מַיִם כִּי רַחֵק מִמֶּנִּי מִנְחָם

מדוע את אינך קונה לילד הנולד? אמרה איני רוצה להשגיח על הילד הזם שהוא מזלו רע ומר. אמר מהיכן יודעת? אמרה בשעה שילדתי ביהמ"ק. אמר לה אין דבר בטוחים אנחנו כמו שנחרב בלידתו כך מהרה יבנה ביה"ק בימיו. אמרה אין לי כסף לשלם בעבור מלבוש, אמר האיש קחי בלי כסף אחר הזמן אנכי אבוא ואקח כסף מחירו ואתן לך בהקפה נתן לה מלבוש והלך. אחר כמה ימים אמר האיש אלך וארא התינוק, הלך ושאל לאמו כיצד הילד? אמרה לו לא אמרתי לך שרוע מזל הילד שנולד לי. אמר מה נעשה בילד? אמרה אותו היום שהלכת בא רוח סערה והילד היה בעריסה כששקטה רוח סערה ראיתי והנה אין הילד בעריסה שלקחה אותו הרוח. אמר לה ואני אמרתי לך שהוא יהיה מושיע, ועל ידו יבנה ביהמ"ק אל תפחד. זה המעשה, כך שמעתי, אמר רבי אבון. למה לי ללמוד מן ערבי? והלא מקרא כתוב בישעיה "והלבנון באדיר יפול" וכתוב אחריו "ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה".

וזה שאמר ממרום' שלח' אש' בעצמותי' ס"ת משי"ח שבא רוח סערה ואש מתלקחת ולקח אותו. ועל זה אנחנו אומרים במנחה נחם נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם, וכל אחד ואחד ממנו יזרז עצמו לעשות תיקון לד' אבות נזיקין שאמרנו לעיל: יזהר בלימוד תורה, וקריאת שיר השירים וידבק באהבה ואחוה ויסיר משנאת חנם וממאכלות אסורות ויעשה תיקון לנשמתו כמו שארז"ל אין אדם חוטא אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות, כמ"ש פרש רשת לרגלי השיבני אחו"ר נתנני שוממה כל היום דו"ה, יצרו מתחדש בכל יום ופתוי של היום לא כמו אתמול ושל מחר לא כמו היום מתהפך עצמו היום לעבור על מצוה קטנה ומחר על גדולה וז"ש ממרום שלח א"ש בעצמתי דהיינו א"ש של יצר. וקב"ה אומר בראתי יצה"ר בראתי לו תבלין שלו מפני שתורה נקראת א"ש כמ"ש מימינו אש דת למו. יצר"ר ע"ה גימט' א"ש יבוא א"ש תורה שניתנה מן השמים וז"ש ממרום שלח א"ש וגו'.

⁹ על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי היו בני שוממים כי גבר אויב. הקשו רז"ל למה אמר הנביא על אלה ולא אמר על זאת או על זה כמ"ש על זה היה דוה לבנו? מהו אל"ה, דהיינו על עון עגל שאמרו אל"ה אלהיך

ישראל כמו שאמרנו לעיל בזמן שעושים איזה עון ועבודה הוא יפקוד גם על עון עגל
 כמ"ש וביום פקדי וכו' וז"ש דוד המע"ה "תנה עון על עונם" ואמרו עבירה גוררת
 עבירה. וביום י"ז בתמוז ה' דברים ארעו את אבותינו עשו את העגל וכו' וז"ש על
 אל"ה הדברים של תוכחות שהוכיח משה לישראל וכתב אל"ה מ'סעי ב'ני י'שראל
 שגלו ד' גליות סימן אימ"ב ר"ת אל"ה מ'סעי ב'ני י'שראל כמ"ש הרב חיד"א וכתב
 אל"ה אזכרה ואשפכ"ה עלי נפשי וכתב אל"ה יעמדו על הקללה וכו'. עינ"י עינ"י
 יורדה מים שני בתי מקדשות בית ראשון ובית שני שתי עינים בית ראשון עין ימין
 ובית שני עין שמאל מ"ם הזידונים שעברו על נפשי. כי רחק ממני מנח"ם כמו
 שאמרנו לעיל על חורבן ביהמ"ק אין מי שמנח"ם אותי אבל בני קרח נחמו על
 אביהם כמ"ש רז"ל מזמור לאסף וכו' קינה לאסף מבעי ליה אלא שאמרו עתיד
 ביהמ"ק לעלות כמו שאמרו, משל לשפחה שהלכה למלאת מים ממעין ונפל כלי חרס
 מידה לבור והיתה בוכה, באה גברת למלאת מים ונפל מידה כלי זהב והשפחה חדלה
 לבכות והתחילה מרקדת. שאלה הגברת מה זאת? בתחלה את בוכה וכעת את
 מרקדת? אמרה, בתחילה הייתי בוכה שאמרתי מי ירד לבור הגדול להוציא כלי חרס,
 וכעת שנפל כלי זהב בודאי ירדו לבור להוציא כלי זהב ואנכי מתחננת להוציא כלי
 חרס שלי וכו'. בזמן שירדו עדת קרח לשאול בין השרופים ובין הבלועים היו גם קרח
 ובניו היו דואגים ובוכים ובעת החורבן כשאמר הנביא "טבעו בארץ שעריה" אמרו
 שירה ואמרו הקב"ה אינו עוזב ביהמ"ק מוכרח להוציאו ואבינו תופס שעריה
 ודלתותיה והוא יעלה למעלה כמ"ש "מוריד שאול ויעל". וז"ש כי "רחק ממני מנחם",
 רח"ק אותיות קר"ח הוא ובניו יש להם נחמה אבל בלב היו דואגים על שממות
 המקדש וז"ש "משיב נפשי היו בני" שוממים כי גבר אויב" שלא היו שמחים בחרבן
 אלא בעבור אביהם אבל היו שוממים שגבר יד אויב בביהמ"ק מפני שהם צדיקים
 שנתבצר להם מקום ולא ירדו בגהינם. וזה שאמר על אל"ה דייקא אני בוכיה על
 הדור שאינם נותנים לב לשוב בתשובה כמו בני קרח שהרהרו תשובה ונעשה להם
 נס שלא ירדו לשאול. בית ראשון היה גלותם שבעים שנה ובזמן קרוב נגאלו, אבל
 בית שני כ"י רחק ממני מנחם כביכול כנסת ישראל היא בגלות כדכתיב עמו אנכי
 בצרה כל זה על שהם בני שוממים ופריצים עושים ירידה לנו ולכ"י ועכוב גאולה
 שאין להם תורה כמ"ש עיני עיני יורדה מ"ם אין מ"ם אלא תורה מפני פירוד
 הלבבות שאינם מקבלים תוכחות גבר אויב כמ"ש יעקב אע"ה האספו ואגידה, רצה
 לומר תהיו באסיפה ואגודה אחת שלא יאריך גלות כמ"ש את אשר י'קרא א'תכם
 ב'אחרית ה'מים ר"ת איב"ה נו"ט איכה י'שבה ב'דד ה'עיר וס"ת אמ"ת דהיינו תורת
 אמ"ת. וכתב ותשלך אמ"ת ארצה וכתב השליך מ'שמים א'רץ ת'פארת ר"ת אמ"ת

מְשִׁיב נֶפֶשׁ הָיוּ בְנֵי שׁוֹמְמִים כִּי גִבֹּר אֹיֵב: (יז) פֶּרֶשׁה צִיּוֹן
 בְּיָדֶיהָ אֵין מִנְחָם לָהּ צוֹה יְהוָה לִיעֲקֹב סְבִיבּוֹ צָרִיו הִיתָה
 יְרוּשָׁלַם לְנֶדֶה בִּינִיָּהֶם: (יח) צָדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִיהוּ מְרִיתִי
 שָׁמְעוּ נָא כָּל עַמִּים הָעַמִּים וְרָאוּ מִכְּאֲבִי בְּתוֹלָתִי וּבַחוּרִי
 הִלְכוּ בַשָּׁבִי: (יט) קָרָאתִי לְמֵאֲהָבִי הֵמָּה רְמוֹנִי כֹהֲנִי וְזִקְנִי
 בָּעִיר גִּזְעוּ כִּי בִקְשׁוּ אֶכֶל לָמוּ וַיִּשְׁיבוּ אֶת נַפְשָׁם: (כ) רָאָה
 יְהוָה כִּי צָר לִי מְעִי חֲמַרְמָרוּ נִהַפְּדוּ לִבִּי בְּקֶרְבִי כִּי מָרוּ מְרִיתִי
 מִחוּץ שְׂכָלָה חָרַב בַּבַּיִת כַּמּוֹת: (כא) שָׁמְעוּ כִּי נֶאֱנַחָה אָנִי
 אֵין מִנְחָם לִי כָּל אִיבִי שָׁמְעוּ רָעִתִי שָׁשׂוּ כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתָ
 הִבֵּאתָ יוֹם קָרָאתָ וַיְהִיו כְּמוֹנִי: (כב) תָּבֹא כָּל רָעִתָם לִפְנֶיךָ
 וְעוֹלִל לָמוּ כְּאֲשֶׁר עוֹלִלְתָּ לִי עַל כָּל פֶּשַׁעִי כִּי רַבּוֹת אֲנַחְתִּי
 וּלְבִי דָוִי:

פרק ב

(א) אֵיכָה יַעִיב בְּאַפּוֹ¹⁰ אֲדָנִי אֶת בֵּית צִיּוֹן הַשְּׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם
 אֶרֶץ תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא זָכַר הַדָּם רַגְלָיו בְּיוֹם אָפוּ: (ב) בָּלַע

מדה כנגד מדה אתם פגמתם בתורת אמת גם אנכי השלכתי אמת תפארת ישראל.
 כל מדותי מדה כנגד מדה, לקו בכפלים: חטא חטאה, בכה תבכה, מרו מריתי, מכאוב
 כמכאובי, נפלו חללים חללים, עיני עיני נחרב בית ראשון ובית שני וכו'. ונחמה
 בכפלים: אנכי אנכי, שוש אשיש, נחמו נחמו וז"ש על אלה אני בוכיה וגו'.

¹⁰ איכה יעיב באפו אדני את בית ציון השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולא זכר
 הדום רגליו ביום אפו. ידוע משארז"ל שמדת הדין גברה עליהם ולא חזרו מדרכם
 הרעים ופי' רש"י יעי"ב יאפיל אם כן מדוע לא אמר הנביא איכה יאפיל או יחשיך?
 אלא יובן לענ"ד, יעי"ב שנעשה עונם כחוט ע"ב יעי"ב גימט' כ"ב וע' ר"ל פגמו בכ"ב
 אותיות ושבעים פנים שהיו דורשים לתורה כמו שהביא במדרש רבה. בא אברהם
 ועמד להמליץ טוב בעדם אמר הקב"ה עברו על תורתִי ובריתִי אמר אברהם מי מעיד
 עליהם אמר תבואו הכ"ב אותיות ותעידנה. באה האות אל"ף להעיד, אמר אברהם
 אינך מתביישת זכור שקבלו אותך במתן תורה ואנכי ה' עמדה במקומה. באה האות
 בי"ת להעיד, אמר לה זכרי שקבלו אותך ישראל חמשה תומשי תורה ואת תחלה
 תורה ב'ראשית. באה גימל ואמר זכרי ישראל שקבלו גדילים תעשה לך וכו'. וכל

אֲדָנִי ִּלֹּא וְלֹא חֲמַלִּי אֶת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב הָרֹס בְּעִבְרָתוֹ

אחת ואחת עמדה במקומה ולא העידה מפני אברהם אע"ה שנקרא אוהבי. אפילו הכי ב"א פ"ו גימט' אלהי"ם להעיד כמ"ש יעיב בא פ"ו הוא דין. עוד איכ"ה יעי"ב באפ"ו גימט' אור"י ע"ה שהשמש לא היתה מאירה עד שלקתה ששים מכות. והקב"ה אמר מדוע את אינך רוצה להאיר? רז"י לי רז"י לי כי בוגדים בגדו ובוגד בוגדים בגדו חמישה "בוגד" כנגד חמשה חומשי תורה. שעברו על חמשה חומשי תורה והיו עושים בזדון והיה להם עבודה זרה לכל יום לבדו. כמו מנשה עבד ע"ז כל יום לבדו. השליך משמים השלי"ך גימט' שס"ה ימות החמה ועברו על שס"ה מצות לא תעשה. תרגומו של השליך רמ"ה עם אותיות גימט' רמ"ח מצות עשה. הקב"ה אמר לאברהם אתה שברת ע"ז והשלכת כנצר נתעב והם אומרים לעץ אבי אתה ומתעצלים לעבודתי. לע"ץ אותיות עצ"ל גימט' ק"ץ והארכת קצם אפשר יחזרו מדרכם, כמ"ש רז"ל מ' שנה האריך אפו הכהנים היו רואים כדמות כלב שוכב על המזבח ועשן הקטרת היה מתפזר ע"י הרוח. ולא אמרו איה ה' שמקודם היה נס אם כל רוחות שבעולם באים לא היו יכולים לפזר עשן הקטרת שהיה כעמוד אחד ודמות אריה אש היה שוכב על המזבח כמ"ש "הוי אריאל הוי אריאל" ר"ל אוריאל המלאך היה מקבל הקרבן. הם לא דנו בארעא הקב"ה דן ברקיעא כמ"ש רז"ל אי אית דין בארעא לית דין ברקיעא אי לית דין בארעא אית דין ברקיעא וז"ש ולא זכר הדום רגלו ביום אפו.

¹¹ בלע אדני ולא חמל וכו' יובן לענ"ד חמשה "בלע" הביא במסורה: בלע אדני וכו', בלע ישראל וכו', בלע כל ארמנותיה, בלע המות לנצח, חיל בלע וכו'. אם ח"ו אינם עושים רצונו של מקום "בלע אדני ולא חמל" כמו שהיה בחורבן ביהמ"ק בלע ישראל, אם חזרו בתשובה ושבנו מדרכם הרעה בלע כל ארמנותיה, ר"ל הקב"ה יבלע כל ארמנות של סט"א שאמר כ"ל דייקא מפני שיש להם זכות תורה שנקרא אמ"ת ורינ"ה של תורה ארמנותי"ה נוט' אמ"ת ורינ"ה אין רינה אלא רינה של תורה כמ"ש קומי רוני בלילה. שחת מבצרי"ו דהיינו של שטן ויצה"ר וסט"א ויר"ב בבת יאודה, שיש להם רב"י נוט' שכל רבי מארץ ישראל וכל ר"ב מבבל שמוכיחים אותם ומנהיגים אותם לדרך ישרה. בב"ת נוט' בב'עלי ת'שובה. תאני"ה מלשון נוצר תאני"ה יאכל פריה, ואני"ה מלשון היתה כאניו"ת סוחר ממרחק תביא לחמ"ה של תורה כמ"ש לכו לחמו בלחמי ועושים רצונו של מקום חיל בל"ע ויקיאנו כמ"ש הרב חיד"א בנחל קדומים והקאת והרחמה ואת השלך שמקיא כל מה שבלע ועוד בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים שיהיה קטיגור סניגור כמ"ש"ה אם יש

מִבְצָרֵי בֵּת יְהוּדָה הִגִּיעַ לָאָרֶץ חֲלָל מִמַּלְכָּה וְשָׂרִיָּה: (ג) גִּדַּע
 בְּחָרֵי אֶף כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הִשְׁיב אַחֹר יָמֵינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעַר
 בִּיעֶקֶב כָּאֵשׁ לְהִבָּה אֲכָלָה סָבִיב: (ד) דָּרָךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב נָצַב
 יָמֵינוּ כְּצָר וַיַּהְרֹג כָּל מַחֲמָדֵי עֵין בְּאֵהָל בֵּת צִיּוֹן שָׁפַךְ כָּאֵשׁ
 חֲמָתוֹ: (ה) הָיָה אֲדָנִי כְּאוֹיֵב בָּלַע יִשְׂרָאֵל בָּלַע כָּל אַרְמְנוֹתֶיהָ
 שָׁחַת מִבְצָרָיו וַיַּרְבַּ בְּבֵת יְהוּדָה תִּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה: (ו) וַיַּחֲמַס כָּגֹן
 שָׁכּוּ שָׁחַת מוֹעֲדוֹ שָׁכַח יְהוָה בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשַׁבָּת וַיִּנָּאץ בְּזַעַם
 אָפוּ מֶלֶךְ וְכָהֵן: (ז) זָנַח אֲדָנִי מִזִּבְחוֹ נָאֵר מִקִּדְשׁוֹ הִסְגִּיר בְּיָד
 אוֹיֵב חוֹמַת אַרְמְנוֹתֶיהָ קוֹל נִתְּנוֹ בְּבֵית יְהוָה כִּיּוֹם מוֹעֵד: (ח)
 חָשַׁב יְהוָה לְהַשְׁחִית חוֹמַת בֵּת צִיּוֹן נָטָה קוֹ לֹא הִשְׁיב יָדוֹ
 מִבָּלַע וַיֹּאבֵל חָל וְחוֹמָה יִחָדוּ אֲמָלְלוּ: (ט) טָבְעוּ בָאָרֶץ
 שְׁעָרֶיהָ אֲבָד וְשֹׁבֵר בְּרִיחֶיהָ מְלָכָה וְשָׂרִיָּה בַּגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם
 נְבִיאֶיהָ לֹא מָצְאוּ חֲזוֹן מִיְּהוָה: (י) יָשְׁבוּ לָאָרֶץ יָדְמוּ זִקְנֵי בֵּת
 צִיּוֹן הָעָלוּ עֹפֶר עַל רֹאשָׁם חָגְרוּ שָׁקִים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁן
 בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם: (יא) כָּלוּ בִדְמָעוֹת עֵינֵי חֲמָרְמָרוּ מֵעֵי נִשְׁפָּךְ
 לָאָרֶץ כְּבִדִּי עַל שֹׁבֵר בֵּת עָמִי בַּעֲטָף עוֹלִל וַיּוֹנֵק בְּרַחֲבוֹת
 קְרִיָּה: (יב) לְאַמְתָּם יֹאמְרוּ אֵיָּה דָגָן וַיֵּין בְּהִתְעַטָּפָם כְּחָלָל
 בְּרַחֲבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם אֶל חֵיק אֲמָתָם: (יג) מָה אֶעֱיִידֶךָ
 מָה אֲדַמָּה לָךְ¹² הַבֵּת יְרוּשָׁלַם מָה אֲשׁוּה לָךְ וְאֲנַחֲמֶךָ בְּתוֹלַת

עליו מלאך מליץ אחד מני אל"ף שיש לימוד מלשון אאלפ"ך הוא בעצמו הוא שטן
 מלאך המות והוא שיאמר סנגוריה ביהכ"פ גם בעתיד לבוא הוא יהיה בעצמו סניגור
 כי הפרש בין מספר קטיגור למספר סניגור הוא אחד וז"ש מי יתן טהור מטמא לא
 אחד ר"ל לא חשבון אחד. וז"ש ה' פעמים בלע למסרה וכתוב בלע המות לנצח וכו'.

¹² מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלם מה אשוה לך ואנחמך בתולת בת ציון כי
 גדול כים שברך מי ירפא לך. אמרו רז"ל מדוע כל כך כיפל הלשון ג' פעמים מה
 אעידך מה אדמה מה אשוה לך ודי לומר מה אעידך או מי אעידך ומי אדמה. יובן
 לענ"ד שזה מרמז על סמ' שהוא שטן הוא יצה"ר הוא מלאך פלוני, בתחלה מראה
 עצמו כאיש טוב ואהוב ושפל ואח"כ משטין ואח"כ מסית ואח"כ רוצה להרוג אותו.
 ושלשה כנגד שלשה שמות מ"ה נוט' מ'לאך ה'מות שעולה ומעיד מה אעידך מ"ה
 נוט' מ'קטרג ה'גדול. מ"ה אדמה שמסית לאדם שנברא מן אדמ"ה כדכתיב כי עפר

אתה ואל עפר תשוב. ואח"כ מה אשוה מ"ה נוט' מ'סית ה'זא ר"ל פלוני גדול ממך ועשה כך וכך לא איכפת אין עוה"ב ואין תחית המתים ח"ו עולם קדמון כמו שחושבים כופרים ואפיקורסים כמו שעשה כך עד שחרב ביהמ"ק בעוה"ר. ואמר הנביא חמשה פרקים: איכה י'שבה, איכה י'עיב, איכה י'ועם, אני ה'גבר, זכור י'וי. ר"ת של חמשה פרקים גימט' מ"ה. ועוד ג' מ"ה נאמר בפסוק גימט' סמא"ל עם ד' אותיותיו. וביה"ק שהיה במדת רחמים ומכפר עונותינו נהפך למדת הדין הקשה. שם מ"ה ידוע שהוא מדת הר ונתמלא רוגז וכעס ונעשה שם מ"ה במלא מ"ם ה"א גימט' אלה"ם וזהו שסוף הפרק נביא צועק בקול בכיה ואומר זכור ה' מ"ה היה לנ"ו, רצה לומר שם מ"ה שהוא רחמים נהפ"ך לדין ונעשה לנ"ו גימט' אלה"ם וז"ש זכור ה' מה היה לנ"ו. וכל שכן בשעת עבודה ותפילה שיבוא לבלבל מחשבותיו לכסף וזהב של עוה"ז, וארז"ל לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב זהו שחושב בתפילה לכסף וזהב כמו שהביא בספר חרדים. ושלוש פעמים שנזכר שם מ"ה כנגד שלש תפלות שחרית ומנחה וערבית שיבוא להתפלל שיהיה מדה"ר נהפכם למדה"ד כמ"ש הנביא עשה ה' אשר זמם בצ"ע אמרתו בצ"ע נוט' ע"רב ב'קר צ'הרים. וארז"ל בצ"ע אמרתו קר"ע פורפירא שלו כ"י מלבוש יקר שהיה לובש. זמ"ם גימט' אלה"ם ע"ה, ואם כן צריך האדם לזרז עצמו בשעת תפלה ואל יתן מחשבותיו להבלי העולם שתפלה במקום קרבן כמ"ש שיח שפתותינו תחת קרבנותינו. וג' תפלות הוא יסוד העולם כמ"ש התנא על ג' דברים העולם עומד דהיינו שלש תפלות אין דברים אלא תפלה כמ"ש קחו עמכם דברים ושובו אל ה' כמו שאהרן הכהן היה מכפר עונתם של ישראל כך תפלות מכפרין, דברי"ם גימט' אהר"ן. ואדה"ר הוליד שלשה בנים קין נטרד והבל נהרג נשאר שת שיסוד העולם כמ"ש ויש"ת עליהם תבל ש"ת נוט' ש'לוש ת'פלות, ש"ת לי אלהים זר"ע אחר מלשון זריעה. ונח ג"כ היה לו שלשה בנים כדכתיב ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת כנגד ג' תפלות ש"ם כנגד תפלה ש'חרית מ'תפללין ח"ם מלשון מנח"ה שהיא זמן חמימות יפ"ת כנגד תפלה ערבית שאדם יבוא מעבודתו ויש לו נחת רוח בהשקט ובשלחה ואינו רוצה לעבוד עוד זמן טוב ויפה, על זה אמר ג' פעמים מ"ה כנגד מה שאמרנו. עוד אומר גדול כים שברך שהוא רוצה לשבר ולא רוצה לתקן אבל שם מ"י ירפא לך ר"ל כשהגיע זמן גאולת מ"י נוט' מ'לכות י'סוד שמגיעים זה עם זה יש גאולה כמו שכתב משה רבנו ע"ה מ"י אנכי כי אלך אל פרעה. אמר משה, רבש"ע אתה גזרת גזרת בין הבתרים ת"ל שנה וכעת לא הגיע הזמן ולא הגיע זמן שערי בינה שהוא חמשים שהוא מ"י. ופרעה אמר משה אין אתה יודע מ"י ה' אשר אשמע בקולו, ר"ל כשהגיע מ"י אנכי אשמע בקולך. והביא במדרש פתח אליהו שמלאך אחד יש בשמים שהוא עומד בין השמים

בַּת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל כֶּיֶם שְׁבַרְךָ מִי יִרְפָּא לָךְ: (יד) נְבִיאֶיךָ חֲזוּ לָךְ
 שׁוּא וְתַפֵּל וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנֶךָ לְהָשִׁיב שְׁבִיתֶךָ שְׁבוּתֶךָ וַיַּחֲזוּ לָךְ
 מַשְׂאוֹת שׁוּא וּמַדּוּחִים: (טו) סָפְקוּ עָלֶיךָ כַּפִּים כָּל עַבְרֵי דָרְךָ
 שָׁרְקוּ וַיִּנְעוּ רֹאשָׁם עַל בַּת יְרוּשָׁלַם הַזֹּאת הָעִיר שֶׁאָמְרוּ
 כְּלִילַת יָפִי מְשׁוֹשׁ לְכָל הָאָרֶץ: (טז) פָּצוּ עָלֶיךָ פִּיהֶם כָּל אוֹיְבֶיךָ
 שָׁרְקוּ וַיַּחֲרְקוּ שֵׁן אָמְרוּ בְּלָעֵנוּ אֵךְ זֶה הַיּוֹם שֶׁקִּוִּינָהוּ מִצָּאֵנוּ

ובין הארץ וכשנשבע הקב"ה יפר שבועתו וז"ש מרע"ה מ"י אל בשמים ובארץ אשר
 יעשה כמעשיך וכגבורתיך. וחמשים פעמים נזכר יציאת מצרים בתורה שנגאלו כנגד
 מ"י. וז"ש בגמרא בבא בתרא בענין רבה בר בר חנה מ"י יפר לי. וכיון שאנחנו עושים
 רצונו של מקום ויתגבר מדת הרחמים ואותו מלאך יפר שבועתו של הקב"ה, וז"ש כי
 גדול כים שברך ואין לך רפואה אלא מ"י ירפ"א לך. ירפ"א גימט' יפ"ר ע"ה ויתרפא
 גלות ישראל על ידו וז"ש מי ירפא לך דפח"ח.

רְאִינוּ: (יז) עֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם¹³ בַּעַע אֲמָרְתוֹ אֲשֶׁר צָוָה מִיָּמִי קֶדֶם הָרֶס וְלֹא חָמַל וַיִּשְׁמַח עֲלֵיךְ אוֹיֵב הָרִים קֶרֶן

¹³ עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי קדם הרס ולא חמל וישמח עליך אויב הרים קרן צריך. הקשו רז"ל מהו שאמר הנביא אשר זמם ולא דבר אלא דייקא זמם שהוא לשון מחשבה. יובן לענ"ד מה שהבאתי בספרי "כסא רחמים" על הפסוק וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות. בעגל כתב דיבר ובחורבן ביהמ"ק אמר אשר זמם מפני שהקב"ה עלה למחשבתו ליחרב ואם הגזרה שגוזר הוא יצוה למלאכים מיד באים ומכריזין וראשי הדור וצדיקים מבינים מרוה"ק או מפי התינוק וחוזרים בתשובה שלמה ומתבטלת הגזרה, כמ"ש כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר. עוף השמים דהיינו מט"ט, ער"ף ע"ה במ"ק גימט' מט"ט במ"ק. ובעל כנפים זה אליהו, יגיד דבר או בחלום או בהקיץ או על ידי תינוקות של בית רבן. אז עומדים בתפלה ותחנונים ותשובה הן אל כביר לא ימאס ותתבטל הגזרה. ואם ח"ו תהיה הגזרה במחשבה של הקב"ה אז מי יודע שיבטל ואין יודע מחשבת בני אדם וכל שכן של הקב"ה. ובעגל אמר הקב"ה למשה ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם עמד משה בתפלה כדכתיב ויחל משה את פני ה' ונתבטלה הגזרה של צבור וז"ש וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. דב"ר לעשות דייקא. אבל בחורבן לא אמר למלאכים וחשב במחשבה וז"ש עשה ה' אשר זמם דייקא ולא נתבטלה. וכן לענין רבי עקיבא שראה משה את תורתו וראה כשסורקין את בשרו במסרקות של ברזל, אמר משה רבש"ע זו תורה וזו שכרה? אמר לו כך עלה במחשבה. ולא היה דבור שיצא מפי על זה לא יכול לחזור. וז"ש הנביא עמוס סימן ג' כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. דב"ר דייקא ולא מחשבה ארבעים שנה היה מחכה הקב"ה אפשר יחזרו בתשובה ויעזבו דרכם הרעה ולא שבו כמו שאמרנו אוריא"ל המלאך היה שוכב על המזבח כאריה אש ויקבל קרבן ומ' שנה היה ס"מ כצורת כלב ולא אמרו איה ה', ועשן המערכה שהיה כעמוד ואח"כ נתפזר. וזה שרמז דוד המע"ה מ' שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי. אפילו שאמר על דור המדבר גם מרמז על חורבן בית המקדש אפילו הכי ורחמיו על כל מעשיו כתיב. הוא אמר זמ"ם גימט' אנ"י ה' ששפך חמתו על עצים ואבנים וזכר להם ברית אבות ראשונים אברהם יצחק ויעקב. וז"ש בצ"ע אמרתו אות שנית של אברהם יצחק ויעקב בצ"ע. עוד, אמרת'ו גימט' תמ"ר וז' דהיינו זכות תמר וז' נביאות, ובאה מדת דין לקטרג על עון מכירת יוסף כמ"ש בגמרא נפל תורא חדיד סכינא. נאמר בכאן בצע כמ"ש מה בצע כי נהרוג את אחינו ועמדה מדת הדין לקטרג עד שנהרגו עשרה הרוגי מלכות. נפל תור"א תרגומו שו"ר שנקרא בכור שורו הדר לו.

צָרִיךְ: (יח) צָעַק לָבָם אֶל אֲדָנִי חֹמֶת בֵּת צִיּוֹן הוֹרִידִי כְנָחַל
דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל תִּתְּנִי פּוֹגַת לֶךְ אֶל תִּדְּם בֵּת עֵינֶיךָ: (יט)
קוֹמִי רְנִי בַלֵּיל בַּלֵּילָה לְרֹאשׁ אֲשֶׁמֶרוֹת¹⁴ שְׁפָכִי כַמִּים לִבִּי

חדיד סכינא, י'ום ח'ורבן ב'ית ה'מקדש ר"ת ע"ה גימט' חדי"ד. סכינ"א מלשון סכנה
ששטן מקטרג בשעת הסכנה. סמא"ל עם ד' אותיות גימ' סכנ"ה. וז"ש האתון לבלעם
ההסכ"ן הסכנת"י לך כה, ר"ל קטרגתי בעדך בשעת סכנה. וזה הרמז בצ"ע אמרת"ו
מ"ק גימט' מכיר"ת יוס"ף עם הכולל. וז"ש אשר צוה מימי קד"ם דהיינו שנים
קדמניות של מכירת יוסף. עוד, א'שר צ'וה מ'ימי ר"ת צמ"א גימט' סמא"ל הוא צמא
למים גנובי"ם ששבטים גנבו את יוסף ומכרו לישמעאלים. ופתח קיסר לפרשה אלה
המשפטים וגנב איש ומכרו ונמצ"א בידו מות יומת והיה צמא לשפוך דם צדיקים הוי
כל צמא לכו למים שלא היו עושים דין לפי התורה כמ"ש ויאמר ה' על עזבם את
תורת"י כמ"ש הנביא באיכה פ"ב הזאת העיר שיאמרו כלילת' יפי' ס"ת תורת"י.
ועוד שפגמו בברית קודש כמ"ש ותרב"י לך ברי"ת נכתם עונך רבת"י בגוים אותיות
ברי"ת. וז"ש י'ופי מ'שוש נ'כל ה'ארץ ר"ת מיל"ה שהיו שופכים זק"ל כמו שאמר
ירמיה מק"ל שקד אני רוא"ה דייקא בעיני ראיתי במרחץ הזאת העיר שיאמרו אין
זא"ת אלא תורה כמ"ש וזאת התורה וכתוב וכסיל לא יבין את זא"ת וכתוב בזא"ת
אני בוטח היו תמהים שהיתה ירושלם מלאה בתורה כרימון ומדת דין שלטה עליהם.
הרס ולא חמל ואויבים היו שמחים בנפילתם ואפילו הכי ריחם הקב"ה עליהם
וישמח עליך אויב שביום שנחרב ביהמ"ק נולד משיח כמ"ש לעיל וישמ"ח אותיות

ומשי"ח הרים קרן של ישראל שהיו שמחים כמ"ש בנפול אויבך אל תשמח

צריך דייקא שהיו צרים שוחקים, סריס הפסוק ר"ל תקרא בהיפך וישמח הרים קרן
אויב צריך. וז"ש הגדיל עלי אויב וזה הרמז עשה ה' אשר זמ"ם שנחרב ביהמ"ק בצע
אמרתו על לידת משיח כמ"ש טרם מכה ציץ רפואה פרח יהי רצון שנראה בנחמת
ציון וירושלם בב"א.

¹⁴ קוֹמִי רְנִי בַלֵּילָה לְרֹאשׁ אֲשֶׁמֶרוֹת שְׁפָכִי כַמִּים לִבִּי נַח כַּח פְּנֵי אֲדָנִי שְׁאִי אֵלָיו כַּפִּיךְ
על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות. ידוע משארז"ל מדרגת ומעלת מי
שיקום חצות לילה שהוא ראש אשמורת השנית אין לילה אלא אחר חצות כמ"ש
ויהי בחצי הלילה תחילת הלילה נקראת "ליל" ובחצות הלילה הקב"ה מטייל עם כ"י
לג"ע עד אור בקר כמ"ש למנצח על אילת השחר. וז"ש ק'ומי ר'וני ב'לילה ר"ת בק"ר.
אותיות

נֶכַח פָּנֵי אֲדֹנֵי שָׂאֵי אֱלֹיו כַּפֵּיךְ עַל נַפֶּשׁ עוֹלָלֶיךָ הָעֲטוּפִים
 בָּרָעַב בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת: (כ) רָאָה יְהוָה וַהֲבִיטָה לְמִי עוֹלָלָתָ
 כֹּה אִם תֹּאכְלֶנָּה נָשִׁים פָּרִים עֲלֵלִי טַפָּחִים אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ
 אֲדֹנֵי כֹהֵן וְנָבִיא: (כא) שָׁכְבוּ לְאָרֶץ חוּצוֹת נֶעַר וְזָקֵן בְּתוֹלָתִי
 וּבַחוּרֵי נָפְלוּ בַּחֲרֵב הִרְגָּתָ בְּיוֹם אֶפֶךְ טַבַּחְתָּ לֹא חָמַלְתָּ: (כב)
 תִּקְרָא כְּיוֹם מוֹעֵד מְגוּרֵי מִסָּבִיב וְלֹא הָיָה בְּיוֹם אֵף יְהוָה
 פָּלִיט וְשָׂרִיד אֲשֶׁר טַפַּחְתִּי וְרַבִּיתִי אֵיבִי כָלָם:

קב"ר יזכור יום קבורה, ואין רינה של תורה אלא בלילה שדעתו צלולה ולא זמן
 עבודה ומקח וממכר. וכמו שיקום לראש אשמורת השנית כך יהיה ראש לעוה"ב.
 רנ"י אותיות נר"י נוט' י'המו נ'א ר'חמיק. ואמרו נרי בידך ונרך בידי דהיינו נשמה
 ונקרא בן לקב"ה כמ"ש שפכי כמים לב"ך גימט ב"ן וז"ש בני אתה אני היר"ם ילדתיך
 היר"ם דייקא ביום שיקום בחצות חוט של חסד משוך על ראשו כמ"ש יומם יצוה ה'
 חסדו ובליל"ה שירה עמי, אל תקרי עמי בחיר"ק אלא בפת"ח. ונקרא ב"ן שנוטל ידיו
 ומברך י"ח ברכות ברכת השח"ר כמ"ש על אילת השח"ר וז"ש שא"י אליו כפיך כמ"ש
 שא"ו ידיכם קודש וברכו את ה'. נפ"ש, שאומר אלהי נשמ"ה שנתת בי טהורה.
 עולל"ך העטופים וכל בניך לימודי ה' ועוטפים ציצית ותפילין אחר עלות השחר.
 עולל"ך ר"ל קטנים דהיינו מרמז על ציצית קטן שיתרגל עצמו שלא ללכת ארבע
 אמות בלא ציצית קטן כדי שיזכה לש"י עולמות, וז"ש שא"י אליו שא"י גימט' ש"י
 ע"ה. שיקום מעשרה בחדש אב עד שבועות שנתנו סימן חי ה' שכבי עד הבקר וכתוב
 בט"ב קומי רני בלילה ש"י לילות יקום ללמוד ויתגבר על יצרו ויהיה לא"י ש כמ"ש
 והתחזקת והיית לא"י ש אותיות שא"י אליו כפי"ך ויפתח ידיו לצדקה לעניים כמ"ש
 כפה פרשה לעני עד שהקב"ה יפתח לו אוצרו הטוב שלא יפול ברעב כמ"ש ותתן טרף
 לביתה וחוק וכו'. וז"ש העטופים בל"א רע"ב מפני שביום אין לו זמן לימוד שטרוד
 במלאכתו וז"ש בראש כל חוצו"ת והוא רע"ב בתורה ויתן שכלו ודעתו בלימוד
 התורה בלילות כמ"ש העומדים בבית ה' בלילות. ש'פכי כ"מים ל'בך ר"ת שכ"ל וזוכה
 לשכל טו"ב לכל עושיהם אין טו"ב אלא תורה כמ"ש כי לקח טו"ב נתתי לכם. טו"ב
 בא"ת ב"ש נפ"ש מ"ק תור"ה וז"ש על נפ"ש עולל"ך. כמה גדולה מעלת הנזהר לקום
 בחצות יעוין בזה"ק וספר בית אל וראשית חכמה וספר חובת הלבבות וכמה מקומות
 אשרי חלקו וחלק חבירו שלומד עמו וז"ש קומי רוני בלילה וכו'.

פרק ג

(א) אָנִי הַגִּבֶּר¹⁵ רָאָה עָנִי בְּשֵׁבֶט עִבְרָתוֹ: (ב) אוֹתִי נָהָג וַיִּלָּךְ חֹשֶׁךְ וְלֹא אֹר: (ג) אֶךְ בִּי יָשָׁב יַהֲפֹךְ יָדוֹ כָּל הַיּוֹם: (ד) בָּלָה

¹⁵ אני הגבר ראה עני בשבט עברתו. ארז"ל ירמיה היה ניצוץ גלגול שלמה, הוא ראה חורבן ביהמ"ק כמ"ש בנחל אשכול רא"ה ענ"י בשב"ט גימט' ירמיה שלמה והוא היה לומד עם נבוכדנצר שהיה איש עני שמלכת שבא נתעברה משלמה והיא עזבה אותו בשדה כי נתבישה להוליכו עמה והקב"ה הזמין לביאה והניקה אותו כמ"ש עלה אריה מסובכו וביהמ"ק נקרא אריה וחודש אב מזלו אריה ונבוכדנצר הוא יונק מאריה וז"ש ומהרסיך ומחריביך ממך יצאו, ששלמה בנה ביהמ"ק וזרעו החרב. והוא ראה בעיניו ירמיה שהיה גלגול שלו וכשהיו נערים ומבית הספר היו מטיילים אמר רשע נבוכדנצר מי יתן לי שאהיה מלך על כל העולם ואשרוף ביהמ"ק ונחרבה ירושלים. ירמיה ראה ברוה"ק שהשעה עומדת לו וכל מה שיצא מפיו יתקיים לעתיד אמר לו תן לי ע' סנהדרין אמר לא אתן אמר לו תן לי ביהמ"ק אמר לא אתן לו תן לי תינוקות של בית רבן אמר לא אתן אמר לו מה תתן לי אמר כל מה שתוכל להציל מחצי היום ולהוציא אותה עד הערב אמר תכתוב ותן לי אמר מה אתה אומר זה בדרך שחוק אנכי אומר משל אומרים לאדם עוף פורח באויר והוא מכין ומזמין שפוד לצלות צלי. אמר ירמיה מה איכפת לך תכתוב ותן לי חתיכת ניר הרי ניר והרי חרט כתב ונתן לו וכשהגיע זמן ליחרב ביהמ"ק אמר הקב"ה כל זמן שצדיק הזה ירמיה הנביא בתוך ירושלים האויבים אינם יכולים להכנס אמר לו הקב"ה לירמיה לך לענתות כשהלך ירמיה נכנסו אויבים ושרפו ביהמ"ק וכשחזר ירמיה ראה העשן וחורבן ירושלים מיד קרע בגדיו ואמר פתיתני ה' ואפת ששלחת אותו לענתות מיד הלך לפני נבוכדנצר והראה לו הכתב שכתב בימי נעוריו שלח אותם ומיהר אותם וז"ש אוי לי כי פנה היום כי ינטו צללי ערב, וז"ש אני הגבר שראיתי כל הדברים האלו שהיה נבוכדנצר איש עני ובכעס ועברה היה עומד ואומר אימתי יבוא לידי ואשרוף בית המקדש בשבט עברתו. וז"ש אותי נהג וילך חושך ולא אור שנהג אותי לענתות, חושך לישראל ולא אור. וז"ש רז"ל ברית כרותה לשפתים כמו מעשה רועה חזיר. ואם ירמיה היה כועס עליו וגוער בו ואומר רשע מה אתה אומר מפני מה אתה צורר להחריב בית המקדש ודאי ביום החורבן היה כועס יותר על ירמיה ואינו שומע לדבריו ולא היה נשאר חס ושלוש שריד ופליט. וז"ש לשון רכה תשבר גרם. וז"ש אני הגבר ראה ענ"י נבוכדנצר שהיה נער עני בשבט עברתו היה מדבר ולא כעסתי עמו.

בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שָׁבַר עֲצָמוֹתַי: (ה) בָּנָה עָלַי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלָאָה: (ו)
 בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי עוֹלָם: (ז) גָּדַר בְּעָדִי וְלֹא אֵצֵא
 הַכְּבִיד נִחַשְׁתִּי: (ח) גַּם כִּי אֶזְעַק וְאֶשׁוּעַ¹⁶ שָׁתֶם תִּפְלְתִּי: (ט)
 גָּדַר דְּרָכִי בְּגִזִּית נְתִיבַתִּי עֹנָה: (י) דָּב אֲרַב הוּא לִי אֲרִיה אֲרִי
 בְּמַסְתָּרִים: (יא) דְּרָכִי סוֹרַר וַיִּפְשַׁחֲנִי שָׁמַנִּי שִׁמֶם: (יב) דָּרָךְ
 קִשְׁתּוֹ וַיִּצִּיבֵנִי כַּמָּטָרָא לַחֵץ: (יג) הֵבִיא בְּכָלִיּוֹתַי בְּנֵי
 אֶשְׁפָּתוֹ: (יד) הֵייתִי שָׁחַק לְכָל עַמִּי נִגְיַנְתָּם כָּל הַיּוֹם: (טו)
 הִשְׁבִּיעֵנִי בַּמְרוֹרִים הָרוֹנִי לַעֲנָה: (טז) וַיִּגָּרֶס בְּחֶצֶץ שְׁנֵי
 הַכְּפִישֵׁנִי בְּאַפֶּר: (יז) וַתִּזְנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה: (יח)
 וְאָמַר אֲבָד נֶצְחִי וַתּוֹחַלְתִּי מִיְּהוָה: (יט) זָכַר עָנִי וּמְרוּדִי לַעֲנָה
 וְרֹאשׁ: (כ) זָכוֹר תִּזְכּוֹר וַתְּשִׁיחַ וַתְּשׁוּחַ עָלַי נַפְשִׁי: (כא) זֹאת
 אָשִׁיב אֶל לְבִי עַל כֵּן אוֹחִיל: (כב) חֲסָדֵי יְהוָה כִּי לֹא תִמְנוּ כִּי
 לֹא כָלוּ רַחֲמָיו: (כג) חֲדָשִׁים לַבִּקְרִים רַבָּה אֶמוֹנָתְךָ: (כד) חֲלָקִי
 יְהוָה אִמְרָה נַפְשִׁי עַל כֵּן אוֹחִיל לוֹ: (כה) טוֹב יְהוָה לִקְוֹ
 לְנַפֵּשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: (כו) טוֹב וַיַּחֲלִל וְדוֹמָם לַתְּשׁוּעָה יְהוָה: (כז)

¹⁶ גם כי אזעק ואשוע סתם תפלתי. הקשו רז"ל אם סתם שערי תפלה למה לנו עוד להתפלל? ויובן לענ"ד כמה דברים שמעכבין תפלה ואין נשמעין כמו שאמרו במוסר כ"ד דברים, וחוצ' מאלו שאמרו רז"ל יש הרבה כגון אם ס"ת פסול שמברכין עליו ואינם מדקדקין להגיה אותו. ותפלין ומזוזה סימן סת"ם נוט' ס'פר ת'פילין ומ'זוזה. עוד אם יש בתפלה דברים בטלים וסיפור ואם יש תינוק קטן שמבלבל דעת החזן וקהל או מחשבה זרה וממון. ז"ש סת"ם ס'פור ת'ינוק מ'מון או מחשבם שת"ם נוטריקון ש'לוש ת'פלות מ'וספין. וצריך שהמתפלל ידע פירוש המלות שת"ם נוט' ש'מבין ת'וכן מ'לים וצריך שיהיה שתיקה תחנונים ומעשור"ט, שת"ם נוט' ש'תיקה ת'חנונים מ'עשים טובים. וזה הרמז שתו"ק כך עלה במחשב"ה אם המחשבה זכה ושתיקה עולה תפלתו, כמ"ש ומשם על"ה אל האלהים וגם השתדל להתפלל בצבור, כמ"ש הן אל כביר לא ימאם כמ"ש הרשב"י ע"ה שתפלת צבור היא בכמה גוונים ותפלת יחיד בגוון חד. אפילו שיש פושעי ישראל לא איכפת כמו שהיה בסמני קטורת. וזה שאמר גם כי אזעק ואשוע סתם תפלת"י דייקא שהמתפלל ביחיד כמ"ש לו הקב"ה למשה אין תפילת צבור דומה לתפילת יחיד. ג"ם הוא לשון רבוי שישתדל להתפלל עם הצבור ולא ביחיד כמ"ש סתם תפלתי ולא תפלתנו דפח"ח.

טוֹב לַגִּבּוֹר כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו: (כח) יֵשֵׁב בְּדָד וַיִּזְדַּם כִּי נָטַל
עָלָיו: (כט) יִתֵּן בְּעֶפֶר פִּיהוּ אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְוָה: (ל) יִתֵּן לְמִכָּהוּ
לְחִי¹⁷ יִשְׁבַּע בְּחֶרֶף: (לא) כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדָנִי: (לב) כִּי
אִם הוֹגָה וְרָחַם כָּלֵב חֲסָדוֹ חֲסָדָיו: (לג) כִּי לֹא עָנָה מְלָבוּ וַיִּגָּה
בְּנֵי אִישׁ: (לד) לְדַכָּא תַּחַת רַגְלָיו כָּל אֲסִירֵי אֶרֶץ: (לה) לְהַטּוֹת
מִשְׁפַּט גִּבּוֹר נֶגֶד פָּנֵי עֲלִיוֹן: (לו) לְעֵינֵי אָדָם בְּרִיבוֹ אֲדָנִי לֹא
רָאָה: (לז) מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי אֲדָנִי לֹא צָוָה: (לח) מִפִּי עֲלִיוֹן¹⁸

¹⁷ יתן למכהו לחי ישבע בחרפה. זה מרמז על מי שכועס עם חבירו או עם גוי
ונכרי או איש לאשתו אם עומד כנגדו ומדבר עמו קשות הוא מתכעס יותר, אלא
צריך שיהיה הוא איש נבון ולא יעמוד כנגדו, כמ"ש התנא ואל תעמוד בשעת כעסו,
אלא יענהו רכות ותחנונים והוא יתקור דעתו כמ"ש הרב חיד"א יתן למכהו לחי
ישבע בחרפה אם רוצה להכות אותו יושיט לחיו ויאמר לו הכה אותי והוא ישבע
כאילו הכה אותו הרבה ולא יחפוץ להכותו עוד אם הוא נבון וחכם וז"ש לח"י נוט'
י'הב ח'כמתא ל'חכימין. אבל אם עמד כנגדו ואמר מדוע אתה מכה אותי רשע או רע
ובליעל יתכעם יותר. זכר צדיק לברכה עטרת ראשי מור זקני הר"ר שמואל מלמד
הכהן זיע"א היה מוכיח לעדתנו בעיר שיראז יע"א אם רשעי אומות מכים ומקללים
אתכם אל תענו אותם, כדכתיב אל תען כסיל וקללה אחת או אגרוף אחת אל תעשו
שתיים, ר"ל אם עמדתם כנגדו עוד יקללו פעם אחר אבל אם לא עניתם הם הולכים
בקללה או בגדוף או במכה אחת, וז"ש יתן למכהו לח"י נוט' יצא ל'חפשי ח'נם
בזכות בית הכנסת וביהמ"ד כמ"ש ילכו מחי"ל אל חי"ל אותיות לח"י. בזכות מ"ח
נביאים יגן על עדתינו שיציל אותם מיד אכזרים ייחבר שם הוי"ה ואדנ"י למכה'ו
לחי' ישבע' בחרפ'ה ס"ת גימט' שילוב הוי"ה ואדנ"י שהוא שבע בחרפה מיום
שנחרב ביהמ"ק עד היום כמ"ש דוד המע"ה "ברצח בעצמותי חרפוני צוררי באמרם
אלי כל היום איה אלהיך", וז"ש יתן למכהו לחי ישבע בחרפה.

¹⁸ מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. יש קושיא אם כן כיצד יבוא לאדם טוב או
רע? אלא כל מה שאדם עושה אם טוב המלאך שנברא מן המצות הוא עולה לצד
ימין עד שיגיע זמן לידון אותו, ואם עושה עון ועבירה מלאך קטיגור עומד לצד
שמאל עד שיגיע זמן לידון אותו. וכמ"ש למיימינים בה סמא דחיי למשמאלים בה
סמא דמותא. ומי הם? עברה משחית אף וחימה וכ"י הקב"ה צופה ומביט ומשגיח
עליהם בעין חמלתו באור פני מלך חיים. ואם ח"ו מצד השמאל אינו משגיח וכותיב

לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב: (לט) מֶה יִתְּאוּנֶן אָדָם חַי גָּבֵר עַל
חֲטָאוֹ חֲטָאֵיו: (מ) נַחֲפָשָׁה דִּרְכֵינוּ וְנַחֲקָרָה¹⁹ וְנָשׁוּבָה עַד

"חמת מלך מלאכי מות" בר מינן, ואין איש חכם שיכפרנה כולו בהשגחה ולא בדיבור. וזה שאומרים תשגיח עלינו בעין חמלתך ומלאך טוב ימליץ בעדו, כמ"ש התנא העושה מצוה אחת קונה לו סניגור אחד העובר עבירה אחת קונה לי קטיגור אחד. והקב"ה גלוי וידוע לפניו כל הדברים יש השגחה לטובה ויש השגחה לרעה וז"ש מפי העליון לא תצא הרעות והטוב.

¹⁹ נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה'. ידוע מה שאמרו רז"ל אם באו יסורים לאדם יחפוש דרכיו, ואם לא מצא עון יתלה בביטול תורה כמו שמצינו בחורבן בית המקדש שאמר הנביא ויאמר ה' על עזבם את תורת. וכל אחד תירץ בטעמה, אבל הרב "ויקרא יעקב" מתרץ על מה אבדה הארץ וגלו מא"י מפני שנתן להם א"י בעבור ישמרו חוקיו ותורתו כמ"ש ויתן להם ארצות גויים בעבור ישמרו חקיו וכשעזבו את התורה גירש אותם מארצו. עיקר התירוץ צריך לחפוש ולחקור על עון ביטול תורה וגם פגם הברית, כמ"ש אם לא ברית"י יומם ולילה. וז"ש נחפש"ה אותיות נח"ש פ"ה דהיינו מיל"ה גימ' ט פ"ה שאם פגם יבוא נח"ש במקום שם שד"י ושם הויה במילוי אלפין עולה לשם מ"ה ועם שד"י גימ' שט"ן גימ' נח"ש ע"ה, אוי שפוגם בקדושה ח"ו. ויהיה סט"א ויבא במקומו, שהיו שופכים זק"ל. דרכינו מלשון כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. ונחקר"ה גימ' נח"ש ושם ו"ה שח"ו פוגם ומפריד י"ה בו"ה וצריך תשובה גמורה ושלימה שתהיה כונתו אל ה' וז"ש ונשובה אל ה'. עוד, שהיו אומרים לשה"ר מה שלא ראו בעיניהם. נח"ש פ"ה הלשון וברית המעורר הם שוים אם יעשה אדם תשובה וישבר קליפת נח"ש ויבוא משי"ח [כי נח"ש גימ' משיח] וישועה לישראל. כמו שהיה ביציאת מצרים שמשה שיבר קליפת פרעה שהיה נחש כמ"ש בא אל פרעה ר"ל ב"א תניח על פרע"ה ויהיה נח"ש, כמ"ש "התנין הגדול" והנביא מרמז שעון פגם ברית ותורה. וז"ש נחפשה דרכינו לשוב בתשובה בכל זמן שיש צער בעולם צריכים לדרוש ולחקור על איזה עון. רובם בעון ביטול תורה ופגם ברית כמו שיש בדור יתום הזה ביטול תורה ובחורים שאינם שמים לב לישא. ועל זה האריכו קיצנו ונמנע הטוב ממנו. וז"ש נחפשה דרכינו, אם כן ונשובה אל ה'. ויתקן נפשו מה שפגם. נחפש"ה גימט' נפ"ש אח"ד ויהיה לו "חפש כל חדרי בטן" ויצא "לחפשי חנם" מדין גהינם וישוב אל ה' וירחמהו כי ירבה לסלוח.

יְהוָה: (מא) נִשָּׂא לְבַבִּנוּ אֶל כַּפִּים אֶל אֵל בְּשָׁמַיִם: (מב) נַחֲנוּ
 פִּשְׁעֵנוּ וּמָרִינוּ אֶתְּהָ לֹא סָלַחְתָּ: (מג) סָכַתָּה בָּאָף וּתְרַדִּפֵּנוּ
 הָרָגְתָּ לֹא חָמַלְתָּ: (מד) סָכּוּתָה בְּעֵנָן לֹךְ מִעֲבוּר תִּפְלָה: (מה)
 סָחִי וּמָאוּס תִּשְׁיַמֵּנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים: (מו) פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל
 אֲיִבֵּינוּ: (מז) פָּחַד וּפַחַת הָיָה לָנוּ הַשָּׂאת וְהַשְׁבֵּר: (מח) פִּלְגִי
 מִים תֵּרַד עֵינִי עַל שֶׁבֶר בֵּת עַמִּי: (מט) עֵינִי נִגְרָה וְלֹא תִדְמָה
 מֵאֵין הַפְּגוּת: (נ) עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְהוָה מִשָּׁמַיִם: (נא) עֵינִי
 עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בָּנוֹת עִירִי: (נב) צוּד צָדוֹנִי כַּצֹּפּוֹר אֲיִבִּי
 חָנָם: (נג) צָמְתוּ בַּבּוֹר חַיִּי וַיִּדּוּ אָבֶן בִּי: (נד) צָפוּ מִים עַל
 רֹאשִׁי אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי: (נה) קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה מִבּוֹר
 תַּחֲתִיּוֹת: (נו) קוֹלִי שָׁמַעְתָּ אֵל תַּעֲלֵם אֲזַנְךָ לְרוֹחַתִּי
 לְשׁוּעָתִי: (נז) קִרְבַּתְּ בְּיוֹם אֶקְרָאךָ אֲמַרְתָּ אֵל תִּירָא: (נח) רִבְתָּ
 אֲדָנִי רִיבִי נִפְשִׁי גָּאֵלְתָּ חַיִּי: (נט) רָאִיתָה יְהוָה עֲוֹתָתִי שָׁפְטָה
 מִשְׁפָּטִי: (ס) רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל מַחֲשַׁבְתָּם לִי: (סא)
 שָׁמַעְתָּ חֲרָפָתָם יְהוָה כָּל מַחֲשַׁבְתָּם עָלַי: (סב) שִׁפְתֵּי קָמִי
 וְהִגִּיוֹנָם עָלַי כָּל הַיּוֹם: (סג) שִׁבְתָּם וְקִימָתָם הִבִּיטָה אָנִי
 מִנְּגִינָתָם: (סד) תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּלָה יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם: (סה)
 תִּתֵּן לָהֶם מְגִנָּת לֵב תִּאֲלָתֶךָ לָהֶם: (סו) תִּרְדֹּף בָּאָף וּתִשְׁמִידֵם
 מִתַּחַת שָׁמַיִם יְהוָה:

פרק ד

(א) אִיכָה יוֹעַם זָהֵב²⁰ יִשְׁנָא הַכֶּתֶם הַטוֹב תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבִנִי
 קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת: (ב) בְּנֵי צִיּוֹן הַיִּקְרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפֹז
 אִיכָה נִחְשְׁבוּ לְנִבְלֵי חָרֶשׁ מַעֲשֵׂה יָדֵי יוֹצֵר: (ג) גַּם תַּנִּין תַּנִּים
 חָלְצוּ שֹׁד הַיִּנְיָקוֹ גּוֹרִיהֶן בֵּת עַמִּי לְאַכְזָר כִּי עֲנִים כִּי־עֲנִים
 בַּמִּדְבָּר: (ד) דָּבֵק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל חֶכוֹ בַּצֶּמָא עוֹלָלִים שְׁאֵלוֹ
 לָחֶם פֶּרֶשׁ אֵין לָהֶם: (ה) הָאֲכָלִים לְמַעַדְנִים נִשְׁמוּ בַּחוּצוֹת
 הָאֲמָנִים עָלֵי תוֹלַע חֲבָקוֹ אֲשַׁפְּתוֹת: (ו) וַיִּגְדֵּל עוֹן בֵּת עַמִּי
 מִחֲטָאת סֹדֶם הַהִפּוּכָה כְּמוֹ רָגַע וְלֹא חָלוּ בָּהּ יָדַיִם: (ז) זָכוּ
 נְזִירֶיהָ מִשְׁלַג צָחוֹ מִחֲלָב אֲדָמוֹ עֶצֶם מִפְּנִינִים סִפִּיר
 גִּזְרֹתָם: (ח) חֲשֹׁךְ מִשְׁחֹר תֹּאֲרֶם לֹא נָכְרוּ בַּחוּצוֹת צֶפֶד עוֹרֶם
 עַל עֶצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כָּעֵץ: (ט) טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי חָרֶב מִחֲלָלֵי
 רֶעִב שֶׁהֵם יָזוּבוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבָת שְׂדֵי: (י) יָדֵי נָשִׁים
 רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוֹ יִלְדִּיהֶן הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ בְּשֶׁבֶר בֵּת עַמִּי: (יא)

²⁰ איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות.
 הנביא א"י כ"ה, ר"ל אי"ה מקום שהיו מיחדים שמו של הקב"ה בכ"ה אותיות פסוק
 ראשון של ק"ש? וס"מ שלט על מקום קדוש. יוע"ם עם אותיות והכולל גימט' ס"מ
 זה"ב. הוא מידת הדין זה"ב נוט' ז'ה ב'ית ה'מקדש ויד ס"מ שלטה עליו כמ"ש מפני
 ה"ד שנשתלחה במקדשך. ישנא הכתם שהיה כת"ם פ"ז נהפך לכתם עונות כמ"ש
 נכתם עוונך לפני נאם ה'. כתם הטוב תשתפכנה גימט' שכנ"ה מחלת לילי"ת עם שני
 כוללים. אבני קודש כנוי לזרע קודש ששפכו כמים הזידונים כמו שאמר רבי עקיבא
 כשתגיעו לאבנ"י שיש טהור אל תאמרו מים מים כשאתם רוצים לטהר אתכם מכל
 עונות תחילת הכל תטהרו מן מים הזידונים. לאבנ"י נוט' י'ש ל'כם נ'געי ב'ני א'דם,
 דהיינו זרע לבטלה כדכתיב אין צדיק בארץ וגו'. ודוד המע"ה אמר "עון עקבי
 יסובני" וכתוב אזי עבר על נפשינו המים הזדונים. א"יכָה יוֹעַם זָהֵב ר"ת אז"י עבר
 על נפשנו. ותיקון לעניית אמנים וברכות ברית הלשון וברית המעור שוים וזה שאמר
 אז"י גימט' י"ח ברכות שיצא זרע מ"ח חוליות שבשדרה וכתוב וזרקתי עליכם מים
 טהורים וטהרתם וכו'. יוע"ם נוט' ו'זרקתי ע'ליכם מ'ים וטהרתם מכל טומאותיכם.
 ולעתיד לבוא הקב"ה יטהר אותנו מכל טומאה וכל שכן עון ברית כמ"ש אלה דברי
 הבר"ת וכו' וז"ש איכה יועם זהב וכו'.

כֹּלָה יְהוָה אֶת חֲמָתוֹ שֶׁפָּךְ חֲרוֹן אַפּוֹ וַיֵּצֵת אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל
 יְסוֹדֶתֶיהָ: (יב) לֹא הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל כָּל יֹשְׁבֵי תֵבֶל כִּי
 יָבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם: (יג) מִחֲטָאת נְבִיאֶיהָ עֲוֹנוֹת
 כְּהֻנָּיהָ הַשֹּׁפְכִים בְּקִרְבָּהּ דָּם צַדִּיקִים: (יד) נָעוּ עוֹרִים בַּחוּצוֹת
 נִגְאָלוּ בַדָּם בְּלֹא יוֹכְלוּ יִגְעוּ בִלְבָשֵׁיהֶם: (טו) סוּרוּ טִמָּא קָרְאוּ
 לָמוֹ סוּרוּ סוּרוּ אֶל תִּגְעוּ כִּי נָצוּ גַם נָעוּ אָמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא
 יוֹסִיפוּ לָגוֹר: (טז) פָּנֵי יְהוָה חָלְקָם לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטָם פָּנֵי
 כְּהֻנִּים לֹא נִשְׂאוּ זִקְנִים וְזִקְנִים לֹא חָנְנוּ: (יז) עוֹדִינָה עוֹדִינוּ
 תִּכְלִינָה עֵינֵינוּ אֶל עֶזְרֵתֵנוּ הֶבֶל בְּצַפִּיתֵנוּ צָפִינוּ אֶל גּוֹי לֹא
 יוֹשֵׁעַ: (יח) צָדוּ צַעֲדֵינוּ מַלְכֶת בְּרַחֲבֵיתֵנוּ קָרַב קִצֵּינוּ מָלְאוּ
 יָמֵינוּ כִּי בָא קִצֵּינוּ: (יט) קָלִים הָיוּ רִדְפֵינוּ מִנְּשָׁרֵי שָׁמַיִם עַל
 הַהָרִים דָּלְקָנוּ בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ לָנוּ: (כ) רוּחַ אַפִּינוּ מָשִׁיחַ יְהוָה
 נִלְכַּד בְּשַׁחֲתוֹתָם אֲשֶׁר אָמְרָנוּ בְּצִלּוֹ נַחֲיָה בְּגוֹיִם: (כא) שִׁישִׁי
 וְשִׁמְחֵי בֵּת אֲדוֹם יוֹשְׁבֵתִי יוֹשְׁבֵת בְּאֶרֶץ עוֹץ גַּם עָלֶיךָ תִּעְבֹּר
 כּוֹס תִּשְׁכָּרִי וְתִתְעָרִי: (כב) תָּם עֲוֹנֶךָ בֵּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף
 לְהַגְלוֹתְךָ פֶּקֶד עֲוֹנֶךָ בֵּת אֲדוֹם גְּלָה עַל חֲטָאתֶיךָ:

פרק ה

(א) זָכַר יְהוָה מָה הָיָה לָנוּ²¹ הַבֵּיט הַבֵּיטָה וּרְאֵה אֶת
 חֲרָפֵתֵנוּ: (ב) נַחֲלֵתֵנוּ נִהְפָּכָה לְזָרִים בְּתֵינוּ לְנִכְרִים: (ג) יְתוֹמִים

²¹ זכר ה' מה היה לנו הביטה וראה את חרפתנו. ידוע משארז"ל ששם הוי"ה
 [במילוי אלפין העולה מ'ה] הוא רחמים גמורים ונעשה מידת הדין שהוא אלהי"ם
 גימ' לנ"ו. וז"ש לא לנ"ו ה' לא לנ"ו אלא לשמך תן כבוד מה שנחרב ביהמ"ק. ושלושה
 מקום גדולים היו שהרגו אותם אויבים. הביט"ה מלשון ב"יט שאמרנו לעיל ט"ז
 מלכא ב'יתר ירושלים אנחנו מחכים שיקבץ אותנו כמ"ש ב"ט שם קדוש ב'זרועו
 י'קבץ ט'לאים ר"ל בזכות צדקה שנותן אדם בזרוע יקבץ אותנו מן הגלות ויחדש
 ימינו כקד"ם. שלושה שעשו תשובה והגיעה תשובתם עד כסא הכבוד ק"ן ד'וד
 מ'נשה. ונשובה חד"ש ימינו, סימן חד"ש שלשה פורענות מפטיר ח'זון ש'מעו ד'ברי
 כנגד מה שנאמר ראשיה בשח"ד ישפוטו. אבל יחדש עלינו שיר חד"ש במקום שח"ד.
 אמרו מיום שנחרב ביהמ"ק כל השערים ננעלו חוץ משטרי דמעה כדכתיב בבכי יבאו
 ובתחנונים אובלים. חד"ש נוט' ח'זון מש'ערי ד'מעה. שישלח לנו משיח צדקנו
 דמע"ה נ"ט ד'וד מ'לך ע'ליו ה'שלוש כדכתיב כאיש אשר אמו תנחמינו כן אנכי

הִינּוּ אֵין וְאֵין אֵב אֲמַתִּינוּ כְּאַלְמָנוֹת: (ד) מִיָּמִינוּ בְּכֶסֶף
 שְׁתִּינוּ עֲצִינוּ בְּמַחִיר יָבֹאוּ: (ה) עַל צוֹאֲרֵנוּ נִרְדָּפְנוּ יִגְעֵנוּ לֹא
 וְלֹא הוֹנַח לָנוּ: (ו) מְצָרִים נָתַנוּ יָד אֲשׁוּר לְשָׁבַע לָחֶם: (ז)
 אֲבַתִּינוּ חָטְאוּ אֵינָם וְאֵינָם אֲנַחְנוּ וְאֲנַחְנוּ עֲוֹנֵתֵיהֶם
 סָבְלָנוּ: (ח) עֲבָדִים מָשְׁלוּ בָנוּ פֶּרֶק אֵין מִיָּדָם: (ט) בְּנַפְשֵׁנוּ
 נָבִיא לַחֲמָנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר: (י) עוֹרֵנוּ כְּתָנוּר נִכְמְרוּ מִפְּנֵי
 זִלְעָפוֹת רָעַב: (יא) נָשִׁים בְּצִיּוֹן עָנוּ בְּתֵלֶת בְּעָרֵי יְהוּדָה: (יב)
 שָׂרִים בִּידָם נָתְלוּ פְּנֵי זִקְנִים לֹא נִהְדָּרוּ: (יג) בַּחֲוָרִים טָחוּן
 נָשְׂאוּ וּנְעָרִים בָּעֵץ כָּשְׁלוּ: (יד) זִקְנִים מִשְׁעַר שַׁבָּתוֹ בַּחֲוָרִים
 מִנְּגִינָתָם: (טו) שַׁבָּת מָשׁוּשׁ לִבָּנוּ נִהַפֵּךְ לְאַבֵּל מִחֲלָנוּ: (טז)
 נִפְלָה עֲטָרַת רֹאשֵׁנוּ אוֹי נָא לָנוּ כִּי חָטְאֵנוּ: (יז) עַל זֶה הָיָה
 דָּוָה לִבָּנוּ עַל אֱלֹהֵי חֲשָׁכוֹ עֵינֵינוּ: (יח) עַל הַר צִיּוֹן שְׁשֻׁמִּים
 שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ: (יט) אַתָּה יְהוָה לְעוֹלָם תִּשָּׁב כְּסֶאֱךָ לְדֹר
 וָדֹר: (כ) לָמָּה לִנְצַח תִּשְׁכַּחֲנוּ תַעֲזֹבֵנוּ לְאַרְךָ יָמִים: (כא)
 הִשְׁיִבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנָשׁוּבָ וְנָשׁוּבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: (כב) כִּי
 אִם מָאֵס מֵאֲסָתָנוּ קִצְפָּתָ עָלֵינוּ עַד מָאֵד:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

מנחמ"ם, וכתוב שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה וכתוב לשום לאבלי ציון
 פאר תחת אפ"ר, נר"ט א'נוס פ'טריה ר'חמנא והוא רופ"א נאמן ישלח לנו רפואת
 הנפש ורפואת הגוף ויציל אותנו מגלות וישלח לנו משיח צדקנו אמן וכן יהי רצון.

ליקוטים מתורת רבי נחמן מברסלב "ליקוטי מוהר"ן" בכל הקשור למגילת איכה

ליקוטי מוהר"ן

בחיבור זה ליקטתי מספר ליקוטי מוהר"ן כפי מה שמצאה ידי. נוסף לכך בארתי עד כמה שראתה עיני לבאר בדבריו הקדושים ועד כמה שהשיגה ידי יד כהה. ויהי רצון שנעשה בכך נחת רוח לצדיק.

פרק א

(א) **אִיכָה יָשְׁבָה בְּדָרֶךְ²² הָעִיר רַבָּתִי עִם הָיְתָה פְּאֻלְמֶנָה רַבָּתִי בְּגוֹיִם**
שָׁרָתִי בְּמַדִּינֹת הָיְתָה לָמָּס: (ב) בָּכוּ תִכְבֶּה בְּלִילָה וְדַמְעָתָה עַל לְוִיָּה

²² ספר ליקוטי הלכות או"ח - הלכות נטילת ידיים לסעודה ובציעת הפת

הלכה ו

בעוונותינו הרבים נתרבה המחלקת מאד בישראל שהוא מזיק ביותר מכל הקלקולים כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה. ועל - ידי זה נחרב הבית - המקדש ועל - ידי זה מתעכב בנינו, כי עקר העכוב הוא על - ידי שאין הקבוצ של ישראל בשלמות בתכלית השלום האמתי, כמוכּן כל זה והרבה חפצים בכבוד עצמן שמזה נמשך כל המחלקת שהוא בחינת מחלקת קרח הנ"ל. שמשם כל החרבנות ועכוב בנין בית - המקדש. (ועין לעיל באות סה סו וכו' בענין מחלקת קרח שעל - ידי שכל אחד חפץ בכבוד עצמו ואינו מבטל עצמו וכבודו כראוי על - ידי זה אי אפשר לגלות לו להאיר בו הדעת הנ"ל. כי מלא כל הארץ כבודו ועדין ה' אתו איה שהוא. ועל - ידי זה אינו מתחזק בעבודת ה' יתברך ותורתו באשר הוא שם. והרבה נעשים מתנגדים וחולקים גדולים על - ידי זה, עין שם. ועל - ידי זה עקר עכוב גאלי ישראל ובנין בית - המקדש וכו"ל). ועל זה צריכין לבכות ולהתאוּן מאד בין המצרים ובתשעה באב וכו' בכל לילה בחצות להתאבל על החרבן בית - המקדש ופזור ישראל. וזה בחינת שלש פעמים איכה שמתאבלין על הסתלקות והעלמת הצדיק שכלל השגתו בחינת מה כנ"ל שהוא יכול להאיר בכל הדרי מטה בחינת מלא כל הארץ כבודו ולהשיב כלם לה' יתברך והעקר על - ידי השלום שיתקבצו ויתאספו יחד ויתקשרו עם הצדיק האמת שזהו בחינת המשכן שהיה בימי משה ובית - המקדש שבנה דוד ושלמה, כי לשם מתקבצים כל ישראל יחד ומקבלים הארת הדעת

מִהָרֶב בְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁעַל - יְדֵי זֶה עָקַר כָּל־לִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת בְּחִינַת אִי"ה וּמִלֵּא יַחַד
 וְכוּ' וְכִנּוּ"ל וְעַל - כֵּן מְקוֹנְנִיו עַל זֶה שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים אִיכָה עַל הַסְתַּלְקוֹת הַצַּדִּיק וְעַל
 פְּזוּר יִשְׂרָאֵל וְעַל חֲרָבֹן בֵּית - הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשָּׁם נִתְּנָעְדוּ וְנִכְלְלוּ יַחַד כָּל יִשְׂרָאֵל עִם
 הַצַּדִּיק הָאֵמֶת בְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁשָּׁם עָקַר הַכָּל־לִיּוֹת וְכִנּוּ"ל וְזֶה בְּחִינַת אִיכָה יִשְׁבָּה
 בְּדָד הָעִיר רַבָּתִי עִם רַבָּתִי בַּגּוֹיִם וְכוּ' שֶׁמִּתְאַבְּלִין עַל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַיִם
 מִמָּקוֹם קְבוּצָם וְזֶהוּ גְלִתָּה יְהוּדָה מֵעֵנִי וְכוּ' שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הַבְּכִיָּה עַל פְּזוּר
 יִשְׂרָאֵל, שִׁיצָאוּ מִירוּשָׁלַיִם וּבֵית - הַמִּקְדָּשׁ וְאִיכָה שֶׁנִּיָּה שֶׁהוּא אִיכָה יַעֲיֵב מְרֻמָּז
 עַל חֲרָבֹן הָעִיר וּבֵית - הַמִּקְדָּשׁ בְּעֶצְמוֹ שֶׁמִּזֶּה מִתְחִיל אִיכָה שֶׁנִּיָּה שֶׁהוּא אִיכָה
 יַעֲיֵב ה' בְּאִפּוֹ אֶת חוֹמַת בֵּת צִיּוֹן וְכוּ'. וְלֹא זָכַר הָדָם רַגְלָיו וְכוּ'. שֶׁהוּא
 שֶׁמִּתְאַבְּלִין עַל חֲרָבֹן חוֹמַת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם וְחֲרָבֹן בֵּית - הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָא הָדָם
 רַגְלָיו וְכוּ' וְכִנּוּ"ל וְאִיכָה שְׁלִישִׁית שֶׁהוּא אִיכָה יוֹעֵם זָהָב, נֶאֱמַר עַל הַסְתַּלְקוֹת
 הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת יֵאֱשִׁיָּהוּ הַצַּדִּיק שֶׁעָלִיו אָמַר יְרֵמְיָהוּ כָּל הָאִיכָה יוֹעֵם, כְּמוֹ
 שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּה וְכוּ' הוּא בְּכָל דּוֹר שֶׁמִּתְאַוֵּנִים עַל הַסְתַּלְקוֹת
 וְהַעֲלַמַת הַצַּדִּיק וְכוּ' וְכִנּוּ"ל. וְיְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא אָמַר, אֲנִי הַגִּבֹּר. שֶׁשָּׁם כָּלּוּלִים כָּל
 הַשְּׁלֹשׁ אֲלֻפָּא בֵּיתוֹת, כָּל הַשְּׁלֹשׁ אִיכָה אָמַר כָּלָם עַל עֶצְמוֹ, כִּי תוֹלָה כָּל הַחֲסָרוֹן
 בּוֹ. וְעַל - כֵּן אָמַר, אֲנִי הַגִּבֹּר רָאָה עֵנִי, 'אֲנִי' דִּיקָא, אוֹתִי נֶהֱג וִילָף, 'אוֹתִי' דִּיקָא
 וְכוּ'. וְכוּ' אִי בִי יֵשֶׁב יִהְיֶה יְדוֹ כָּל הַיּוֹם וְכוּ'. עַד שֶׁאָמַר, וְאָמַר אֲבָד נִצְחִי וְכוּ'.
 אֲבָל מִחֲזֶק עֶצְמוֹ הִרְבֵּה וְאָמַר זֹאת אֲשִׁיב אֶל לְבִי עַל - כֵּן אוֹחִיל חֲסָדִי ה' כִּי
 לֹא תִמְנֶנִי וְכוּ'. וְכוּ', צָפוּ מֵיָם עַל רֹאשִׁי אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי קִרְאתִי שְׁמִי ה' מִבּוֹר
 תַּחֲתִיּוֹת וְכוּ'. וּמִזֶּה יָכוֹל כָּל אָדָם לִלְמַד אֲלֻפִּים וְרַבּוּת קַל וְחֹמֶר עַל עֶצְמוֹ אִיף
 הוּא צָרִיף לוֹמַר כָּל זֶה עַל עֶצְמוֹ עַל רַבּוּי עוֹנוֹתָיו וּמַחֲשָׁבוֹתָיו הַרְעִים הַשׁוֹטְפִים
 עָלָיו כָּל כֵּן אֲבָל חֲלִילָה חֲלִילָה שֶׁיִּפֹּל עַל - יְדֵי זֶה חֶסֶד וְשִׁלּוּם, רַק יִחֲזֶק עֶצְמוֹ
 בְּכַח הַצַּדִּיק הָאֵמֶת הָעֵנִי מְאֹד מְאֹד שֶׁהוּא נָקִי מִכָּל צַד שְׂגִיָּאָה וּמִכָּל שֶׁכֵּן מֵאִיזָה
 עוֹוֹן חֶסֶד וְשִׁלּוּם וְאִי - עַל - פִּי - כֵּן הוּא אוֹמֵר עַל עֶצְמוֹ קִינּוֹת כְּאֵלֶּה הִנּוּ"ל. וְכָל
 זֶה אוֹמֵר בְּשִׁבְלִי כָּל־יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁכָּל אֶחָד יוֹכֵל לַעֲוֹר עֶצְמוֹ וּלְחַזֵּק עֶצְמוֹ בְּכַחוֹ
 הַגָּדוֹל בְּכָל מָה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו שֶׁיֵּאמַר בְּכָל פַּעַם אִי - עַל - פִּי - כֵּן חֲסָדִי ה' כִּי לֹא
 תִמְנֶנִי כִּי לֹא כָּלוּ רַחֲמָיו כִּי חֲדָשִׁים לְבָקָרִים מִתְחַדָּשִׁים הַחֲסָדִים, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ רַש"י
 שָׁם וְכוּ'. וְזֶה שֶׁאֵיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ שֶׁעַל - יְדֵי בִי כִנִּישְׁתָּא חֲדָא וּמִתָּא חֲדָא יְבוֹא
 מִשִּׁיחַ כְּשִׁישׁוּבוֹ בְּאֵמֶת, הֵינּוּ כִנּוּ"ל. כִּי עַל - יְדֵי רַבּוּי הַמַּחֲלָקָת קִשָּׁה מְאֹד לְקַבֵּץ
 בִּי כִנִּישְׁתָּא חֲדָא וּמִתָּא חֲדָא שֶׁיִּשְׁוּבוּ בְּאֵמֶת. אֲבָל אִי - עַל - פִּי - כֵּן ה' יִתְבָּרַךְ
 יִגְמֹר אֶת שְׁלוֹ. כִּי הַצַּדִּיק הָאֵמֶת מְאִיר בְּכָל פַּעַם הַשְּׂגָת הַדַּעַת הִנּוּ"ל בְּדַרְכֵּים
 נִפְלְאִים מְאֹד מְאֹד עַד שֶׁסּוּף כָּל סוּף יַעֲוֹר וְיִקְרֵץ כָּל דָּרִי מִטָּה אֲפִלּוּ הַנְּמוּכִים

מאד יוֹדִיעַ לְכֻלָּם כִּי עָדִין ה' אִתָּם עַד שִׁישׁוּבוּ וַיִּתְקַבְּצוּ בִּי כְּנִישָׁתָא וּמִתָּא חֲדָא
 עַד שִׁיבֹוא הַגּוֹאֵל צִדְקָה, כִּי עַל - יְדֵי שִׁיתְקַבְּצוּ בִּי כְּנִישָׁתָא חֲדָא וְכוּ' וַיֹּאמְרוּ כָּל
 הַדְּבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה בְּכֹנֶנָה וּבַהֲתַקְשְׁרוֹת לְצַדִּיקִים אֲמַתִּיִּם, עַל - יְדֵי זֶה יִתְתַּקֵּן
 הַכֹּל וְכֵן"ל. וְאִזּוּ יִשׁוּבוּ כָּלָם לַה' יִתְבָּרַךְ עַל - יְדֵי הָאֶרֶץ הַדַּעַת הַנִּזְכָּר וְיִקְרָא, וְכֵן
 לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וּלְשָׁבִי פֹשֶׁעַ בִּיעָקֵב וְכוּ'. עַל - יְדֵי וְאִנִּי זֹאת בְּרִיתִי אִתָּם אָמַר ה'
 רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע
 זֶרַעךָ אָמַר ה' מִעֲתָה וְעַד עוֹלָם שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֶרֶץ הַדַּעַת הַנִּזְכָּר שֶׁמֵּאִיר הַצַּדִּיק
 בְּבָנִים וְתַלְמִידִים שֶׁנִּקְרָאִים גַּם - כֹּן בָּנִים שֶׁמֵּאִיר בָּהֶם דַּעַת אֲמַתִּי וְנִפְלֵא וְנוֹרָא
 כְּזֶה שִׁמְאִיר בָּהֶם מִדּוֹר לְדּוֹר לְעוֹלָם שְׁעַל - יְדֵי זֶה תִּבּוֹא הַגָּאֻלָּה שֶׁלֹּמָה בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. אָמֵן, כֹּן יִהְיֶה רָצוֹן אֲמֵן וְאָמֵן:

ספר ליקוטי הלכות או"ח - ברכות הראיה וברכות פרטיות הלכה ה
 ג) ועל - כֹּן צְרִיכִין לְבָכוֹת מֵאֵד בֵּין הַמִּצְוִיִּם וּבִפְרָט בְּתַשְׁעָה בָּאֵב עַל חֲרָבֹן בֵּית
 - הַמִּקְדָּשׁ, עֵינֵי עֵינֵי יִרְדָּה מֵיָם. כְּדֵי לְהַכְנִיעַ עַל - יְדֵי הַדַּמְעוֹת שֶׁל הָעֵינַיִם אֶת
 אֲרֵס הָרַע עֵין. וְכֵמוּ שֶׁכְּתוּב בְּדוֹד כְּשֶׁבֵּא עָלָיו הָרַע עֵין שֶׁל אֲבִשָׁלוּם שֶׁאָמַר אִז
 אוֹלֵי יִרְאָה ה' בְּעֵינַי. (כְּמוֹבָא זֶה הַפְּסוּק שֶׁם בְּהַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר עֵין שֶׁם). וּפְרָשׁ רַשִׁ"י
 דַּמְעַת עֵינֵי (שֶׁמוֹאֵל ב טז) וְכֹן כְּתִיב שֶׁם וְדוֹד וְכוּ' עָלָה וּבּוֹכָה וְכוּ' וְכָל הָעַם
 אֲשֶׁר אִתּוֹ וְכוּ' וְעָלוּ עָלָה וּבְכָה (שֶׁם טו). וְכָל זֶה כְּדֵי לְהַנְצִיל מִהָרַע עֵין עַל - יְדֵי
 הַבְּכִיָּה בְּעֵינַיִם כֵּן"ל. וְזֶה בְּחִינַת הִיתָה לִי דַמְעָתִי לְחֵם וְכוּ' אֵלֶּה אֲזַכָּרָה וְכוּ'.
 כִּי עַל - יְדֵי הַדַּמְעוֹת מְכַנִּיעֵין הָרַע עֵין שֶׁמִּמֶּנּוּ הַשְׂכָּחָה, וְאִזּוּ זֹכִינ׳ לְזַכָּרוֹן בְּחִינַת
 אֵלֶּה אֲזַכָּרָה וְכוּ'. וְכָל עֶקֶר הַקִּינּוֹת בְּתַשְׁעָה בָּאֵב וּבֵין הַמִּצְוִיִּם הֵם בְּשָׁבִיל
 תַּקּוּן כְּדֵי לְזַכּוֹת לְתַשׁוּבָה, כֵּמוּ שֶׁמִּסְיָמִין בְּסוֹף אֵיכוֹת שֶׁהוּא כָּלוּל מְכָל הַקִּינּוֹת
 שֶׁמִּסְיָמִין בְּסוֹף הַשִּׁיבֹנוּ ה' אֵלֶיךָ וְכוּ', כִּי עֶקֶר כְּוִנָּתָנוּ בְּבִכּוּתָנוּ בְּהַקִּינּוֹת כְּדֵי
 לְעוֹרֵר רַחֲמֵיו יִתְבָּרַךְ שִׁישִׁיבֵנוּ אֵלָיו בְּאַמֶּת דְּהֵינּוּ שְׁנוֹזָכָה עַל - יְדֵי הַדַּמְעוֹת
 לְהַכְנִיעַ הָרַע עֵין וּלְבַטֵּל הַשְׂכָּחָה עַד שְׁנוֹזָכָה לְזַכָּרוֹן הַנִּזְכָּר. דְּהֵינּוּ לְזַכֵּר הַיֵּטֵב
 בְּעִלְמָא דְּאִתִּי בְּכָל יוֹם בְּכָלִיּוֹת וּבִפְרָטִיּוֹת שְׁעַל - יְדֵי זֶה נִשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.
 וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁלֹשׁ פְּעָמִים אֵיכָה שְׁאוּמְרִים כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ בְּחִינּוֹת הַנִּזְכָּר, שֶׁהֵם אָדָם
 וּמָקוֹם וְזָמַן שֶׁהִיא בְּתַכְלִית הַשְׁלָמוֹת בְּבֵית - הַמִּקְדָּשׁ שְׁעַל - יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַזְכָּרוֹן
 לְכָל הָעוֹלָם כֵּן"ל, שֶׁנִּחְרָבוּ בְּעוֹנוֹתֵינוּ. וְכָלָם כָּלָל בְּפְסוּק אֶחָד, שֶׁהוּא וַיִּחַמֵּס
 כְּגֹן סָכוּ שְׁחַת מוֹעֵדוֹ שֶׁהוּא הַבֵּית - הַמִּקְדָּשׁ, הֵינּוּ בְּחִינַת קִדְּשַׁת הַמָּקוֹם. שֶׁכַּח ה'
 בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשַׁבָּת, הֵינּוּ קִדְּשַׁת הַזָּמַן. כִּי כָּל מָה שֶׁהַזָּמַן מְקַדֵּשׁ יוֹתֵר כֵּמוּ מוֹעֲדִים
 וְשַׁבָּתִּים, בָּהֶם מֵאִירִין הַרְמָזִים בְּיוֹתֵר עַד אֲשֶׁר בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אִזּוּ הוּא עֶקֶר

הזכרון בעולם הבא. כי יום כפור בחינת עולם הבא כידוע, כי אז יום המבחן מכל השנה שבו מאירין הרמזים בהתגלות גדול יותר ויותר. ואחר כך אמר וינאץ בזעם אפו מלך וכהו, זה בחינת קדשת האדם הינו קדשת הבהו הגדול שהוא בחינת קדשת הצדיקי אמת שנקראים מלכים שעקר המשכת הזכרון על ידם. וזה בחינת שלש פעמים איכה, כנגד שלש בחינות אלו. איכה ישבה בדד העיר וכו', זהו קינה על בחינת קדשת המקום. איכה יעיב וכו', הינו שנגחשף מאור היום על - ידי עבים ועננים, שעל - ידי זה אינם מבינים הרמזים כפי היום, זהו בחינת קינה על בחינת קדשת היום, וכמו שסיים ולא זכר הדם רגליו ביום אפו. הדם רגליו זה בחינת רגלי הקדשה שהם בחינת הרמזים הנזכרים לעיל כפי היום וכו' כנ"ל. וזהו ביום אפו, שעל - ידי תקף התרון - אף של אותו היום נחשף היום עד שנמשך שכחה שאין משימין לב להרמזים שה' יתברך מרמז בכל יום לשוב אליו שעל - ידי זה עקר התרבו כנ"ל:

ואיכה יועם נאמר על הסתלקות הצדיק. כי כל איכה יועם נאמר על הסתלקות הצדיק יאשיהו וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה. הינו בחינת קדשת האדם כנ"ל. כי גם אחר התרבו שנתרב הבית - המקדש ואין לנו כהו גדול ולא בית - המקדש שעל - ידי זה נחשף גם מאור היום. ועל - ידי זה נתעלם הזכרון שהוא כפי היום והאדם והמקום כנ"ל.

ספר ליקוטי הלכות או"ח - ברכות הראיה וברכות פרטיות הלכה ה
היום נחשף היום עד שנמשך שכחה שאין משימין לב להרמזים שה' יתברך מרמז בכל יום לשוב אליו שעל - ידי זה עקר התרבו כנ"ל:
ואיכה יועם נאמר על הסתלקות הצדיק. כי כל איכה יועם נאמר על הסתלקות הצדיק יאשיהו וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה. הינו בחינת קדשת האדם כנ"ל. כי גם אחר התרבו שנתרב הבית - המקדש ואין לנו כהו גדול ולא בית - המקדש שעל - ידי זה נחשף גם מאור היום. ועל - ידי זה נתעלם הזכרון שהוא כפי היום והאדם והמקום כנ"ל.

נ"ל בס"ד שהצדיק זה היסוד המאיר למלכות הנקראת זהב. וכשהצדיק אבד אינה מאירה ולכן נקט "יועם זהב". עוד, היסוד משפיע למלכות דרך ספירות נצח הוד יסוד ידיה והם נקראים מעיים ולכן נקט יועם אותיות "מעוי" דהיינו שאין שפע וההארה ממעוי דיסוד לג"ר דנוק.

אין לָהּ מְנוּחָה מִכָּל אֲהָבֶיהָ כָּל רַעִיָּה בָּגְדוּ בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאִיִּבִים: (ג)
 גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֵנִי וּמִרֹב עֲבָדָה הִיא יֹשֶׁבֶת בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחָה כָּל
 רֹדְפֶיהָ הַשִּׁנְיָה בֵּין הַמִּצָּרִים: (ד) דֶּרֶכִי צִיּוֹן²³ אֲבִלּוֹת מִבְּלִי בְּאִי מוֹעֵד
 כָּל שְׁעָרֶיהָ שׁוּמְמִין כִּהְיָה נֶאֱנוּזִים בְּתוֹלְעֶיהָ נוֹגֹת וְהִיא מֵרָ לָהּ: (ה)
 הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אִמָּתָהּ שָׁלוּ כִּי יְהוָה הוֹגָה עַל רֹב פְּשָׁעֶיהָ עוֹלָלֶיהָ
 הִלְכּוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר: (ו) וַיֵּצֵא מִן בֵּת מִבֵּת צִיּוֹן כָּל הַדָּרָה הָיוּ שָׁרֶיהָ
 כְּאִילִים לֹא מִצָּאוּ מִרְעָה וַיִּלְכּוּ כֹלָא כֹּזֶן לִפְנֵי רוּדָף: (ז) וְכָרָה יְרוּשָׁלַם
 יְמֵי עֲנִיָּה וּמִרוּדֶיהָ כָּל מוֹזַמְרֶיהָ אֲשֶׁר הָיוּ מִיָּמֵי קֶדֶם בְּנֶפֶל עָמָה בְּיַד

23 ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן לא

[ד] וְדַע שֶׁהַיִּסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בְּדַרְכָּיִם, הִיא בְּסִבַּת גִּלְגָּלִי הָרָקִיעַ. כִּי אִין לָךְ
 דְּבַר מִלְמָטָה, שְׁאִין לוֹ כּוֹכָב מִלְמַעְלָה. יֵשׁ כּוֹכָבִים שֶׁהֵם מְגִדְלִים מִיָּנִי עֲשָׂבִים
 בְּאִיזָהוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחִיבִים שֶׁיְהִי דָרָךְ בְּנִי אָדָם בְּמְקוֹמוֹת
 שֶׁהֵם מְאִירִים וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחִיבִים שֶׁיְהִי מִדְּבַר, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחִיבִים שֶׁיְהִי יָשׁוּב
 בְּמְקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים. וּלְפִי הַהֲתַנּוּצָצוֹת הַכּוֹכָבִים עַל הַמְּקוֹם, כֵּן הַמְּקוֹם
 מִתְּנַהֵג: וְזֶהוּ בְּחִינּוֹת (אִיכָּה א'): "דֶּרֶכִי צִיּוֹן אֲבִלּוֹת מִבְּלִי בְּאִי מוֹעֵד", "מוֹעֵד",
 זֶה בְּחִינּוֹת גִּלְגָּלִי הָרָקִיעַ שֶׁעַל יָדָם נִחָשֵׁב הַזָּמָן: וְזֶהוּ (מִשְׁלֵי ד'): "דָּרָךְ רֶשָׁעִים
 כְּאֶפְלָה", שְׁאִין כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת מְאִירִין לָהֶם, וְעַל - יָדֵי - זֶה נִכְשָׁלִים. וְהַכֹּל
 תְּלוּי בְּבְרִית, בְּבְחִינּוֹת: "אִם לֹא בְרִיתִי" וְכו': וְזֶהוּ 'כָּל הַדַּרְכִּים בְּחִינַת סִכְנָה'
 (יְרוּשָׁלַם בְּרִכּוֹת פ"ד, מְדַרְשׁ רַבָּה קֹהֲלֶת), בְּחִינּוֹת (בְּמִדְבָּר כ"ב): "הַהֲסָכָן
 הַסִּכְנָתִי" (ג). הֵינּוּ שֶׁהַדָּרָךְ תְּלוּי בְּשִׁמְרַת הַבְּרִית. וּבְשִׁבִּיל זֶה חֵיב אָדָם לִפְקֹד
 אֶת אֲשֶׁתוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְדָרָךְ (יְבָמוֹת ט"ב:), כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבְחִינּוֹת (בְּרִאשִׁית
 ו'): "כִּי הַשְּׁחִית כָּל בֶּשֶׁר אֶת דָּרְכּוֹ", הֵינּוּ שֶׁעַל - יָדֵי שִׁמְרַת הַבְּרִית לֹא יִהְיֶה לוֹ
 צָעַר בְּדָרָךְ:

נ"ל בס"ד: צִיּוֹן הֵינּוּ יִסּוּד דְּמַלְכוּת בֵּית הָרַחֵם. צִיּוֹן גִּימ' יוֹסֵף. דֶּרֶךְ הֵינּוּ
 מַלְכוּת וּדְרָכֵי צִיּוֹן הֵינּוּ דֶּרֶךְ גִּבּוֹר בַּעֲלָמָה דֵּהֵינּוּ שִׁפְעַת הַיִּסּוּד לְמַלְכוּת. הַנְּבִיא
 נִקְטַ דְּרָכֵי לְרִמּוֹז עַל אֹר יִשְׂרָאֵל הַנִּמְשָׁךְ לְמַלְכוּת וְאֹר חוֹזֵר הָעוֹלָה מִהַמְּלָכוֹת
 לְמַעְלָה. וְכַתֵּב הַבֵּא"ח בְּשִׁפְתֵי חֲכָמִים שֶׁלֹּכֵן הַיִּסּוּד נִקְרָא חֵי כִּי יֵשׁ בּוֹ ט' אֹוֹרוֹת
 דֹּאֹר יִשְׂרָאֵל וְט' אֹוֹרוֹת דֹּאֹר חוֹזֵר. עוֹד, דֶּרֶךְ גִּימ' ב"פ אֵהִיָּה הוֹיָה וְאֵדְנוֹת
 הָרִמּוּזִים עַל הַיִּיחּוּד הַמוֹשָׁלֵם וְכַעַת נִפְסָק הַיִּיחּוּד.

צָר וְאֵין עֹזֵר לָהּ רְאוּתָהּ צָרִים שְׁזָקוּ עַל מִשְׁבֹּתֶיהָ: (זז) זֹטָא זֹטָא זֹטָא
 יְרוּשָׁלַם עַל כֵּן לְנִידָה הִתְתָּה כָּל מִכְבָּדֶיהָ הַיְלֹוּתָהּ כִּי רָאוּ עֲרוּתָהּ גַּם
 הִיא נֶאֱנָזָה וְתֵשֶׁב אֲזוּזֹר: (ט) טַמְאָתָה בְּשׁוּלֶיהָ לֹא זָכְרָה אֲזוּרִיתָהּ
 וְתִרְדַּר פְּלָאִים אֵין מִנְזוּם לָהּ רְאָה יְהוָה אֶת עֲנִי כִי הִגְדִּיל אוֹיֵב: (י) יָדוּ
 פָּרַשׁ צָר עַל כָּל מִנְזוּמֶיהָ כִּי רְאֵתָה גּוֹיִם בָּאוּ מִקִּדְשָׁהּ אֲשֶׁר צוּיְתָהּ
 לֹא יָבֹאוּ בִקְהֵל לָהּ: (יא) כָּל עַמָּה נֶאֱנָזוּיִם מִבִּקְשִׁים לָזֶם נִתְּנוּ
 מִנְזוּמֵיהֶם מִנְזוּמֵיהֶם בְּאֹכֶל לְהֵשִׁיב נֶפֶשׁ רְאָה יְהוָה וְהַבִּיטָהּ כִּי
 הִיטִי זוּלָּתָהּ: (יב) לֹא אֲלִיכֶם כָּל עַבְרֵי דֶרֶךְ הַבֵּיטוּ וְרָאוּ אִם יֵשׁ
 מִכְאוֹב כַּמְכַאֲבֵי אֲשֶׁר עוֹלָל לִי אֲשֶׁר הוֹנָה יְהוָה בְּיוֹם זָרוֹן אֲפֹ: (יג)
 מִמָּרוֹם שְׁלֹז אֵשׁ²⁴ בַּעֲצַמֹתַי וִירְדָּהּ פָּרַשׁ רֶשֶׁת לְרַגְלֵי הַשִּׁיבֵנִי אֲזוּזֹר
 נִתְּנִי שִׁמְמָה כָּל הַיּוֹם דָּוָה: (יד) נִשְׁקַד עַל פְּשָׁעֵי בִידוֹ וְשִׁתְּרָנוּ עָלוּ
 עַל צוּאֲרֵי הַכָּשִׁיל כֹּזֵי נִתְּנִי אֲדָנִי בִידֵי לֹא אוֹכֵל קוֹם: (טו) סָלָה כָּל
 אֲבִירֵי אֲדָנִי בִקְרָבִי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁכֵר בְּזוּזֵרִי גַּת דֶּרֶךְ אֲדָנִי
 לְבַתוֹלֶת בֵּת יְהוּדָה: (טז) עַל אֶלֶה אֲנִי בּוֹכִיהָ עֵינֵי עֵינֵי יִרְדָּה מַיִם כִּי
 רִזּוֹק מִמֶּנִּי מִנְזוּם מִשִּׁיב נֶפֶשִׁי הָיוּ בָּנִי שׁוֹמְמִים כִּי גָבַר אוֹיֵב: (יז)
 פָּרַשְׁתָּ צִיּוֹן בִּידֶיהָ אֵין מִנְזוּם לָהּ צוּתָהּ יְהוָה לִיעֶקֶב סִבִּיבֵי צָרֵי הִתְתָּה
 יְרוּשָׁלַם לְגִדָּה בֵּיעִיָּהֶם: (יז) צָדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִיהוּ מְרִיתִי שָׁמְעוּ נָא
 כָּל עַמִּים הָעַמִּים וְרָאוּ מִכְאוֹבֵי בַתוֹלֶתִי וּבְזוּזֵרִי הִלְכוּ בְּשִׁבִּי: (יט)
 קָרָאתִי לְמַאֲהָבֵי הַבַּיִת רַמּוֹנֵי כֹהֲנֵי וּזְקֵנֵי בָּעִיר גָּעוּ כִּי בִקְשׁוּ אֹכֶל לָמוֹ
 וַיִּשְׁיבּוּ אֶת נֶפֶשָׁם: (כ) רְאָה יְהוָה כִּי צָר לִי מַעֵי זִמְרָמוֹר זֶהְכָּה לִבִּי
 בִקְרָבִי כִי מָרוּ מְרִיתִי מִזִּזְזִין שְׁכָלָה זָרָב בַּבַּיִת כַּמּוֹת: (כא) שָׁמְעוּ כִּי
 נֶאֱנָזָה אֲנִי אֵין מִנְזוּם לִי כָּל אִיבֵי שָׁמְעוּ רָעִתִי שָׁעוּ כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתָ
 הַבֵּאתָ יוֹם קָרָאתָ וַיְהִי כַּמּוֹנִי: (כב) תָּבֵא כָּל רָעָתָם לְפָנַיָּךְ וְעוֹלָל לָמוֹ
 כַּאֲשֶׁר עוֹלָלָתָ לִי עַל כָּל פְּשָׁעֵי כִי רַבּוֹת אֲנִי וְלִבִּי דָוָי:

²⁴ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן סז

וְנִסְתַּלְקִין מֵאוּרֵי אוֹר, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, אֲזִי מִתְגַּבְּרִין 'מֵאוּרֵי אֵשׁ'. וְזֶה בְּחִינַת חֲרָבָה
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינַת (אֵיכָה א): "מִמָּרוֹם שְׁלַח אֵשׁ בַּעֲצַמֹתַי", כִּי נִתְגַּבְּרוּ מֵאוּרֵי
 אֵשׁ עַל - יְדֵי שְׁנִסְתַּלְקוּ מֵאוּרֵי אוֹר, בְּבִחִינַת: "דָּחַל מִבֶּכָה עַל בְּנֵיהָ", כִּי הִבְכִּיהָ
 הוּא בְּחִינַת הַסְתַּלְקוֹת מֵאוּרֵי אוֹר כַּנ"ל, וְאֲזִי מִתְגַּבְּרִין, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, מֵאוּרֵי אֵשׁ,
 בְּחִינַת: "מִמָּרוֹם שְׁלַח אֵשׁ" וְכו' כַּנ"ל.

פרק ב

(א) אִיכָה יַעֲיֵב בְּאֶפֶס אֶדְנִי אֶת צִיּוֹן הַשְּׁלִיף מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא זָכַר הָדָם רַגְלָיו בַּיּוֹם אֶפֶס: (ב) בָּלַע אֶדְנִי וְלֹא זָמַל אֶת כָּל זֵאוֹת יַעֲקֹב הָרַס בְּעֶבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בֵּת יְהוּדָה הִגִּיעַ לְאֶרֶץ זֹלָל מִמְּלָכָה וְשָׁרִיָּה: (ג) גָּדַע בְּזוּרֵי אֶפֶס כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הִשִּׁיב אֶזְזוֹר יְמִינוֹ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעַר בַּיַּעֲקֹב כָּאֵשׁ לְהַבִּיה אֲכָלָה סְבִיב: (ד) דָּרַךְ קִשְׁתוֹ כְּאוֹיֵב נָצַב יְמִינוֹ כְּצֹר וַיִּהְרַג כָּל מִזְמֹמְרֵי עֵין בְּאֵהֶל בֵּת צִיּוֹן שָׁפַךְ כָּאֵשׁ זֹמָתוֹ: (ה) הָיָה אֶדְנִי כְּאוֹיֵב בָּלַע יִשְׂרָאֵל בָּלַע כָּל אַרְבָּעוֹתֶיהָ שְׁזוֹת מִבְּצָרָיו וַיִּרַב בְּבֵת יְהוּדָה תִּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה: (ו) וַיִּזְמַס כֶּן שִׁכּוּ שְׁזוֹת מוֹעֲדוֹ שִׁכּוּ זֵהוּה בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשִׁבְתָּ וַיִּנָּאץ בְּזַעַם אֶפֶס מֶלֶךְ וְכָהֵן: (ז) וַנּוֹז אֶדְנִי מִזְבִּחוֹ נָאֵר מִקִּדְשׁוֹ הִסְגִּיר בְּיַד אוֹיֵב זֹמָת אַרְבָּעוֹתֶיהָ קוֹל²⁵ נָתַנּוּ בְּבֵית יְהוּה בַּיּוֹם מוֹעֵד: (ח) וְזָשַׁב יְהוּה לְהַשְׁוִיֵּת זֹמָת בֵּת צִיּוֹן נָטָה קוֹ לֹא הִשִּׁיב יָדוֹ מִבָּלַע וַיֹּאכַל זֹל וְזֹמָה יִזְדּוּ אֲמֹלָלוֹ: (ט) טָבְעוּ בְּאֶרֶץ שְׁעָרֶיהָ²⁶ אֲבָד וְשִׁבַּר בְּרִיזוּיָהּ מִלְכָּה וְשָׁרִיָּה בַּגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם

²⁵ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן ר

הטעם שֶׁהַצְדִּיקִים שֶׁבְּזָמַן הַזֶּה הֵם עֲשִׂירִים, וּבְזָמַנִּים הַקּוֹדְמִים הָיוּ רַבִּים עֲנִיִּים וְאֲבִיוֹנִים, זֶה מְרָמֵז בְּמִשְׁנָה (אָבוֹת פָּרָק ד'): 'כָּל הַמְּקִיִּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעֵנִי סוּפוּ לְקִיָּמָה מֵעֶשֶׂר', וְהַצְדִּיקִים שֶׁבְּזָמַן הַזֶּה הֵם הֵם הַצְדִּיקִים שֶׁהָיוּ בְּזָמַנִּים הַקּוֹדְמִים בְּסוּד הַגְּלָגוּל, וְכָבֵד קִיָּמוֹ הַתּוֹרָה מֵעֵנִי, עַל כֵּן זֹכִיר עֲתָה לְקִיָּמָה מֵעֶשֶׂר. [וְזֶה] מְרָמֵז בְּתַרְגּוּם (אִיכָה ב): שֶׁבְּפֶסֶח צוּעֲקִין בְּהַתְּפִלָּה כְּמוֹבָא עַל פֶּסוּק: "קוֹל נָתַנוּ בְּבֵית ה' כַּיּוֹם מוֹעֵד", 'כֶּקֶל עֲמָא דְמַצְלִין בְּחֻגָא דְפֶסְחָא', עֵין שֵׁם בְּתַרְגּוּם: (מִשְׁלִי י):

²⁶ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן רפו

יֵשׁ גֵּן - עֵדֶן, וְהֵם שְׁנֵי בְּחִינּוֹת: גֵּן וְעֵדֶן, וְהֵם בְּחִינַת חֲכָמָה עֲלֵאָה וְחֲכָמָה תַּתְּאָה, [פִּירוּשׁ: גֵּן זֶה הַמַּלְכוּת בְּסוּד הַפֶּסוּק וְנָהָר (בִּינָה) יוֹצֵא מֵעֵדֶן (חֲכָמָה) לַהֲשֻׁקוֹת אֶת הַגֵּן (מַלְכוּת) וְעֵדֶן כְּאִמּוֹר זֶה סְפִירַת הַחֲכָמָה הַנִּקְרָאת כֹּאן חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה] כִּי עֶקֶר תַּעֲנוּג גֵּן - עֵדֶן הוּא הַשְׁגַּת חֲכָמַת אֱלֻקוֹת, הֵינּוּ חֲכָמָה עֲלֵאָה וְחֲכָמָה תַּתְּאָה,

שְׁהֵם בְּחִינַת גֹּן - עֵדֶן כַּנ"ל. אֲף לְזִכּוֹת לָזֶה אֵי אֶפְשָׁר כִּי - אִם עַל - יְדֵי הַשְּׁעָרִים, כִּי יֵשׁ שְׁעָרִים, הֵינּוּ בְּחִינַת שְׁעָרֵי גֹן - עֵדֶן, שְׁעַל - יְדֵי - זֶה זֹכִינ׳ לְכָנֶס לְגֹן - עֵדֶן, [שְׁעַר הֵינּוּ מַלְכוּת הַיָּא הַנִּקְרָא שְׁעַר וְנִקְרָא פֶתַח. שֵׁם אֲדֻנּוֹת הַמִּקְנָן בַּמַּלְכוּת כֹּזֶה: אֵלֶף דַּלֶּת נוֹן יוֹד גִּימ' תִּרְעָא הֵינּוּ שְׁעַר] דְּהֵינּוּ לְהַשְׁגֵּת חֻכְמָה עֲלֵאָה וְחֻכְמָה תַּתָּא, אֲף אֵלֹו הַשְּׁעָרִים גְּנוּזִים וְטְמוּנִים בְּאַרְץ, בְּחִינַת (אֵיכָה ב): "טָבְעוּ בְּאַרְץ שְׁעָרֶיהָ"; [הַשְּׁעַר כְּאִמּוֹר זֶה הַמַּלְכוּת. כְּאִשֶּׁר מִידַת הַדִּין הַנִּקְרָא אֱלֹקִים חוֹפֶפֶת עַל הַמַּלְכוּת לֹא נִיתַן לְקַבֵּל שְׁפֵעָה וּלְהַתְחַבֵּר אֵלֶיהָ. אֱלֹקִים בַּמִּלּוּי הֵהִינּוּ גִימ' כֹּזֶה: אֵלֶף לַמֶּד הֵה יוֹד מִם גִּימ' אֶרֶץ.] וְצָרִיכִים לָזֶה בְּעַל הַבֵּית [סְפִירַת הַתַּפְאֶרֶת. כִּךְ מִצְאֵנוּ בַּזוּהַר סוּף פֶּרֶשֶׁת בֹּא שְׁמֵרע"ה נִקְרָא בַּעֲלָה דְּמִטְרוֹנִיתָא וְהוּא בַּעַל הַבֵּית] עַל הָאֶרֶץ, שְׁיִהְיֶה מוֹשֵׁל [מוֹשֵׁל הֵינּוּ מִשְׁפִּיעַ וּמִתְחַבֵּר לַמַּלְכוּת. יָדוּעַ שְׁבַת־תַּפְאֶרֶת יֵשׁ שֵׁם הוֹיָה ב"ה וּבַמַּלְכוּת יֵשׁ שֵׁם אֲדֻנּוֹת. כְּשֶׁנִּכְפִּיל אוֹתָם בַּהֲתַאמָּה הֵינּוּ א' כַּפּוֹל י' וּד' כַּפּוֹל ה' נִקְבַּל אוֹת ל' שֶׁל שְׁלוֹם. נ' כַּפּוֹל ו' שְׁוֹוֶה ש' שֶׁל שְׁלוֹם. ה' כַּפּוֹל י' נִקְבַּל נ' שְׁאֵלֹו אוֹתִיּוֹת "מו" שֶׁל שְׁלוֹם עִם ד' אוֹתִיּוֹת אוֹתִיּוֹת שְׁלוֹם] בְּאַרְץ, שְׁיִוְכַל לְהוֹצִיא וּלְהַקִּים וּלְהַעֲמִיד הַשְּׁעָרִים שְׁנִטְבְּעוּ בְּאַרְץ. וְדַע, שְׁעַל - יְדֵי לַמּוֹד פּוֹסְקִים זֹכִינ׳ לְהִיּוֹת מְלָךְ וּמוֹשֵׁל בְּאַרְץ, וְאִזׁ יְכוּלִין לְהַעֲמִיד וּלְהַקִּים הַשְּׁעָרִים שְׁנִטְבְּעוּ בְּאַרְץ. וְזֶה בְּחִינַת (מְשָׁלִי כ"ט): "מְלָךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרֶץ". 'בְּמִשְׁפַּט' דִּיקָא, [הֵינּוּ סְפִירַת הַתַּפְאֶרֶת כְּכַתּוּב בַּהֲקֻדְמָה שְׁנִיָּה שֶׁל תִּיקו"ז הַיָּדוּעָה יוֹתֵר בְּשֵׁם מֵאִמֵּר פֶּתַח אֵלֶיהוּ וְשֵׁם אִמֵּר אֵלֶיהוּ הַנְּבִיא "מִשְׁפַּט עֲמוּדָא דְּאַמְצִיעִיתָא" הֵינּוּ סְפִירַת הַתַּפְאֶרֶת וְהוּא מַעֲמִיד אֶת הַמַּלְכוּת הַנִּקְרָא אֶרֶץ] הֵינּוּ עַל - יְדֵי מִשְׁפַּט, שְׁהוּא מִשְׁפָּטִי וְדִינִי הַתּוֹרָה, [כִּי תוֹרָה שְׁבַכְתָּב זֶה הַתַּפְאֶרֶת וְתוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה זֶה הַמַּלְכוּת] דְּהֵינּוּ לַמּוֹד פּוֹסְקִים, שְׁמִבְרָרִים מִשְׁפָּטִי וְדִינִי הַתּוֹרָה, עַל - יְדֵי - זֶה נַעֲשֶׂה מְלָךְ וּמוֹשֵׁל, וְעַל - יְדֵי - זֶה יוּכַל לְהַעֲמִיד אֶרֶץ, וְאִזׁ מַעֲמִיד וּמִקִּים וּמַגְלָה הַשְּׁעָרִים שְׁנִטְבְּעוּ בְּאַרְץ, שְׁעַל - יְדֵי - זֶה זֹכִינ׳ לְגֹן - עֵדֶן כַּנ"ל. וְזֶה: "שְׁפָטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ וְכו' לְשִׁבְטֶיךָ" (דְּבָרִים ט"ז). "שִׁבְט" רָאשֵׁי - תִּבּוֹת טָבְעוּ בְּאַרְץ שְׁעָרֶיהָ (הֵינּוּ הַשְּׁעָרִים שְׁנִטְבְּעוּ בְּאַרְץ), וְזֶה: שְׁפָטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ וְכו'; כִּי הַשּׁוֹפְטִים וְשֹׁטְרִים, שְׁהֵם בְּחִינַת הַמְּנַהֲיָגִים וְהַמּוֹשְׁלִים בְּאַרְץ. וְזֶהוּ שׁוֹפְטִים דִּיקָא, כִּי הַעֲקָר עַל - יְדֵי מִשְׁפָּטִי הַתּוֹרָה, בְּחִינַת פּוֹסְקִים, בְּחִינַת: "מְלָךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרֶץ", עַל - יְדֵי - זֶה נִתְּגַלִּין הַשְּׁעָרִים שְׁנִטְבְּעוּ בְּאַרְץ. וְזֶהוּ: תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ לְשִׁבְטֶיךָ, כִּי הַשּׁוֹפְטִים וְשֹׁטְרִים מְקִימִין הַשְּׁעָרִים שְׁנִטְבְּעוּ בְּאַרְץ. וְזֶהוּ "בְּכָל שְׁעָרֶיךָ לְשִׁבְטֶיךָ", כִּי הֵם מְקִימִין וּמַגְלִין הַשְּׁעָרִים שְׁנִטְבְּעוּ בְּאַרְץ.

נְבִיאִיהָ לֹא מָצְאוּ זִוּזִין מִיְהוָה: (י) יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדֻמוּ וְקִנֵּי בֵּת צִיּוֹן הָעָלוּ
 עֹפֶר עַל רֹאשָׁם וְזָגְרוּ שָׂקִים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשֶׁן בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם: (יא)
 כָּלוּ בְדַמְעוֹת עֵינֵי זֹמְרָמוּ מַעֵי נִשְׁפָּף לָאָרֶץ כְּבָדִי עַל שֶׁכָּר בֵּת עַמִּי
 בַּעֲטָף עוֹלָל וְיוֹנֵק בְּרוֹזָבוֹת קָרִיָה: (יב) לֹא מָתָם יֹאמְרוּ אִיָּה דִּגֶּן וְיִין
 בְּהִתְעַטְפָם כְּזוֹלָל בְּרוֹזָבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּפֵּף נַפְשָׁם אֶל זִזִּיק אֲמָתָם: (יג)
 מָה אֶעֱיֹד מָה אֶדְמָה לָךְ הַבֵּת יְרוּשָׁלַם מָה אֶשְׁוֶה לָךְ וְאֶנְזַמֵּךְ בְּתוֹלַת
 בֵּת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל כָּיִם שִׁבְרָךְ מִי יִרְפָּא לָךְ: (יד) נְבִיאִיהָ זִוּזִין לָךְ שִׁוָּא
 וְתַפֵּל וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנָךְ לְהַשִּׁיב שְׁבִיתָךְ שְׁבוּתָךְ וְיִזְוּוּ לָךְ מִשְׁאוֹת שִׁוָּא
 וּמִדִּוּזִיִּם: (טו) סָפְקוּ עֲלֶיךָ כַּפִּים כָּל עַבְרֵי דֶרֶךְ שָׂרְקוּ וַיִּנְעוּ רֹאשָׁם עַל
 בֵּת יְרוּשָׁלַם הִואַת הָעִיר שִׁיאֲמָרוּ כְּלִילַת יָפִי מְשׁוּשׁ לְכָל הָאָרֶץ: (טז)
 פָּצוּ עֲלֶיךָ פִּיהֶם כָּל אוֹיְבֶיךָ שָׂרְקוּ וַיִּזְרְקוּ שֵׁן אָמְרוּ בִלְעֵנוּ אַךְ זֶה הַיּוֹם
 שֶׁקִּוִּינָהּ מָצְאָנוּ רָאִינוּ: (יז) עָשִׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם בַּעַע אֲמָרְתוֹ²⁷ אֲשֶׁר

שְׁעָרֶיהָ; הֵם מְקִימִין אוֹתָם עַל - יְדֵי הַמַּשְׁפָּט שְׁלָהֶם, דְּהִינּוּ לַמּוֹד פּוֹסְקִים, בְּחִינַת:
 "מֶלֶךְ בְּמַשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ", כִּנ"ל.

²⁷ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן ריט

בַּעַע אֲמָרְתוֹ (אֵיכָה ב), 'בַּעַע פּוֹרְפִּירָא דִּילָה', (מְדַרְשׁ שָׁם). כִּי בּוֹדָאֵי אֵין הַבֵּית -
 הַמְקֻדָּשׁ יְכוֹל לְסַבֵּל כְּבוֹדוֹ וְגִאֲוָתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מְלָכִים - א ח): "הִנֵּה
 הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִ הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְכְלוּךָ אֶף כִּי הַבֵּית הַזֶּה" וְכו'. וְקִמְחָת אֶהְבֵּת
 יִשְׂרָאֵל צִמְצָם וְהִלְבִּישׁ אֶת גִּאֲוָתוֹ כְּדִי לְהַשְׁרֹת שְׁכִינָתוֹ בְּבֵית - הַמְקֻדָּשׁ כְּדִי
 לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ, וְזֶה בְּחִינַת (תְּהִלִּים צ"ג): "ה' מֶלֶךְ גִּאֲוֹת לְבָשׁ", שֶׁכְּבִיכּוֹל
 בְּשִׁבִּיל לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ, הִלְבִּישׁ וְצִמְצָם אֶת גִּאֲוֹת שְׁלוֹ, כְּדִי שֶׁנוֹכַח לְסַבֵּל קִבְּלַת
 עַל מַלְכוּתוֹ עֲלֵינוּ, אֲבָל כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל חֲטָאוּ לִפְנֵי אֲדֹנָי כְּבִיכּוֹל הִרְאָה וְגִלָּה הַשָּׁם
 יִתְבָּרַךְ אֶת גִּאֲוָתוֹ וְגִאֲוָנוֹ וְלֹא רָצָה לְהִלְבִּישׁוֹ וְלִצְמָצְמוֹ עוֹד, וּמִמִּילָא נִחְרַב הַבֵּית
 - הַמְקֻדָּשׁ, כִּי לֹא הָיָה יְכוֹל לְסַבֵּלוֹ כִּנ"ל, וְזֶה "בַּעַע אֲמָרְתוֹ" 'בַּעַע פּוֹרְפִּירָא
 דִּילָה', שֶׁקָּרַע אֶת הַלְבוּשׁ שְׁלוֹ, הִינּוּ שֶׁקָּרַע אֶת הַלְבוּשׁ וְהַצְמָצוֹם הִנ"ל בְּחִינַת
 "גִּאֲוֹת לְבָשׁ" הִנ"ל, וּמִמִּילָא נִחְרַב הַבֵּית - הַמְקֻדָּשׁ, כִּי מֵאַחַר שֶׁקָּרַע וּבִטֵּל אֶת
 הַצְמָצוֹם וְהַלְבוּשׁ, שׁוּב אֵין הַבֵּית - הַמְקֻדָּשׁ יְכוֹל לְסַבֵּל גִּאֲוָתוֹ וְגִאֲוָנוֹ, כִּי "הוּ
 הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִ הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְכְלוּךָ" כִּנ"ל.

עוֹד שֶׁמִּעֲתִי בִּשְׁמוֹ לְעֵנֶן הִנ"ל, שֶׁהִלְבִּישׁ וְצִמְצָם אֶת גִּאֲוָתוֹ כְּדִי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ,
 שֶׁהִזְכִּיר אִז מֵה שֶׁאָמַר בַּיּוֹם שֶׁלִּפְנֵינוּ, וְהֵעֵנִינוּ, שֶׁיִּרְאָה בְּחִינַת מַלְכוּת הוּא בְּחִינַת

צוה מימי קדם ולא זמל וישמוז עליה אויב הרים קרן צריף: (יז)
 צעק לבם אל אדני²⁸ זומת בת ציון הורדי כנזול דמעה יומם ולילה

הכנעה, וזה שכתוב (דברים י'): "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", שהשם יתברך מקטין את עצמו כביכול ושואל מהם יראה, כי שואל מעמך, הוא בחינת הכנעה ושבדות, כמו השואל ומבקש מחברו. כי יראה הוא בחינת מלכות כמו שכתוב (אבות פרק ג'): "אלמלא מוראה של מלכות" (כמוכא כבר כמה פעמים): ומלכות הוא בחינת עני והכנעה, כי 'אין מלך בלא עם', שזהו בחינת 'עניות דלית לה מגרמה כלום' (כמוכא במקום אחר): הינו שמדת המלכות אין לה מצד עצמה כלום, כי אם על - ידי העולם נתגלה מדת המלכות, כי 'אין מלך בלא עם', נמצא שמדת המלכות שהיא בחינת יראה, היא בחינת עני והכנעה. ועל - כן בשעת מתן תורה שרצה השם יתברך לגלות מלכותו ויראתו, הכניע את עצמו השם יתברך לישראל כביכול, ובקש מהם שיקבלו מלכותו והבטיח להם כמה הבטחות, כמו שכתוב (שמות יט): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" וכו', שכל אלו ההבטחות הם בחינת הכנעה, וכל זה היה בשביל לגלות מלכותו ויראתו כמו שכתוב (שם כ): "ובעבור תהיה יראתו על פניכם" וכו', כי כל זה היה בשביל היראה שהיא בחינת מלכות כנ"ל, כי השם יתברך מקטין את עצמו בשביל לגלות מלכותו כנ"ל, וזהו: "ה' מלך גאות לבש", 'ה' מלך'. הינו כשרצה השם יתברך לגלות מלכותו. אזי "גאות לבש", שהלביש וצמצם את גאותו והקטין את עצמו כביכול כנ"ל:

גם שמעתי, שאמר אז דברי צחות לדרשן אחד שישב על שלחנו אז, "בצע אמתו". שאומר תורה בשביל בצע וממון.

נ"ל בס"ד אמרה היינו המלכות והיא נקראת פורפירא וזה בית המקדש הוא המלבוש של ד' בעולם הזה. המלכות נקראת יראת שמים היינו יש בה יראה מן התפארת הנקרא שמים.

²⁸ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן ה

[ב] והתקון לזה הוא שצריכין לחתור ולמצא המים, שמשם גדלה האמונה. ואלו המים הם בחינת עצות שמשם גדלה האמונה, בבחינת (ישעיה כ"ה): "אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחק אמונה אמון"; שעל ידי העצות גדלה האמונה.

אל תתני פונת לך אל תדם בת עינה: (יט) קומי רני בליך בליכה²⁹

ועצות הם בחינת עמק הלב, הינו כשננתקלקל ונופל האמונה, עד שאין מועיל אפילו קול צעקה, שהוא קול בלא דבור כנ"ל, אזי צריכין לצעק מן הלב לבד, בבחינת (איכה ב). "צעק לבם אל ה'", שהוא צעקת הלב לבד, בלי קול, בבחינת (תהלים ק"ל): "מעמקים קראתי ה'" מעמקא דלבא. ועמק הלב זה בחינת עצות, בבחינת (משלי כ): "מים עמקים עצה בלב איש". ועל כן כשאין מועיל קול צעקה מחמת נפילת האמונה, אזי צריכין לצעק מן הלב לבד; בלי קול, רק מעמקא דלבא, ועל - ידי - זה נתגליו העצות כנ"ל, שהם בחינת: "מים עמקים עצה" וכו'. ועל - ידי העצות שנתגליו בעולם, (דהינו שיודעין בעולם לתן עצה לנפשם, כל אחד ואחד מה שצריך), על - ידי - זה גדלה האמונה, בבחינת: "עצות מרחק אמונה אמן", כנ"ל. ואזי חוזר ונתתקן כל הבחינות הנ"ל, כי העצות הם בחינת פלא, בחינת: "אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחק" וכו', ועל - ידי - זה נתתקן ומקבל רפואה להמכות המפלאות, שהם בחינת: "והפלא ה' את מכתך" וכו'. גם תפלה היא בחינת פלאות בחינת (שמות ט"ו): "נורא תהלת עשה פלא". וכן זכות אבות, בבחינת (תהלים ע"ח): "נגד אבותם עשה פלא". וזהו: "ואנכי תרגלתי לאפרים" (הושע י"א) זה בחינת עצות, כמו שכתוב (שמות י"א): "העם אשר ברגליך" ההולכים - אחר עצתך. קחם על זרועותיו זה בחינת זכות אבות, שהם "זרועות עולם" (א). ולא ידעו כי רפואתם כי באמת על - ידי - זה נעשה רפואה כנ"ל. וזהו בחינת בריאת העולם, 'ברישא חשוכא והדר נהורא'. חשך זה בחינת העדר העצה, בבחינת (איוב ל"ח): "מי זה מחשיך עצה במליו" ואחר כך, כשננתקלה העצה שהוא בחינת עמק, בחינת מים עמקים, זה בחינת (שם י"ב): "מגלה עמקות מני חשך". וכך מה שנתקלה יותר האור, דהינו העצה, ונדחה החשך שהוא העדר העצה, נתגדל האמונה ביותר:

²⁹ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן ג

הנה מי ששומע נגינה ממנגן רשע, קשה לו לעבודת הבורא. וכששומע ממנגן כשר והגון, אזי טוב לו, כמו שיתבאר.... ונתקון הוא שיוכל לשמע נגינה מכל אדם, הוא על - ידי שילמד בלילה תורה שבבעל - פה, הינו גמרא שהיא בחינת לילה. כדאיתא במדרש (ב), 'כשהיה משה בחר ארבעים יום וארבעים לילה, לא היה יודע מתי יום ומתי לילה, רק על - ידי - זה כשהיה לומד תורה שבכתב, היה יודע שהוא יום, וכשילמד תורה שבבעל - פה, היה יודע שהוא

לְרֹאשׁ אֲשֶׁמְרוֹת שִׁפְכִי כַמִּים³⁰ לִבִּי נִכְזָז פָּנֵי אֶרְצִי שְׂאִי אֵלָיו כַּפִּיָּה עַל

לִילָה'. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבָּעַל - פָּה הִיא בְּחִינַת לִילָה. וְכֵמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרָנוֹם לְבָרְכָה (סִנְהֶדְרִין כד.): "בְּמַחְשָׁכִים הוֹשִׁיבֵנִי" זֶה תִּלְמוּד בְּבִלִי'. וְכָתִיב (בְּרֵאשִׁית א): "וְלַחֲשֹׁךְ קָרָא לִילָה". הֵינּוּ עַל - יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שׁ"ס יִתְקַן הַשִּׁית עֵינָקְאִין שֶׁבִּקְנָה, שֶׁמֶהֱסָ יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ (אֵיכָה ב): "קוֹמִי רִנִּי בְלִילָה", הֵינּוּ שֶׁתְּהִיָּה תִקּוּמָה לְהִרְנָה, הֵינּוּ עַל - יְדֵי הַלִּילָה שֶׁהִיא גְּמָרָא שׁ"ס.

נ"ל בַּס"ד שֶׁהֵנִיגוֹן הֵינּוּ הַחֲסֵד נִמְשָׁךְ מֵהַצִּיפּוֹרִים הֵינּוּ נה"י דְּאִימָא שֶׁשֶׁם הַתְּשׁוּבָה. לִימוּד שׁ"ס שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה הֵינּוּ סְפִירַת הַמַּלְכוּת, בְּלִילָה דּוֹקָא שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת. וְעוֹד רְצִינִי לְהוֹסִיף, בְּלִיל כְּתִיב בְּלִילָה קָרִי וִידוּעַ שֶׁלִּיל זֶה חֲצִי הָרָאשׁוֹן שֶׁל הַלִּילָה וּמִנְקוּדַת חֲצוֹת וְאֵילָךְ נִקְרָא לִילָה, לְפִי"ז אֹמֵר כֵּאן הַנְּבִיא אֲנִי מֵתְכוּיִן לְנִקּוּדַת הַחִיבּוּר בֵּין לִיל וְלִילָה הֵינּוּ נִקּוּדַת חֲצוֹת הִיא רֹאשׁ אֲשֶׁמְרוֹת, רֹאשׁ לִב' אֲשֶׁמְרוֹת אַחֲרוֹנוֹת שֶׁל הַלִּילָה לַמ"ד אַרְבַּעַה מִשְׁמֵרוֹת הוּא לִילָה.

³⁰ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן כ

וְזֶהוּ (אֵיכָה ב): "שִׁפְכִי כַמִּים לִבִּי נִכְזָז פָּנֵי ה'"; "פָּנֵי ה'" זֶה בְּחִינַת בְּאוּרֵי וְדִרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, כֵּמוֹ (וִיקְרָא י"ט): "וְהִדְרֹת פָּנֵי זָקֵן"; 'זָקֵן' זֶה הַדֶּרֶת פָּנִים, וְהֵם שְׁלֹשׁ - עֶשְׂרֵה תִקּוּנֵי דִקְנָא, וְהֵם שְׁלֹשׁ - עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן (ד), שֶׁצָּרִיף לְשִׁפּוֹף שִׁיחֹ וְתִפְלָתוֹ קִדְּם שֶׁמִּמְשִׁיף בְּאוּרֵי הַתּוֹרָה כֵּנ"ל.

כְּתַב רַבְּנוּ יַעֲקֹב אַבִּיחֲצִירָא זְצוּק"ל בַּסְפָּרוֹ "מַחֲשׁוֹף הַלְבָן" שֶׁבַת־פִּילָה אֲנוּ עוֹשִׂים י"ג תִּיקּוּנֵי דִיקְנָא בְּאַרְבַּע עוֹלָמוֹת אַבִּי"ע. בַּעֲשִׂיָּה קוֹרְאִים י"ג מִידּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶם, בִּיצִירָה קוֹרְאִים י"ג פַּעֲמִים בְּרוּךְ בְּרוּךְ שְׁאֵמֵר, בְּבִרְיָאָה אֹמְרִים י"ג מִינֵי שֶׁבַח בְּבִרְכַּת יִשְׁתַּבַּח, בְּאֲצִילוֹת אֹמְרִים י"ג בְּרֻכּוֹת אֲמַצְעִיּוֹת שֶׁבַת־פִּילָת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. עוֹד, פָּנִים הֵינּוּ ג"ר וְהֵם כַּח"ב. שִׁפְכִי הֵינּוּ הַמַּלְכוּת וּפְנֵי ד' הֵינּוּ ג"ר דַּז"א וּמִשֶּׁם נִמְשָׁכִים ג' הוּיּוֹת כַּמִּין "נִכְזָז".

ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן לח

וְזֶה (תְּהִלָּה י"ב): תִּנְיָא רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר אוֹי לְהֵם לְבָרִיּוֹת, רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מֶה רוֹאִים, הָאֶרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים, הֵינּוּ בִּינָה, אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁמִּמֶּנָּה תּוֹצְאוֹת הַתְּפִלִּין כֵּנ"ל. וְהַתְּפִלָּה נִקְרָא עַמּוּד, עַל - שֶׁם (תְּהִלָּים ק"ו): "וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס": וְעַמּוּדִים, בְּחִינַת תְּפִלָּה, עַל הַמִּים. הֵינּוּ עַל הַלֵּב, כֵּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אֵיכָה ב'): "וְהָיָה לִי לֵב"

"שפכי כמים לבך נכח פני ה'": ומים על ההרים, זו בחינת תורה, שעל - ידה נתעורר חסד אברהם. כי ההרים זו תורה, שהוא מרומם, כמו שכתוב (משלי ח'): "בי מלכים ימלכו". גם אברהם נקרא הר, כמו שכתוב (בראשית י"ט): "ההרה המלט" (טז), והרים על הרוח, הינו רוח פיו של הקדוש - ברוך - הוא, הינו בחינת דבור. שעל - ידי התורה חסד, נתעלה הדבור כנ"ל, כמו שכתוב: "שכבי עד הבקר". ורוח על סערה, הינו שבחינת קץ כל בשר, הוא בחינת אחר הדברים, הוא יונק מהדבור, ונעשה רוח סערה כנ"ל: וסערה על זרועו של הקדוש - ברוך - הוא, כי הבריות צריכין לקץ כל בשר.

עוד, ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן נד

וזה שכתוב (משלי ל'): "מי עלה שמים וירד, מי אסף רוח בחפניו, מי צרר מים בשמלה, מי הקים כל אפסי ארץ". 'מי עלה שמים וירד', זה בחינת המנגן. כי זה המנגן, הוא עולה ויורד בנגינה. כי צריך לעלות ולירד במדת הנימין, כפי משקל השיר, כדי לקבץ הרוח: וזה, מי אסף רוח בחפניו. בחפניו ממש, שהם הידים, כי שם שרש הרוח כנ"ל. שעקר בחינת הרוח הוא בידיים, ששם פקדונות הרוחות כנ"ל: וזה, מי צרר מים בשמלה. מים, בחינת לב כמו שכתוב (איכה ב): "שפכי כמים לבך נכח פני ה'". הינו שעל - ידי - זה שמלקט הרוח, הוא צורר מים בשמלה, ששומר הלב שלא ישלט עליו המדמה: וזה מי הקים כל אפסי ארץ, שעל - ידי - זה הוא מקים בחינת רגליו המלבש בזה העולם. "אפסי", בחינת רגליו, כמו שכתוב (יחזקאל מ"ז): "ויעברני מי אפסים". כי על - ידי נגון ביד הנ"ל, על - ידי - זה נכנע המדמה. ואזי זוכה לזכרון הנ"ל, שהוא בחינת מה שיודע להבין כל הרמזים שיש בכל דבר שבעולם, שהם בחינת חיות אלקות, בחינת רגלי הקדשה, המלבשים בכל הדברים שבעולם כנ"ל. וזהו: "מי הקים כל אפסי ארץ", שמעלה ומקים בחינת רגלי הקדשה המלבשין בזה העולם כנ"ל.

עוד, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן ב

וזה בחינת מעשה דרבי אליעזר הגדול בתנור של עכנאי (בבא מציעא מ"ט), כי 'רבי אליעזר הלכה כמותו בכל מקום' (שם), והיה רוצה להראות, שזכה לשלמות הדבור, דהינו שלמות רבוע הדבור, שזוכין לזה על - ידי הלכות כנ"ל, ועל כן אמר: 'חרוב יוכיח', 'אמת המים יוכיח', 'כתלי בית המדרש יוכיחו', 'בת קול יוכיח'. כי אלו ארבעה דברים הם בחינת רבוע הדבור, דהינו ארבעה חלקי הדבור הנ"ל. כי הצדיקים הם גבורי כח עושי דברו, כמוכא בזהר הקדוש (לף -

לך דף צ), שהם עושים ומנהיגים עם הדבור כרצונם, ועל - כן רצה רבי אליעזר להראות, שיש לו שלמות רבוע הדבור, ועל - כן יכול לעשות עם הדבור כרצונו, דהינו לשנות הטבע כרצונו על - ידי שלמות דבורו, והראה זאת בארבעה דברים שהם בחינת רבוע הדבור:

חרוב יוכיח זה בחינת הדבור של צדקה, כי חרוב הוא בחינת צדקה, כי חרוב נוטעין אותו רק לדורות, כמו שאמר בגמרא (תענית כ"ג): 'אנא עלמא בחרובא אשתכח, כי היכי דשתלי לי אבהתי, אנא נמי שתלי לבנאי'. נמצא שהחרוב הוא רק לדורות כמו הצדקה שהיא לדורות, כמו שאמר רבי חייא (שבת קנ"א): 'כי אתא עניא אקדם לה רפתא, כי היכי דלקדמו לבניו וכו', גלגל הוא שחוזר בעולם':

אמת המים זה בחינת תשובה, בבחינת (איכה ב): "שפכי כמים לבך נכח פני ה'":

כתלי בית המדרש זה בחינת עשירים, שהם כותל שהכל פונין בו, כי "אהבי עשיר רבים" (משלי י"ד), והכל פונים אל העשירים. וזהו: 'כתלי בית המדרש', בחינת (תהלים ל"ד).

עוד, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן טו

כי דע, שהצדיק האמת הנ"ל מקבל דבור פיו הקדוש מבעלי - צדקה, וזה בחינת (תהלים קי"ט): "נדבות פי רצה נא ה'" שהצדיק מקבל דבור פיו מנדיבי לב, דהינו בעלי - צדקה. וצדקה היא בחינת מים, בבחינת (שם קי"ד): "ההפכי הצור אגם מים", 'הצור' זה בחינת (תהלים ע"ג): "צור לבבי", כי יש "לב אבן" (יחזקאל ל"ו), דהינו "אבירי לב הרחוקים מצדקה" (ישעיה מ"ו), וזהו: "ההפכי הצור אגם מים", דהינו שנתהפך ללב רך, בחינת (איכה ב): "שפכי כמים לבך נכח פני ה'", הינו לב רך להתנדב לצדקה. ובשביל זה נקרא צדקה מים, כמו שכתוב (עמוס ה): "וצדקה כנחל איתן", וזה בחינת (קהלת י"א): "שלח לחמך על פני המים", הנאמר בצדקה. ועל - ידי הצדקה נעשה פה קדוש של הצדיק כנ"ל, וזה בחינת (ראש - השנה ו.): "בפיך" 'זו צדקה', שעל - ידי צדקה נעשה הפה של הצדיק כנ"ל. והצדיק הוא בחינת (דברים ל"ג): "בכור שורו הדר לו", ובכור נוטל פי שנים, הינו שדבור פיו הקדוש יש לו שני משמעות, ומזה בא שיש כח וניקה להצבועים הנ"ל לינק מהם, להפך דבריהם אל השקר שלהם, מאחר שהדבור הקדוש בעצמו יש לו שני משמעות, בבחינת פי שנים כנ"ל:

נָפֶשׁ עוֹלָלָיָהּ הָעֲטוּפִים בָּרָעַב בְּרָאשׁ כָּל זּוּצוֹת: (כ) רָאָה יְהוָה וְהִבִּיטָה לְבִי עוֹלָלָתָ כֹּה אִם תֹּאכְלָנָה נָשִׁים פָּרִים עֲלָלִי טַפּוּזִים אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ אֲדָנִי כֹהֵן וְנָבִיא: (כא) שָׁכְבוּ לְאָרֶץ זּוּצוֹת נֶעַר וְנָקִי בְּתוֹלָתִי וּבְזוּזֵרֵי נֶפְלִי בְּזוֹרֵב הָרָגֶת בַּיּוֹם אֶפְרָיִם טַבּוּזֹת לֹא זִמְלָתָ: (כב) תִּקְרָא כַּיּוֹם מוֹעֵד מְגוּרֵי מִסְבִּיב וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם אֵף יְהוָה פָּלִיט וְשָׁרִיד אֲשֶׁר טַפּוּזָתִי וְרַבִּיתִי אִיבִי כֻלָּם:

פרק ג

(א) אֲנִי הִנֵּכֶּה רָאָה עָנִי בְּשִׁבְט עֲבָרְתוֹ: (ב) אוֹתִי נָהַג וַיִּלָּךְ זוֹשֵׁף וְלֹא אוֹר: (ג) אֵף בִּי יָשָׁב יִהְיֶה יָדוֹ כָּל הַיּוֹם: (ד) בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שֶׁפָּרַע עֲצָמוֹתַי: (ה) בָּנָה עָלַי וַיִּקָּף רֹאשׁ וּתְלָאָה: (ו) בְּמַוָּשְׁכִּים הוֹשִׁיבָנִי כְּמִיתִי עוֹלָם³¹: (ז) גָּדַר בְּעָדִי וְלֹא אֵצֶא הַכְּבִיד נִזְשָׁתִי: (ח) גַּם כִּי אָזַעַק וְאֲשׁוּעַ

³¹ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן כג

[א] כִּי יֵשׁ פָּנִים דִּקְדָּשָׁה, שֶׁהֵם אֲנָפִין נְהוּרִין, בְּחִינַת חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי ט"ז): "בְּאוֹר פָּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים". בְּחִינַת שְׂמֻחָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים ט"ז): "שִׁבְעַת שְׂמֻחוֹת אֶת פָּנֶיךָ", וְכָתִיב (בְּרֵאשִׁית מ"ה): "וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב", זֶה בְּחִינַת שְׂמֻחָה: וַיֵּשׁ פָּנִים בְּסִטְרָא אֲחָרָא, שֶׁהֵם אֲנָפִין חֲשׂוֹכִין, מְרָה שְׂחֹרָה, עֲבוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת כ'): "לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹקִים אֲחֵרִים עַל פָּנֶיךָ" (א): וְאֵלֹהֵי בְנֵי אָדָם הַנוֹפְלִים בְּתַאֲוֹת מָמוֹן, וְאֵינֶם מְאֲמִינִים שֶׁהַקְדוֹשׁ - בְּרוּךְ - הוּא יָכוֹל לִפְרֹנֵס אֶת הָאָדָם בְּסִבָּה קְלָה, וְרוֹדְפִים אַחֵר פְּרִינְטֵם בִּיגִיעוֹת גְּדוּלוֹת, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעֶצְבוֹן כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ג'): "בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה", וְעֶצְבוֹת הוּא מְרָה שְׂחֹרָה. אֵלֹהֵי בְנֵי אָדָם נִקְשָׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא אֲחָרָא, אֱלֹקִים אֲחֵרִים, חֲשָׁךְ, בְּחִינַת מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אֵיכָה ג'): "בְּמַחְשָׁכִים הוֹשִׁיבָנִי וְכו'".

נ"ל לְבָאֵר בַּס"ד: זֶה לַעֲוֹמַת זֶה עֲשֵׂה ד', יֵשׁ פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת מִצַּד הַקְדוּשָׁה וַיֵּשׁ פָּנִים שֶׁל זַעַם מִהִתְגַּבְּרוֹת הַקְלִי וַיֵּשׁ בִּנְ"א אַחוּזִים בַּקְדוּשָׁה וְהִיפֹךְ, וְהַהֲפֹכִים נִמְצְאוּ בְּלִילָה וּבְחֲשִׁיכָה וּבְעֶצְבוֹת וְאֵף אִם נִרְאָה אוֹתָם בַּעֲוֹשׁ וּבְשִׂמְחָה לִבָּם בִּלְעִימָם וּמִמַּעֲיִנוֹת הַנִּצָּח יִרְחֲקוּ. עוֹד, פָּנִים שֶׁל שִׂמְחָה הֵינּוּ ג"ר דְּבִינָה וְנִרְמָז בְּמִילִים וְתַחֲי רֹחַ, מִי מַחִיָּה אֶת הָרוּחַ זֶה הַנִּשְׁמָה הֵינּוּ אוֹר הַבִּינָה. אִי נִמִּי, יַעֲקֹב זֶה הַתַּפְאֶרֶת, רֹחַ יַעֲקֹב זֶה הַבִּינָה, מִי מַחִיָּה אוֹתָהּ? זֶה הַחֲכָמָה. וְדַע כִּי

הבינה נקראת אלקים חיים כאשר היא מחוברת אל החכמה וזה אור פני מלך חיים.

ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן לז

[ב] וגוף ונפש, הם בחינת אדם ובהמה, חמר וצורה, חכמה וסכלות, בחינת אור וחשך. כמו שכתוב (קהלת ב'): "כִּיתְרוֹן אֹרֶךְ מִן הַחֹשֶׁךְ" וכו', וכן שם אמרו (רבותינו, זכרונם לברכה, ברכות ל"ג): 'גְּדוּלָה דַּעַה שְׁנִיתָנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת', שְׁנֵאמַר: "כִּי אֵל דַּעוֹת ה'". וכתוב (תהלים קי"ח): "אֵל ה' וַיֹּאדָר לָנוּ", וכתוב (שם פ"ב): "וְלֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ": והם בחינת חיים ומיתה, כמו שכתוב (קהלת ז'): "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה" וכו', וכתוב (איוב ד'): "יָמוּתוּ וְלֹא בַּחֲכָמָה" (א). וכתוב (איכה ג'): "בְּמַחֲשָׁכִים הוֹשִׁיבֵנִי" וכו': והם בחינות שְׂכָחָה וְזָכְרוֹן, כמו שכתוב (תהלים ל"א): "נִשְׁכַּחְתִּי כִמֶּת מֶלֶב", וכתוב (שם צ"ח): "זָכַר חֲסִדוֹ". וזה שם אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (אבות פ"ק ג'): 'הַשּׁוֹכֵחַ דְּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנֵתוֹ כְּאִלּוּ מִתְחִיב בְּנִפְשׁוֹ', שְׁנֵאמַר: "רַק הַשְׁמֵר לָךְ וְשָׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח": והם בחינת חכמות התורה, שְׂחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הם חמר וסכלות, ובחינת בהמה, כְּנֶגֶד חֲכָמוֹת הַתּוֹרָה.

עוד, ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן קא

יֵשׁ ע' אֲנָפִין נְהִירִין, וְיֵשׁ ע' אֲנָפִין חֲשׂוּכִין. כִּי יֵשׁ שְׁנֵי כַּחוֹת, כִּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה (יומא עב:) עַל פֶּסוּק, "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה", זָכָה נַעֲשֶׂה לוֹ סֵם חַיִּים, לֹא זָכָה נַעֲשֶׂה לוֹ סֵם מוֹת. סֵם חַיִּים, הוּא אֲנָפִין נְהִירִין. סֵם מוֹת, הוּא אֲנָפִין חֲשׂוּכִין, כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג'): "בְּמַחֲשָׁכִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמִתִּי עוֹלָם". וּמִן אֲנָפִין חֲשׂוּכִין, יֵשׁ לַעֲכוּ"ם יְנִיקָה. וְכָל עַכוּ"ם יֵשׁ לָהֶם כָּל הַמַּדּוֹת רְעוּת, רַק כָּל אֶמָּה וְאֶמָּה כְּרוּף אֶל מִדָּה אַחַת יוֹתֵר מִכָּל הַמַּדּוֹת. וְזֶה (דְּבָרִים ל"ג): "הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן" וכו', שְׂרָצָה הַקָּדוֹשׁ - בְּרוּךְ - הוּא לִתֵּן הַתּוֹרָה לְכָל הַבְּרוּאִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לֹא רָצָה לְקַבֵּלָהּ, מִחֲמַת שֶׁשָּׁמְעוּ שְׁאוּתָהּ מִדָּה שֶׁהֵם כְּרוּכִים אַחֲרֵיהֶם אֶסְרָה תּוֹרָה (ספרי פֶּרָשָׁה זֹאת הַבְּרָכָה עִי' זֹהָר בְּלֶק קצג). וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַדּוֹת רְעוּת, הוּא נִכְנָע תַּחַת אוֹתָם הָעַכוּ"ם שֶׁהֵם כְּרוּכִים וּמְקַשְּׂרִים לְאוֹתָם הַמַּדּוֹת רְעוּת. וְזֶהוּ (אבות פ"ק ג'): 'כָּל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עַל תּוֹרָה נוֹתֵנִין עָלָיו עַל מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ', הֵינּוּ שֶׁעֲבוּד בְּגִשְׁמִיּוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עַל מַלְכוּת. וְגַם דֶּרֶךְ אֶרֶץ, דֶּהֵינּוּ הַמַּדּוֹת רְעוּת שֶׁל הָעַכוּ"ם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ.

שִׁתָּם תִּפְּלֹתִי: (ט) גָּדַר דְּרָכִי בְּגִזִּית נְתִיבֹתַי עֲוֹה: (י) דָּב אַרְבֵּי הוּא לִי
 אֲרִיה אֲרִי בְּמִסְתָּרִים: (יא) דְּרָכִי סוֹרֵר וַיִּפְשְׁוּנִי שִׁבְמִי שִׁבְמִי: (יב) דְּרָךְ
 קָשְׁתוֹ וַיַּצִּיבֵנִי כַּמָּטְרָא לַזֶּן: (יג) הֵבִיא בְּכָלִיּוֹתַי בְּנֵי אֲשִׁפּוֹתָיו: (יד) הָיִיתִי
 שִׁזּוּק לְכָל עַמִּי נִגְזַנְתָּם כָּל הַיּוֹם: (טו) הִשְׁבִּיעַנִי בַּמְרוֹרִים הָרוּנִי
 לַעֲנָה: (טז) וַיִּגְרַס בְּזִזְצָן שְׁנֵי הַכְּפִישָׁנִי בְּאַפְּרָ: (יז) וַתִּנְזַח בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי
 נִשְׁתִּיתִי טוֹבָה: (יח) וְאָמַר אֶבֶד נִצָּזִי וַתּוֹזְלֹתִי מִיְּהוָה: (יט) זָכַר עָנְיִי וּמְרוֹדִי
 לַעֲנָה וְרֹאשִׁי: (כ) זָכוֹר תִּזְכּוֹר וַתִּשְׁוֹן וַתִּשְׁוֹן עָלַי נִפְשִׁי: (כא) זֹאת אֲשִׁיב
 אֶל לִבִּי עַל כֵּן אוֹזִיל: (כב) זֹסְדִי יְהוָה כִּי לֹא תִמְנֶנִּי כִּי לֹא כָלוּ
 רוֹנִמִּי: (כג) זֹדִשִׁים לַבָּקָרִים רַבָּה אֲמוּנָתָה³²: (כד) זֹלָקִי יְהוָה אָמְרָה

כי על - ידי שפָּרַק מִמֶּנּוּ עַל תּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת ע' אֲנָפִין נְהִירִין, על - ידי - זָה
 מִתְגַּבְּרִין עָלָיו בְּחִינַת ע' אֲנָפִין חֲשׂוּכִין, שֶׁהֵם הַשְּׁעָבוֹד וְהַמַּדּוֹת רְעוּת שֶׁל
 הַעֲכוּ"ם, שֶׁזָּהוּ בְּחִינַת עַל מַלְכוּת וְעַל דָּרָךְ אֲרָץ כִּנ"ל. אֲבָל, כָּל הַמַּקְבֵּל עָלָיו
 עַל תּוֹרָה מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עַל מַלְכוּת וְעַל דָּרָךְ אֲרָץ, הֵינּוּ מִי שְׁלוֹמֵד בְּעִיּוֹן, שֶׁמַּעֲיֵן
 וּמִבֵּין חֲכָמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁזָּהוּ בְּחִינַת אֲנָפִין נְהִירִין, בְּחִינַת (קֹהֶלֶת ח): "חֲכָמָה אָדָם
 תֵּאִיר פָּנָיו", עַל - ידי - זָה מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עַל מַלְכוּת וְעַל דָּרָךְ אֲרָץ, כִּי נִתְבַּטֵּל
 מִמֶּנּוּ הַשְּׁעָבוֹד וְהַתְּאֻוֹת וְהַמַּדּוֹת רְעוּת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֲנָפִין חֲשׂוּכִין, עַל -
 ידי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו עַל תּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֲנָפִין נְהִירִין כִּנ"ל. כִּי כָל מֶה שֶׁאָדָם
 מַשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ, הוּא בְּחִינַת אֲנָפִין נְהִירִין. וּמֶה שֶׁאֵינּוּ מַשִּׁיג, הוּא בְּחִינַת אֲנָפִין
 חֲשׂוּכִין. וְעַל כֵּן כְּשֶׁזֹּכֶה לַעֲיֵן בַּתּוֹרָה, עַד שֶׁמַּשִּׁיג חֲכָמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁאֲזִי הוּא
 בְּבְּחִינַת אֲנָפִין נְהִירִין, אֲזַי נִכְנָעִין הַמַּדּוֹת וְהַתְּאֻוֹת שֶׁל הַעֲכוּ"ם, שֶׁנֶּאֱחָזִין
 בְּבְּחִינַת אֲנָפִין חֲשׂוּכִין כִּנ"ל. וְזָהוּ בְּחִינַת (דְּבָרִים ל"ב): "יֵצֵב גְּבוּלוֹת עַמִּים
 לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". 'לְמִסְפָּר', הוּא לְשׁוֹן סִפִּיר וְנִהְיָ. בְּחִינַת (שְׁמוֹת כ"ד):
 "לִבְנֵת הַסִּפִּיר". הֵינּוּ אַחֵר אֲנָפִין נְהִירִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 אַחֲרֵיהֶם יֵצֵב גְּבוּלוֹת עַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אֲנָפִין חֲשׂוּכִין כִּנ"ל. וּבְכָל אָדָם וְאָדָם
 בְּעַצְמוֹ יֵשׁ בְּחִינַת אֲנָפִין נְהִירִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת קִדְּשֵׁת יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשָׁה, הַרְחֻקִּים
 בְּשִׁרְשָׁם מִכָּל הַמַּדּוֹת וְהַתְּאֻוֹת. וְיֵשׁ בּוֹ אֲחִיזַת הַשְּׁבָעִים עֲכוּ"ם, שֶׁהֵם בְּחִינַת
 אֲנָפִין חֲשׂוּכִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַתְּאֻוֹת וְהַמַּדּוֹת רְעוּת, שֶׁכָּלֶם הֵם מִבְּחִינַת הַשְּׁבָעִים
 עֲכוּ"ם, שֶׁהֵם אֲנָפִין חֲשׂוּכִין. כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים ק"ו):

[א] כי עקר החיות מקבלין מהתפלה, כמו שכתוב (תהלים מ"ב): "תפלה לאל חיי". ובשביל זה צריך להתפלל בכל כחו, כי כשמתפלל בכל כחו ומכניס כחו באותיות התפלה, אזי נתחדש כחו שם, בבחינת (איכה ג): "תדשים לבקרים (רבה אמונתך)" וכו'. כי אמונה היא תפלה, כמו שכתוב (שמות י"ז): "ויהי ידיו אמונה", תרגומו: 'פרישן בצלו'.

נ"ל בס"ד, תפילה היא במלכות כי התפילה בפה ששם הדיבור, והמלכות נקראת אמונה כדאיתא בתיקונים, ולכן אמונתך בלילות דייקא, והחיות נמשכת מהחכמה לבינה ומשם לתפארת ומשם למלכות ומשם לאדם.

ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן סב

וזה בחינות (סבא משפטים דף צ"ה): עוליתא שפירתא דלית לה עיניו. עוליתא שפירתא, זה בחינת אמונה, בחינת (שיר השירים ו) "יפה את רעיתי", בחינת: "ורעה אמונה": דלית לה עיניו, הינו אלו הקשיות הנ"ל, שאין לעין בהם, וצריך לחזק באמונתו: גופא טמירתא ואתגלי, כי היא טמירא, כי אם תשא אל את המאמין איזה טעם באמונה, ודאי אינו יודע להשיב לה טעם, כי אמונה אינו שייך אלא בדבר שאינו יודע טעם. ואף - על - פי - כן, 'וגלית'. הינו שאצל המאמין הדבר גלוי, כאלו רואה בעיניו את הדבר שהוא מאמין בו, מחמת גדל אמונתו השלמה: נפקת בצפרא ומתכסיא ביממא, כי האמונה מתחדשת אצל האדם בכל בקר, בחינת (איכה ג) "תדשים לבקרים" וכו'. ומתכסיא ביממא, מחמת טרדת עסקי עולם, נתכסה האמונה: מתקשטת בקשוטין דלא הוה, הינו עקר קשוטי האמונה, כשמקרבין אצלה בני אדם שלא היו מקרבין לה.

עוד, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן עו

וזה בחינת מעלת התקרבות לצדיקים. כי יש בחינת (שם מ"ב): "צמאה נפשי", דהינו כמו מי שהוא צמא מאד, ששותה אפלו מים הרעים. כמו כן גם בעבודת הבורא יתברך, יש בני אדם שהם תמיד בבחינת צמאון, ולומדים ועובדים עבודתו תמיד. והם תמיד בבחינת צמאון, כי נפשו שוקקת תמיד לעבודת השם יתברך, אף שהוא בלא זמן ושכל. כי 'לפעמים בטולה של תורה היא קיומה' (מנחות צ"ט), כמה שכתוב (תהלים קי"ט): "עת לעשות לה' הפרו תורתך". וזהו מעלת התדבקות בצדיקים, כי הם עושים גבול וזמן, לבל יהיה בבחינת צמאון: וזה פרוש הפסוק: "צמאה נפשי לאלקים לאל חיי", זה בחינת צמאון כנ"ל. "מתי

אָבואַ" וְלֹא יְהִי בְּבַחֲיִנַת צִמְאוֹן. "וְאֶרְאֶה פָּנֵי אֱלֹקִים", וְאֶרְאֶה דִּיקָא, דְּהִינּוּ שְׂאֻזָּה שְׂתִּהְיֶה הָעֵבוֹדָה בְּבַחֲיִנַת רְאִיָּה, שְׂאֻזִּי הוּא בְּבַחֲיִנַת גְּבוּל וְזִמָּן כְּרֹאוֹי כִּנ"ל, וְאֻזִּי אֵינוֹ בְּבַחֲיִנַת צִמְאוֹן כִּנ"ל:

עַל כֵּן בְּכָל יוֹם וְיוֹם צָרִיף הִתְחַדְּשׁוֹת הַמַּחֲיוֹן, כְּמָה שֶׁכָּתוּב (אֵיכָה ג): "חֲדָשִׁים לְבָקָרִים" וְכו', וְכְמָה שֶׁכָּתוּב: "הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ" וְכו'. נִכִּי חֲדוּשׁ הַמַּחֲ, דְּהִינּוּ שְׂאֻזָּה לְשֹׁכֵל חֲדָשׁ, וְשִׁכְלוֹ הֵלֵךְ וְגָדוֹל בְּכָל פֶּעַם, זֶהוּ בַּחֲיִנַת רְאִיָּה. כִּי יִדְעַת הַשֹּׁכֵל הוּא בַּחֲיִנַת רְאִיָּה, שִׂיּוּדֵעַ וּמַבִּין הַדָּבָר עַל בְּרִיּוֹ, כְּאֵלוֹ רוֹאֶה אוֹתוֹ בְּעֵינָיו בְּרֹאִיָּה יָפָה, וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֹאשִׁית ג): "וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שָׁנִיָּהֶם", וּפְרָשׁ רַש"י: 'עַל שֵׁם הַחֲכָמָה נֶאֱמַר', כְּמוֹבָא בְּדַבְּרֵי רַבֵּנוּ כְּמָה פְּעֻמִּים].

עוֹד, בַּסֵּפֶר לִיקוּטֵי מוהר"ן - מֵהַדּוּרָא בַּתְּרָא סִימָן ה' כִּי עָקָר גָּדוֹל הָאֱמוּנָה הוּא בְּבַחֲיִנַת (תְּהִלִּים צ"ב): "וְאֶמּוֹנֶתָּ בְּלִילוֹת", דְּהִינּוּ כָּל מָה שֶׁנִּדְחָה וְהוֹלָךְ חֶלֶק מֵהַלִּילָה וְנִתְקַרֵּב אֶל אוֹר הַיּוֹם, נִתְגַּדֵּל הָאֱמוּנָה בְּיוֹתֵר, וְכֵן הוֹלֶכֶת וְנִתְגַּדֶּלֶת מֵעַט מֵעַט, כְּפִי מָה שֶׁנִּדְחָה מֵהַלִּילָה וְנִתְקַרֵּב יוֹתֵר אֶל הַיּוֹם, עַד שֶׁבְּאוֹר הַיּוֹם אֵז נִתְגַּדֵּל הָאֱמוּנָה בְּשִׁלְמוֹת, בְּבַחֲיִנַת (אֵיכָה ג): "חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֱמוּנֶתָּה". וְאֵז, בְּאוֹר הַיּוֹם, הוּא עָקָר צְמִיחַת הַרְפּוּאָה, בְּבַחֲיִנַת (יִשְׁעִיָּה נ"ח): "אֵז יִבְקַע כֶּשֶׁחַר אוֹרְךָ וְאֶרְכָּתְךָ מִהֲרָה תִּצְמַח". נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי הַתְּגַלּוֹת הָעֵצָה שֶׁהִיא בַּחֲיִנַת הַתְּגַלּוֹת הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ, דְּהִינּוּ שֶׁנִּדְחָה הַחֹשֶׁךְ שֶׁהוּא בַּחֲיִנַת לִילָה, וְנִתְגַּלָּה הָאוֹר, בַּחֲיִנַת יוֹם, עַל - יְדֵי - זֶה נִתְגַּדֵּל הָאֱמוּנָה כִּנ"ל, וְעַל - יְדֵי - זֶה עָקָר הַרְפּוּאָה, בְּבַחֲיִנַת: "אֵז יִבְקַע כֶּשֶׁחַר אוֹרְךָ וְאֶרְכָּתְךָ" וְכו':

וְזֶהוּ מָה שֶׁאֱמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה: מֵאִי טַעְמָא עָזִי מִסְּגֹן בְּרִישָׁא וְהָדָר אֱמָרִי, כְּבָרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּרִישָׁא חֲשׂוֹכָא וְהָדָר נְהוּרָא (שִׁבְתָּ עז:). עָזִי זֶה בַּחֲיִנַת אֱמוּנָה, בַּחֲיִנַת (תְּהִלִּים צ"ג): "לִבֶּשׂ ה' עֹז הַתְּאֲזָר", בַּחֲיִנַת (יִשְׁעִיָּה י"א).

עוֹד, בַּסֵּפֶר לִיקוּטֵי מוהר"ן - מֵהַדּוּרָא בַּתְּרָא סִימָן ח' [ט] וְעַל - יְדֵי אֱמוּנָה יִהְיֶה חֲדוּשׁ הָעוֹלָם לְעֵתִיד. כִּי הִתְקַבְּצוֹת הַחֲסִידִים שֶׁעַל - יָדָם יִהְיֶה חֲדוּשׁ הָעוֹלָם, בְּבַחֲיִנּוֹת (תְּהִלִּים פ"ט): "כִּי אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֹסֵד יִבְנֶה", הוּא עַל - יְדֵי אֱמוּנָה, בְּבַחֲיִנַת (שֵׁם צ"ב): "לְהַגִּיד בְּבִקְרַח חֲסִידֶךָ וְאֶמּוֹנֶתְךָ בְּלִילוֹת". 'אֱמוּנֶתְךָ בְּלִילוֹת' זֶה בַּחֲיִנַת הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּכַח הַמִּדְּמָה שֶׁהוּא בַּחֲיִנַת לִילָה, בַּחֲיִנַת חֲלוּם לִילָה (ה) שֶׁבָּא עַל - יְדֵי הַמִּדְּמָה. וְעַל - יְדֵי - זֶה: 'לְהַגִּיד בְּבִקְרַח חֲסִידֶךָ', הִינּוּ בַּחֲיִנַת חֹסֵד הַנ"ל, שֶׁעַל - יָדוֹ יִהְיֶה חֲדוּשׁ הָעוֹלָם

נִפְשִׁי עַל בֶּן אוֹזִיז לֹא: (כז) טוֹב יְהוָה לִקְוֹ לִנְפֹשׁ תִּדְרָשׁוּ: (כו) טוֹב
וַיִּזְזִיל וְדוֹמָם לַתְּשׁוּעָה יְהוָה: (כז) טוֹב לִזְכֹּר כִּי יֵשָׁא עַל בְּנֵעוּרָיו: (כז)
יֵשֵׁב בְּרֹד וַיִּדָּם כִּי נָטַל עָלָיו: (כט) יִתֵּן בְּעֶפְרָיִם פִּיהוּ אוֹלִי יֵשׁ תִּקְוָה: (ל)

לעתידי כנ"ל. וזה בחינת (איכה ג): "חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוֹנֶתָהּ". ורבה
אמונתה' הינו אמונה, על - ידי - זה יהיה חדוש העולם, בחינת: חֲדָשִׁים לְבָקָרִים,
בחינת: "לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חֲסִדָּךְ" וכו' כנ"ל:

33 ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן נה

[ד] ועל ידי חזוק הראייה של הצדיק, שרואה צדקת ה'. נתחזק אמונתו, ויכול
להתפלל. כי לבו נתפשט מעקמימותו, שהיה לו קדם שראה צדקת ה'. כי על -
ידי הצדקות של ה' שרואה, נתפשט הלב מעקמימותו, ונתישר, בבחינת (שם).
"וְצִדְקָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל לֵב". כי מתחלה נעקם לבו מלהאמין בשלמות בהשם יתברך,
כי היה נדמה לו שענות, חס ושלום, הקדוש - ברוך - הוא את הדיו. אבל עכשו
שרואה צדקות ה', נתישר לבו בשלמות אמונה ואז מחזק את עצמו, ומתפלל על
צרכיו. כי עקר התפלה היא על - ידי אמונה, שמאמין שהכל ברשות הקדוש
ברוך הוא, אפילו לשנות הטבע. ואין הקדוש - ברוך - הוא מקפח שכר כל בריה,
כי צדיק ה'. וזהו בחינת (תהלים קי"ט): "אֹדְךָ בִּי יְשׁוּר לֵבָב", על - ידי ישרת לב,
שהיא בחינת אמונה, נעשה בחינת תפלה: וזהו בחינת פרה אדמה, כמאמר הזהר
(חזקת דף ק"פ): "פֶּרֶה דִּקְבִּילַת מְשׁוֹר". פרה, זהו בחינת תפלה, בחינת (הושע
י"ד): "וּנְשַׁלְמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ". דקבילת משור, בחינת הסתכלות, לשון (במדבר
כ"ד): "אֲשׁוּרָנוּ וְלֹא קְרוֹב". כי על ידי בחינת: "אֲשָׁא עֵינִי אֶל הַהָרִים" כנ"ל,
נעשה בחינת תפלה. וזהו: "אֲדָמָה תִּמְיָמָה". אדמה, דא גזרת דינא. תמימה,
דא שור תם, דינא רפיא (כמו שכתוב בזהר שם). הינו שרואה שהקדוש - ברוך -
הוא מחליש כח הדיו, בבחינת: "וְתִאחַז בְּמִשְׁפָּט יָדֶיךָ": "אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיךָ עַל",
דא שלומי אמוני ישראל (גם זה שם בזהר הנ"ל). וזהו בחינת חזוק אמונה, בחינת
תפלה, שנעשה על ידי חזוק הראייה כנ"ל, בחינת: "וְצִדְקָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל לֵב" כנ"ל:
וזהו בחינת עפר ואפר הנאמר בפרה. כי בחינת התפלה, צריכה לבחינת עפר
ואפר. כי צריף להכניע הרע, הן בפרט הן בכלל, תחת הטוב, בבחינת (מלאכי
ג): "וַעֲסוּתֶם וְשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אֲפֹר תַּחַת כַּפּוֹת רִגְלֵיכֶם" (ב). וזה בחינת אפר שיש
בבחינת התפלה. ורגל, זה בחינת תפלה, בבחינת (תהלים כ"ו): "וְרַגְלִי עֲמִידָה"
וכו': הרע שבפרט, הינו גופו המגשם וחרורו, יבטל בשעת תפלה. כמו חסידים

הראשונים, שהיה להם בשעת תפלה התפשטות הגשמיות (ג): וְהָרַע שֶׁבְּכָלֵל, הינו התפלות של פושעי ישראל שמתפלל עמהם יבטל הרע שלהם, וינעשה מהרע כסא לקדשה. וזה בחינת אפר שבתפלה: וְעַפְרָה שֶׁבְּתַפְלָה, הינו שיקשר את עצמו בכלל ובפרט, עם נפשו ורוחו ונשמתו של שוכני עפר. ויעורר אותם בתפלתו, שיתפללו עמו, בבחינת (ישעיה כ"ו): "הַקִּיצוּ וְרִנְנוּ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָה". וזהו (איכה ג): "יִתֵּן בְּעֶפְרָה פִּיהוּ". כלומר שיקשר דבורו עם שוכני עפר כנ"ל: וזהו שאמר אברהם בתפלתו (בראשית י"ח): "הֲיֵהָ נָא הוֹאֵלְתִּי לְדָבָר אֵל ה' וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר", כי זה צריך לבחינת התפלה. וזהו נקרא תפלה בצבור, כי אותיות צבר ראשי - תבות צדיקים, בינונים, רשעים. 'בינוני', הוא המתפלל, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (קדושין מ:): 'לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ חֲצִיו זָכָא' וכו'. 'צדיקים', זהו בחינת עפר. 'רשעים', זהו בחינת אפר כנ"ל: ולעורר שוכני עפר, זה יש בפרט ובכלל. בפרט, הינו חלקי נפש - רוח - נשמה שלו שבאו כבר בגלגול ונתקו. ובכלל, הינו נפש - רוח - נשמה של שוכני עפר אחרים, לעורר אותם שיתפללו עמו. וזהו בחינת שבועה שבועה הנאמר בפרה, שכל ענינה שבועה. הינו כמובא (בזהר אחרי ע"ו: ובמדבר רבה פרשה י"ט) שבועה כבושיו, שבועה כהנים וכו'. זהו בחינת תפלה, בחינת (תהלים קי"ט): "שָׁבַע בַּיּוֹם הַלֵּלְתִּיךָ"

ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן ס

וזה בחינת שבירת כלי חרס, ששוכרין בשעת התקשרות הזווגים. להורות, שעכשו שנעשה התקשרות, שהוא בשביל הולדה. שהוא בבחינת בטחון, בחינת כליות, שהם כלי ההולדה כנ"ל, וזה בחינת (משלי ל"א): "בִּטַּח בָּהּ לֵב בַּעֲלָהּ", על - ידי - זה נתבטל ונשבר בחינת הבטחון דסטרא אחרא. ועל זה שוכרין הכלי חרס, בבחינת (ישעיה ל): "וְתִבְטְחוּ בַּעֲשֶׁק וְנָלֹז וְכוּ', וּשְׁבֵרָה כִּנְכָל יוֹצְרִים, וְלֹא יִמָּצָא בְּמַכְתָּתוֹ חֶרֶס" וכו'. כי הבטחון דקדשה שנעשה על - ידי ההתקשרות כנ"ל, הוא להפוך מהבטחון דסטרא אחרא, שהוא בבחינת שבירת כלי חרס כנ"ל. וגם מרמזין להם, שאם לא יתנהגו בקדשה, ויבגדו, חס ושלום, בבחינת הבטחון, בבחינת ההולדה. אזי יהיו בבחינת שבירת כלי חרס, שזה נעשה על - ידי מבטח בוגד כנ"ל:

וזה (מכה ז): "אֵל תִּבְטְחוּ בְּאֵלֹהֶיךָ מִשְׁכָּבֶת חִיקָךְ שְׁמֹר פֶּתְחֵי פִיךָ". הינו, שאי אפשר שיהיה הבטחון, הינו כלי ההולדה, סמוכין אל הדבור, שהוא בחינת אלף שהוא ראשי - תבות להתיר פה אלמים. וזה: 'משכבת חיקך', הינו שיהיה נעשה

יִתֵּן לְמִכְּהוּ לְזוּי יִשְׁבַּע בְּזוֹרְפָה: (לא) כִּי לֹא יִזְנוּ לְעוֹלָם אֲדָנִי: (לב) כִּי אִם הוֹגָה וְרוּחַם כָּרַב זֹזְדוֹ וְזֹסְדָיו: (לג) כִּי לֹא עָנָה מַלְכוּ וַיִּגָּה בְּנִי אִישׁ: (לד) לְדָכָא תַּזְזוּת רַגְלֵי כָל אֲסִירֵי אֶרֶץ: (לה) לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט גָּבֵר נֶגֶד פְּנֵי עֲלִיּוֹן: (לו) לְעֵנֹת אָדָם בְּרִיבּוֹ אֲדָנִי לֹא רָאָה: (לז) מִי זֶה אָמַר וַתֵּהִי אֲדָנִי לֹא צוּה: (לח) מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרַעוֹת וְהַטּוֹב: ³⁴(לט) מִה

מִזֶּה הוֹלָדָה. וְזֶה: 'מִשְׁכַּבְת חִיקָר', בְּחִינַת (מַלְכִּים - א א): 'וְשָׁכְבָה בְּחִיקָר'. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי - אִם עַל - יְדֵי 'שְׁמוֹר פִּתְחֵי פִי' כִּנ"ל:

וְזֶה, (אִיכָה ג): "יִתֵּן בְּעֶפֶר פִּיהוּ אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְוָה". 'עֶפֶר', הוּא בְּחִינַת הָעֶדֶר הַדְּבוּר, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָה כ"ט): "וּמַעֲפֹר תִּשָּׁח אֲמֹרְתוֹ". הִינּוּ, שְׁצָרֵי לִיתֵּן בְּחִינַת הַדְּבוּר, לְהַתִּיר פֶּה אֱלֹמִים כִּנ"ל. וְעַל - יְדֵי - זֶה בָּא כַח הַדְּבוּר, לְקוּנֵי ה', שֶׁהֵם כָּלִי הַהוֹלָדָה כִּנ"ל, וְזֶהוּ, 'אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְוָה', כְּדֵי שְׁיִגִיעַ הַדְּבוּר לְקוּנֵי ה' כִּנ"ל: וְזֶהוּ (בְּרֵאשִׁית כ"ח): "וְהָיָה זֶרַעוֹ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ", כִּי הַהוֹלָדָה תְּלוּיָהּ, עַל - יְדֵי בְּחִינַת 'יִתֵּן בְּעֶפֶר פִּיהוּ' הִנ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (דְּנִיָּאל י"ב): "וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֶפֶר יִקִּיצוּ", הִינּוּ שְׁמַקִּיצִין וּמַעֲוֹרְרִין אוֹתָם מִשְׁנֵתָם כִּנ"ל. וְזֶהוּ 'מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֶפֶר', מִבְּחִינַת הָעֶדֶר הַדְּבוּר כִּנ"ל. וְזֶהוּ 'אֱלֹה לְחַיֵּי עוֹלָם', הִינּוּ בְּחִינַת הַדְּבוּר, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ב): "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", וְתַרְגוּמוֹ: 'לְרוּחַ מְמַלְא', הִינּוּ בְּחִינַת לְהַתִּיר פֶּה אֱלֹמִים. וְאֱלֹה לְחַרְפוֹת וְכוּ', הִינּוּ בְּחִינַת (תְּהִלִּים ס"ט): "חֲרָפָה שְׁבָרָה לְבִי", בְּחִינַת שְׁכָחָה, שְׁבִירַת הַלֵּב, שֶׁהִיא בְּחִינַת שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב: "לֹחַ לִבִּי". וְעַל - יְדֵי שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת, בָּא שְׁכָחָה, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָּה (עֲרוּבִין נ"ד): 'אֱלֹמֶלֶא לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לּוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לֹא הִיָּתָה שְׁכָחָה'. הִינּוּ שְׁאוֹתָם שְׁאִינָן רְאוּיָיו לְקַבֵּל, שֶׁהֵם בְּחִינַת עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה, נִשְׁכַּח מֵהֶם כִּנ"ל:

³⁴ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן לא

וְזֶה בְּחִינַת (שִׁיר הַשִּׁירִים א'): "נִקְדּוֹת הַכֶּסֶף", הִינּוּ שְׁעַל - יְדֵי הַכֶּסֶף וְנִקְדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ. הִינּוּ שְׁעַל - יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסֵף וּמִשְׁתוֹקֵק לְדַבֵּר, אִם לְטוֹב אוֹ לְרָע, חֵס וְשָׁלוֹם, אֲזִי לְפִי הַכֶּסֶף וְנִקְדּוֹת, וְנִקְדּוֹת הָאוֹתִיּוֹת שְׁבִתוֹף הַדְּבָר שֶׁהוּא נִכְסֵף. כִּי כָל דְּבָר יֵשׁ לוֹ אוֹתִיּוֹת, אֵין שְׁהִאוֹתִיּוֹת בְּעֶצְמוֹ הֵם כְּגֵלֶם, וְאִין לָהֶם שׁוֹם צִיּוֹר בְּלִי נִקְדּוֹת. וְלְפִי הַכֶּסֶף וְהַשְׁתוֹקֵקוֹת שֶׁל הָאָדָם,

יִתְאוּנֶן אָדָם זֶה גָּבֵר עַל זֻמְאָו וְזֻמְאֵיוֹ: (ב) נִזְכָּרְתָּ דְרָכֵינוּ וְנִזְכָּרְתָּ
וְנִשְׁוֹבֶה עַד יְהוָה: (מא) נִשָּׂא לִבֵּנוּ אֶל כָּפִים אֶל אֵל בְּשִׁמּוּם: ³⁵(מב)

כך נצטיירין האותיות על - ידי הנקדות שהם בחינת נפש שמקבלין על - ידי הכסופין. הינו אם הוא נכסף לדבר טוב, נעשה מהכסופין נפש קדושה. ונעשים נקדות, בחינת "נקדות הכסף". ואזי נצטירו האותיות שהיו כגלם, ונעשים כלי לקבל טוב. וכו' להפך, חס ושלום, אם נכסף לרע, חס ושלום, נעשים מהכסופין נפשות שהם בחינת נקדות, ונצטירו האותיות ונעשים כלי לקבל רע, חס ושלום. כי "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב" (איכה ג'); רק כל אחד לפי מה שהוא מציר ועושה כלי לקבל טוב או רע, חס ושלום, על - ידי הכסופין וההשתוקקות שלו, על - ידי - זה נעשה הנפש בחינת נקדות. ועל - ידי הנקדות מתנועעים האותיות, ונצטירו לטוב או להפך, חס ושלום.

ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן לו

לְמַעַבְד נִשְׁמָתִיו חֲדָתָיו בְּתַרְתָּיו וּבְתַלְתָּיו, הֵינּוּ בְּהַתּוֹרָה הַמִּתְחַלֶּת בְּבֵית וּמִסִּימַת בְּלֻמָּד, 'וּבְתַלְתָּא שְׁבָשִׁי', הֵינּוּ אוֹרֵיתָא תְּלִיתָאָה, הוּא 'עֲבַד נִשְׁמָתִיו וְרוּחִיו חֲדָתָיו'. וְהַתּוֹרָה זָכָה נִעֲשֶׂה לּוֹ סֵם חַיִּים וְלֹא זָכָה וְכו', כָּמוֹ שֶׁכָּתוּב וּשְׁמָתָם וְכו', וְכָמוֹ שֶׁכָּתוּב: "צַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם" וְכו', לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שֶׁמִּקְבֵּל. אָבֵל מָאֲתוֹ לֹא תִצָּא הָרְעוּת, כָּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אֵיכָה ג): "מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תִצָּא הָרְעוּת וְהַטּוֹב.

35 ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן נו

וַיֵּשׁ נָחָשׁ, שָׁעַל יָדָהּ בָּא עֲצָבוֹת רוּחַ (ה). הֵינּוּ בְּחִינַת ל"ט מְלָאכוֹת, שֶׁהוּא זִהְמַת הַנָּחָשׁ, עַל - יָדֵי - זֶה בָּא עֲצָבוֹת רוּחַ. וְעַל - יָדֵי עֲצָבוֹת רוּחַ, אֵין הָרוּחַ דּוֹפֵק כְּסִדּוּרוֹ. וְאִזִּי נַעֲשִׂים הָאֵיבָרִים כְּבָדִּים, מִחֲמַת שְׂאִין רוּחַ הַדּוֹפֵק מִנִּשְׁבַּב בָּהֶם כְּסִדּוּר. וְאִזִּי הַיָּדִים בְּבְחִינַת (שְׁמוֹת י"ז): "וַיְדִי מֶֹשֶׁה כְּבָדִּים". כִּי עֶקֶר הַכְּבָדוֹת בְּהַיָּדִים, שֶׁשָּׁם עֶקֶר רוּחַ הַדּוֹפֵק כִּנ"ל. וְזֶה בְּחִינַת עֲצָבוֹן יָדִים (ו). כִּי עֶקֶר מִזִּיק הָעֲצָבוֹת רוּחַ לְהַיָּדִים כִּנ"ל. וּכְשֶׁהָאֵיבָרִים כְּבָדִּים, אִזִּי מְכַבִּידִין יוֹתֵר עַל הָרוּחַ הַדּוֹפֵק, וְנִחַלְשׁ עוֹד יוֹתֵר. וְעַל יָדֵי שְׁנַחֲלָשׁ יוֹתֵר הָרוּחַ הַדּוֹפֵק, נַעֲשִׂים הָאֵיבָרִים כְּבָדִּים עוֹד יוֹתֵר. וְכֵן עַל - יָדֵי שְׁנַעֲשִׂים הָאֵיבָרִים עוֹד יוֹתֵר כְּבָדִּים, נִחַלְשׁ הָרוּחַ הַדּוֹפֵק עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְכֵן חוֹזֶרֶת חֲלִילָה, עַד שִׁיוּצֶאֱת נַפְשׁוֹ, חֵס וּשְׁלוֹם. וְעַל -

נִזְזֵנוּ פְּשַׁעֲנוּ וּמָרִינוּ אֶתְּהָ לֹא סָלַחְתָּ: (במג) סִכְתָּה בָּאֵף וַתִּרְדָּפֵנוּ הֲרִגְתָּ לֹא
וְזִבְחִיתָ: (מדר) סִכְתָּה בַּעֲנָן לָךְ מִעֲבוּר תִּפְלָה³⁶: (במה) סִזִּי וּבִמְאוּס תִּשְׁיִימוּנוּ

יְדֵי הָאֲנָחָה, הוּא מְחִיָּה וּמִבְרִיא אֶת הָרוּחַ הַדּוֹפֵק, וְנִצּוֹל מִהֶעֱצָבוֹת רוּחַ. וְחוּדוֹ
הָרוּחַ הַדּוֹפֵק וּמִנְשָׁב כְּסֻדָּר בְּכָל הָאֵיבָרִים, וּבְפָרֵט בְּהִידִים. וְעַל יְדֵי זֶה מְזַכֵּךְ אֶת
הַשָּׁמַיִם, כִּי הִידִים הֵם בְּחִינַת שָׁמַיִם, אֲשֶׁר וּמִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת יַד יָמִין וְיָד שְׂמָאל:
וְזֶה (אֵיכָה ג): "נִשְׂאָ לְבַבְנוּ אֶל כַּפִּים אֶל אֵל בְּשָׁמַיִם". שְׂצָרִיךְ לִשְׂאֵל אֶת הַלֵּב,
הֵינּוּ הָרוּחַ הַדּוֹפֵק שְׁבָלֵב, אֶל הִידִים כִּנ"ל. וְזֶה: "אֵל אֵל בְּשָׁמַיִם", כִּי מִזֶּה נִזְדַּכְּךָ
הַשָּׁמַיִם כִּנ"ל: וְזֶה בְּחִינַת (דְּבָרִים ל"ב): "כִּי אֲשָׂא אֶל שָׁמַיִם יְדֵי", שְׂצָרִיךְ לִשְׂאֵל
אֶת הִידִים, שִׁיְהִיָּה נִעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת שָׁמַיִם כִּנ"ל:

וּכְשֶׁמְזַכֵּךְ אֶת הִידִים, בְּחִינַת שָׁמַיִם, עַל - יְדֵי אֲנָחָה. שְׂעַל יְדָה נוֹשֵׂא הָרוּחַ שְׁבָלֵב
אֶל הִידִים, וְעַל - יְדֵי - זֶה נִזְדַּכְּכִי הִידִים וְהַשָּׁמַיִם כִּנ"ל, אֲזִי הוּא בְּחִינַת מַחְלָקֶת
לְשֵׁם שָׁמַיִם. כִּי כָל הַדְּבוּרִים מְקַבְּלִין מִן הַשָּׁמַיִם, כִּי שֵׁם כָּל הַדְּבוּרִים, כְּמוֹ
שִׁכְתוֹב (תְּהִלִּים קי"ט): "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נָצַב בְּשָׁמַיִם". וְהַדְּבוּרִים שֶׁמְקַבְּלִין מִן
הַשָּׁמַיִם, מְקַבְּלִין מִן הָרַעְמִים. בְּחִינַת (שֵׁם י"ח): "יִרְעֵם בְּשָׁמַיִם ה'", בְּחִינַת (אֵיּוֹב
ל"ז): "יִרְעֵם אֵל בְּקוֹלוֹ נִפְלְאוֹת". נִמְצָא שֶׁמְקַבְּלִין הַדְּבוּרִים מִהִידִים, כִּי הוּא הוּ
בְּחִינַת שָׁמַיִם, שֵׁשֶׁם כָּל הַדְּבוּרִים. וְעַקֵּר הַקְּבָלָה עַל - יְדֵי בְּחִינַת רַעְמִים, הֵינּוּ
בְּחִינַת רוּחַ הַדּוֹפֵק. שְׁנִיתִתְקַן עַל - יְדֵי אֲנָחָה, שְׂעַל יְדוֹ נִתְנַשְׂאִים הִידִים לְשָׁמַיִם.
כִּי הָרוּחַ הַדּוֹפֵק שֶׁהוֹלֵךְ וּמִנְשָׁב וּמִנְפֵּץ הַכֹּל, וְעַקֵּר בְּהִידִים, זֶה בְּחִינַת רַעְמִים,
בְּחִינַת: "יִרְעֵם בְּשָׁמַיִם ה'" כִּנ"ל. כִּי הִידִים הֵם בְּבְחִינַת שָׁמַיִם כִּנ"ל. וְשֵׁם כָּל
הַדְּבוּרִים, בְּחִינַת: "לְעוֹלָם ה' דְּבָרְךָ נָצַב בְּשָׁמַיִם" כִּנ"ל, נִמְצָא שֶׁמְקַבְּלִין
הַדְּבוּרִים מִהִידִים. וְזֶה בְּחִינַת: "כֹּאֲשֶׁר דָּבָר ה' בְּיַד", הַנֶּאֱמָר בְּמִשְׁנֵה וּבְשִׁאֵר
נְבִיאִים. כִּי שֵׁם כָּל הַדְּבוּרִים, וּמִשְׁם מְקַבְּלִין אוֹתָם כִּנ"ל:

³⁶ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן ב

[ה] וְעַקֵּר שֶׁל הַמַּחְשָׁבוֹת זְרוֹת הֵם עַל - יְדֵי קְלָקוֹל הַמִּשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא
בְּחִינַת עֵינָיו. כְּמוֹ שִׁכְתוֹב (בְּרָאשִׁית י"ד): "וַיָּבֵאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט". זֶה בְּחִינַת
(דְּבָרִים ל"ג): "עֵין יַעֲקֹב". וְעַל - יְדֵי קְלָקוֹל מִשְׁפָּט בָּא קְלָקוֹל לְעֵינָיו, כְּמוֹ
שִׁכְתוֹב (דְּבָרִים ט"ז): "כִּי הִשְׁחִד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים", זֶה בְּחִינַת מַחְשָׁבוֹת זְרוֹת
שְׁבִתְפִלָּה, שֶׁהֵם עֲנָנִין דְּמַכְסִּין עַל עֵינָיו, כְּמוֹ שִׁכְתוֹב (אֵיכָה ג): "סִכְתָּה בַּעֲנָן לָךְ"
וְכו' (ז): וְלַעֲתִיד שִׁיתְקַן בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שִׁכְתוֹב (יִשְׁעִיָּהוּ א): "צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט

תפודה". אַזי יתעבר עננין דמכסין על עינא. כמו שכתוב (שם נ"ב): "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון", ובשביל זה נקרא יוסף (בראשית מ"ט): "בן פרת עלי עין". נ"ל בס"ד כי המשפט עמודא דאמצעיתא, תפארת יעקב, וכל מה שקרה ליעקב קרה ליוסף והקילקול שמדבר כאן הרב הוא בספירת היסוד.

עוד כתב הרב בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן ט - [ג] אַבֵּל כְּשֶׁאָדָם עומד להתפלל, אַזי באים מחשבות זרות וקלפות ומסבבין אותו, ונשאר בחשך ואין יכול להתפלל, כמו שכתוב (איכה ג): "סכת בענו לך מעבור תפלה", וכתוב (תהלים י"ב): "סביב רשעים יתהלכון", שהרשעים, הינו הקלפות, מסבבין אותו. 'כרם זלת' הינו בשעת התפלה, 'שהיא עומדת ברומו של עולם' (ברכות ו):

נ"ל בס"ד כשהאדם שקוע בקלי' הוא בשליטת לילי' ר"ל גימ' "סכת" והתיקון ע"י לימוד תלמוד גימ' ת"פ כמנין לילי' וההגנה באה מהסוכה שגובה ת"פ אצבעות, עשרים אמה כפול ארבע אצבעות כפול ששה.

עוד, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן ח

[ד] וְזֶה בְּחִינַת רַעְמִים. כִּי עַל - יְדֵי גֵרִים שֶׁנַּעֲשִׂין עַל - יְדֵי מַטָּה עַד הַנֶּל, עַל - יְדֵי שְׁהַסְטָרָא - אַחֲרָא מְכַרְחַת לְהַחֲזִיר כָּל הַקְדָּשָׁה שֶׁבִּלְעָה, עִם עֲצָמוֹת חַיּוֹתָהּ כִּנֵּל, עַל - יְדֵי - זֶה נִתְרַבָּה וְנִתְגַּדֵּל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ בְּבְחִינַת (תהלים צ"ו): "הבו לה' משפחות עמים, הבו לה' כבוד ועז". וְזֶה בְּחִינַת רַעְמִים, בְּבְחִינַת (שם כ"ט): "אַל הַכְּבוֹד הָרָעִים, ה' עַל מִים רַבִּים". 'מִים רַבִּים', זֶה בְּחִינַת מִימֵי הַדַּעַת, בְּחִינַת (ישעיה י"א): "כִּי מִלֵּאָה הָאָרֶץ יָדַעַת אֶת ה' כַּמִּים לִים מְכַסִּים", הֵינּוּ בְּחִינַת מִימֵי הַדַּעַת, שִׁיּוּצָאִין מִן הַסְטָרָא - אַחֲרָא וְחוּדְרִין אֶל הַקְדָּשָׁה, שְׁעַל - יְדֵי - זֶה נַעֲשִׂין גֵרִים, וְנִתְגַּדֵּל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, שְׁזֵהוּ בְּחִינַת רַעְמִים, בְּחִינַת: "אַל הַכְּבוֹד הָרָעִים". כִּי הָרַעַשׁ וְהַפָּרְסוּם שֶׁנִּתְפָּרְסָם כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ עַל - יְדֵי הַגֵּרִים, זֶה בְּחִינַת רַעְמִים, שֶׁהֵם קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל. כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָּהּ (ברכות נט): 'מֵאֵי רַעְמִים עָנְנִי דְשִׁפְכִי מֵאָה לְהַדְדִי'. 'עָנְנִי דְשִׁפְכִי מֵאָה', זֶה בְּחִינַת הַסְטָרָא - אַחֲרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת (איכה ג): "סַכַּת בְּעֵנִי לִךְ מַעֲבֹר תִּפְלָה". הֵינּוּ הַקְלָפוֹת הַמַּעֲכָבִים אֶת הַתִּפְלָה כְּשֶׁחוֹזְרִים וְשׁוֹפְכִים מִימֵי הַדַּעַת שֶׁבִּלְעָה, זֶה בְּחִינַת: 'עָנְנִי דְשִׁפְכִי מֵאָה' וְאֵז נִתְגַּלָּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּבְחִינַת: "וְכָבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵנִי" (שמות ט"ז), וְזֵהוּ בְּחִינַת רַעְמִים כִּנֵּל. וְעַל - כֵּן צְרוּף גֵּרִים הוּא רֵאשִׁי - תְּבוֹת: "רַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבוֹנֵן" (איוב כ"ו), כִּי גֵרִים הֵם בְּבְחִינַת רַעְמִים כִּנֵּל:

בְּקֶרֶב הָעַמִּים: (מו) פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיָּהֶם כָּל אֲבִינֵינוּ: (מו) פָּוֹזֵר וּפְּזוּת הָיָה לָנוּ
הַשִּׁאֵת וְהַשְׁכָּר: (מוז) פָּלְגֵי מַיִם תִּרְדַּע עֵינַי עַל שֹׁכֵר בֵּת עַמִּי: (מט) עֵינַי
נִגָּרָה וְלֹא תִדְרָמָה מֵאֵין הַפְּגוּת: (נ) עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְהוָה מִשְׁכָּנִים: (נא)
עֵינַי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בְּנוֹת עִירֵי: (נב) צוּר צָדוּנִי כַּצָּפוֹר אֲבִי זֶנֶם: (נג)
צָבֹתָו בְּבוֹר זִזִּי וַיִּדּוּ אָכֵן בִּי: (נד) צָפוּ מַיִם עַל רֹאשִׁי אֲבִירָתִי
נִגָּרָתִי: (נה) קָרָאתִי שִׁבְמָה יְהוָה מְבוֹר תַּזְזוּתִי: (נו) קוֹלִי שָׁמַעְתָּ אֶל
תַּעֲלָם אֲזִנָּה לְרוֹזוֹתִי לְשׁוֹעֲתִי: (נז) קָרַבְתָּ בַּיּוֹם אֶקְרָאךָ אֲמַרְתָּ אֶל
תִּירָא: (נז) רַבְתָּ אֲדֹנִי רִיבִי נִפְשִׁי גָּאֻלְתָּ זִזִּי: (נט) רָאִיתָה יְהוָה עֲוֹתָתִי
שָׁפַטָה מִשְׁפָּטִי: (ס) רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל מוֹזֵשֶׁבֶתָם לִי: (סא) שָׁמַעְתָּ
זִוְרָפָתָם יְהוָה כָּל מוֹזֵשֶׁבֶתָם עָלַי: (סב) שִׁפְתֵּי קָבִי וְהִגִּיוֹנָם עָלַי כָּל
הַיּוֹם: (סג) שִׁבְתָּם וְקִימָתָם הַבֵּיטָה אֲנִי מִנְּגִינָתָם: (סד) תִּשָּׁיב לָהֶם גְּמוּלָה
יְהוָה כַּמַּעֲשֵׂה יְדֵיהֶם: (סה) תִּתֵּן לָהֶם מִגִּזַּת לֵב תִּגְאֻלָּתָךְ לָהֶם: (סו)
תִּרְדֹּף בְּאֵף וְתִשְׁמִידֵם מִתַּזְזוֹת שְׁבִי יְהוָה:

37 ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן כח

וְזֶה אֵלֶּף בֵּית גִּימָל דָּלֶת. גִּימָל דָּלֶת דָּא שְׁמִיא וְאַרְעָא. בֵּית מִי שְׁבוּנָה בֵּיתוֹ בֵּין
שְׁמִיא לְאַרְעָא, זֶה תַקּוּן הָאֵלֶּפִי. זֵין חֵית הֵינּוּ אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הַמְקַבְּלִים תּוֹרָתָם
מִשְׁדִּין יְהוּדָאִין, הַמְכַנִּים בְּשֵׁם זֵין, בְּחִינַת (וַיִּקְרָא י"ז): "לְשָׁעִירִים אֲשֶׁר הֵם
זִוְנִים". מִהֶם הַחֲרוּף וְהַבְּזִיוֹנוּת, בְּבִחִינַת (אִיּוֹב ל"א) "וּבֹדוּ מִשְׁפָּחוֹת יִחְתַּנְּנִי",
בְּחִינַת חֵית: הָא וְאוּ הוּי וַי. לְשׁוֹן צָעֵקָה וּמְדִיבָה כִּנ"ל, 'לְמִי מִדְּנִים לְמִי שִׁיח',
הֵינּוּ זֵין חֵית. טִית יוֹד טוֹבָא גִּנְז בְּגִנְזָה. כִּי צָרִיךְ כְּשֹׁשׁוּמַע תּוֹרָה מִתְלַמִּיד -
חֲכָמִים שְׁדִין יְהוּדָאִין, שְׁיֵאכֹל טוֹב שְׁבִגְנָה, כְּמוֹ (חֲגִיגָה ט"ו): 'רַבִּי מֵאִיר רְמוּן
מִצָּא תוֹכוֹ אֹכֵל'. כְּמוֹ שְׁכַתוֹב (מִשְׁלִי כ"ג): "בְּנִי תִנָּה לְבָבִי לִי", וּכְתִיב (שֵׁם כ"ב):
"שָׁמַע דְּבָרֵי חֲכָמִים וְלִבִּי תִשְׁמַע לְדַעְתִּי". וּכְשֹׁשׁוּשָׁה כֹּן, מַעֲלָה טוֹב הִגְנוֹז בְּגִנְזָה,
הֵינּוּ הָאֵלֶּפִי הַנְּפֻלָּים. וְזֶה טִית טוֹבָא גִּנְז בְּגִנְזָה (הַקְדָּמַת הַזֶּהָר ג.). שְׁתִּשְׁמַע לְבָבִי
לְטוֹב הִגְנוֹז בְּדַבְּרִיו, וְעַל - יְדִי - זֶה יוֹד הֵינּוּ תַתְקוּן עַל - יְדִי - זֶה הָאֵלֶּפִי, בְּחִינַת
(יִשְׁעִיָּה כ"ה): "אוֹדָה שְׁמָךְ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא" דָּא אֵלֶּף. וְזֶה יוֹד צוֹרֵת אֵלֶּף. וְזֶה יוֹד,
לְשׁוֹן אוֹדָה. יוֹד, בְּחִינַת (אִיכָה ג'): "וַיִּדּוּ אָבֹן" לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה, הֵינּוּ קִלְפָתוֹ זֶרֶק.

פרק ד

- **איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה אבני קדש³⁸**
בראש כל זוזות: (ב) בני ציון היקרים המסללים בפני איכה

38 ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן סא

[ז] וְהוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁנּוֹסְעִין עַל רֹאשׁ - הַשָּׁנָה לְצַדִּיקִים. כִּי רֹאשׁ - הַשָּׁנָה הוּא יוֹמָא דְּדִינָא שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בָּא עִם קִדְשָׁתוֹ וְצִמְצוּמֵי אֵל הַצַּדִּיק הַדוֹר. שֶׁהוּא בְּחִינַת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, בְּחִינַת אָבוֹן שְׁתִּיָּה. בְּבְחִינַת (שְׁמוּאֵל - א ב): "כִּי לֹה' מְצוּקֵי אֶרֶץ וַיֵּשֶׁת עֲלֵיהֶם תַּבַּל" (י). שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים שֶׁעֲלֵיהֶם נִשְׁתַּת הָעוֹלָם. וְעַל - יְדֵי - זֶה נִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִים, עַל - יְדֵי בְּחִינַת אָבוֹן שְׁתִּיָּה כַּנ"ל. וְזֶה בְּחִינַת אָבוֹן יַעֲקֹב, שֶׁנִּכְלָלוּ כָּלֶם בְּתוֹךְ אָבוֹן שְׁתִּיָּה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה וַיֵּצֵא פֶּרֶשָׁה ס"ח, עִין זֶהר נח ע"ב, וַיְחִי רל"א). כִּי הַנִּפְשוֹת הֵם בְּחִינַת אָבוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אִיכָה ד): "תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבָנֵי קִדְשׁ". וְכָלֶם בָּאִים וְנִכְלָלִים בְּתוֹךְ הַצַּדִּיק הַדוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אָבוֹן שְׁתִּיָּה, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְתָּקִים כָּל הַצִּמְצוּמִים כַּנ"ל.

עוד, ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן ח

וְעַקֵּר הַתַּפְּלָה, שֶׁעַל - יְדֵה נִסְלַח הָעוֹון וְנִצּוּלִין מִהַחֲלָאֵת, הוּא בָּא עַל - יְדֵי שְׁנִיתוּסָף שָׁכֵן מִיִּשְׂרָאֵל. כִּי כָּל מַה שֶּׁנִּתְוֹסַף שָׁכֵן מִיִּשְׂרָאֵל, נִתְרַבָּה וְנִתְגַּדַּל הַתַּפְּלָה בְּמֵאֵד מְאֵד. וְזֶה בְּחִינַת הַקְּבוּץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כִּי כָּל מַה שֶּׁנִּתְקַבְּצוּ וְנִתְרַבּוּ בִּיּוֹתֵר נִפְשוֹת יִשְׂרָאֵל בִּיחַד, נִתְרַבָּה וְנִתְגַּדַּל בִּיּוֹתֵר מְאֵד בֵּית הַתַּפְּלָה. כִּי שֶׁלֹּא אָבוֹנִים בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בְּתִים, אֲרָבַע אָבוֹנִים בּוֹנוֹת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּתִים, חֲמֵשׁ מְאֵה וְעֶשְׂרִים בְּתִים וְכו', עַד שֶׁאִין הִפָּה יָכוֹל לְדַבֵּר וְהַלֵּב לִחְשֹׁב, כִּדְאִיתָא בְּסֵפֶר יְצִירָה. נִמְצָא שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּתְוֹסַף אָבוֹן אַחַת, נִתְרַבּוּ הַבְּתִים בִּיּוֹתֵר מְאֵד מְאֵד בְּכַפְלֵי כַּפְלִים כַּנ"ל. וְהַנִּפְשוֹת הֵם בְּחִינַת אָבוֹנִים, בְּבְחִינַת (אִיכָה ד): "תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבָנֵי קִדְשׁ" וְכו', וְהַבְּתִים זֶה בְּחִינַת: "כִּי בֵּיתִי בֵּית תַּפְּלָה". נִמְצָא שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּתְוֹסַף וְנִתְרַבָּה נִפְשׁ אַחַת לְהַקְבוּץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, נִתְרַבָּה וְנִתְגַּדַּל מְאֵד בֵּית הַתַּפְּלָה כִּי עַכְשָׁו, כְּשֶׁנִּתְוֹסַף עוֹד נִפְשׁ אֶחָד לְהַקְבוּץ, נַעֲשִׂין צְרוּפִים אַחֲרֵים חֲדָשִׁים הִרְבֵּה מְאֵד מְאֵד, כַּפְלֵי כַּפְלִים כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים כַּנ"ל. וְעַל - כֵּן כְּשֶׁנִּתְוֹסַף שָׁכֵן מִיִּשְׂרָאֵל, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שְׁדָרִים שֶׁם יְהוּדִים, כְּשֶׁנִּתְוֹסַף עֲלֵיהֶם עוֹד שָׁכֵן מִיִּשְׂרָאֵל, אֲזִי נִתְרַבָּה וְנִתְגַּדַּל הַתַּפְּלָה בְּמֵאֵד מְאֵד, כִּי נִתְוֹסַף נִפְשׁ אַחַת לְהַקְבוּץ כַּנ"ל. וְעַל - יְדֵי רַבּוּי הַתַּפְּלָה, עַל - יְדֵי - זֶה סְלִיחַת הָעוֹון, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְפוּאָה כַּנ"ל.

וַיָּשִׁבוּ לִנְכָלִי וְזָרַשׁ מַעֲשֵׂה יָדַי יוֹצֵר: (ג) גַּם תַּנִּין תַּנִּים וְזִלְצוּ

עוד, ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן סז
דע, שְׁכָל הַדְּרוֹת כָּלֶם נִמְשָׁכִין מִן הַצְּדִיק שֶׁהוּא הָרֹאשׁ, בְּחִינַת רֹאשׁ בֵּית, בְּחִינַת הַבַּעַל - הַבֵּית שֶׁל הָעוֹלָם כֵּנ"ל בְּבְחִינַת (יִשְׁעִיָּה מ"א): "קוֹרָא הַדְּרוֹת מֵרֹאשׁ", שְׁכָל הַדְּרוֹת נִמְשָׁכִין מִן הָרֹאשׁ, דְּהִינּוּ הַצְּדִיק הֵנ"ל. וְאִזִּי כְּשֵׁיט זֶה הַצְּדִיק שֶׁהוּא הָרֹאשׁ בֵּית, אִזִּי יֵשׁ בְּחִינַת 'רֹאשׁ' וְיֵשׁ בְּחִינַת 'בֵּית', וְאִזִּי כִלְנוּ, דְּהִינּוּ כָל בְּנֵי הַדּוֹר, כָּלֶם בְּחִינַת בְּנֵי בֵּית. אֲבָל כְּשֶׁנִּסְתַּלַּק וְנִתְעַלַּם זֶה הָרֹאשׁ שֶׁהוּא הַפֶּאֶר, בְּחִינַת שֵׁם ה' כֵּנ"ל, אִזִּי מִתְגַּבְּרִין, חֵס וְשָׁלוֹם, שְׁמוֹת הַטְּמָאָה שֶׁל הַחִיצוֹנִים, שְׁזָה בְּחִינַת הַמַּפְרָסְמִים שֶׁל שְׁקֵר כֵּנ"ל. וְהֵם בְּחִינַת רֹאשׁ שֶׁל הַסְטֵרָא - אֲחֵרָא, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד רֹאשׁ הֵנ"ל דִּקְדָּשָׁה, בְּחִינַת "רֹאשׁ כָּל חוּצוֹת", שְׁזָהוּ בְּחִינַת רֹאשׁ דִּסְטֵרָא - אֲחֵרָא, בְּחִינַת מַפְרָסְמִים שֶׁל שְׁקֵר, בְּחִינַת שֵׁם הַטְּמָאָה שֶׁל הַחִיצוֹנִים, חֵס וְשָׁלוֹם, וְאִזִּי אֵין בֵּית, וּמִתְגַּלְגָּלִים בְּחוּצוֹת, חֵס וְשָׁלוֹם. וְעַל - כֵּן נִקְרָא רֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, כִּי נִתְעַלַּם, חֵס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת רֹאשׁ בֵּית, וְאִזִּי אֵין בֵּית, וּמִתְגַּלְגָּלִים בְּחוּצוֹת, חֵס וְשָׁלוֹם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבָנֵי קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, בְּנֵי צִיּוֹן הַיְּקָרִים הַמְּסֻלָּאִים בַּפֹּז" וְכו' (אֵיכָה ד). דְּהִינּוּ שִׁישְׁרָאֵל קְדוּשִׁים מִתְגַּלְגָּלִים, חֵס וְשָׁלוֹם, 'בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת', כִּי נִסְתַּלַּק וְנִתְעַלַּם הָרֹאשׁ בֵּית, דְּהִינּוּ הַצְּדִיק הָאֱמִתִּי, וְנִתְגַּבֵּר, חֵס וְשָׁלוֹם, הַהֶפֶךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁם שֶׁל הַטְּמָאָה שֶׁל הַחִיצוֹנִים, בְּחִינַת 'רֹאשׁ כָּל חוּצוֹת' כֵּנ"ל.

וַיִּמְחֶיהוּ הַנְּבִיא הָיָה מְקוּנָה וּמִחֻבָּב דֵּם יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁפָּה, וְהָיָה מִשְׁתַּתֵּף בְּצַרְתּוֹ, וְהָיָה רוֹאֶה יִשְׂרָאֵל מוֹלִיכִים בְּקוֹלָרִיו, וַיִּדְּהוּן מִהֲדַקִּיו לְאַחֲרָא, וְרִחֲמָא עַל צוֹאֲרִיהוּ, וְהָיָה מִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם, וְהָיָה מְקוּנָה עַל כָּל טִפָּה דֵּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: "בְּנֵי צִיּוֹן הַיְּקָרִים הַמְּסֻלָּאִים בַּפֹּז וְכו' תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבָנֵי קֹדֶשׁ" וְכו':

שד³⁹ היניקו גוריהן בת עמי לאכזר כיענים כיענים
 במדבר: (ד) דבק לשון יונק אל זוכו בצמא עוללים שאלו לזון
 פרש אין להם: (ה) האכלים למעדרים נשמו בזוזות האמנים
 עלי תולע⁴⁰ וזבכו אשפות: (ו) ויגדל עון בת עמי מזוטאת סדם

³⁹ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן ח

וזה בחינת (איכה ד): "גם תנים חלצו שד" זה בחינת רחמנות דסטרא - אחרא, בחינת: "כשד משדי" (ישעיה י"ג), כי שדי הוא בחינת רחמנות דקדשה, בבחינת (בראשית מ"ג): "ואל שדי יתן לכם רחמים", שהוא בחינת תפלה, שהוא שדוד המערכות. ועל - ידי "שד משדי", בחינת הרחמנות דסטרא - אחרא, בחינת: גם תנים חלצו שד על - ידי - זה: בת עמי לאכזר, כי על - ידי - זה שהם יונקים מן הרחמנות, על - ידי - זה גם מעט הרחמנות הנשאר אצלנו נפגם ונעשה אכזריות כנ"ל. ועל - ידי - זה שנתקלקל הרחמנות ונעשה אכזריות, נפגם הדעת, בבחינת 'כל הכועס, חכמתו מסתלקת ממנו' (פסחים סו:); ואזי נקטן הדעת ונעשה בבחינת מחיו דקטנות, ואזי הם יונקים, חס ושלום, מפגם הדעת, בבחינת (בראשית ג): "והנחש היה ערום". הינו דעת דסטרא - אחרא, שיונק על - ידי נפילת הדעת דקדשה, שנפגם על - ידי אכזריות וכעס כנ"ל. ומזה בא, חס ושלום, תאות נאוף, כי המח הוא מחצה פרוסה בפני תאנה זו, כי 'אין אדם עובר עברה אלא - אם - כן נכנס בו רוח - שטות' (סוטה ג) אבל כשהמח והדעת שלם, הוא מגן בפני התאנה הזאת.

⁴⁰ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן כח

[ב] וכש"ש ליראי השם חרפות ובושות מהכופרים האלו, עצה על - זה: "אנכי תולעת ולא איש חרפת אדם" (תהלים כ"ב). לחרפות ובזיונות, הסגלה לזה בחינת תולע. שעל - ידי בחינת הזאת, מנצח אויביו. כי תולע הוא בחינת אמונה, כמו שכתוב (איכה ד): "האמנים עלי תולע". והוא בחינת אברהם שהוא ראש למאמינים, כמו שכתוב (בראשית ט"ו): "והאמין בה". ובבחינת אברהם שהוא בחינת אמונה, משבר ומבטל עבודה - זרה והכפירות והבזיונות, ומתגבר על הכופרים, בבחינת (תהלים כ'): "בגבורות ישע ימינו". כי אברהם שהוא בחינת חסד, בחינת אמונה, בחינת (שם פ"ט): "וחסדי לא אפיר ולא אשקר באמונותי", בימיו הזאת הוא מתגבר על אויביו, כי נעשה בבחינת (נחום

הַתְּפִיכָה כְּמוֹ רֹגַע וְלֹא זָלוּ בָּהּ יָדַיִם: (ו) וְכֹוּ זִיּוּרִיָּה מִשְׁלֵג צוּזוּ
 מִזֹּלָב אֲדָמוֹ עֶצֶם מִפְּנִינִים סָפִיר גִּזְרָתָם: (ז) וְזִשָּׁה מִשְׁזוּזוּר
 תִּתְּאָרֶם לֹא נָכְרוּ בְּזוּזוּצוֹת צָפֹד עוֹרֶם עַל עֶצְמָם יָבֵשׁ הָיָה
 כְּעֵץ: (ט) טוֹבִים הָיוּ זֹלָלִי זֹרֵב מִזֹּלָלִי רָעַב שֶׁהֵם יוֹזְבוּ
 מִדְּקָרִים מִתְּנוּבָת שְׂדֵי: (י) יָדֵי נָשִׁים רְזוּבָנוּת בְּשָׁלוֹ וְלִדְיָהֵן הָיוּ
 לְבָרוֹת לָמוֹ בְּשִׁבָּר בַּת עַמִּי: (יא) כָּלָה יְהוָה אֶת זִמְתּוֹ שִׁפְרָה
 זֹרוֹן אָפוֹ וַיֵּצֵת אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוּדֹתֶיהָ:⁴¹ (יב) לֹא הֶאֱמִינוּ
 מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל כָּל יֹשְׁבֵי תֵבֶל כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעְרֵי
 יְרוּשָׁלָּם: (יג) מִזִּמְטָאֵת נְבִיאֶיהָ עֹנֹוֹת כְּהִנִּיָּה הַשִּׁפְכִים בְּקֶרֶבָה
 דָּם צַדִּיקִים: (יד) נָעוּ עוֹרִים בְּזוּזוּצוֹת נִגְאָלוֹ בָּדָם בְּלֹא יוֹכְלוּ יָגְעוּ
 בְּלִבְשֵׁיהֶם: (טו) סוּרוּ טִמָּא קָרְאוּ לָמוֹ סוּרוּ סוּרוּ אֵל תִּגְעוּ כִּי
 נָצוּ גַם נָעוּ אָמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא יוֹסִיפוּ לָנוֹר: (טז) פָּנֵי יְהוָה זֹלָקָם לֹא
 יוֹסִיף לְהַבִּיטָם פָּנֵי כְהִנִּים לֹא נִשְׂאוּ וְקָנִים וְקָנִים לֹא זִנְנוּ: (יז)
 עוֹדִינָה עוֹדִינוּ תִּכְלִינָה עֵינֵינוּ אֶל עוֹרֵתֵנוּ הֶבֶל בְּצַפִּיתֵנוּ צָפִינוּ
 אֶל גּוֹי לֹא יוֹשֵׁעַ: (יח) צָדוּ צָעֲדֵינוּ מַלְכָּת בְּרוּזְבָתֵנוּ קָרֵב קָצִינוּ
 מָלְאוּ יָמֵינוּ כִּי בָּא קָצִינוּ: (יט) קָלִים הָיוּ רִדְפֵינוּ מִנְּשָׁרֵי שָׁמַיִם
 עַל הַהָרִים דָּלְקָנוּ בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ לָנוּ: (כ) רוּזוּ אֲפִינוּ מִשִּׁיזוּ
 יְהוָה:⁴² נִלְכַּד בְּשִׁזְזִיתוֹתָם אֲשֶׁר אָמְרָנוּ בְּצִלּוֹ נִזְחִיָּה בְּגוֹיִם: (כא)

ב'): "אֲנָשִׁי חֵיל מְתַלְעִים". וּבָזָה הַחֶסֶד הוּא מְתַקֵּן אֱלֹו הָאֱלֹפִין הַנְּפֹולִים הַנִּ"ל,
 בְּבַחֲנִינָת (שְׁמוֹת כ'): "וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים":

⁴¹ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן טז
 וְזָה בַּחֲנִינָת: "וַיֵּצֵת אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוּדוֹתֶיהָ" (איכה ד). 'יְסוּדוֹתֶיהָ' זָה בַּחֲנִינָת
 אֲרֻבָּעָה יְסוּדוֹת, שְׁנֵי מִשְׁכֵּינֵי מִבְּחִינָת מְאֹרֵי אֹוֹר, מִבְּחִינָת תִּלְתָּ גֻּוֹנִין דְּעִינָא וּבֵת
 עֵין, שְׁנֵי אֲכָלוֹ וְנִשְׁרָפוּ עַל - יָדֵי: 'וַיֵּצֵת אֵשׁ בְּצִיּוֹן', עַל - יָדֵי הַהִתְגַּבְּרוֹת מְאֹרֵי אֵשׁ
 כַּנִּ"ל:

⁴² ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן יג
 וְזָה בַּחֲנִינָת הַתְּגַלּוֹת מְשִׁיחַ, שְׁאֵזִי יִתְבַּטֵּל חֲמַדַּת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ ב):
 "בְּיוֹם הַהוּא יִשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כֶסֶף וְאֱלִילֵי זָהָב". וְזָה בַּחֲנִינָת (איכה ד):
 "רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ ה'". 'וְכָל זָמָן שֶׁיֵּשׁ עֲבוּדָה זָרָה זֹאת שֶׁל מָמוֹן בְּעוֹלָם, חֲרוֹן -

אף בעולם' (ב); וכפי הבטול של עבודה זרה זאת כן נתבטל החרון - אף, בבחינת "רוח אפינו משיח ה'", ונתמשך חסד בעולם, בבחינת (תהלים י"ח): "ועושה חסד למשיחו". וכשיתגלה חסד הזה, יתמשך הדעת, שהיא בגין הבית, בבחינת (שם ה): "ואני ברב חסדך אבוא ביתך", כמו שכתוב בזהר (פינחס רכ): 'וימינא דא זמין למבנא ב' - מקדשא כי הדעת הוא בבחינת בית, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות לג): 'מי שיש בו דעה, כאלו נבנה בית - המקדש' וכו'.

עוד כתב הרב בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן טז - באגדתא דרבא בר בר חנה, "ונפיץ מ'א מתרי אוס'א" הם בבחינת תרין משיחין (ב), שאליהם העכו"ם ידרשו וימשכו את עצמם אליהם, כמו שכתוב (ישעיהו ב): "ונהרו אלו כל הגוים". וזה: 'תרי נהרות דסורא'. 'סורא' זה בבחינת עכו"ם, על שם עבודה זרה, כמו שכתוב (שמות ל"ב): "סרו מהר מן הדרך", והם נכללים בשתי אמות, עשו וישמעאל. ועל - ידי אלו תרין משיחין, שהם תרי אוס'א, בבחינת איכה ד: "רוח אפינו משיח ה'", על - ידם יגאלו וימשכו כנהרות אצלם ללמד דבר ה'. ותרינא אמין, עשו וישמעאל, אנון תרין עניניו דמכסיו על העיניו, שאין יכולין להאיר תמיד בבחינת שמש:

ובשביל זה צריך הצדיק לבטל את דבקותו, כדי שלא יתגברו האמין עשו וישמעאל על עיניו, ויתבטל, חס ושלום, חכמתו לגמרי. אבל על - ידי תרין משיחין, שיפוצו מעינותיהם חוצה, ויהפך לכלם שפה ברוך, אז יתקיים (ישעיהו ל): "והיה אור הלבנה כאור החמה", ואז לא יצטרך לבטל מדבקותו. (מסימן טו עד כאן לשון רבנו, זכרונם לברכה).

עוד, ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן ל
וכל התפלות האלו עם כל הערבובים באין אל הצדיקים, כי הצדיקים הם בבחינת משיח, שאליו באין כל התפלות להעלותו. בבחינת (ישעיה מ"ח): "ותהלתי אחטטם לך", שכל התהלות באין לבחינת משיח, שהוא בבחינת חטטם בבחינת (איכה ד'): "רוח אפינו משיח ה'". כי משיח הוא מורח ודאין (כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה, סנהדרין צ"ג), בבחינת (ישעיה י"א): "והריחו ביראת ה'". הינו בתפלות, שהן בבחינת (משלי ל"א): "יראת ה' היא תתהלל". כי הוא מורח ומרגיש בהתפלות שמקבל מהם, את כל אחד ואחד כפי מה שהוא, כי כל הערבובים של כל אחד הם בתוך התפלה כנ"ל. נמצא שהצדיקים

הם סובלים צער על ידי התפללות שלנו שמבלבליו אותנו כנ"ל, ובשביל זה צריך לקבל תוכחתם אף שמבזין אותנו כנ"ל:

עוד, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן נד
וזה שאמר אבא שאול, קובר מתים הייתי. כי אבא שאול השתדל לתקן תמיד את הרע עין, הנקרא מיתה כנ"ל. פעם אחת נפתחה מערה מתחת. מערה, הינו בחינת דבקות, בחינת: "כמעט איש וליות" (מלכים - א ז). מתחת, הינו בחינת אמת. בבחינת (תהלים פ"ה): "אמת מארץ תצמח". כי "טוב עין הוא יברך" (משלי כ"ב), והברכות הם בחינת אמת, כמו שכתוב (ישעיה ס"ה): "המתברך בארץ יתברך באלקי אמו". וזה שאמר אבא שאול, שעל - ידי האמת שלו, נפתחה לו דבקות. ועמדתי בגלגל עינו של מת עד חטמי, הינו מחמת הדבקות, העמדתי עצמי בסכנה לכנס בגלגל עינו של מת, הינו ברע עין. עד שהצרכתי להשתמש בבחינת משיח, כדי להכניע את הרע עין. וזה עד חטמי, שהוא בחינת: "רוח אפינו משיח ה'" (איכה ד):

וכשחזרתי לאחורי, אמרו לי עינו של אבשלום היתה, הינו שאבשלום נפל לבחינת הרע עין הזה. וזהו כשחזרתי לאחורי, הינו אחר התקון, שחזרתי בחינת משיח למקומו, לבחינת אחורי. כי שם שרש המלך המשיח, בבחינת (שיר השירים ז): "מלך אסור ברהטים", 'ברהיטי מחין' (תקון ו' דף כ"א). "אסור", הינו בחינת קשר של תפלין, שהיא בחינת אחורי, כמאמר חכמינו, זכרונם לברכה (ברכות ז): "וראית את אחורי", זה קשר של תפלין. וזה (שמואל - א כ"ה): "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים", הנאמר בדוד. הינו קשר של תפלין (ו). כי תפלין הם בחינת חיים, כמאמר חכמינו זכרונם לברכה (מנחות מ"ד) 'כל המניח תפלין זוכה לחיים', שנאמר: "ה' עליהם יחיו". ועל כן לא אמרו לו שעינו של אבשלום היתה, עד שחזר לאחוריו. כי אלו היה יודע מקדם מזה, אפשר לא היה מסכן עצמו כל - כך לכנס ברע עין כזה, כי הוא סכנה גדולה.

עוד, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן סו
וזה בחינת שני הרוחות הנ"ל, שהם רוח דלעלא ורוח דלתתא כנ"ל, שהם בחינת כח ופעל. שבתחלה הם נקשרים יחד, ואחר - כך נפתחו ונבדלו כנ"ל. כי בחינת שתי הרוחות הנ"ל, נעשין על ידי המתקת חרון אף. כי יש בחינת חרון אף אצל השם יתברך כביכול, ואצל בני אדם. וכשיש חרון אף, חס ושלום, הוא

בְּחִינֹת עֶשֶׂן שְׂיוֹצֵא מִנְחִירָיו. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים י"ח): "עֲלֶה עֶשֶׂן בְּאַפּוֹ". וְזֶה הָעֶשֶׂן מִזִּיק לְפָרְנֶסָה, נִשְׁעַל יְדֵה מוֹצִיאִין מִכֶּחָ אֶל הַפֶּעַל, כִּי עַל - יְדֵי שְׂיֹשׁ לוֹ פָּרְנֶסָה וְאִינוֹ נִצְרָף לְבָרִיּוֹת, זֹכָה לְאַמֶּת. בְּחִינֹת עֲלֵמָא דְאַתִּי, בְּבִחִינֹת: "אֲשֶׁרִי שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שֶׁבְּרוּ עַל ה' אֱלֹהֵיךָ", שֶׁעַל יְדֵי זֶה מוֹצִיאִין מִכֶּחָ אֶל הַפֶּעַל כְּדִלְקָמוֹן. כִּי הָעֶשֶׂן מִזִּיק לְעֵינַיִם בְּבִחִינֹת (מִשְׁלֵי י'): "כָּעֶשֶׂן לְעֵינַיִם". שֶׁהֵם בְּחִינֹת פָּרְנֶסָה, בְּחִינֹת (תְּהִלִּים קמ"ה): "עֵינִי כָל אֶלְיֶךָ יִשְׁבְּרוּ" וְכוּ'. כִּי כַּעַס מִזִּיק לְפָרְנֶסָה, כְּמוֹ שֶׁמוֹבָא בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁכַּעַס מַפְסִיד הָעֲשִׁירֹת (עֵין לְעֵיל בְּסִימָן נ"ט). וְצִרִיךְ לְשַׁבֵּר וּלְהַמְתִּיק הַחֲרוֹן אָף, דְּהֵינּוּ לְהַמְתִּיק הָעֶשֶׂן וּלְבָרְרוֹ, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִעְשָׂה מִמֶּנּוּ בְּחִינֹת רוּחַ. דְּהֵינּוּ רוּחַ אֲוִירִי, שֶׁנִּעְשָׂה מֵהַתְּבַרְרוֹת הָעֶשֶׂן: וְזֶה הָרוּחַ, שֶׁהוּא הַמִּתְקַת הָעֶשֶׂן שֶׁל הַחֲרוֹן אָף, הוּא בְּחִינֹת מְשִׁיחַ, בְּחִינֹת (אֵיכָה ד): "רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ ה'". וְכָל זֶמֶן שֶׁלֹּא בָּא בְּחִינֹת זֶה הָרוּחַ אֶל בְּחִינֹת הַיָּדִים, עֲדִין הוּא קֹדֶם הַהֲוִיָּה. כִּי עֶקֶר הַהֲוִיָּה, הוּא בְּבִחִינֹת הַיָּדִים, שֶׁהֵם כְּלֵי הָעֲשִׂיָּה, שֶׁשֵּׁם הוּא עֶקֶר הַתְּגַלּוּת בְּחִינֹת הָרוּחַ. בְּבִחִינֹת (תְּהִלִּים ל"א): "בִּיָּדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי", וּבְבִחִינֹת (אֵיּוֹב י"ב): "אֲשֶׁר בִּידוֹ נָפֹשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בֶּשָׂר אִישׁ":

וְאַחֵר - כֹּף כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה הָרוּחַ בְּבִחִינֹת הַיָּדִים, עֲדִין שְׁנֵי הָרוּחוֹת הֵנָּה, שֶׁהֵם בְּחִינֹת כֶּחַ וּפֶעַל בְּחִינֹת שְׁנֵי הַיָּדִים יָמִין וּשְׂמָאל, הֵם שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד עֲדִין. דְּהֵינּוּ שֶׁעֲדִין לֹא נִפְתָּחוּ וְנִתְפָּרְדּוּ הַיָּדִים, שֶׁשֵּׁם הַתְּגַלּוּת שְׁתֵּי הָרוּחוֹת כֵּן"ל. כִּי עֲדִין הַכֶּחַ וְהַפֶּעַל נִקְשָׁרִים יַחַד, וְאִין הַבְּדֵל בֵּינֵיהֶם כָּלֵל, וְאִין אִין נִכְרַ בֵּין יָמִין לְשְׂמָאל כֵּן"ל. וְאִין עֲדִין בְּחִינֹת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, דְּהֵינּוּ קֹדֶם שֶׁמוֹצִיאִין מִכֶּחָ אֶל הַפֶּעַל, שֶׁאִין הוּא נִקְשָׁרִים יַחַד כֵּן"ל:

וְאַחֵר כֹּף כְּשֶׁמוֹצִיאִין מִכֶּחָ אֶל הַפֶּעַל, אִין הוּא גָּמַר הַבְּרִיאָה. וְאִין נִפְתָּחוּ הַיָּדִים, וְנִכְרַ בֵּין יָמִין לְשְׂמָאל, בְּבִחִינֹת (יִשְׁעִיָּה מ"ח): "אֶף יְדֵי יִסְדָּה אֶרֶץ וַיִּמְיֵנִי טַפְחָהּ שְׁמַיִם". כִּי אִין יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ וְהַכֶּר בֵּין הַכֶּחַ וְהַפֶּעַל, שֶׁהֵם בְּחִינֹת שְׁתֵּי הַיָּדִים, שְׁתֵּי הָרוּחוֹת כֵּן"ל. וְכָל זֶה נִעְשָׂה עַל יְדֵי הַמִּתְקַת הַחֲרוֹן אָף כֵּן"ל, וְזֶה בְּחִינֹת 'אֶף יְדֵי', אֶף דִּיקָא כֵּן"ל. וְזֶה בְּחִינֹת (תְּהִלִּים קמ"ה): "פּוֹתַח אֶת יְדֶיךָ", שֶׁהַיָּדִים נִפְתָּחוּ וְנִכְרִיו בֵּין יָמִין לְשְׂמָאל כֵּן"ל. וְזֶה 'אֶת יְדֶיךָ', בְּחִינֹת שְׁנֵי יוֹדֵי"ן הֵנָּה (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּזֹּהַר וּבִתְקוּנָתוֹ בְּהַקְדָּמָה דָּף ז. וּמוֹבָא בְּ"פָרִי - עַץ - חַיִּים" בְּשַׁעַר הַזְּמִירוֹת פ"ה ע"ג שם), 'אֶל תִּקְרִי יְדֶיךָ אֶלֶּא יוֹדֶיךָ'. כִּי הַיָּדִים הֵם בְּחִינֹת שְׁנֵי יוֹדֵין הֵנָּה, שֶׁהֵם בְּחִינֹת כֶּחַ וּפֶעַל, שֶׁזֶה בְּחִינֹת שְׁתֵּי הַיָּדִים יָמִין וּשְׂמָאל כֵּן"ל. וְזֶהוּ 'פּוֹתַח אֶת יְדֶיךָ' סוּפֵי - תְּבוּת 'חֲתוּךְ' כְּמוֹבָא, הֵינּוּ בְּחִינֹת שְׁתֵּי הַיָּדִים נִפְתָּחוּ וְנִתְקַחוּ, וְנִכְרַ בֵּין יָמִין לְשְׂמָאל כֵּן"ל, בְּחִינֹת: 'אֶף יְדֵי יִסְדָּה אֶרֶץ' וְכוּ' כֵּן"ל. וְזֶה, 'חֲתוּךְ' בְּגִימַטְרִיא שְׁתֵּי פְעָמִים רוּחַ (כְּמוֹבָא בְּ"פָרִי - עַץ - חַיִּים" שם), הֵינּוּ

בְּחִינַת שְׁנֵי הָרוּחוֹת הַנִּלְלִי, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַיּוֹדִיִּם, שְׁנֵי הַיָּדִים כֻּנְּיוֹ, כְּשֶׁנִּפְתָּחִין וְנִתְחַבֵּרִין כְּשֶׁמוֹצִיאִין מִכַּח אֶל הַפֶּעַל כֻּנְּיוֹ. וְזֶהוּ 'פּוֹתַח אֶת' וְכוּ', בְּבְחִינַת פֶּתַח הַנִּלְלִי. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל - יְדֵי הַמַּתְקוֹת הַחֲרוֹן אַף, בְּבְחִינַת 'רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ הַנִּלְלִי. וְזֶה 'פּוֹתַח אֶת' יְדֵי רַאשֵׁי - תְּבוֹת אֲפִי, הֵינּוּ בְּחִינַת רוּחַ אֲפִינוּ וְכוּ' הַנִּלְלִי. כִּי עַל - יְדֵי בְּחִינַת 'רוּחַ אֲפִינוּ' וְכוּ', נִפְתָּחִין וְנִתְחַבֵּרִין הַיָּדִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי הָרוּחוֹת כֻּנְּיוֹ.

עוד, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן א
 [יב] וְזֶה בְּחִינַת הַתְּנוּצָצוֹת מְשִׁיחַ. כִּי כָל הַדְּבָרִים נִתְּלָקִים זֶה מִזֶּה בְּמִקְרָא טַעַם וְרִיחַ. בְּשֶׁבִיל זֶה הַדְּבָר הַמְּגַדֵּל כָּל הַצְּמִחִים נִקְרָא בְּשֵׁם מָטָר, רַאשֵׁי תְּבוֹת: מִקְרָא, טַעַם, רִיחַ. וְעֵקֶר הוּא הָרִיחַ, כִּי אֵין הַנֶּשֶׁמָה נִהְיִית אֶלָּא מִהָרִיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ (בְּרָכוֹת מ"ג:): 'אֵיזָהוּ דָּבָר שֶׁהַנֶּשֶׁמָה נִהְיִית מִמֶּנּוּ וְלֹא הַגּוֹף, הֵנִי אֹמֵר זֶה הָרִיחַ'. וְעֵקֶר הַתְּפִלָּה הִיא מִהַנֶּשֶׁמָה, בְּבְחִינַת (תְּהִלִּים ק"נ): "כָּל הַנֶּשֶׁמָה תִּהְלֵל יְהוָה". וּמְשִׁיחַ מְקַבֵּל כָּל הַתְּפִלוֹת, כִּי מְשִׁיחַ הוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּבְחִינַת (אֵיכָה ד'): "רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ ה'". שֶׁמְקַבֵּל כָּל הָרִיחוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת הַתְּפִלוֹת, כִּי יִנִּיקַת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא מִהַנֶּשֶׁמָה, הִיא מִהָרִיחַ כֻּנְּיוֹ. וְזֶה בְּחִינַת (יִשְׁעְיָה מ"ח). "וּתְהַלְתִּי אֶחְטֹטֶם לְךָ" בְּחִינַת חֹטֶם כֻּנְּיוֹ. וּבְשֶׁבִיל זֶה נִקְרָא מְשִׁיחַ, כִּי הוּא יוֹנֵק וּמְקַבֵּל מְשִׁיחַ הַשָּׂדֶה (יֵא), דֵּהֵינּוּ כָּל הָרִיחוֹת שֶׁבָּאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת. "וּתְהַלְתִּי אֶחְטֹטֶם" וְכוּ' וּמְשִׁיחַ מְקַבֵּל אוֹתָם בְּבְחִינַת: "רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ ה' כֻּנְּיוֹ".

עוד מצאתי, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן ח
 וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ (עֵרָכִין יא) 'אֵין יִשְׁׁאוּ אֶלָּא לְשׁוֹן שִׁירָה', שֶׁנֶּאֱמַר, "שָׂאוּ זְמִרָה וּתְנוּ תָף"; וְעַל - יְדֵי הַנֶּגּוֹן, בְּחִינַת שִׁיר חֲדָשׁ, עַל - יְדֵי - זֶה נִתְתַּקֵּן הָרִיחַ כֻּנְּיוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְשִׁיחַ, בְּחִינַת (אֵיכָה ד'): "רוּחַ אֲפִינוּ מְשִׁיחַ ה'". וְזֶהוּ: וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד זֶה בְּחִינַת מְשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רוֹת ד'): "בְּרוּךְ ה' אֱשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לְךָ גָּאֵל וְכוּ' וַתִּקְרָאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד". וְזֶה בְּחִינַת לְמַס בְּחִינַת מְסֻמוֹס, שֶׁמִּמְסֻמִּין בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִיחַ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָרִיחַ נוֹדֵף. כִּי עַל - יְדֵי בְּחִינַת הַנִּלְלִי נִתְתַּקֵּן הָרִיחַ שֶׁהוּא בְּחִינַת מְשִׁיחַ כֻּנְּיוֹ.

עוד, בספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא בתרא סימן לב

שִׁישִׁי וְשִׁמּוֹנִי בֵּית אָדוֹם יוֹשְׁבֵי בְּאֶרֶץ עוֹץ גַּם עָלֶיךָ
תַּעֲבֹר כּוֹס תִּשְׁכָּרִי וְתִתְעָרִי: (כב) תָּם עוֹנֶךָ בֵּית צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף
לְהַגְלוֹתְךָ פֶּקֶד עוֹנֶךָ בֵּית אָדוֹם גָּלָה עַל זֹטְאֲתֶיךָ:

פרק ה

(א) זָכֹר יְהוָה מַה הָיָה לָנוּ הַבֵּיט הַבֵּיטָה וּרְאֵה אֶת זִרְפָּתֵנוּ: (ב)
נִזְלָתֵנוּ נִהְפָּכָה לְזָרִים בָּתִּינוּ לְנֹכָרִים: (ג) יְתוּבִים הָייְנוּ אֵין וְאֵין אֵב
אִמּוֹתֵינוּ כְּאִלְבָּנוֹת: (ד) בַּיָּמֵינוּ בְּכֶסֶף שְׁתִּינוּ עֲצֵינוּ בַּמִּזְוִיר יָבֵאוּ: (ה) עַל

כי הספד הוא בחינת שם ה', בבחינת: "מגדל עז שם ה'", בו ירוץ צדיק ונשגב (משלי י"ח). ואיתא בזהר (בראשית דף לז:), שם ה' דא ספר, כי ספר במספר שם, כמוכא. כי הספד הוא בחינת שמי שנכתב בקדשה, ונתפשט בעולם ועושה שם. ודע, שכל אחד ואחד צריך לשמור את בחינת משיח שיש לו. כי כל אחד כפי קדשתו וטהרתו, כן יש לו בחינת משיח, וצריך לשמור מאד, שלא יתקלקל בחינת משיח שלו. ועקר הדבר שבו תלוי בחינות משיח הוא שמירה מנאוף. כי משיח הוא בחינות חטם, בבחינות (איכה ד): "רוח אפינו משיח ה'", ונאוף תלוי בחטם, כמו שכתוב (שמות כ): "לא תנאף". ואיתא במדרש (רבה פרשת נשא פרשה י'): "לא תהנה אף". וצריך לשמור עצמו מאד אפלו מריח נאוף, כי הוא פוגם בחינת משיח שלו, שהוא בחינת חטם כנ"ל. ובחינת משיח הוא שורה על אנפי אוריתא, דהיינו הספרים הקדושים שמגליו הפנים של תורה, ושם מרחף רוחו של משיח, בבחינת (בראשית א): "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". 'רוח אלקים דא רוחו של משיח' (זהר ויחי דף רמ.), 'שמרחף על פני המים', ומים הוא התורה, כמוכא (א). ודע, שבחינת "רוח אפינו משיח ה'" נעשה רוח - קנאה, שהולך ומקנא; בכל מקום שמוצא שם נאוף, הוא נעשה רוח - קנאה ומקנא על זה לגדל קדשתו וטהרתו. ופעמים "מקנא והיא נטמאה, או עבר עליו רוח - קנאה וכו' והיא לא נטמאה", (במדבר ה) כי לגדל עצם קדשתו וטהרתו, אף - על - פי שלא נטמאה, הוא מקנא על הסתירה לבד, כי נחשב פגם כנגד עצם טהרתו של הרוח - קנאה, ונעשה על - ידי - זה לפעמים גט. ועל - כן נקרא הגט "ספר כריתות" (דברים כ"ד), כי נעשה על - ידי הספר, ששם שורה רוחו של משיח, שהוא הרוח - קנאה כנ"ל. או שמשקה אותה מים מאררים, ואזי נבדקת אם נטמאה וכו' ואם לאו, אזי אדרבא: "ונקתה ונזרעה זרע" וכו':

צוֹאֲרֵנוּ נִרְדָּפְנוּ יִגְעֵנוּ לֹא וְלֹא הוֹנִיחַ לָנוּ: (ו) מִצָּרִים נָתַנוּ יָד אֲשׁוּר
 לְשִׁבְעַ לָזֶם: (ז) אֲבִיתֵנוּ זָטָאוּ אֵינָם וְאֵינָם אֲנִיזֵנוּ וְאֲנִיזֵנוּ עֲוֹנֵתֵיהֶם
 סָבְלָנוּ: (ח) עֲבָדִים מִשְׁלֹו בָנוּ פָּרַק אֵין מִיָּדָם: (ט) בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לָזֶמֶנוּ

מִפְנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר: 43 (י) עוֹרְנוּ כְּתוֹר כְּמִירוּ מִפְנֵי וּלְעֵפֹת רָעַב: (יא) נָשִׁים בְּצִיּוֹן עָנוּ בְּתֵלֶת בָּעֲרֵי יְהוּדָה: (יב) שָׂרִים בְּיָדָם נִתְּלוּ פָנֵי וְקָנִים

43 ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן לז

(ד): מַלְכוּת פָּה. וְזֶה פָּרוּשׁ (יִשְׁעִיָּה ל"ד): "חֶרֶב לֵה' מְלָאָה דָם", כִּי הִשְׁכִּינָה נִקְרָאת חֶרֶב לֵה' (כְּמוֹבָא בְּזִהָר הַקְדוּשׁ, וּבְפָרְדֵּס), וְהִיא בְּחִינַת דְּבוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת, לְשׁוֹן פָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמ"ט): "רוּמְמוֹת אֶל בְּגָרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת" וכו'. וְכִשְׁהִנָּפֵשׁ בָּאָה בְּתוֹךְ חֶרֶב לֵה', בְּתוֹךְ הַדְּבוּר, בְּבְחִינַת מִיּוֹן נִוְקָבִין. אַזִּי הִשְׁכִּינָה מִזְדוּגָת עַל - יְדֵי הַמִּיּוֹן נִוְקָבִין שֵׁישׁ לֵה', בְּבְחִינַת: "חֲזִי בְמָה בָּרָא קְאֲתִינָא" (זִהָר וִיקְרָא י"ג). וְזֶה: "חֶרֶב לֵה' מְלָאָה דָם", מְנַפְּשׁוֹת הָעוֹלוֹת בָּהּ בְּבְחִינַת מִיּוֹן נִוְקָבִין. וְעַל - יְדֵי הַזְּוֹג, הִיא מְקַבֶּלֶת פְּרִינְסָה לִישְׁרָאֵל: וְזֶה פָּרוּשׁ (אִיכָה ה): "בְּנִפְשָׁנוּ נָבִיא לְחֲמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר", הֵינּוּ כִשְׁהִשּׁוּחַט אֵינוֹ הַגּוֹן, וְאֵינוֹ מַעֲלָה אֶת הַנֶּפֶשׁ, בְּבְחִינַת מִיּוֹן נִוְקָבִין. וְכִשְׁעוֹמֵד עִם הַחֲלִיף לְשַׁחֵט אֶת הַחֵי, הוּא עוֹמֵד כְּרוֹצֵחַ נִפְשׁוֹת. וְהַחֲלִיף שָׁלוֹ הוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְאֵינוֹ חֶרֶב לֵה', שֶׁהוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר. וְיֵשׁ צָעַר לְהִנָּפֵשׁ הַחֵי, שֶׁצּוֹעֵקֶת בְּקוֹל מֶר, (שִׁיר הַשִּׁירִים ה): "נִפְשֵׁי יִצְאָה כְּשִׁיִּצְאָת בִּשְׁבִיל לְהַכְנִיס בְּדָבָרוֹ שֶׁל הַבְּרָכָה, בְּבְחִינַת מִיּוֹן נִוְקָבִין. וְכִשְׁיִצְאָתִי, בְּקִשְׁתִּיו וְלֹא מִצְאָתִי, קְרָאתִיו וְלֹא עָנִי כִּי אֵינוֹ שֵׁם בְּשִׁעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹשֵׁב מִחֲשַׁבֶּת פֶּגוּל. עַל - יְדֵי - זֶה, מִצְאָנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסִּבְכִּים בְּעִיר, הַכּוֹנֵי פִּצְעוֹנִי, נִשְׂאוּ אֶת רִדְדֵי מַעֲלֵי הֵינּוּ שֶׁמַּעֲלָה שֶׁהִיָּה לְהִנָּפֵשׁ בְּבְחִינַת חֵי, גַּם זֶה לִקַּח מִמֶּנָּה, כִּי עֲכָשׁוּ אֵין לֵה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ. אוֹי לוֹ לְהִשּׁוּחַט הַזֶּה! אוֹי לְהִנָּפֵשׁ, שֶׁהִרְגָּ אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמָסַר אוֹתָהּ בְּכַף אוֹיְבֶיהָ, וְאֵין לְהִשְׁכִּינָה מִיּוֹן נִוְקָבִין, לְהַמְשִׁיךְ טָרֶף לְבֵיתָהּ. וְעַל - יְדֵי - זֶה: "בְּנִפְשָׁנוּ נָבִיא לְחֲמֵנוּ" בִּיגִיעָה וְטָרְחָא גְדוֹלָה:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זְכוּרֹנָם לְבְרָכָה (פְּסָחִים קי"ח): 'קָשִׁין מְזוֹנוֹתֵינוּ שֶׁל אָדָם כְּקָרִיעַת יָם סוּף', כִּי יָם סוּף נִקְרָע לְשָׁנִים - עֶשְׂרֵי קָרָעִים (פָּרָקִי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פָּרָק מ"ב וּבִתְקוֹן כ"א), כְּנִגְדַּ שְׁתֵּים - עֶשְׂרֵה בְּדִיקוֹת הַסִּכִּין (ה). שֶׁעַל יְדֵיהֶם קָשִׁים מְזוֹנוֹתֵינוּ שֶׁל אָדָם וְכו': וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זְכוּרֹנָם לְבְרָכָה (בְּרָכוֹת נ"ה): 'שִׁלְחוּ דוֹמָה לְמִזְבֵּחַ', כִּי שֶׁעוֹר פְּגִימוֹת הַחֲלִיף, כִּשְׁעוֹר פְּגִימוֹת הַמִּזְבֵּחַ (חֲלִין י"ז): גַּם עַל הַשְּׁחִיטָה גִּימְטְרִיא תל"ז, וּבְזַעַת אֶפְיָךְ תֹּאכַל לָחֶם (בְּרָאשִׁית ג') רָאשִׁי - תְּבוֹת גִּימְטְרִיא תל"ז (עִם הָאֲרָבַע תְּבוֹת), לְחֶמֶד חֶסְרוֹן הַפְּרִינְסָה עַל - יְדֵי שׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהַגְנִים: וְזֶה פָּרוּשׁ (תְּהִלִּים קי"א): "טָרֶף נָתַן לִירְאִיו", כִּי טָרֶף יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמַעוֹת, לְשׁוֹן טָרְפָה, כְּמוֹבָא בְּזִהָר סוּף מִשְׁפָּטִים (דף קכ"א): וְלְשׁוֹן

מזון. לרמז, כְּשִׁישָׁרָאֵל שומרים את עצמם מטרפה, על - יְדִי - זֶה יֵשׁ לָהֶם פְּרִנְסָה.

עוד, ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן סח
וְהַמִּזְהָרָה רָעָה הִיא הוּא מִדַּת הַכַּעַס, שֶׁעַל - יְדִי - זֶה מַפְסִיד וּמֵאֲבֵד הַמָּמוֹן הָרָאוּי לוֹ. כִּי בְּבַחֲיִנַת שְׂרָשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל הַמָּמוֹן, מִמָּקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מִשָּׁם, הוּא בְּחִינָה אַחַת עִם הַכַּעַס מִמֶּשׁ. וְעַל כֵּן הַבַּעַל דִּבֶּר כְּשִׁרְוֹאָה שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל וְיִוְרֵד שֹׁפֵעַ לְאֲדָם שִׁיְהִיָּה לוֹ מָמוֹן, אֲזִי יוֹרֵד וּמִזְמִין לוֹ כַּעַס, וְעוֹשֶׂה לוֹ מְבַחֲיִנַת הַהִשְׁפָּעָה וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שִׁיּוֹרֵד אֵלָיו שִׁיְהִיָּה לוֹ מָמוֹן, עוֹשֶׂה לוֹ מָמוֹן כַּעַס. כִּי הַכַּעַס הוּא מִמֶּשׁ בְּחִינָה אַחַת וְעַנְיָן אֶחָד עִם הַמָּמוֹן, בְּמָקוֹם שְׂרָשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְאֵין בִּינְיָהֶם שׁוֹם הַפָּרֶשׁ. כִּי שְׁנֵיהֶם יוֹרְדִים מִגְּבוּרֹת, וְנִמְשָׁכִין מִמָּקוֹם אֶחָד מִמֶּשׁ, בְּבַחֲיִנַת (אִיּוֹב ל"ז): "מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה" וּכְתִיב (יִרְמְיָה א'): "מִצָּפוֹן תִּפְתָּח הָרָעָה" הֵינּוּ בְּחִינַת כַּעַס, כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קֹהֶלֶת י"א): "וְהִסֵּר כַּעַס מִלִּבּוֹ וְהִעֲבִיר רָעָה מִבִּשְׂרָרָה":

כִּי הַמָּמוֹן וְהַעֲשִׁירוֹת הֵיא בְּחִינַת חוֹמָה, כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי י"ח):
"הוֹן עֲשִׂיר קָרִית עֲזוֹ וְכַחֲוֹמָה נִשְׁגָּבָה" וְכו'. וְהַכַּעַס הוּא קִלְקוּל הַחוֹמָה, כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שָׁם כ"ה): "עִיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה אִישׁ אֲשֶׁר אֵין מַעֲצָר לְרוּחוֹ". וְהַבַּעַל דִּבֶּר כְּשִׁרְוֹאָה שִׁיּוֹרֵד לְאֲדָם הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֹׁפֵעַ שֶׁל מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹמָה כִּנ"ל, אֲזִי הוּא עוֹשֶׂה לוֹ מִזְהָ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כַּעַס, שֶׁמִּזְמִין לוֹ דִּבֶּר לַכַּעַס, וְנִתְקַלְקַל בְּחִינַת הַחוֹמָה, עַל - יְדִי הַכַּעַס כִּנ"ל. כִּי הַכַּעַס וְהַמָּמוֹן הֵם בְּחִינָה אַחַת, בְּשִׂרְשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת כִּנ"ל. וְעַל כֵּן בָּקַל מִהַפֵּךְ לוֹ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֹׁפֵעַ שֶׁל מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹמָה, לַכַּעַס שֶׁהוּא הַפֵּךְ הַחוֹמָה, וְעוֹשֶׂה לוֹ מַחוֹמָה חֲמָה, שֶׁמִּהַפֵּךְ הַמָּמוֹן לַכַּעַס כִּנ"ל. כִּי תַחֲלַת שְׂרָשׁ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַמָּמוֹן, הוּא מָקוֹם שֶׁהִנָּפֵשׁ בָּאָה מִשָּׁם, בְּבַחֲיִנַת (דְּבָרִים כ"ד): "וְאֵלָיו הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ", הַנֶּאֱמָר עַל מָמוֹן שֶׁל טָכִיר יוֹם, וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיכָה ה'): "בְּנִפְשָׁנוּ נִבְיָא לְחַמְנוּ", וְעַל כֵּן הִנָּפֵשׁ מִתְאַוָּה וְתָאֵב לוֹ כִּנ"ל. וְעַל יְדִי כַּעַס, מֵאֲבֵד נַפְשׁוֹ, בְּבַחֲיִנַת (אִיּוֹב י"ח): "טוֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאִפּוֹ", כִּמוֹבָא בְּזָהָר (תְּצִנָּה דף קפ"ב):

וְדַע, שֶׁאֲפִלּוֹ אִם כָּבֵד הִגִּיעַ לוֹ הַשֹּׁפֵעַ, וְנִתְהַוָּה מִמֶּנָּה מָמוֹן, וְכָבֵד יֵשׁ לוֹ הַמָּמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹמָה כִּנ"ל. עַל כֵּל זֶה, לִפְעָמִים הַבַּעַל דִּבֶּר מְגֵרָה אוֹתוֹ בְּכַעַס גָּדוֹל כָּל כָּף, עַד שֶׁמַּפְסִיד וּמֵאֲבֵד מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוֹ הַמָּמוֹן שִׁישׁ לוֹ כָּבֵד. אִף שִׁיְהִיָּה רָאוּי שֶׁלֹּא יוּכַל אֲזִי לַהֲפִסִּיד לוֹ הַמָּמוֹן עַל יְדִי הַכַּעַס, מֵאַחַר שֶׁכָּבֵד נִתְהַוָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַשֹּׁפֵעַ מָמוֹן, וְשׁוֹב אִי אֲפָשָׁר לְהִתְהַפֵּךְ לַכַּעַס, וְאֵדְרָבָא הַמָּמוֹן שִׁישׁ

לֹא נִהְדָּרוּ: (יג) בַּזּוֹרִים טוֹזוֹן נָשְׂאוּ וּנְעָרִים בָּעֵץ כָּשְׁלוּ: (יד) וְקָנִים
 מִשְׁעַר שְׁבָתוֹ⁴⁴ בַּזּוֹרִים מִנְגִּינָתָם: (טו) שְׁבַת מְשׁוּשׁ לִבֵּנוּ נִהְפָּךְ
 לְאֵבֶל מוֹזְלָנוּ: (טז) נִפְלָה עֲטָרַת רֹאשֵׁנוּ אֹי נָא לָנוּ כִּי זָטְאנוּ: (יז) עַל
 זֶה הָיָה דָּוָה לִבֵּנוּ עַל אֵלֶּה זֻשְׁכּוּ עֵינֵינוּ: (יח) עַל הַר צִיּוֹן שְׁשִׁימָם
 שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ: (יט) אֲתָה יְהוָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב כִּסְאָךְ לְדָר וְדוֹר: (כ)
 לָמָּה לִנְצוֹז תִּשְׁכַּחוּנוּ תַעֲזֹבוּנוּ לְאַרְךָ יָמִים: (כא) הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 וְנָשׁוּבָה זִדְרֵשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: (כב) כִּי אִם מָאֵס מְאֹסֵתֵנוּ קִצְפָּת
 עָלֵינוּ עַד מָאֵד:

לו, שהוא בחינת חומה, ראוי ש'יגן' עליו שלא יוכל להפסיד לו ולהזמין לו כעס, שהוא הפך בחינת חומה. על כל זה, יש כח ביד הבעל דבר להתגבר על האדם בכעס גדול כל - כף, ש'יפסיד' ממנו אפילו הממון ש'יש לו' כבר. כי כשהממון יורד לאדם, הוא בבחינת (תהלים קי"א): טָרַף נָתַן לִירָאִיו. והוא מהפכו לכעס, ונעשה מזה טורף נפשו באפו כנ"ל. ה' ישמרנו ויצילנו ממדה המגנה הזאת אמן כו' יהי רצון.

⁴⁴ ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן כז

וזה פרוש: רציצא בחינת קנה רצון. שהם העכו"ם, שהם רחוקים מבחינת 'זקן' זה קנה חכמה, מהדרת - פנים והם דבקים בקנה רצון, כמו שכתוב (תהלים ס"ח): "גֵּעַר חֵית קֶנֶה". דמית בביעותה הינו להמית ולבטל בעותם וצלותם, מלבקש עוד מאלקים אחרים, אלא לקרא כלם בשם ה'. היכא נפק רוחא הינו זאת הבחינה אי אפשר, אלא על - ידי תקון ברית, שהוא בחינת (יהושע ב'): "וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ". ואיך מפיק ומוציא ניצוצי הקדשה שנפלו על - ידי פגם הברית? ואמר להם: בהינו דעאל בזה שנכנס בו רוח. הינו בזה שנכנס בו רוח שטות, הינו הרהורי זנות, והוא משבר תאנותו בזה הוא מפיק ומוציא ניצוצי הקדשה של פגם הברית, כי זה הוא בחינת תשובת המשקל (איכה ה'): "זִקְנִים מִשְׁעַר שְׁבָתוֹ בַּחֲדָרִים מִנְגִּינָתָם":

•

זוסידות

פרק א

(א) איכה ישבה בדרך העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס: (ב) בכו תבכה בלילה ודמעתה על לוויה אין לה מעוזם מכל אהביה כל רעה בגדו בה היו לה לאיבים: (ג) גלתה יהודה מעני ומרב עבדה היא ישבה בגוים לא מצאה מעוז כל רפיה השיגוה בין המצרים: (ד) דרכי ציון אכלות מבלי באי מועד כל שעריה שובמין כהניה נאנזים בתולתיה נוגות והיא מר לה: (ה) היו צריה לראש איביה שלו כי יהוה הוגה על רב פשעיה עולליה הלכו שבי לפני צר: (ו) ויצא מן בת מבית ציון כל הדרה היו שריה כאילים לא מצאו מרעה וילכו בלא כוז לפני רודף: (ז) זכרה ירושלם ימי עניה ומרודיה כל מומדיה אשר היו מימי קדם בנפל עמה ביד צר ואין עוזר לה ראות צרים שזקו על משבתה: (ח) זוטא זוטא ירושלם על פן לגידה היתה כל מכבדיה הזלזה כי ראו ערותה גם היא נאנזה ותשב אזור: (ט) טמאתה בשוליה לא זכרה אזוריתה ותירד פלאים אין מעוזם לה ראה יהוה את עניי כי הגדיל אויב: (י) ידו פרש צר על כל מומדיה כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לה: (יא) כל עמה נאנזים מבקשים לזום נתנו מומדיהם מומדיהם באכל להשיב נפש ראה יהוה והביטה כי הייתי זוללה: (יב) לוא אליכם כל עברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי אשר הוגה יהוה ביום זרון אפוי: (יג) במרום שלז אש בעצמתי וירדנה פרש רשת לרגלי השיבני אזור נתנני שיממה כל היום דוה: ⁴⁵ (יד) נשקד על פשעי בידו ושתרגו עלו

⁴⁵ ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת בראשית

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם וגו' איתא בגמרא (מנחות דכ"ט ע"ב) העולם הזה נברא בה', ופירש הבעל שם ע"ה, כי העולם הזה מתנהג בחמשה דברים, [כלומר חמישה שלבים] צער, וקבלת צער, ותפילה וישועה, והודיה, ופירש הרב לפי סדר הגבורות מתתא לעילא, [דהיינו : הוד, נצח, תפארת, גבורה וחסד] כי הצער נמשך מהו"ד [ספירת הוד] שהוא קו שמאל נמשך

עַל צוֹאֲרֵי הַכְּשִׁיל כִּזְזִי נִתְּנִי אֶדְנִי בְיָדִי לֹא אוֹכַל⁴⁶ קוֹם: (טו) סֵלָה כָּל
אֲבִירֵי אֶדְנִי בְּקֶרְבִי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁכֵר בּוֹזוּרֵי זֶת דָּרָךְ אֶדְנִי
לְבִתּוּלַת בֵּת יְהוּדָה: (טז) עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכֶיָה עֵינֵי עֵינֵי יְרֵדָה מַיִם כִּי

מהגבורה, (איכה א' י"ג) כל היום דוה, [דוה אותיות הוד. לכן קבלה היתה שבאלף החמישי לא ייגאלו] וקבלת הצער שהוא מקבל באהבה, שהוא מבין שהכל בחסדו יתברך שמו, כי דרכו להיטיב, ואהבה גימטריא אחד, נמצא מקשר עצמו באחדות והוא נצח"י, אם כן זאת הקבלה נגד מידה שניה, [ספירת הנצח] ותפילה היא התחברות, והוא קו האמצעי המחבר שני הקצוות לאחד והוא קו הרחמי"ם, אם כן זו התפילה נגד מידה השלישית, [ספירת התפארת] וישועה הוא מצד הגבורה, כמה דתימא (תהילים כ') בגבורות ישע ימינו, כי הישועה הוא מצד הסכמת הגבורה, כי התחלת הדין הוא מצד הגבורה ואחר כך כשנמתק הגבורות נמשך הישועה, אם כן ממילא הישועה מצד הגבורה, והודיה היא מצד החסד שעשה עמו הקדוש ברוך הוא, אם כן הודיה היא מצד החס"ד.

⁴⁶ ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת נח

ולפי זה ידע האדם שאין התפלה קיאה לצורך עצמו, כי אם צורך גבוה לתועלת השכינה וכמו שכתב האר"י, דאם מכוון לתועלת עצמו השכינה מקוננת עליו (איכה א') נתנני ה' בידי לא אוכל קום, ואם מכוון לתועלת השכינה מיד נענה, כמו שכתוב בתיקונים (תיקון י"ח דנ"ה ע"א) אם שכינתא תמן מיד פתחין ליה, עיין בסוף ל"ג, וגם מבוקש האדם נכלל בבינה שהוא אם כל חי, וכל הנשמות הוא חלק השכינה וגם הוא נענה, אבל אם מכוון לשכינה כדי קיג) שיהיה הוא נענה גם כן נעשה מסך מבדיל, השם יתברך יאיר לנו לעבדו באמת ובתמים:

(דגל מחנה אפרים הפטורת תצא ד"ה רני): שמעתי ממורי כי השכינה נקרא תפלה קטז) כמו שכתוב בכתבים ואני תפלה וכו', וגם מבואר שם כשיתפלל ישים מגמת פניו לשכינה לייחודה בבעלה, ולא יכוון לתועלת עצמו שח"ו עליו נאמר (איכה א') נתנני ה' בידי לא אוכל קום וכו' יעו"ש, וביאר מורי זללה"ה הטעם יותר, כי אם יכוון לתועלת עצמו הגשמי שיהיה נענה בתפלתו, לתועלתו הגשמי, אז נעשה מסך מבדיל, על ידי שהכניס הגשמי ברוחני שם, ואינו נענה כלל ודפח"ח.

רִזְזָה בְּמִנֵּי מִנְזֻחַם מִשֵּׁיב נִפְשֵׁי הָיוּ בְּנֵי שׁוֹמְמִים כִּי גָבַר אוֹיֵב: (יז)
 פִּרְשָׁה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ אֵין מִנְזֻחַם לָהּ צוּה יְהוָה לִיעֲקֹב סְבִיבֵי צָרֶיו הָיְתָה
 יְרוּשָׁלַם לְגִדָּה בִּינֵיהֶם: (יז) צָדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִיהוּ מְרִיתִי שְׁמָעוּ נָא
 כָּל עַמִּים הָעַמִּים וְרָאוּ מִכָּאֲבִי בְּתוֹלָתִי וּבִזְזוּרֵי הֶלְכוּ בְּשִׁבִּי: (יט)
 קָרָאתִי לְמַאֲהָבִי הַבֹּהֶה רְמוּנִי כִּהְנִי וְהִנֵּי בָּעִיר גָּעוּ כִּי בִקְשׁוּ אֲכָל לְבוֹ
 וַיִּשְׁיבוּ אֶת נִפְשָׁם: (כ) רָאָה יְהוָה כִּי צָר לִי מַעֲי וְזִמְרָמוּרֵי נִהַפָּה לְבִי
 בִּקְרָבִי כִּי מָרוּ מְרִיתִי מִזְזוּן שְׁכָלָה זָרָב בְּבֵית כַּמּוֹת: (כא) שְׁמָעוּ כִּי
 נִאֲנָזָה אָנִי אֵין מִנְזֻחַם לִי כָּל אֲבִי שְׁמָעוּ רַעְתִּי שְׁעוּ כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתָ
 הַבֹּהֶה יוֹם קָרָאתָ וַיְהִי כְמוֹנִי: (כב) תֵּבֵא כָּל רַעְתָּם לְפָנַי וְעוֹלָל לְבוֹ
 כַּאֲשֶׁר עוֹלָלָתָ לִי עַל כָּל פְּשָׁעֵי כִּי רַבּוֹת אֲנֻזָּתִי וְלִבִּי דָּוִי:

פרק ב

(א) אֵיכָה יַעֲיֹב בְּאִפּוֹ אֲדָנִי אֶת צִיּוֹן הַשְּׁלִיף מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאָרֶת
 יִשְׂרָאֵל⁴⁷ וְלֹא זָכַר הָדָם רִגְלָיו בְּיוֹם אִפּוֹ: (ב) בָּלַע אֲדָנִי וְלֹא זָמַל
 אֶת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב הָרַס בְּעֶבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בֵּית יְהוּדָה הִגִּיעַ לְאֶרֶץ זִזְלָל
 מִמְּלָכָה וְשָׂרִיהָ: (ג) גָּדַע בְּזוּרֵי אָף כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הַשִּׁיב אֲזוּזֹר יְמִינוֹ⁴⁸

⁴⁷ ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת תבא

את ה' האמרת וגו' וה' האמירך וגו'. פירש"י שהוא לשון תפארת ע"ש, כתיב
 (ישעיה מ"ט) ישראל אשר בך אתפאר, וכתיב (איכה ב') תפארת ישראל, ואמר
 אלו קיי רב ב"ש, שהקדוש ברוך הוא אינו יכול להתפאר, כי מי יוכל להבין
 עצמותו, לכן מתפאר עצמו בבניו, כמו שמתפאר עצמו האב בבניו, כן היה
 האהבה להאציל בני ישראל, כדי לקבל מהם התפארת, נמצא התענוג נתגלה
 בזה ההתפארות.

⁴⁸ ספר דגל מחנה אפרים - פרשת תצוה ד"ה איברא

אחר זה חכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו (סוטה מט.) כביכול ניטל כבוד
 התורה שהוא כתרה של תורה הרומזת באות א של כסא כמו שכתב האר"י על
 וכסא דוד מהרה לתוכה תכין וכו' וכמו שכתבתי לעיל וזה גורם שאין חיבור

מִפְנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעַר בַּיַּעֲקֹב כָּאֵשׁ לְהִבָּה אֲכָלָה סְבִיבִי: (ד) דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ
כְּאוֹיֵב⁴⁹ נָצַב יְמִינוֹ כְּצֶר וַיִּהְרֹג כָּל מְזֻמְדֵי עֵין בְּאַהֲלֵ בֵת צִיּוֹן שָׁפַף
כָּאֵשׁ זֹמָתוֹ: (ה) הָיָה אֲדָנִי כְּאוֹיֵב בָּלַע יִשְׂרָאֵל בָּלַע כָּל אֲרָמְנוֹתֶיהָ
שִׁוּוֹת מִבְּצָרֶיהָ וַיִּרַב בַּבֵּת יְהוּדָה תִּאֲנִיָּה וְאַנְיָה: (ו) וַיִּזְמַס כָּפֶן שִׁכּוֹ שִׁוּוֹת

לשם בן ארבע כי ב' אותיות אחרונות שהם חלק הנגלה הרמוז לאנשי המונים
אינן רוצים להתחבר אל ב' ראשונות שהם התלמידי חכמים סוד כל הנשמה
תהלל יה וגו' (תהלים קנ ו) כי חכמת סופרים תסרח בעיניהם וזהו שכתוב
(איכה ב ג) השיב אחור ימינו כי ימינו שהוא קו החכמה הוא באחור ולא לפני
בסוד דיו לעבד להיות כרבו (עיי' ברכות נח:): וזהו שכתוב (משלי כט יא) וחכם
באחור ישבחנה כי יש שבח להשכינה בשפלותה כאשר החכם באחור ומכל
מקום ישבחנה בשבחא דאורייתא ותפלה שהוא עזר לה להקימה מהגלות כנודע
וזהו שכתוב (שמות יז טז) כי יד על כס וגו' ורצה לומר אחר שהורמה ידו כמו
שנאמר השיב אחור ימינו זה גורם שאין הכסא שלם ואין שמו שלם והמלחמה
לה' בעמלק כי המלחמה של עמלק שהוא השטן הוא שלא יתקרב שם בן ארבע
ב' אחרונות לב' ראשונות וכו' לכך שם הזה לוחם בעמלק מדור דור רצה לומר
מדורו של משה ויהושע שנאמר ויחן שם ישראל על ידי זה ויחלש יהושע את
עמלק וזהו שכתוב ויבן מזבח ויקרא שמו ה' נסי מפני שנתקרב ד' אותיות
נעשה נס שהוא למעלה מהטבע וכנ"ל וזה יהיה עד דורו של משיח שנאמר
(מלאכי ג כג) הנני שולח את אליהו והשיב לב אבות על בנים וקל להבין:

⁴⁹ ספר בעל שם טוב על התורה - לראש השנה ויום כפור

אם נמצאו דברי העדים מכוונים פותחין לזכות (סנהדרין ד"מ ע"א), כן אב
הרחמן אף על פי שנמצאו דברי המסטינים מכוונים אף על פי כן פתח לנו
לזכות, האם ח"ו מופלא שבבית דין יפתח לחובה, כמו בחורבן בית המקדש
שנאמר (איכה ב') היה ה' כאויב נצב ימינו וגו', אלו המיימינים היו בצד, ואין
חולקין על מופלא שבבית דין, וזה אי אפשר, אבל בקשתינו שלא תשמע דברי
המסטינים, העדים זוממין הסובבים הכסא שהרי אמרו ז"ל (סנהדרין ד"מ ע"א)
אמר אחד מן העדים יש לי ללמד זכות וכו', כמי מליצת הס"ם ביום הכיפורים
(פרקי דרבי אליעזר פרק מ"ו) וכל שכן לחובה משתקין אותו, שנאמר (בפ'
מסעי) ועד אחד לא יענה בנפש, ונאמר (זכריה ג') יגער ה' בך השטן.

מועדו שבו יהיה ציון מועד וישבת וינאץ בועם אפו מלך וכהן: (ו) ונזוז
 ארצי מובזוז נאר מקדשו הסגיר ביד אויב זומות ארמנותיה קול נתנו
 בבית יהוה כיום מועד: (ז) וזשב יהוה להשוזית זומות בת ציון נטה
 קו⁵⁰ לא השיב ידו מכלע ויאכל זול וזומות יזדו אמללו: (ט) טבעו
 בארץ שעריה אבד ושבר בריזיה מלכה ושריה בגוים אין תורה גם
 נביאיה לא מצאו זוזון מיהוה: (י) ישבו לארץ ידמו וקני בת ציון העלו
 עפר על ראשם זזגרו שקים הזרירו לארץ ראשן בתולת ירושלים: (יא)

⁵⁰ ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת ויצא

ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו' רמז לאור המחיה העולמות כמו שכתבו על
 פסוק (תהלים י"ט) בכל הארץ יצא קום, כי תחלת הצמצום הוא קו, כי כל קו
 יש לו ימין ושמאל, כי מהרוחב יבואו ימין ושמאל, ומהגובה מעלה ומטה,
 ומהאורך פנים ואחור, וזהו יש מאין. יש הוא ר"ת י'מין ש'מאל, וזה הקו הוא
 הקו שבאמצע אות א, וכל זמן שהיה ישר כזה יוי הוא רחמים גימטריא הוי"ה,
 וכשנתעקם הוא דין כמו שכתוב בכתבי האר"י ז"ל ובתיקונים וכמו שאמר
 הכתוב (איכה ב') חשב ה' להשחית חומת בת ציון על כן נטה קו טז), וקו הנ"ל
 נקרא דרך משל מקל לבנה, רומז לאור עליון המחיה כל העולמות, לבנה ר"ת
 ל"ב נתיבות החכמה, לח, היינו שנותן שפע חיות ולחלוחית חיות לכל
 העולמות:

ויפצל בהן פצלות ע"ד רמז, התחיל להפריד הקליפות שהם לבושין וכיסויין
 של העולם, ועל כן אמר לבנות פירוש לגלות האור הפנימי שנקרא לבן, וזהו
 שאמר מחשוף הלב"ן, ר"ת ל"ב נתיבות החכמה וזהו שאמר, אשר על המקלות,
 על דייקא, להוריד שפע אור לובן עליון:

ויצג את המקלות אשר פיצל ברהטים בשקתות המים, פירוש מקום שרהטים
 ורצים שפע העליון שנקרא שקתות המים של ירידת שפע אור עליון, אשר
 תבאנה הצאן. פירוש ישראל שנקראים (יחזקאל ל"ד) צאן מרעיתי אדם, מפני
 ששרשם הם מאותיות, ונשמטם הם מטעמים ונקודות, 'צ'א'ן ר"ת 'צירוף
 'אותיות' נקודות וזהו שאמר, לשותות לנכח הצאן, נגד שרשי הנשמות שלמעלה
 בעולם העליון, ועל ידי זה, מחשוף הלבן, נתגלו לו ל"ב נתיבות החכמה ר"ת
 הלבן. ועולמות עקודים נקודים וברודים שבמחשבה.

כָּלוּ בַדְמָעוֹת עֵינַי זִמְרָמוֹרוּ מֵעַי נִשְׁכַּף לְאֶרֶץ כְּבָדִי עַל שֶׁבַר בֵּית עַמִּי
 בַּעֲטָף עוֹלָל וַיּוֹנֵק בְּרוֹזָבוֹת קִרְיָה: (יב) לְאִמָּתָם יֹאמְרוּ אֵיזָה דָּגָן וַיִּזֵּן
 בְּהִתְעַטְפָם כְּזוֹלָל בְּרוֹזָבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּכֵּף נַפְשָׁם אֶל זֵיק אִמָּתָם: (יג)
 מָה אֶעֱדֶיךָ⁵¹ מָה אֶדְמָה לָךְ הַבֵּית יְרוּשָׁלַם מָה אֲשִׁיחַ לָךְ וְאֶנְזַמֵּךְ
 בְּתוֹלַת בֵּית צִיּוֹן כִּי גָדוֹל כֵּיָם שִׁבְרָךְ מִי יִרְפָּא לָךְ: (יד) נִבְיֵאִיךָ זָוָו לָךְ
 שָׂוֵא וְתַפֵּל וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנָה לְהַשִּׁיב שְׂבִיתָךְ שְׁבוּתָךְ וַיִּזָּוּ לָךְ מִשְׁאוֹת
 שָׂוֵא וּמִדּוֹזָזִים: (טו) סָפְקוּ עֲלֶיךָ כַּפִּים כָּל עַבְרֵי דֶרֶךְ שִׁירְקוֹ וַיִּנְעוּ רֹאשָׁם
 עַל בֵּית יְרוּשָׁלַם הַזֹּאת הָעִיר שִׁיאֲמָרוּ כְּלִילַת יָפִי מְשֻׁשׁ לְכָל
 הָאֶרֶץ: (טז) פָּצוּ עֲלֶיךָ פִּיהֶם כָּל אוֹיְבֶיךָ שִׁירְקוֹ וַיִּזְרְקוּ שֵׁן אָמָרוּ בְּלָעֵנוּ
 אֶךְ זֶה הַיּוֹם שֶׁקִּוִּינָהוּ מִצָּאֵנוּ רָאִינוּ: (יז) עֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם בַּצַּע
 אֲמָרְתוֹ⁵² אֲשֶׁר צִוָּה מִיָּמֵי קֶדֶם הָרֶס וְלֹא זָמַל וַיִּשְׁמָזוּ עֲלֶיךָ אוֹיְבֵי הָרִים
 קָרָן צָרִיךְ: (יח) צַעַק לָבָם אֶל אֲדָנֵי זִזְמוֹת בֵּית צִיּוֹן הוֹרִידִי כְּזוֹל דְּמָעָה
 יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל תַּתְּנִי פּוֹנֵת לָךְ אֶל תִּדָּם בֵּית עֵינֶךָ: (יט) קוֹבֵי רִגְזִי בְּלִילִי

⁵¹ ספר בעל שם טוב על התורה - לראש השנה ויום כפור

מעֵי מעֵי אוֹחִילָה (יִרְמִיָּה ד') פִּי' עַל בְּנֵי יוֹצֵאֵי מֵעֵי, קִירוֹת לְבֵי הוֹמָה לִי לְבֵי
 לֹא אַחֲרִישׁ כִּי קוֹל שׁוֹפֵר שְׁמַעְהָ נִפְשִׁי, דְּכִמּוֹ שִׁבְעוֹלָם הַזֶּה תוֹקֵעִין בְּשׁוֹפֵר, כֵּן
 בְּעוֹלָם עֲלִיוֹן בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל יִתְקַע, וְקוֹל זֶה הַשׁוֹפֵר שְׁמַעְהָ נִפְשִׁי, לִפְנֵים הָיוּ
 נְבִיאִים הַשְׁכֵּם וְשִׁלּוּחַ, וְעַתָּה לֹא נִשְׁאָר כִּי אִם קוֹל שׁוֹפֵר שְׁמַעְהָ נִפְשִׁי תִּרְוַעַת
 מִלַּחְמָה, שֶׁבַר עַל שֶׁבַר נִקְרָא, לֹא דִי לָנוּ בְּשֶׁבַר חוֹרְבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כִּמּוֹ שִׁכְתוֹב
 (אִיכָה ב') מָה אֶעֱוֹדֵךְ וְגו' כִּי גָדוֹל כֵּיָם שֶׁבַרְךָ, אֵלּוֹ הַגְּזֻרוֹת רַעוֹת וְעִנּוּיֹת, כִּי
 שׁוֹדְדָה כָּל הָאָרֶץ פִּתְאוֹם שׁוֹדֵד אוֹהֵלִי רָגַע יִרְעָנוֹתִי, אֵין אָדָם בְּטוֹחַ בַּחַיּוֹ
 וְעִשְׂרוּ כִּמּוֹ לִפְנֵים בָּאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיָּה אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ, וּבִפְרֹט הוֹלְכֵי דְרָכִים
 וְעוֹבְרֵי יָמִים.

⁵² ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת בראשית

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. בְּשֵׁם הָאֱלֹקִי הָרַב בַּעַל שֵׁם, הוּא אָמַר וַיְהִי
 (תְּהִלִּים ל"ג) אָמַר לִשׁוֹן לְבוּשׁ, כִּמּוֹ בַצַּע אֲמָרְתוֹ (אִיכָה ב'), וַאֲמָרוּ ז"ל (מְגִלָּה
 ד"י ע"ב) כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי הוּא צַעַר, וּר"ל הָאֵין סוֹף רָצָה לְהַלְבִּישׁ אֶת
 עֲצָמוֹ כְּדִי שִׁקְבֵּל טוֹבוֹ וּבִהֲדוּתוֹ הִיָּה צָרִיךְ וַיְהִי שֶׁהוּא צִמְצוֹם כִּידוּעַ לִיּוֹדְעֵי
 חָן.

בְּלִילָה לְרֹאשׁ אֲשֶׁמְרוֹת שִׁפְכִי כַמִּים לִבִּי נִכּוֹז פָּנֵי אֲדָנִי שְׂאִי אֵלָיו
כַּפִּיךָ עַל נֶפֶשׁ עוֹלְלִיךָ הָעֲטוּפִים בָּרָעַב בְּרֹאשׁ כָּל זוּצוֹת: (כ) רֹאה
יְהוָה וְהַבִּיטָה לְמִי עוֹלְלָתָ כֹּה אִם תֹּאכְלֶנָה נָשִׁים פָּרִים עַלְלִי טַפּוּזִים
אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ אֲדָנִי כֹהֵן וְנָבִיא: (כא) שָׁכְבוּ לְאֶרֶץ זוּצוֹת זֶעַר וְזָקֵן
בְּתוֹלְתִי וּבְזוּזוֹרֵי נִפְלוּ בְּזֹרֶב הָרֶגֶת בַּיּוֹם אַפְּךָ טַבּוּזָתָ לֹא זִמְלָתָ: (כב)
תִּקְרָא כַּיּוֹם מוֹעֵד מְנוּרֵי מִסְבִּיב וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם אִף יְהוָה פָּלִיט וְשָׂרִיד
אֲשֶׁר טַפּוּזוֹתִי וְרַבִּיתִי אֵיבִי כֻלָּם:

פרק ג

(א) אֲנִי הֶגְבֵּר רֹאה עֵנִי בְּשִׁבְט עֲבָרְתוֹ: (ב) אוֹתִי נָהַג וּלְךָ זוּשָׁךְ וְלֹא
אוֹר: (ג) אִךְ בִּי יָשָׁב יְהִפֹּךְ יָדוֹ כָּל הַיּוֹם: (ד) בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שֶׁפֶר
עֲצָמוֹתַי: (ה) בָּנָה עָלִי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלָאָה: (ו) בְּמוֹזְשִׁכִּים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמִיתִי
עוֹלָם: (ז) גָּדַר בְּעָדִי וְלֹא אֵצֶא הַכְּבִיד נִזְוָשְׁתִּי: (ח) גַּם כִּי אָזַעַק וְאֲשׁוּעַ
שִׁתָּם תִּפְלָתִי: (ט) גָּדַר דְּרָכִי בְּגִזִּית נְתִיבָתִי עוֹהָ: (י) דָּב אַרְבֵּי הוּא לִי
אֲרִיָּה אֲרִי בְּמִסְתָּרִים: (יא) דְּרָכִי סוֹרֵר וּפְשִׁוּזִי שִׁמְנִי שִׁימָם: (יב) דְּרָךְ
קִשְׁתּוֹ וַיַּצִּיבֵנִי כַּמְטָרָא לְזוּץ: (יג) הִבִּיא בְּכִלְיוֹתַי בְּנִי אֲשִׁפְתּוֹ: (יד) הִמִּיתִי
שִׁזּוֹק לְכָל עַמִּי נִגְיַנְתָּם כָּל הַיּוֹם: (טו) הִשְׁבִּיעֵנִי בְּמִרוּרִים הָרוּנִי
לְעֵנָה: (טז) וַיִּגְרַס בְּזוּצָן שְׂנֵי הַכְּפִישֵׁנִי בְּאַפְּרִ: (יז) וּתְנַזּוּ מִשְׁלֹם נֶפֶשִׁי
נִשְׁתִּיתִי טוֹבָה: (יח) וְאִמַּר אֲבָד נִצּוּזִי וְתוֹזְלָתִי מִיְּהוָה: (יט) זָכַר עֲנִי וּמְרוּדִי
לְעֵנָה וְרֹאשִׁי: (כ) זָכֹר תִּזְכּוֹר וְתִשְׁיִז וְתִשְׁוִז עָלִי נֶפֶשִׁי: (כא) זֹאת אֲשִׁיב
אֶל לְבִי עַל כֵּן אוֹזְזִיל: (כב) זֹסְדִי יְהוָה כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ כִּי לֹא כָלוּ
רִזְזִמִּיו: ⁵³ (כג) זֹדְשִׁים לְבָקָרִים ⁵⁴ רַבָּה אֲמוּנָתָךְ: (כד) זֹלָקִי יְהוָה אֲמַרָה

⁵³ ספר דגל מחנה אפרים - ליקוטים ד"ה חסדי

חסדי ה' כי לא תמנו (איכה ג', כ"ב). היינו זה בעצמו חסד מאתו יתברך אשר
נותן בלב האדם שידע בעצמו כי לא תמים הוא עדיין וזהו כי לא תמנו מלשון
(דברים י"ח, י"ג) תמים תהיה כי אם שחושב בעצמו שכבר הוא תמים גרע וזהו
(במדבר י"ז, כ"ח) האם תמנו לגוע פירוש שכשחושב שהוא תמים אז לגוע
ונופל ח"ו ממדריגתו אלא יתלהב האדם תמיד יותר ויותר לעבודת ה' ברוך
הוא.

54 ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת נח

צריך האדם לשמור פיו ולשונו מכל דיבור, ואפילו דבר הרשות החמירו רבותינו ז"ל קודם התפלה כמו שאלת שלום, (ברכות די"ד ע"א) אף זה פוגם קודם התפלה, כי ידוע שהעולם נברא על ידי מחשבה ודיבור ומעשה, וראשית הכל הוא המחשבה, והדיבור הוא ענף המחשבה, והמעשה הוא ענף הדיבור, וכמו כן האדם בקומו משינתו, שהוא נעשה בריה חדשה כמו שאמר הכתוב (איכה ג') חדשים לבקרים, אם ידבר תחלה דבריו דברי הרשות, ופשיטא דברים אשר לא כן, אף אם יתפלל ויעסוק בתורה אחר כך, הכל מסתעפין ונמשכין אחר הדיבור הראשון, כי כמו שהדיבור הוא ענף המחשבה וטפלה אליו, כן הדיבור השני אל הראשון, כמו שכתוב בזוהר (פ' קדושים דפ"ג ע"א) ובכתבי האר"י ז"ל בענין כיבוד אח הגדול מפני שאח הבכור נוטל חלק העקריי ושאר אחיו הם המסתעפים ממנו יח) וענפים אליו, כן הוא כאן, ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דיבורו הראשון, ויזדכך מחשבתו הראשונה שתהיה דבוקה בקדושה, כדי שימשוך אליה כל שאר הדבורים שאחריה, ואחר כך כשיעמוד בתפלה מתוך שמחה של מצוה, כמו שקידש דיבורו ומחשבתו כנ"ל, בוודאי יענה בתפלתו.

עוד, כתב בספר דגל מחנה אפרים - פרשת עקב ד"ה והיה - והיה עקב תשמעון את וגו' ושמר ה' אלקיך לך וגו'. כלל גדול לעבודת הבורא ברוך הוא העיקר הוא ההאמנה ועל זה היה מזהיר אא"ז זללה"ה וזהו שורש לכל התורה והעבודה, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ט, פ"ו) כל מצותיך אמונה שקר ודפוני עזרני כי עיקר המצוות היא האמונה להאמין בה' ומי שהוא מאמין בה' יכול להתפלל בכל יום כי אם הוא מאמין שה' הוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית הוא בכל יום בריה חדשה וכל העולמות הם ברואים חדשים וצריך להתפלל וליתן שבח והודיה למי שברא הכל וגם ברא אותו להתפלל על נפשו ונפש אשתו ובניו ועל פרנסתו וכל טוב ואם אינו מאמין באמונה שלימה שהקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית התפלה והמצוות נעשין אצלו כדבר ישן ורגיל ונמאס אצלו לדבר דברים אחדים בכל יום ויום, וזהו שאמר אא"ז זללה"ה על פסוק (תהלים ע"א, ט') אל תשליכני לעת זקנה פירוש שיזקין הדבר אצלו כי כמו הזקנה גורם חלישות בכל אברי האדם מחמת שתש כוחותיו ולחלוcho ומריצות הדמים המחיה את האדם כמו כן ברוחניות שדבר ישן וזקן אין לו בו תענוג וחיות גדול ולא דבר חדש, וזהו (פסיקתא זוטא ואתחנן ו', ו'), בכל יום יהיו בעיניך כחדשים כי (איכה ג', כ"ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך

נִפְשִׁי עַל בֶּן אֲוִזִּיל לוֹ: (כז) טוֹב יְהוָה לִקְוֹ לִנְפֹשׁ תִּדְרָשׁוּ: (כו) טוֹב
וְיִזְוִיל וְדוּמָם לִתְשׁוּעַת יְהוָה: (כו) טוֹב לִזְכֹּר כִּי יֵשֵׁא עַל בְּנֵעוּרָיו: (כז)
יֵשֵׁב בְּדָר וְיָדָם כִּי נָטַל עָלָיו: (כט) יִתֵּן בַּעֲפָר פִּיהוּ אוֹלִי יֵשׁ תִּקְוָה: (ל)
יִתֵּן לְמַכָּהוּ לָזוּי יֵשֵׁב בְּזִרְפָּה: (לא) כִּי לֹא יִזְוֹז לְעוֹלָם אֲדָנִי: (לב) כִּי
אִם הוֹנָה וְרוּחַם כָּרַב זִזְסָדוֹ וְזִסָדָיו: (לג) כִּי לֹא עָנָה מִלְכּוֹ וַיִּנָּה בְּנִי
אִישׁ: (לד) לִדְכָא תַנּוּת רִגְלִיו כָּל אֲסִירֵי אֶרֶץ: (לה) לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט זָכָר
נִגְדָר פָּנֵי עֲלִיּוֹן: (לו) לְעֵנֹת אָדָם בְּרִיבּוֹ אֲדָנִי לֹא רָאָה: (לז) מִי זֶה אָמַר
וַתֵּהִי אֲדָנִי לֹא צָוָה: (לח) מִפִּי עֲלִיּוֹן⁵⁵ לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב: (לט) מִה

פירוש כי על ידי שחדשים לבקרים היינו שאתה מחדש בכל יום מעשה בראשית
ועל ידי זה רבה אמונתך נמצא עיקר כל התפלה והמצוה היא האמונה.
וכתב עוד הרב בספרו דגל מחנה אפרים - ליקוטים - ביאור ש"ס שביקש לעורר
ואמר ששים רבוא ילדו בכרס אחד (שמות רבה), והענין כי הכלים הם
ממדריגות מיתה והם תועלת שיבדילו בין האור שלא יתפשט יותר ויתבטל
ממציאות והכי נמי השינה אחד מששים במיתה הוא דורמיטא שיחזרו לחדש
מוחין לעבודת ה' כמו שכתוב (איכה ג', כ"ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך
ומאחר שהוא כלי אל אור החיים והמושט דבר בידו הוא גם כן שם כך השינה
וכאשר ביקש לעורר כנ"ל והבן:

⁵⁵ ספר דגל מחנה אפרים - פרשת אמור ד"ה אמור - אמור אל הכהנים בני
אהרן לנפש לא יטמא בעמיו. ואיתא במדרש (ויקרא רבה כ"ו, א') אמור אל
הכהנים אמרות ה' אמרות טהורות משל עיין שם, והוא תמוה, ואבאר לפי קט
שכלי כי הנה ידוע מא"ז זללה"ה והיה מרגלא בפומיה תמיד על פסוק (משלי
ט"ז, י"ד) חמת מלך וגו' ואיש חכם יכפרנה ואמר על מעשה שהיה בק"ק
זאסלאב יצ"ו שהיה שם פחד גדול עד שברח כבוד הרב המנוח מו"ה דוד אב"ד
מאוסטרהא ואא"ז ז"ל היה בק"ק קאמינקא ואמר שיהיה שם פחד קשה ואמר
פירוש הפסוק הנ"ל ושורש הדברים כי מפי הקב"ה יוצא אותיות להנהגת
העולם וכשבא לעולמות האותיות מצטרפים לפי המקבלים הן לטב ולהיפוך
ח"ו וכשיש צדיק שהוא חכם בעולם ויודע האותיות שיצאו מפי הקב"ה אף על
פי שהם מצטרפים חלילה שלא לטובה יוכל להפך הצירופים על ידי חכמתו
ותפלתו כמו מן מת תם ומן נגע עונג הכל לפי האותיות של הגזר דין וסיפר
שכן עשה בזאסלאב שראה שיצאו צירופים לא טובים ועשה מהם צירופים

יִתְּאוּנֶן אָדָם זֶה עַל זֶה וְזָטָאוּ וְזָטָאיוּ: (מ) נִזְפָּשָׁה דְרָכֵינוּ וְנִזְקָרָה
 56 וְנִשְׁוִבָה עַד יְהוָה: (מא) נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפֵּים אֶל אֶל בְּשָׂמִים: (מב)

אחרים ונשאר רשימתן פחד, והבן זה כי זה כלל גדול, וזהו (תהלים קל"ב, י"ח) אויביו אלביש בושתי ועליו יציץ נזרו עיין שם מה שכתבתי במקום אחר כמה פעמים שיוכל האדם החכם העובד ה' להפוך מצירופים לא טובים לצירופים טובים ולהשליך הצירופים לא טובים על שונאי השם, וזהו פירוש הפסוק (תהלים י"ב, ז') אמרות ה' אמרות טהורות כי (איכה ג', ל"ח) מפי עליון לא תצא הרעות וגו' ואף על פי שלפי המקבלים הם מצטרפים בצירופים לא טובים מכל מקום החכם יכול להפך הדבר וזהו כסף צרוף היינו האותיות כוספים ומתאווים לצירופים טובים כאשר יצאו מעולמות החיים והטובים כי כל דבר מתאווה לשורשו והבן, וזהו בעליל לארץ פירוש אף שנתגלה בארץ לפי המקבלים מכל מקום מזוקק שבעתים היינו שבעה פעמים שבעה כמו (ישעיה ל', כ"ו) ואור החמה יהיה שבעתים והוא בחינת החמישים אשר הוא שורש הכל ושם נמתקים הדינים בשורשם והבן, וזהו פירוש המדרש כי ידוע כי באותיות יש בחינת נפש רוח נשמה והיינו האותיות הם הנפש והנקודות והטעמים הם בחינת רוח ונשמה כאשר בארתי במקום אחר ולזה רימזה התורה הקדושה אשר דרכיה דרכי נועם ואור פני המלך העליון הדרך אשר יעשה האדם וחי בהם וגו' אמור אל הכהנים היינו החכמים העובדים את ה' לנפש לא יטמא בעמיו היינו שלא יניחו להיות מצטרפים האותיות שהם בחינת נפש כפי המון עם המקבלים אותם בצירופים לא טובים רק בידם מסורים הדברים לצרפם וליחדם בשרשיהם העליונים ולהפך אותם מרעה לטובה ומנגע לענג כמו שכתבתי על פסוק (דברים כ"א, ה') ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, כל זה הוא מרומז בפסוק אך הוא מוסתר בפסוק ובא המדרש ופירש את הדברים על פי פסוק (תהלים י"ב, ז') אמרות ה' אמרות טהורות כאשר פירשתי לעיל ומזה תבין פסוק אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא בעמיו מה שמרומז בזה כאשר בארתי והבן, ועיין מה שכתבתי על מאמרם ז"ל (אבות פ"ו, מ"ו) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, כי הוא אומר אותו דבר כמו שהוא בעולם העליון בצירופים של חיים ושל אמת שיצאו מפי הקב"ה מקור החיים והוא כוונת בשם אומרו ועל ידי זה מביא גאולה לעולם היינו שהוא גואל את העולם בזה כנ"ל והבן:

נִזְזֵנוּ פִּשְׁעֵנוּ וּמָרִינוּ אֶתְּהָ לֹא סָלִוֹתָ: (מוג) סִכְתָּה בָּאֵף וַתִּרְדְּפֵנוּ הֲרִגְתָּ לֹא
 זִמְלִיתָ: (מוד) סִכְתָּה ייִ בָּעֵנָן לָךְ מֵעֲבוּר תִּפְלָה: (מה) סִזְזִי וּמָאוֹס תִּשְׁיִימֵנוּ
 בְּקֶרֶב הָעַמִּים: (מו) פָּצוּ עֲלֵינוּ פִּיהֶם כָּל אֲיֵבֵינוּ: (מוז) פִּזֹּד וּפְזוֹת הָיָה לָנוּ
 הַשִּׂאת וְהַשְׁכֵּר: (מוז) פָּלְגֵי מַיִם תִּרְדַּ עֵינֵי עַל שֶׁכֶר בֵּת עַמִּי: (מט) עֵינֵי
 נָגְרָה וְלֹא תִדְמָה מֵאִין הַפְּזוֹת: (נ) עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְהוָה מִשְׁבִּים: (נא)
 עֵינֵי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בָּנוֹת עִירֵי: (נב) צוֹד צָדוֹנִי כַּצִּפּוֹר אֲיֵבִי זֶזְנָם: (נג)
 צָמְתוּ בְּבוֹר זִזִּי וַיִּדּוּ אָבֶן בִּי: (נד) צָפוּ מַיִם עַל רֹאשִׁי אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי: (נה)
 קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה מִבוֹר תַּנְזוּתִי: (נו) קוֹלִי שִׁמְעָתָ אֶל תַּעֲלֵם אֲזַנְךָ
 לְרוֹזוֹתִי לְשׁוֹעֲתִי: (נז) קָרַבְתָּ בַּיּוֹם אֶקְרָאךָ אֲמַרְתָּ אֶל תֵּירָא: (נזז) רִבְתָּ
 אֲדֹנִי רִיבִי נָפְשִׁי גָּאֻלְתָּ זִזִּי: (נט) רָאִיתָה יְהוָה עוֹתֵתִי שְׁפָטָה מִשְׁפָּטִי: (ס)
 רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל מוֹזֻשְׁבָתָם לִי: (סא) שִׁמְעָתָ זֶזְרַפְתָּם יְהוָה כָּל
 מוֹזֻשְׁבָתָם עָלֵי: (סב) שִׁפְתֵי קָמִי וְהִגִּינוּ עָלֵי כָּל הַיּוֹם: (סג) שִׁבְתָּם
 וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מִנְּגִיעָתָם: (סד) תִּשָּׁיב לָהֶם גָּמוּל יְהוָה כַּמַּעֲשֵׂה
 יְדֵיהֶם: (סה) תִּתֵּן לָהֶם מִגִּזַּת לֵב תִּאֲלָתֶךָ לָהֶם: (סו) תִּרְדֹּף בָּאֵף
 וַתִּשְׁמִירָם מִתַּנּוֹת שְׁמִי יְהוָה:

נושא עון ופשע וחטאה וגו', שמעתי ממורי פירוש הענין, יט) בחטא ראשון שחטא אדם, נזדמן לו חטא אחר כדי שישוב ממנו, ועל ידי זה יהיה כפרת חטא הא', וכשרואה יצר הרע כך, מתגבר עליו בחטא ב', ומכל מקום השם יתברך מליץ בעדו, [וזהו] על שלשה פשעי ישראל וגו' (עמוס ב') וכאשר חטא ג' פעמים, אז נתלבש נפשו ורוחו ונשמתו בקליפות ר"ל, ועבירה גוררת עבירה, ודרכי התשובה נמנעו ממנו, עד שירוחם משמים, וזהו שאמר הנביא (איכה ג') נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה וכו', כי אחר שנעשה הכל כמישור בעיניו, על ידי כי השמן לב העם (ישעיה ו'), וצריך חיפוש וחקור שידע שחטא, אז ישוב עדיו יתברך וק"ל.

57 ספר דגל מחנה אפרים - פרשת וישלח ד"ה ויעקב

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות. יש לפרש על דרך (איכה ג', מ"ד) סכתה בענן לך מעבור תפלה והוא שרמז ויעקב נסע מן סכות בענן ולכך ויבן לו בית היינו בית תפלה כמו שכתוב (ישעיה נ"ו, ז') כי ביתי בית תפלה וגו' והבן:

פרק ד

(א) איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה אבני קדש בראש כל זוזות: (ב) בני ציון היקרים המסלאים בפז איכה נזשבו לנבלי זורשי מעשה ידי יוצר: (ג) גם תנין תננים זולצו שר היניקו גוריהן בת עמי לאכור כי ענים כיענים במדבר: (ד) דבק לשון יונק אל זכו בצמא עוללים שאלו לזום פרש אין להם: (ה) האכלים למעדנים נשמו בזוזות האמנים עלי תולע זבקה אשפתות: (ו) ויגדל עון בת עמי מזוטאת סדם ההפוכה כמו רגע ולא זולו בה ידים: (ז) וכו נזירה משלג צוזו מזולב אדמו עצם מפנינים ספיר גורתם: (זז) זושף משוזור תאגרם לא נכרו בזוזות צפר עורם על עצמם יבש היז כעץ: (ט) טובים היו זוללי זורב מזוללי רעב שהם זוזבו מדקרים מתנובת שדי: (י) ידי נשים רוזמניות בשלו ילדיהן היו לברות לבו בשבר בת עמי: (יא) כלה יהזה את זומתו שפה זרון אפו ויצת אש בציון ותאכל יסודתיה: (יב) לא האמינו מלכי ארץ וכל כל ישבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים: (יג) מזוטאת נביאיה עונות כהניה השפכים בקרבה דם צדיקים: (יד) נעו עורים בזוזות נגאלו בדם בלא יוכלו יגעו בלבשיהם: (טו) סורו טמא קראו לבו סורו סורו אל תגעו כי נצו גם נעו אמרו בגוים לא יוסיפו לגור: (טז) פני יהזה זולקם לא יוסיף להביטם פני כהנים לא נשאו וקנים וקנים לא זזנו: (יז) עודינה עודינו תכלינה עינינו אל עזרתנו הכל בצפיתנו צפינו אל גוי לא יושע: (יזז) צדו צעדינו מלכת ברוזבתינו קרב קצינו מלאו ימינו כי בא קצינו: (יט) קלים היו רדפינו מעשרי שבמים על ההרים דלקנו במדבר ארבו לנו: (כ) רוזן אפינו משיון יהזה נלכד בשוזיותותם אשר אמרנו בצלו נזיזה בגוים: (כא) שישוי ושמזוי בת אדום יושבתי יושבת בארץ עוץ גם עליך תעבר כוס תשכרי ותתערי: (כב) תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת אדום גלה על זוטאתיה:

פרק ה

(א) זְכוֹר יְהוָה מִהֵּמָּה הָיָה לָנוּ הַבִּיטָה וּרְאֵה אֶת זַרְפָּתֵנוּ: (ב) גִּזְלָתֵנוּ
 נִהְפָּכָה לָזָרִים בָּתֵּינוּ לְנֹכְרִים: (ג) יְתוּמִים הָיִינוּ אֵין וְאֵין אָב אֲמִתֵּינוּ
 כְּאֻלְמָנוֹת: (ד) מִיָּמֵינוּ בְּכֶסֶף שָׂתִינוּ עֲצֵינוּ בְּמוֹזִיר יָבֹאוּ: (ה) עַל צָוָארֵנוּ
 נִרְדָּפְנוּ יָגְעֵנוּ לֹא וְלֹא הוֹצֵז לָנוּ: (ו) מִצָּרִים נָתַנוּ יָד אֲשׁוּר לְשִׁבְעַ
 לָוִים: (ז) אֲבֹתֵינוּ זָטָאוּ אֵינָם וְאֵינָם אֲנֻזֵנוּ וְאֲנֻזֵנוּ עֲוֹנֹתֵיהֶם סָבְלָנוּ: (ח)
 עֲבָדִים מְשִׁלּוּ בָנוּ פָּרֶק אֵין מִיָּדָם: (ט) בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לְזֻמָּנוּ מִפְּנֵי זָרָב
 הַמִּדְבָּר: (י) עוֹרֵנוּ כִּתְנוֹר נִכְמְרוּ מִפְּנֵי זְלַעְפוֹת רָעָב: (יא) נָשִׁים בָּצִיין עָנוּ
 בְּתִלְתִּי בְּעָרֵי יְהוּדָה: (יב) שָׂרִים בְּיָדָם נָתְלוּ פָנֵי זְקֵנִים לֹא נִהְדָּרוּ: (יג)
 בּוֹזוּרִים טָוֹזוּן נִשְׂאוּ וְנָעָרִים בָּעֵץ כָּשְׁלוּ: (יד) זְקֵנִים מְשִׁעֵר שָׂבְתוּ

58 ספר דגל מחנה אפרים - פרשת ואתחנן ד"ה וצדקה

תא חזי כי שכור שכרתיך לנסבא מיני גופא וכו' וזהו שכר שכרתיך לך לגופך
 ממש וכו' יששכר יש שכר וזהו להנחיל אוהבי "יש" יעויין שם וזהו כי יששכר
 הוא גופא דיעקב ממש הנקרא תורה ולכן היה נקרא יששכר יש שכר נמצא
 העולה מכל זה כי הישות של כל העולמות הוא הקטן והנמוך שבהם כי כולם
 רוחניים חיים ואף על פי כן הוא העיקר העמדה של כל העולמות והויה שבהם
 וכן הוא הדבר ביראה אף על פי שנמשלת לקב חומטין הוא העיקרית של כל
 התורה ומבלעדה אין אומר ואין דברים, ועתה נחזור לענייננו לבאר פסוק
 וצדקה תהיה לנו כי גלוי כי צדק נקרא המלכות וכשהיא מיוחדת לקודשא בריך
 הוא נקראת צדקה כי בצדקה נעשה ממש הוי"ה ב"ה על ידי הנותן והמקבל
 ועיין בזה"ק ויחשבה לצדקה לרחמים עיין שם כי צדקה נקראת אתר דכל
 אנפין נהירין כמו שאיתא בזה"ק (דניאל ט', ז') לך ה' הצדקה ולנו בושת
 הפנים לנו גימטריא אלהים הוא מידת הדין כדאיתא בכוונת האר"י זללה"ה על
 פסוק (איכה ה', א') זכור ה' מה היה לנו כי הם הפכו מידת הרחמים למידת
 הדין וצדיקים בהיפוך שמהפכים מידת הדין למידת הרחמים והוא שאמר בש"ס
 דברכות (י"ז:): הרחוקים מן הצדקה אילין צדיקים פירוש דאינם צריכים לצדקה
 ולכאורה הוא תמוה אך לפי זה יובן שהם מהפכים מידת הדין למידת הרחמים
 ונעשה מזה צדקה ממש, וזהו הרמז כאן וצדקה תהיה לנו כי נשמור פירוש
 אפילו מידת הדין הנקרא לנו יהפוך לרחמים ויהיה מצדק צדקה על ידי שמירת
 התורה והבן:

בַּזֹּזִירִים מִנְּגִינָתָם: (טו) שְׂבַת מְשֻׁשׁ לִבֵּנוּ נִהְפָּךְ לְאֹכֶל מִזֹּזְלֵנוּ: (טז) נִפְלָה
 עֲטָרַת רֹאשֵׁנוּ אוֹי נָא לָנוּ כִּי זֹטְאֵנוּ: (יז) עַל זֶה הָיָה דָּוָה לִבֵּנוּ עַל אֵלֶּה
 זֹשְׁכּוֹ עֵינֵינוּ: (יז) עַל הָרִ59 צִיּוֹן שְׁשִׁמָּם שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ: (יט) אֲתָה
 יְהוָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב כְּסֶאֱךָ לְדֹר וָדֹר: (כ) לָמָּה לִנְצוֹז תִּשְׁכַּחוּנוּ תַעֲזֹבֵנוּ
 לְאַרְךָ יָמִים: (כא) הִשְׁיִבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנָשׁוּבָה וְזִדְשׁ יָמֵינוּ
 כְּקֶדֶם: (כב) כִּי אִם מָאֵס מֵאֲסָתָנוּ קִצְפָּתָ עָלֵינוּ עַד מָאֵד:

⁵⁹ ספר בעל שם טוב על התורה - פרשת בלק

שמעתי בשם ר"י בעש"ט זצוק"ל בגמרא (סנהדרין דק"ה) מברכותיו של אותו
 רשע נראה מה שהיה בלבו לקלל, והקשה מה נראה שהיה בלבו לקלל, ותירץ
 כי מה שנאמר בברכותיו מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, ואיתא
 בגמרא (פסחים דפ"ח) לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא
 כיעקב שקראו בית, והפירוש לא כאברהם שקראו הר שנאמר [הר תחרב] [הר
 ציון ששמש] (איכה ה') ולא כיצחק שקראו שדה שנאמר (מיכה ג') שדה תחרש,
 אבל לעתיד במהרה בימינו יבנה בזכות יעקב ז' שקראו בית, והקשה ומפני מה
 לא נבנה בתחלה בזכות יעקב ולא תחרב, ותירץ כי איתא במדרש (איכה רבתי
 פ"ד סי' י"ד) שפך חמתו על עצים ואבנים, ואם היה נבנה זכות יעקב ח"ו לא
 היה נשאר שריד ואיתא במדרש (רבחי פ' פקודי) מפני מה נקרא משכן
 שנתמשכן שני פעמים, פירוש שלקחו המשכן משכון בעבור ישראל, וזהו פירוש
 הגמרא מברכותיו וכו', כי כך אמר בלעם מה טובו אוהליך יעקב היינו המשכן
 שנקרא אוהליך יהיה בזכות יעקב, ועל ידי זה משכנותיך ישראל, פירוש, שאם
 כן היה דמשכון ישראל בעצמם והבן:

קדושת לוי

פרק א

(א) איכה יִשְׁבָּה בְּדָר הָעִיר רַבָּתִי עִם הָיְתָה כְּאֶלְמֶנֶה רַבָּתִי בְּגוֹיִם שְׁרָתִי בַּמְדִּינוֹת הָיְתָה לְמוֹס: (ב) בָּכוּ תַבְכָּה בְּלִילָה וּדְמָעָתָה⁶⁰ עַל לְוִיָּה אֵין לָהּ מִנְזוֹם מִכָּל אֲהָבִיהָ כָּל רַעִיָּה בָּגְדוּ בָּהּ הָיוּ לָהּ לֹא־בָיִם: (ג) גָּלְתָה יְהוּדָה מִעֲנִי וּמִרַב עֲבָדָה הִיא יֹשְׁבָה בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּזָה כָּל רִדְפֶיהָ הַשְׁיִגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים: (ד) דָּרְכֵי צִיּוֹן אֲכָלוּת מִבְּלִי בָּאִי מוֹעֵד כָּל שְׁעָרֶיהָ שׁוּמְמִין כִּהְיָה נֶאֱנָזִים בְּתוֹלְתֶיהָ נִזְגוֹת וְהִיא מֵר לָהּ: (ה) הָיוּ צָרִיהָ לְרֹאשִׁי⁶¹ אִיכָּה שָׁלוּ כִי יִהְיֶה הוֹגָה עַל רַב פְּשָׁעֶיהָ עוֹלָלֶיהָ הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר: (ו) וַיֵּצֵא מִן בֵּית מִבְּת צִיּוֹן כָּל הַדָּרָה הָיוּ שְׁרִיָּה כְּאֵילִים לֹא מִצָּאוּ מִרְעָה וַיִּלְכוּ בְּלֹא כוֹז לִפְנֵי רוּדָף: (ז) וְכָרָה יְרוּשָׁלַם יְבִי עֲנָיָה וּמְרוּדִיָּה כָּל מוֹזַמְדִיָּה אֲשֶׁר הָיוּ מִיָּמֵי קֶדֶם בְּנִפְל עָמָה בִּיד צָר וְאֵין עוֹזֵר לָהּ רָאוּהָ צָרִים שְׁזָקוּ עַל מִשְׁפָּתָהּ: (ח) וְזָטָא

⁶⁰ ספר קדושת לוי - מגילת איכה - בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה.

(איכה א,ב) כי כשאדם פועל בבכיותיו אזי הדמעות שלו עושה רושם וחס ושלום וכו'. ובאמת על חורבן כשאדם בוכה אזי עושה רושם בבכיותיו. וזהו ודמעתה על לחיה, שהדמעות עושה רושם למעלה.

⁶¹ ספר קדושת לוי - מגילת איכה - היו צריה לראש כו', כי ה' הוגה על רוב פשעיה עוללֶיהָ הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר (איכה א,ה) כי מה שנראה נפלא ותמיה למה באים מחשבות זרות בעת התפלה בהכנת הלב לתפלה. הענין הוא, כי מה שירד על ידי חטא ופשע אדם משתוקק להעלות בעת עבודת התפלה. וזהו היו צריה לראש, המחשבות זרות שבמוח. כי ה' הוגה, לשון דיבור, פירוש בדברי השם הוא על רוב פשעיה, הוא למעלה מכל הפשעים. עוללֶיהָ הִלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר, הם מתעלים למעלה מן הצר. עוללֶיהָ, הם הניצוצות שהלכו שבי לפני צר, הם למעלה מן הצר על ידי דבר ה'.

זָטָאָה יְרוּשָׁלַם עַל כֵּן לְנִידָה הָיְתָה⁶² כָּל מִכְבְּדֶיהָ הַיּוֹלֶהָ כִּי רָאוּ
עֲרוֹתֶיהָ גַם הִיא נֶאֱנָזָה וַתֵּשֶׁב אָזוּר: (ט) טִמְאַתָּה בְּשׂוֹלֶיהָ לֹא זָכְרָה
אֲזוּרִיתָה וַתֵּרֶד פְּלָאִים אֵין מַנְזוֹם לָהּ רָאָה יְהוָה אֶת עֲנִי כִי הִגְדִּיל
אוֹיֵב: (י) יָדוּ פָרֵשׁ צָר עַל כָּל מִזְמֹדֶיהָ כִּי רָאֲתָה גּוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ
אֲשֶׁר צוּיַתָּה לֹא יָבֹאוּ בִקְהֵל לָךְ: (יא) כָּל עַמָּה נֶאֱנָזוּיִם מִבְּקָשִׁים לָזוֹם
נָתַנוּ מִזְמֹדֶיהֶם מִזְמֹדֶיהֶם בְּאֶכָל לְהַשְׁיִיב נֶפֶשׁ רָאָה יְהוָה וַתִּבְיטָה כִּי
הָיִיתִי זוֹלָלָה: (יב) לֹא אֶלֶיכֶם כָּל עֲבָרֵי דֶרֶךְ הַבֵּיטוּ וּרְאוּ אִם יֵשׁ
מִכְאוֹב כְּמִכְאוֹבִי אֲשֶׁר עוֹלָל לִי אֲשֶׁר הוֹגָה יְהוָה בְּיוֹם זָרוֹן אֲפֹ: (יג)
מִמָּרוֹם שָׁלוֹחַ אֵשׁ בַּעֲצֻמָּתִי וַיִּרְדָּנָה פָּרֵשׁ רֶשֶׁת לְרַגְלִי הִשְׁבִּיבֵנִי אָזוּר
נָתַנְנִי שִׁמְמָה כָּל הַיּוֹם דָּוָה: (יד) נִשְׁקַד עַל פְּשָׁעֵי בִידוֹ וַיִּשְׁתַּרְגּוּ עָלוּ
עַל צֹאֲרֵי הַכְּשִׁיל כּוֹזִי נָתַנְנִי אֲדָנִי בִידִי לֹא אוֹכַל קוֹם: (טו) סָלָה כָּל
אֲבִירֵי אֲדָנִי בִקְרָבִי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשִׁבְרִי בּוֹזוּרִי גַת דֶּרֶךְ אֲדָנִי
לְבַתּוֹלֶת בֵּת יְהוּדָה: (טז) עַל אֶלֶה⁶³ אֲנִי בּוֹכִיָה עֵינִי עֵינִי יִרְדָּה בַּיּוֹם כִּי

⁶² ספר קדושת לוי - פרשת פנחס - פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את
חמתו. וקודם נבאר הפסוק (איכה א,ח) חטא חטאה ירושלים על כן לנידה
היתה. הכלל, כי יש שאדם חס ושלום יעשה איזה עבירה מחמת תאוה ויש חס
ושלום שאדם עושה עבירה להכעיס בלא תאוה. ועל אלו נאמר (יחזקאל כ, לח)
הפושעים ומורדים אשר אין להם תקומה כלל. אבל זה העושה מחמת תאוה יש
לו תקומה, כי לזה קל לעשות תשובה. וזהו הרמז חטא חטאה ירושלים,
ירושלים חטאה חטא מחמת תאוה. וזהו לנידה היתה, כי לנידה יש טהרה
במקוה מה שאין בכל הטומאות, דהיינו שרץ ושאר טומאות שאין להטומאה
עצמה טהרה במקוה אבל נדה שהיא עצמה הטומאה ויש לה טהרה במקוה.
והנה יש דם נדה ודם לידה שהיא טהורה, כי הכלל השם יתברך משפיע תמיד
חסד על ישראל ואף על פי שלפעמים בתחלה נראה שאינו חסד אבל באמת
לסוף כשיגמור הדבר ההוא טוב הוא. והנה דם נדה תחלה הוא טמא, כי תחלה
נראה הדבר לא טוב. והלידה, דהיינו שנגמר הדבר אז הדם טהור, כי כשיגמור
נראה שהוא טוב. וזהו הרמז פנחס בן אלעזר השיב את חמתו, דהיינו שהראה
דמה שבתחילה הוא מה שבסוף הכל חסד:

⁶³ ספר קדושת לוי - פרשת ויקהל

רִזְזָה בְּמִנֵּי מִנְזֹחַ מִשֵּׁיב נִפְשִׁי הָיוּ בְּנֵי שׁוֹמְמִים כִּי גָבַר אוֹיֵב: (יז)
 פָּרְשָׁה צִוּן בְּיָדֶיהָ אֵין מִנְזֹחַ לָהּ צוּה יְהוָה לִיעֲקֹב סְבִיבֵי צָרֵי הָיְתָה
 יְרוּשָׁלַם לְגִדָּה בִּינֵיהֶם: (יזז) צָדִיק הוּא יְהוָה כִּי פִיהוּ מְרִיתִי שָׁמְעוּ נָא
 כָּל עַמִּים הָעַמִּים וְרָאוּ מִכְּאֲבֵי בְּתוּלָתִי וּבִזְזוּרֵי הִלְכוּ בְּשִׁבִּי: (יט)
 קָרָאתִי לַמַּאֲהָבִי הַבֹּהֵה רְמוּנִי כִהְנִי וְהִנֵּנִי בָּעִיר גָּעוּ כִּי בִקְשׁוּ אֶכֶל לָבוֹ
 וַיִּשְׁיבוּ אֶת נִפְשָׁם: (כ) רָאָה יְהוָה כִּי צָר לִי מַעֲי וְזִמְרָמוּרוֹ נִהַפָּךְ לִבִּי
 בְּקָרְבִי כִּי מָרוּ מְרִיתִי מִזִּזְיוֹן שִׁכְלָה זָרָב בְּבֵית כְּפֹת: (כא) שָׁמְעוּ כִּי
 נִאֲנָזָה אָנִי אֵין מִנְזֹחַ לִי כָּל אֲבִי שָׁמְעוּ רָעִתִי שָׁעוּ כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתָ
 הַבֹּהֵה יוֹם קָרָאתָ וַיְהִי כְמוֹנִי: (כב) תֵּבֵא כָּל רָעָתָם לְפָנַי וְעוֹלָל לָבוֹ
 כְּאֶשֶׁר עוֹלָלָתָ לִי עַל כָּל פְּשָׁעֵי כִּי רַבּוֹת אֲנִי וְלִבִּי רָוִי:

אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה כו'. ודרשו חכמינו
 ז"ל (שבת ע.) אלה הדברים על ל"ט מלאכות, כלומר אלה שהוא מדומז על
 החיצונים כמו שכתב האר"י ז"ל על פסוק (איכה א, טז) על אלה אני בוכיה כו',
 אנחנו צריכין לתקן אותם על ידי מלאכה וזהו לעשות לשון תקון וזהו בחול
 אבל בשבת אין מבררין החיצונים ולכן אסור בעשית המלאכה.

עוד, בספר קדושת לוי - מסכת אבות

וזהו כונת חכמינו ז"ל אל תחזיק טובה לעצמך, כלומר שלא תחזיק התורה
 ותהא מקום גם כן לעצמך, דהיינו הגוף. כי לכך נוצרת, פירוש לשון צורה
 שנוצרת בצורה להתגבר כח הצורה הרוחניות להתלהב בו על הגשמיות
 ולהדבק בצורה העליונה. ויש עוד לבאר, כי איתא בזוהר בכל מצות שאדם
 עושה הקדוש ברוך הוא מתפאר בו אומר אלה מעשי בני ומדבר הדיבורים
 טובים של זה האדם כמו האב שמדבר וחוזר דברי בנו הקטן החביב לו. וזה
 נקרא אלה. וזה על אל"ה אני בוכיה (איכה א, טז) וכן כל זמן שבית המקדש
 היה קיים היה מיכאל השר מקריב קרבנות למעלה, דהיינו הקרבנות שהקריבו
 ישראל למטה הוא הקריב למעלה, דהיינו הראה דוגמתן למעלה. וזהו כונת
 רש"י בחומש (ויקרא ט, ז) גבי אהרן שאמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת,
 פירוש בשביל כך שיאמר הקדוש ברוך הוא כך עשה בני ויתפאר בך ובמדה זו
 ראוי לעבוד שהבורא יתפאר בו. וזהו פירוש כי לך נוצרת, פירוש שתעבוד
 שיתפאר הבורא בך ויאמר כך עשה בני ולא תחזיק טובה לעצמך.

פרק ב

(א) איכה יעיב באפו אדני את בת ציון השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולא זכר הדם רגליו ביום אפיו: (ב) בלע אדני לא ולא זמל את כל נאות יעקב הרס בעברתו מבצרי בת יהודה הגיע לארץ זולל ממלכה ושריה: (ג) גרע בזורי אף כל קרן ישראל השיב אזור ימינו מפני אויב ויבער ביעקב פאש להבה אכלה סביב: (ד) דרך קשתו כאויב נצב ימינו כצר ויהרג כל מזומדי עין באהל בת ציון שפה פאש זומתו: (ה) היתה אדני כאויב בלע ישראל בלע כל ארמנותיה שזות מבצרי וירב בבית יהודה תאניה ואניה: (ו) ויזמס כגן שכו שזות מועדו שכוז יהוה בציון מועד ושיבת וינאץ בועם אפו מלך וכהן: (ז) וזו אדני מובזוז נאר מקדשו הסגיר ביד אויב זומת ארמנותיה⁶⁴ קול נתנו בבית

64 ספר קדושת לוי - כללות הניסים סימן א'

למשל המלך שצוה לעבדו שיקח עטרה מעל ראשו. והנה לולי צוואת המלך הלוקח עטרה מהמלך מעל ראשו חייב מיתה אפס כיון שצוה המלך כן ליקח עטרה מעל ראשו רשות לו ליקח. אמנם כיון שהוא עושה בזיון המלך היה לו לעשות באימה ויראה והיה לו לצער את עצמו על בזיון המלך ולא בשמחה ובטוב לבב והעושה כן הדברים ששמח בתקלת המלך ורצונו וחפצו בתקלת המלך ונראים דברים שרצונו לעשות הכל נגד המלך והמלך נוקם בו. כן הדבר הזה, שישעיה הנביא ע"ה וירמיה הנביא ע"ה התנבאו שיחרב בית המקדש בעונותינו וליטול עטרת ראשינו היה למחריבו להחריב אותו באימה ויראה ושיצערו המחריבים את עצמם בחורבן בית המקדש שמחריבין בית האל כדרך הנוטל עטרה מעל ראש המלך בצווי המלך והם לא עשו כן כי אם חרפו וגדפו ושמחו בחורבן בית ה' אלהינו וראוי לעשות נקמה בהם ולקעקע ביצתן עבור ששמחו בתקלת המלך ובחילול השם ובקלון מלכות שמים ויותר שחרפו וגדפו בהן נראין הדברים שלא היה כונתם לעשות רצון הבורא יתברך שמו, רק נגד רצונו ברוך הוא. ובמגילת איכה נתבאר על פסוק (איכה ב, ז) הסגיר ה' ביד אויב חומות ארמנותיה קול נתנו בבית ה' כיום מועד כו'. וביותר וראוי לנקום בהם כשמצירין את ישראל, כי כשהמלך מצוה לעבדיו ליסר את בנו שהולך לתרבות רעה. והנה אם העבד אוהב את המלך אזי עולה במחשבתו, כי המלך

יְהוָה כִּיּוֹם מוֹעֵד: (וז) וְיָשֵׁב יְהוָה לְהִשְׁוִיית זוּמַת בֵּית צִיּוֹן נְטָה קוֹ לֹא
הָשִׁיב יָדוֹ מִבִּלְעַ וַיֹּאכַל זֶל וְזוּמָה יִזְוְדוּ אֲמֹלָלוֹ: (ט) טָבְעוּ בָאָרֶץ
שְׁעָרֶיהָ אֶבֶד וְשַׁבַּר בְּרִיזוּיָהּ מִלִּכְּהָ וְשָׂרֶיהָ בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם גְּבִיאֶיהָ
לֹא מִצְאוּ זָוֶזֶן מִיְהוָה: (י) יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדֻבּוּ וְקָנִי בֵּית צִיּוֹן הָעֵלּוּ עֶפְרָיִם
רֹאשֵׁם וְזָגְרוּ שָׂקִים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשֶׁן בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם: (יא) כָּלוּ
בְּדַמְעוֹת עֵינֵי זֹמְרָמְרוֹ מֵעֵי נִשְׁפָּף לָאָרֶץ כְּבִדִּי עַל שַׁבַּר בֵּית עַמִּי
בַּעֲטָף עוֹלָל וַיּוֹנֵק בְּרוֹזְזוּבוֹת קָרְיָה: (יב) לֹא־מָתָם יֹאמְרוּ אֵינִי דָגֵן וַיִּין
בְּהִתְעַטְפָם כְּזוֹלָל בְּרוֹזְזוּבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּפֵּף נַפְשָם אֶל זִיקָ אֲמָתָם: (יג)
מָה אֶעֱיֹדֶךָ מָה אֶדְמָה לָךְ הַבֵּית יְרוּשָׁלַם מָה אֲשׁוּהָ לָךְ וְאֶנְזַמְרָה בְּתוֹלַת
בֵּית צִיּוֹן כִּי גָדוֹל כֵּיָם שַׁבָּרְךָ מִי יִרְפָּא לָךְ: (יד) גְּבִיאֶיהָ זָוּזוּ לָךְ שְׂוֹא
וְתַפֵּל וְלֹא גָלוּ עַל עֹנֶיךָ לְהָשִׁיב שְׁבִיתֶךָ שְׁבוּתֶךָ וַיִּזְוּוּ לָךְ מִשְׁאוֹת שְׂוֹא

יש לו צער כשמייסרין את בנו וגם לעבד ראוי לצער בצער המלך והיה לו
לעבד לצער את עצמו כשמייסר את בן המלך. אכן אם העבד שמח כשמייסר את
בן המלך נראה שהוא שונא להמלך ומשמח את עצמו בתקלת המלך ראוי
להמלך לנקום בהם כיון שהוא שונא המלך, כן הדברים, כשהשם יתברך מסר
את ישראל עמו ביד הרשעים לייסרם היה לצער את עצמו בצרות השכינה
כביכול כי עמו אנכי בצרה ובכל צרתם לו צר. ולא כן הרשעים נבוכדנצר
ופרעה וכל הרשעים שמחים בצרת ישראל נראין הדברים שאין חפצם במלכות
שמים ורוצים בצרת תפארת ישראל ואין כונתם לקיים מצות הבורא ברוך הוא
על ידי עבדיו הנביאים וראוי לנקום בהם על שמייסרין את עמו בני ישראל
אשר בך אתפאר, ודמות יעקב חקוק מתחת כסא כבודו. וגם לפרעה הרשע היה
תחלת כונת הבורא ברוך הוא בגלות מצרים להסיר זוהמת חטא אדם הראשון
כמו שמבואר בכתבי האר"י ז"ל ואלשי"ך הקדוש. ואם כן היה לפרעה שלא
למנוע את ישראל מלקיים מצות הבורא ברוך הוא כמ"ש בטעם הראשון ולבבו
לא כן ידמה כי אם למנוע מישראל מצות הבורא ברוך הוא ומנעם מפריה
ורביה ומנעם מטבילת נדה ויתר מצות שמבואר במדרשים. אם כן לא היה כונת
פרעה הרשע לקיים גזירות הבורא ברוך הוא בברית בין הבתרים ידוע תדע גו',
כי אם זדון לבו השיאו לעבוד בעם בני ישראל לכן ראוי שאל יתברך שמו
ינקום בפרעה בעשר מכות דצ"ך עד"ש באח"ב ובר"ן מכות על הים. וגם כפי
טעם השני שהיה שמח בעבודת פרך עם בני ישראל ראוי לעשות נקמה בפרעה:

וּמִדְּוִזִּים: (טו) סָפְקוּ עָלֶיךָ כָּפִים כָּל עַבְרֵי דֶרֶךְ שָׂרְקוּ וַיִּנְעוּ רֹאשִׁים עַל בֵּית יְרוּשָׁלַם הַזֹּאת הָעִיר שִׁיאֲמָרוּ כְּלִילַת יָפִי מְשֹׁשׁ לְכָל הָאָרֶץ: (טז) פָּצוּ עָלֶיךָ פִּיהֶם כָּל אוֹיְבֶיךָ שָׂרְקוּ וַיִּזְרְקוּ שֵׁן אָמְרוּ בְּלָעֵנוּ אֵךְ זֶה הַיּוֹם שִׁקְוִינָהוּ מִצָּאֵנוּ רָאִינוּ: (יז) עָשִׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם בָּצַע אֲמָרְתוֹ⁶⁵ אֲשֶׁר צָוָה מִיָּמֵי קֶדֶם הָרֶס וְלֹא זָמַל וַיִּשְׁבֹּז עָלֶיךָ אוֹיֵב הָרִים קָרָן צָרִיךְ: (יז) צַעַק לָבָם אֶל אֲדָנֵי זִזְמַת בֵּית צִיּוֹן הוֹרִידִי כְּנֹזֶל הַמַּעֲה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל

⁶⁵ ספר קדושת לוי - פרשת לך לך

המול ימול. וכתוב במדרש רבה פרשה מ"ט דיו לעבד להיות כרבו. ורבים מדקדקים בזה. והנראה כי הכלל כי אמירה הוא לשון לבוש כמאמר הכתוב (איכה ב, יז) בצע אמרתו, וכתוב ברש"י בזע פורפורה דיליה. הכלל השם יתברך ברא עולמות במאמר דהיינו שהתלבש עצמו בלבושים בכדי לברוא העולם אבל מהות הבורא יתברך אינו מושג לשום נברא בכל העולמות ודבר הוא לשון הנהגה שהוא הבורא יתברך מנהיג העולמות כרצונו כמאמר חכמינו ז"ל (סנהדרין ח.) דבר אחד לדור. ומלת צו הוא לשון התחברות מלשון צוותא חדא, דהיינו מה שהאדם מדבק תמיד ומחבר עצמו להבורא ברוך הוא כמבואר, כי בזה שישראל עושין רצון הבורא יתברך מתפאר עצמו עם ישראל ואז יש להם התחברות להבורא ברוך הוא כמבואר בזה הקדוש בהקדמה על פסוק כי בכל חכמי הגוים כו' מאין כמוך וכו', אבל ישראל הם כמוהו עיין שם. והנה מלת צו צדי"ק וא"ו, כי הוא"ו רומז על התפארת ישראל להבורא ברוך הוא ובזה היה הטעות של מלכי ישראל דהיינו ירבעם אחז ומנשה אחאב, כי באמת מתחלה צריכין להיות בהאי"ן ובהם לא היה הבטילה זאת וזה היה הטעות שלהם שלא היו בהאי"ן. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (שם נו ע"ב) אין צו אלא עבודה זרה, כי זה היה הטעות שלהם שלא היו בהאי"ן. והנה הבורא יתברך בעת בריאת העולם הוצרך לצמצם עצמו בכדי לברוא העולמות. והנה בחינות הצמצום הוא בחינות התמעטות, דהיינו לצמצם שממעט עצמו מכמו שהוא והוא כריתות הערלה שממעט מכמו שהיה. והנה הברית מרומז על התקשרות מה שהאדם הוא מקושר להבורא ברוך הוא והוא בדמיון הצמצום שצמצם עצמו הבורא יתברך בבריאת העולם. וזהו שמרמז המדרש המול ימול דיו לעבד להיות כרבו כו', לרמוז על ברית העולם:

תִּתֶּנִּי פִּוּגַת כֶּלֶךְ אֶל תֶּדֶם בֵּת עֵינָהּ: (יט) קוֹמִי רֵעִי בְּלִיל בְּלִילָה לְרֹאשׁ
 אֲשִׁמְרוֹת שְׂפָכֵי כַמִּים לִבֶּךָ נִכּוֹז פָּנֵי אֲדֹנִי שְׂאִי אֶלְיוֹ כַּפִּיךָ עַל נֶפֶשׁ
 עוֹלְלֶיךָ הָעֲטוּפִים בָּרָעַב בְּרֹאשׁ כָּל זֹוּצוֹת: (כ) רֵאֵה יְהוָה וְהַבִּיטָה לְבִמִּי
 עוֹלְלָתָ כֹּהֵ אִם תֵּאכְלֶנָּה זָשִׁים פָּרִים עַלְלִי טַפּוּזִים אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ
 אֲדֹנִי כֹהֵן וְנָבִיא: (כא) שְׂכָבוּ לְאַרְץ זֹוּצוֹת זֶעַר וְזָקֵן בְּתוֹלְתִי וּבְזוּזֵרִי
 נָפְלוּ בְּזֹרֵב הָרִגְתָּ בַּיּוֹם אֶפְרָיִם טַבּוּחַ לֹא זֹוּמְלָתָ: (כב) תִּקְרָא כִּיּוֹם מוֹעֵד
 בְּמִגְדֵּי מִסְבִּיב וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם אֵף יְהוָה פָּלִיט וְשִׁרִיד אֲשֶׁר טַפּוּזִתִּי
 וְרַבִּיתִי אִיבִי כָלָם:

פרק ג

(א) אֲנִי הַגִּבֹּר רֵאֵה עֵנִי בְּשִׁבְט עֶבְרָתוֹ: (ב) אוֹתִי נָהַג וַיִּלְכֶּךְ זֹוּשֶׁף וְלֹא
 אוֹר: (ג) אֵף בִּי יֵשֵׁב יְהַפֵּךְ יָדוֹ כָּל הַיּוֹם: (ד) בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שִׁבֵּר
 עֲצָמוֹתַי: (ה) בָּנָה עָלִי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלָאָה: (ו) בְּמוֹזְשִׁכִּים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמִתִּי
 עוֹלָם: (ז) גָּדַר בְּעָדִי וְלֹא אֵצֶא הַכְּבִיד נִזְוָשִׁתִּי: (ח) גַּם כִּי אָזַעַק וְאֲשׁוּעַ
 שִׁתָּם תִּפְלָתִי: (ט) גָּדַר דְּרָכֵי בְּגִזִּית נְתִיבָתִי עֲוֹה: (י) דָּב אֲרַב הוּא לִי⁶⁶
 אַרְיָה אֲרִי בְּמִסְתָּרִים: (יא) דְּרָכֵי סוֹרֵר וַיִּפְשְׁוּזֵנִי שִׁמְנֵי שִׁימָם: (יב) דְּרָף

⁶⁶ ספר קדושת לוי - מגילת איכה

דוב אורב הוא לי אריה במסתרים. (איכה ג,י) הכלל, זה שהשם יתברך החריב את בית תפארתו ואנחנו ישראל בגלות הכל הוא בודאי טובה לישראל, כי בודאי ירחם ה' עלינו יותר ויותר ויבנה בית מקדשנו ביתר שאת ויתר עז. ונמצא מה שנראה עכשיו הגלות לא טוב אבל באמת להקדוש ברוך הוא נגלה כל הנסתרים שהכל הוא טובה לישראל. וזהו שאמר דוב אורב כו', הרמז על הגלות שהוא לא טוב. אריה במסתרים, אריה, רומז על מדת החסד, כי הוא צד ימין המרכבה מורה על חסד זהו במסתרים, שנסתר, היינו הכוונת של הצרה הגלות והחרבן בית המקדש הוא רק חסד על ישראל כנ"ל:

קָשִׁיתוּ וַיִּצְיִבֵנִי כַּמְטָרָא לַחֲזִץ: (יג) הֵבִיא בְּכָלִיּוֹתַי⁶⁷ בְּנֵי אֲשַׁפְתּוֹ: (יד) הָיִיתִי שְׂזוּק לְכָל עַמִּי נִגְיַנְתָּם כָּל הַיּוֹם: (טו) הִשְׁבִּיעַנִי בַּמְרוֹרִים הָרוּנִי לַעֲנָה: (טז) וַיִּגְרַס בְּזוֹצֶץ שְׁנֵי הַכְּפִישֵׁנִי בְּאַפָּר: (יז) וַתִּנְזַח מִשְׁלֹם נִפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה: (יז) וְאָמַר אֲבָד נִצְוִי⁶⁸ וַתִּנְזַחֲלֵתִי מִיְהוָה: (יט) זָכַר עָנִי

⁶⁷ ספר קדושת לוי - מגילת איכה

הביא בכליותי בני אשפתו הייתי שחוק לכל עמים. (איכה ג, יג-יד) הכלל הצער והחורבן בית מקדשינו לעתיד כאשר יבנה הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו וחסדיו ביתר שאת ויתר עז אז יתגלה שזה הצער והחורבן היה רק חסד ונמצא הצער יוליד השמחה ונמצא הצער הוא כדמיון האב המוליד להשמחה והשמחה בבחינות בן להצער. וזהו שאמר הביא בכליותי, כלומר השם יתברך נתן במחשבתי שאני זוכר ומצפה להישועה והשמחה אשר יבוא מזה הצער. וזהו בני אשפתו, כלומר אשר יולד מזה הצער, דהיינו השמחה, דהיינו בני ולכך הייתי שחוק לכל העמים. ובזה, כלומר כשאני מעלה על מחשבתי השמחה אשר יולד מזה הצער, אז אני שחוק לכל העמים:

⁶⁸ ספר קדושת לוי - מגילת איכה

ואומר אבד נצחי ותוחלתי מה' זכור עניי ומרודי לענה וראש זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו. (איכה ג, יח-כ) יש לדקדק שהיה ליה למימר זאת אשיב אל לבי חסדי ה' וכו'. על כן אוחיל. ומדוע מקדים על כן אוחיל, המסובב להסבה שהוא חסדי ה' כי לא תמנו. אמנם הענין מה שקורין שבת חזון על שם מה שאינו לשבחן של ישראל, יש לומר שחזון לשון מחזה, מה שמראין היעודים רב טוב הצפון אחר כבוש המלחמה הגדולה בעזרת השם לנפשות ישראל הנשלחים לעולם הזה מחמת שהם אוהבי השם יתברך ואוהבים לו וכל מגמתם אליו קודם שנשלחו לעולם הזה למלחמה מראין להם רב טוב הצפון, אך בעונותינו הרבים תרגז בטנם של שונאי ישראל עלינו, אך ממה שאנו זוכרים עניינו ומרודינו ותשוח עלינו נפשנו מזה ניכר בבירור שלא אבד נצחינו ותוחלתינו חס ושלום, כי נגזר על המת שישתכח מן הלב מחמת שנסתלק הניצחון למעלה בלי תוחלת חזרה עתה, מה שאין כן חי אינו משתכח. וזהו זאת אשיב אל לבי, מה שזכור תזכור ותשוח נפשי מזה נראה בעליל כי לא נכזבה תוחלתי בכל יום על כן אוחיל. וזהו (תהלים פד, ב-ג) מה ידידות משכנותיך ה' כו' נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', כי משכן על שם משכן

וּמְרוּדֵי לַעֲנָה וְרֹאשֵׁי: (כ) זָכוֹר תִּזְכּוֹר וְתִשְׁוֹן וְתִשְׁוֹן עָלַי נִפְשֵׁי: (כא) וְאֵת
 אֲשִׁיב אֶל לְבִי עַל כֵּן אוֹזִיל: (כב) זֶסְדִּי יְהוָה כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ כִּי לֹא כָלוּ
 רִזְמוֹ: (כג) זֶדְשִׁים לְבָקָרִים⁶⁹ רַבָּה אֲמוּנָתָה: (כד) זֶלְקִי יְהוָה אֲמָרָה

שנתמשכן בעונותינו הרבים אך משכון ולא מכר, כי ציון במשפט תפדה, כמו
 משכון הנפדה וזה ניכר על ידי מה שנכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' תמיד:

69 ספר קדושת לוי - קדושה שלישית - פורים

והענין הוא כך, שרש"י כתב בשיר השירים על זה הפסוק הסבי עיניך כו' (ו,ה)
 אי אפשר להשיב לכם ארון וכפורת וכרובים שהם הרהבונים בבית ראשון
 להראותכם חבה יתירה עד שמעלתם בי עד כאן לשונו. והנה צריך להבין האִך
 יצא זה שמעלו בהשם יתברך מחבה יתירה. אפס, כי נודע פקודי ה' ישרים
 משמחי לב (תהלים יט, ט) כי כל חיות שבא לעולם בכל רגע ורגע הוא ממנו
 יתברך כמו שאמר אליהו ואנת הוא נביעו דכולא, ונאמר בקרא (איכה ג, כג)
 חדשים לבקרים, וכשעוסק בתורה אזי השכל שעוסקין בתורה הוא ממנו יתברך
 שמו והשכל נאצל ונברא ממנו יתברך מאין ליש. ואחר שנברא השכל שעוסק
 בתורה מאין ליש עובר זה השכל בעולם התענוג (הוא עולם הבינה) כי כל
 הנשמות עוברים דרך שם ולכן נתמלא השכל מלא תענוג מלא שמחה
 כשעוסקים בתורת השם. והנה כל מחשבות האדם נבראת ממנו יתברך שמו, כי
 המחשבה הוא החיות של אדם והבחירה נתנה ממנו יתברך שמו או להשתמש
 בחיות ובמחשבה או להיפך הכל ממנו יתברך שמו לטוב או לרע כי זה לעומת
 זה ברא אלהים. והנה בזמן שבית המקדש היה קיים עם ארון וכפורת וכרובים
 היה לחיות ולמחשבת ישראל כל כך כח אפילו כשהיה מחשב במחשבה רעה
 היה עוברת דרך עולם התענוג וממשיכין להתענוג והיה תענוג אפילו
 במחשבתן הרעה לכן ממשיכין תענוג לעבודה זרה. ולכן אמר מנשה שהיה רק
 לשם מפני יצרא דעבודת אלילים שהיה שולט והכח הזה היה להם לישראל
 מחמת ארון וכפורת וכרובים והרגו את היצר הרע דעבודת אלילים שלא יהיה
 לישראל כח להמשיך תענוג ושמחה, רק כשעוסקים בתורת ה' כי ה' יתן חכמה
 מפיו ועוז וחדוה במקומו, אבל כשעוסקים בדברי שטות וסכלות ולעבודת
 אלילים אזי אין ממשיכין תענוג למעשה ההוא וניכר בזה שיש מנהיג העולם
 אחד יחיד ומיוחד שמדברי סכלות ושטות אין שום חיות רק החיות ושמחה
 בעבודת אלהינו:

נִפְשִׁי⁷⁰ עַל כֵּן אוֹחִיל לוֹ: (כח) טוֹב יְהוָה לִקְוֹ לִנְפֹשׁ תִּדְרָשׁוּ: (כו) טוֹב
וְיִזְחַל וְדוּמָם לַתְּשׁוּעָה יְהוָה: (כז) טוֹב לִזְכֹּר כִּי יֵשָׂא עַל בְּנֵעוּרָיו: (כח)
יֵשֵׁב בְּדָר וְיָדָם כִּי נָטַל עָלָיו: (כט) יִתֵּן בַּעֲפָר פִּיהוּ אוֹלִי יֵשׁ תִּקְוָה: (ל)
יִתֵּן לְמִכְהוּ לִזְוִי יֵשֵׁב בְּזוֹרְפָה: (לא) כִּי לֹא יִזְנוּ לְעוֹלָם אֲדָנִי: (לב) כִּי
אִם הוֹנָה וְרוֹחַם כָּרַב זֹסְדוֹ וְזֹסְדָיו: (לג) כִּי לֹא עָנָה מִלְּבוֹ וַיִּנָּה בְּנִי
אִישׁ: (לד) לִדְכָּא תַּזְזַת רַגְלִיו כָּל אֲסִירֵי אֶרֶץ: (לה) לַהֲטוֹת מִשְׁפָּט זָכָר
נִגְדָּר פָּנֵי עֲלִיּוֹן: (לו) לַעֲנֹת אָדָם בְּרִיבּוֹ אֲדָנִי לֹא רָאָה: (לז) מִי זֶה אָמַר
וַתְּהִי אֲדָנִי לֹא צוּה: (לח) מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב: (לט) מִה
יִתְאַוֵּן אָדָם זִי זָכָר עַל זֹטָאוֹ וְזֹטָאיו: (מ) נִזְנָפְשָׁה דְרָכֵינוּ וְנִזְקָרָה
וְנִשְׁוֹבָה עַד יְהוָה: (מא) נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפֵּים אֶל אֵל בְּשָׂמִים: (מב) נִזְנוּ
פְּשִׁעֵנוּ וּמָרִינוּ אֶתְּהָ לֹא סָלְזַת: (מג) סִכְתָּה בָּאָף וַתִּדְרָפֵנוּ הָרָגַת לֹא
זִמְלָת: (מד) סִכְוָתָה בַּעֲנָן כֶּךָ מַעֲבֹר תִּפְלָה: (מה) סִזְוִי וּמָאוֹס תִּשְׁיָבֵנוּ
בְּקָרֵב הָעַמִּים: (מו) פָּצוּ עֲלֵינוּ פִּיהֶם כָּל אִי־בֵינוּ: (מז) פִּזּוֹד וּפְזוֹת הָיָה לָנוּ
הַשִּׁיֵּאת וְהַשְׁכָּר: (מח) פָּלְגֵי מִיִּם תִּרְדַּע עֵינֵי עַל שִׁכָּר בֵּת עַמִּי: (מט) עֵינֵי
נִגְרָה וְלֹא תִדְמָה מֵאִין הַפְּגוֹת: (נ) עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְהוָה מִשְׁבָּים: (נא)
עֵינֵי עוֹלָלָה לִנְפֹשִׁי מִכָּל בְּנוֹת עִירֵי: (נב) צוֹד צְדוֹנִי כַּצְפּוֹר אִי־בִי זֶזָם: (נג)
צָמָתוֹ בְּבוֹר זִזִּי וַיִּדּוּ אָבֶן בִּי: (נד) צָפוּ מִיִּם עַל רֹאשִׁי אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי: (נה)
קָרָאתִי שְׁמֶךָ יְהוָה מִבוֹר תַּזְזַתִּי: (נו) קוֹלִי שִׁבְעָתָה אֵל תַּעֲלֶם אֲוֶנָּה
לְרוֹזוֹתִי לְשׁוֹעֲתִי: (נז) קָרַבְתָּ בָּיּוֹם אֶקְרָאךָ אֲמַרְתָּ אֵל תִּירָא: (נח) רַבָּת
אֲדָנִי רִיבִי נִפְשִׁי זָאֲלָתָה זִזִּי: (נט) רָאִיתָה יְהוָה עֲוֹנֹתִי שִׁפְטָה מִשְׁפָּטִי: (ס)
רָאִיתָה כָּל נִקְמָתָם כָּל מוֹזִשְׁבָתָם לִי: (סא) שִׁבְעָתָה זֹרְפָתָם יְהוָה כָּל

70 ספר קדושת לוי - מגילת איכה

חלקי ה' אמרה נפשי על כן אוחיל לו. (איכה ג, כד) יבואר על דרך משל, לאדם עשיר שהיה לו אוהב איש עני והיה נותן לו כל הצטרכות ואחר זה נתהווה איזה שנאה מהעשיר להעני. והנה אם העשיר אומר אחר כך לעני לבי אליך, דהיינו שלבי משוכה לאהבתך אזי העני מצפה שבוודאי יחזור אהבה לכמות שהיה ויחזור וישפיע כל הטובות כאשר בראשונה כיון שלבו עליו. כן אנחנו ישראל אף על פי שאנחנו עתה בגלות כיון שיש התעוררות העליון עלינו שאנחנו חלק ה' אלהי. וזהו חלקי ה' אמרה נפשי, הנפש הוא התעוררות העליון אומר לי שאני חלק ה', על כן אוחיל לו, בזה אני מצפה שירחם ה' עלינו:

מוֹשְׁבֹתָם עָלֵי: (סב) שִׁפְתֵי קָמִי וְהִגִּיוֹנָם עָלֵי כָּל הַיּוֹם: (סג) שְׂבֹתָם וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מִנְּגִינָתָם: (סד) תְּשִׁיב לָהֶם גָּמוּל יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם: (סה) תִּתֵּן לָהֶם מִגִּנַּת לֵב תִּאֲלָתֶּךָ לָהֶם: (סו) תִּרְדֹּף בָּאֶף וְתִשְׁמִידָם מִתְּנוּת שְׁמִי יְהוָה:

פרק ד

(א) אִיכָה יוֹעַם זָהָב יִשְׁנָא הַכֶּתֶם הַטּוֹב תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבִנֵי קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל זֹוּצוֹת: (ב) בְּנֵי צִיּוֹן הַיִּקְרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפֹו אִיכָה נֹוֹשְׁבוֹ לְנִבְלֵי זֹוֹרֵשׁ מַעֲשֵׂה יְדֵי יוֹצֵר: (ג) גַּם תִּנְיֵן תִּנְיִים זֹוֹלְצוֹ שִׂד הַיִּנְיָקוֹ גּוֹרִיהֶן בַּת עַמִּי לְאֶכּוֹר כִּי עֲנִים כִּיעֲנִים בַּמִּדְבָּר: (ד) דָּבֵק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל זֹוֹכוֹ בַּצִּמָּא עוֹלָלִים שְׂאָלוֹ לָזֶם פֶּרֶשׁ אֵין לָהֶם: (ה) הָאֶכְלִים לְמַעֲדָנִים נִשְׁמוֹ בְּזֹוּצוֹת הָאֲמִנִים עָלֵי תוֹלַע זֹוֹבְקוֹ אֲשִׁפְתוֹת: (ו) וַיִּגְדֵּל עֹון בַּת עַמִּי מִזֹּוֹטָאֵת סֶדֶם הַהַפּוֹכָה כְּמוֹ רָנַע וְלֹא זָלוֹ בָּהּ יְדִים: (ז) וְכוֹ נְזִירִיָּה מִשְׁלָג צֹוֹו מִזֹּוֹלָב אֲדָמוֹ עֶצֶם מִפְּנִינִים סִפִּיר גּוֹרְתָם: (זז) זֹוֹשֶׁף מִשְׁזֹוֹר תִּאָּרֶם לֹא נָכְרוֹ בְּזֹוּצוֹת צָפֹר עוֹרֶם עַל עֶצֶמָם יִבֵּשׁ הָיָה כַּעַץ: (ט) טוֹבִים הָיוּ זֹוֹלָלֵי זֹוֹרֵב מִזֹּוֹלָלֵי רָעֵב שֶׁהֵם יֹוֹבּוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבַת שְׂדֵי: (י) יְדֵי נָשִׁים רֹוֹמְנִיּוֹת בִּשְׁלוֹ יִלְדִּיהֶן הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ בְּשֶׁבֶר בַּת עַמִּי: (יא) כָּלָה יְהוָה אֶת זֹוֹמָתוֹ שִׁפְף זֹוֹרוֹן אָפוֹ וַיֵּצֵא אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוֹדֶתֶיהָ: (יב) לֹא הִאֲמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל כָּל יִשְׁבֵי תֵּבֵל כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלָּם: (יג) מִזֹּוֹטָאֵת נְבִיאֶיהָ עֹונוֹת כִּהְנִיָּה הַשֹּׁפְכִים בְּקֶרֶבָה דָּם צְדִיקִים: (יד) נָעוּ עוֹרִים בְּזֹוּצוֹת נִגְאָלוֹ בְּדָם בָּלֹא יוֹכְלוּ יִגְעוּ בְּלִבְשֵׁיהֶם: (טו) סוֹרוֹ טָמֵא קָרָאוּ לָמוֹ סוֹרוֹ סוֹרוֹ אֶל תִּגְעוּ כִּי נָצוּ גַם נָעוּ אָמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא יוֹסִיפוּ לָגוֹר: (טז) פָּנֵי יְהוָה זֹוֹלְקָם לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטָם פָּנֵי כֹהֲנִים לֹא נִשְׂאוּ זְקֵנִים וְזִקְנִים לֹא זִנְנוּ: (יז) עוֹדִיגָה עוֹדִינוּ תִּכְלִיגָה עֵינֵינוּ אֶל עוֹרֵתֵנוּ הִבֵּל בַּצִּפְתֵּנוּ צָפִינוּ אֶל גּוֹי לֹא יוֹשִׁיעַ: (יז) צָדוֹ צִעְדֵינוּ מַלְכָּת בְּרוֹזֹוֹבֵתֵנוּ קָרֵב קָצִינוּ מָלְאוּ יָמֵינוּ כִּי בָּא קָצִינוּ: (יט) קָלִים הָיוּ רִדְפֵינוּ מִנְּשָׁרֵי שָׁמַיִם עַל הַהָרִים דִּלְקָנוּ בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ לָנוּ: (כ) רִיוֹן אֲפִינוּ מִשִּׁיּוֹן יְהוָה נִלְכַּד בְּשִׁיזִיתוֹתָם אֲשֶׁר אָמְרָנוּ בָּצָלוֹ נִזְוִיָּה בְּגוֹיִם: (כא) שִׁישִׁי וְשִׁמְזוֹי בַּת אֲדוֹם יוֹשְׁבֵתִי יוֹשְׁבַת בְּאֶרֶץ עוֹץ גַּם עָלֶיךָ תַעֲבֹר כּוֹס תִּשְׁכָּרִי וְתִתְעָרִי: (כב) תָּם עֹנֶף בַּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף לְהִגְלוֹתֶךָ פֶּקֶד עֹנֶף בַּת אֲדוֹם גָּלָה עַל זֹוֹטָאֲתֶיךָ:

פרק ה

(א) זְכוֹר יְהוָה מַה הָיָה לָנוּ הַבֵּיטָה הַבֵּיטָה וּרְאֵה אֶת זִרְפָּתֵנוּ: (ב) גִּזְלָתֵנוּ
 נִהְפָּכָה לָזָרִים בָּתֵּינוּ לְנֹכְרִים: (ג) יְתוּמִים הָיִינוּ אֵין וְאֵין אָב אֲמִתִּינוּ
 כְּאֶלְמָנוֹת: (ד) מִיָּמֵינוּ בְּכֶסֶף שְׂתֵינוּ עֲצִינוּ בְּמוֹזִיר יָבֹאוּ: (ה) עַל צָוָארֵנוּ
 נִרְדָּפְנוּ יָגְעֵנוּ ⁷¹ לֹא וְלֹא הוֹנֵחַ לָנוּ: (ו) מִצָּרִים נָתַנוּ יָד אֲשׁוּר לְשִׁבְעַ
 לָוִים: (ז) אֲבֹתֵינוּ זָטָאוּ אֵינָם וְאֵינָם אֲנֻזֵנוּ וְאֲנֻזֵנוּ עֲוֹנֵתֵיהֶם סָבְלוּ: (ח)
 עֲבָדִים מְשִׁלּוּ בָנוּ פָּרֶק אֵין מִיָּדָם: (ט) בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לְזֻמָּנוּ מִפְּנֵי זָרָב
 הַמִּדְבָּר: (י) עֹרֵנוּ כִּתְנוֹר נִכְמְרוּ מִפְּנֵי זְלַעְפוֹת רָעָב: (יא) נָשִׁים בָּצִיין עִנוּ
 בְּתִלְתָּ בְּעָרֵי יְהוּדָה: (יב) שָׂרִים בְּיָדָם נָתְלוּ פָנֵי זְקֵנִים לֹא נִהְדָּרוּ: (יג)
 בּוֹזוּרִים טָזוּן נִשְׂאוּ וְנָעָרִים בָּעֵץ כָּשְׁלוּ: (יד) זְקֵנִים מִשְׁעָר שְׁבָתוּ

⁷¹ ספר קדושת לוי - כללות הניסים סימן א'

והנה הגם שהשם יתברך אוהב אותנו ובצרתם לו צר ועמו אנכי בצרה, אמנם מחמת שעל ידי כך נשוב אליו בתשובה בלבב שלם ונעשה ונקיים תורת משה עבדו ועבדיו הנביאים והגם שבצרתם לו צר השם יתברך מקרקר קיר בכל העולמות ובכל הרקיעים ובוטט בכל הרקיעים ומוריד שני דמעות לים הגדול. אמנם הוא כב"י מנחם את עצמו שעל ידי זה ישובו ישראל ויהיה לנו לב טהור ורוח נכון יחדש בקרבנו ועל זה מנחם את עצמו כביכול שישובו אליו בתשובה. ועל זה הזהיר על ידי עבדיו הנביאים ונתן כח ורשות לנבוכדנצר הרשע להחריב בית אלהינו, היינו באופן שיקיימו תורת משה ועבדיו הנביאים כאשר עשה דריוש השני ששלח את עזרא ללמד העם תורה ומצות ואפילו אם לא יצוה על כל פנים יניח את ישראל לקיים תורה ומצות ובודאי מכובד הגלות ומחורבן בית אלהינו ישראל עם קדוש היו שבים להשם יתברך. אמנם לא עשה כן נבוכדנצר הרשע, רק שגזר על ישראל שיעבדו עבודה זרה וישתחוו לצלם ושלא יעשו תשובה כמבואר במדרש איכה על פסוק (איכה ה, ו) יגענו ולא הונח לנו, נבוכדנצר שחוק עצמותיו צוה לנבוכדנצר אלההון דאינון מקבל בעלי תשובה הוא וידו פשוטה לקבל שבים כיון דאת כביש להון לא תשבקינן דיצלון דלא יעבדון תיובתא ואלההון ירחם עליהון והוא גברא נחית בשחור אפילה אלא לא תהא מפלי עלון כיון דכביש יתהון כד הוה קאים חד מנהון הוה נסיב ליה ומפסג ליה אברים אברים טריף ליה קומיהון ואינון מהלכין בעל כרחיהן שלא בטובתהון עד כאן לשון המדרש, וגם גזר על בני המלך להגאל בפת בגם:

בְּזוֹרוֹרִים מְנַיֶּנֶתֶם: (טו) שְׂבַת מְשׁוּשׁ לִבֵּנוּ נִהְפָּךְ לְאַבֶּל מְזוֹלָנוּ: (טז) נִפְלָה
 עֲטָרַת רֹאשֵׁנוּ אוֹי נָא לָנוּ כִּי זָטָאנוּ: (יז) עַל זֶה הָיָה דָּוָה לִבֵּנוּ עַל אֵלֶּה
 זָשִׁיכוּ עֵינֵינוּ: (יח) עַל הָר צִיּוֹן שְׁשָׁמָם שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ: (יט) אַתָּה יְהוָה
 לְעוֹלָם תֵּשֵׁב⁷² כִּסְאָךְ לְדָר וְדוֹר: (כ) לָמָּה לִנְצוֹז תִּשְׁכַּחוּנוּ תַעֲזֹבֵנוּ לְאַרְץ
 יָמִים: (כא) הִשְׁיִיבֵנוּ⁷³ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנָשׁוּבָה וְזִדְדֵי יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: (כב)
 כִּי אִם מָאֵס מְאִסְתֵּנוּ קִצְפָּתָ עָלֵינוּ עַד מְאֹד:

⁷² ספר קדושת לוי - מגילת איכה

אתה ה' לעולם תשב כסאך כו' על הר ציון ששם שועלים כו'. (איכה ה, יח-
 יט) סמיכות הפסוקים יבואר על פי מאמר רבותינו ז"ל (מכות כד ע"ב) רבי
 ישמעאל ור' עקיבא ראו שועלים יוצאים מבית קדש הקדשים ר' ישמעאל בכה
 כו' ור' עקיבא שמח אמר כיון שנתקיים כו'. ויבואר על פי שמבואר ברמב"ן
 הקדוש על פסוק (ויקרא כו, לב) ושמו עליו אויבך, שכמה פעמים רצו
 המלכיות לעשות ארץ ישראל ישוב טוב כמו שאר מדינות ולא עלה בידם.
 ולמה זה, כי באמת ברא הקדוש ברוך הוא כל הארץ ויש מקומות שנגזר עליו
 להיות ישוב ויש שנגזר עליו להיות מדבר. והנה הישוב כאשר נעשה חרב הוא
 מדבר ובמדבר דרכו להיות חיות כו', ואחר כך כשנעשה המקום חרב עוד ישוב
 אין בתוכו חיות כמו במדבר, אבל ארץ ישראל כאשר ישראל בבטח בתוכה הוא
 ישוב, אבל כאשר גלו ישראל ממנה אף על פי שיושבים בו שאר אומות הוא
 מדבר. ולמה זה, שלפי שארץ ישראל של ישראל הוא נמצא תמיד כל זמן שאין
 ישראל בו בבטח הוא מדבר שיש בו חיות למה שאין ישראל בתוכו, אף על פי
 שיש בו שאר אומות הוא מדבר ויש בו חיות כמו שמבואר אצל סנחרב שהושיב
 הכותים בארץ ישראל ובאו עליהם דובים ואריות והמיתם כמו במדבר. כי
 הכלל כל זמן שאין ישראל בה אף על פי שיושבים בה שאר אומות הוא מדבר.
 נמצא מזה מוכח שארץ ישראל שלנו הוא דייקא ואינה מקבלת ישוב רק
 לישראל. וזהו אתה ה' לעולם תשב, כלומר בזה אנחנו בטוחים כי לעולם תשב
 בארץ ישראל. ולמה זה, על הר ציון ששם שועלים הלכו בו, ואינה מקבלת
 בישוב לשום אומה, רק הוא תמיד מדבר למה זה שהארץ של ישראל הוא וכל
 זמן שאין ישראל בה הוא מדבר אף על פי שיש שם שאר אומות:

⁷³ ספר קדושת לוי - מגילת איכה

השיבנו ה' אליך ונשובה כו' כי אם מאוס כו'. (איכה ה, כא-כב) דהנה יש אדם שמגרש את אשתו מחמת שמצא בה ערות דבר, ויש שמגרש אשתו מחמת לא תמצא חן בעיניו. והחילוק שביניהם, כשמגרשה מחמת שמצא בה ערות דבר, אזי אסור להחזירה וליקח אותה. וכשמגרשה מחמת כי לא תמצא חן בעיניו, אז מותר להחזירה וליקח אותה. וזהו פירוש הפסוק השיבנו ה' אליך ונשובה, ואל תאמר חס ושלום שגירש אותנו מחמת ערות דבר ונמצא אסור ליקח שוב אותנו. זה אינו, כי אם מאוס מאסתנו, הגירושין לא היה רק מחמת כי לא תמצא חן בעיניו ומותר לחזור וליקח אותנו.

או יבואר, השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם. (איכה ה, כא) ויש דקדוק מאי כקדם. ויבואר על פי המדרש ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י, יב) ואיתא במדרש (ב"ר כא) אין ועתה אלא תשובה, ופירוש כך הוא, משום דכל אדם ואדם מישראל מחיוב להאמין באמונה שלימה שבכל רגע ורגע מקבל חיות מהבורא ברוך הוא כמו שדרשו (ב"ר יא) כל הנשמה תהלל כל נשימה ונשימה תהלל י"ה (תהלים קנ,ו) שבכל רגע החיות רוצה לצאת מן האדם והקדוש ברוך הוא שולח לו בכל רגע חיות חדש. נמצא לפי זה מהני תשובה לכל אדם, כי בעת שעושה תשובה מאמין שהוא כעת בריה חדשה ובזה השם יתברך ברוב רחמיו אינו מזכיר לו עונות הראשונים. אבל אם חס ושלום אינו מאמין בזה חס ושלום לא מהני התשובה. וזה פירוש המדרש אין ועתה אלא תשובה, כיון שהוא מאמין שהוא עתה בריה חדשה מהני לו תשובה. וזהו פירוש הפסוק השיבנו ה' אליך ונשובה, ואיך נשובה חדש ימינו כקדם, ובו יבואר הגמרא (סנהדרין צח). אימתי אתי מר אמר לו היום כו'. היום אם בקולו תשמעו, כשתהיו על בחינה הזאת שבכל יום נעשה בריה חדשה:

סוד

ליקוט עיבוד ושזירה של דברי זכמי הקבלה לתוך פסוקי המגילה

פרק א

(א) **אֵיכָה**⁷⁴ אי כה? היכן, המלכות הנקראת כה? **יְשֻׁבָה**⁷⁵ **בְּדָד**⁷⁶ בין הקליפות **הָעִיר**⁷⁷

מלכות דאצילות **רַבְּתִי עָם** שהייתה מלאה מוחין ואורות בסוד שם ע"ב כזה יוד הי

⁷⁴ זוהר בראשית דף כט עמוד א

ויקרא יהו"ה אלהי"ם אל האדם ויאמר לו איכה, הכא רמיז ליה דעתיך לחרבא בי מקדשא, ולמבכי בה איכה, הדא הוא דכתיב איכה ישבה בדד, א"י כ"ה ולזמנא דאתי עתיד קב"ה לבערא כל זינין בישין מעלמא, כדכתיב (ישעיה כה, 8) "בלע המות לנצח", כדן תב כלא לאתריה, כדכתיב (זכריה יד 9) "ביום ההוא יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד":

זוהר ויקרא דף כ עמוד ב

אמר רבי חייא, מאן אתר שריא לאתגלאה, אמר ליה, מבי מקדשא, דתמן שריא, ולבתר אסחרת כל ארעא דישראל, לבתר כד נפקת מן ארעא, קמת על מדברא, ויתיבת תמן תלת יומין, דברת אוכלוסהא ומשירייהא (ס"א ומתיבתהא), ויתבהא מבי מלכא, וקראת עלה (איכה א א) איכה ישבה בדד וגו', בכו רבי חייא ורבי יוסי.

פירוש: שאל רבי חייא את רבי יוסי מהיכן התחילה השכינה לגלות? וענה רבי יוסי מבית המקדש ששם הייתה שורה ולאחר מיכן הקיפה את כל ארץ ישראל לאסוף חילותיה אליה והלכה למדבר וישבה שם ובכתה על חורבן ביתה וגלות בניה שלושה ימים. לאחר מיכן אספה חילותיה שהם כהנים לויים וישראל שישבו עימה בבית המלך וקראה על עצמה "איכה ישבה בדד וכו'". ובכו רבי חייא ורבי יוסי.

כתב רבנו הרמח"ל ז"ל בבאורו על ספר שמות:

מצב הגלות זה פירוד מהשורש העליון.

בזמן הגלות נאמר בשכינה, "איכה ישבה בדד העיר רבתי עם" - שהענפים הם נפרדים מן שרשם. אבל בזמן הגאולה נאמר, "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים", שהוא התדבקות הענפים בשרשם העליון.

שורש הגלות נעוץ באיבה שבין הנחש והאדם כדברי רבי לויטס במדרש הנעלם, מדרש איכה מאמר ואיבה אשית:

רבי לויטס חוזא פתח, ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך. דבבו סגי הוה מן יומא דאתברי עלמא, על עילה דעיטא דנחש, מההיא שעתא דאתלטייא, אתדחייא מקמי תרעא דמלכא, והוא כמין תדיר בין גדרין דעלמא, בין אינון גדרין דאורייתא, כל אינון דדשין בעקב, באינון גדרין, נשיך לון: ווי דאשכח, ווי דנשיך. ווי על דבבו בישא דאתנטיר. על דבבו בישא דהוות ליה בהאי אשה, דאתקריא אשה יראת ה'. דבבו ביש נטר לה מן יומא דאתברי עלמא, עד דתבר לה בתבירו, למשכב לעפרא:

"איכה ישבה בדד העיר רבתי עם" היתה, אסתכל באתון דריש כל תיבה ותיבה, ותשכח נטירו דבבו בישא, דאתנטרא, עד דאתחרב בי מקדשא. איב"ה רע"ה ברישי אתון, אתנטיר לה לההיא אשת חיל, בתבירו דבי מקדשא, למשכב לעפרא:

הדא הוא דכתיב, "כאלמנה רבתי בגוים שרתי" במדינות "היתה" למס, תקרא למפרע ברישי אתון, ל"ה בשבר"ך. בתבירו דבי מקדשא, בתבירו דכנישתא דישראל, דבבו בישא אדביק ל"ה בשבר"ך: איכה דאתדבקת לההיא איבה רעה דא, קל דנחש, קל מרירו דבכיה ברקיעין. אליון קראן איכה, ומסטרא אחרא קראן איבה. הדא הוא דכתיב, ואיבה אשית בינך ובין האשה, בין סטרא דא, ובין סטרא דא, אשתכח בחרבן בי מקדשא. ובקרא קדמא, אתרשים כלא למנדע דהאי כ"ה, אדביק לה איב"ה רעה, דנטיר לה מיומא דאתברי עלמא:

⁷⁵ רעיא מהימנא ספר דברים פרשת עקב דף רעב עמוד ב

בתר דחאבו ישראל ואתחרב בי מקדשא אתמר בשכינתא לאחר שחטאו ישראל ונחרב המקדש נאמר בשכינה אימא קדישא באמא הקדושה איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה ועל כן ומכבין בליל תשעה באב נהורין ושרגין מכבים בליל תשעה באב את האורות והנרות ועבדין הספד ויתבין כאבליים לאשתתפא בדוחקא דשכינתא. בגין דאינון גרמו לה כל ההוא תבירו. ועושים

הספד ויושבים כאבלים להשתתף בדוחק השכינה משום שהם בעוונותיהם גרמו לה כל השבר. לפי באור הסולם אות לו.

⁷⁶ כתב רבנו המהרח"ו ז"ל בשער הפסוקים

איכה ישבה בדד העיר רבתי עם וגו':

פירוש, שם בן ארבע, במלוי יודי"ן, הג' יודי"ן עולה חשבונם ל'. (אמר שמואל, כזה, יו"ד ה"י וי"ו ה"י, הרי יש ג' יודי"ן בשם הזה). ועכשיו אמר המקונן, איכה ישבה בדד מהג' יודי"ן הנזכר, כאשר נבארם בע"ה. והתחיל ביו"ד שבה"י אחרונה שבשם, וכנגדה אמר, העיר רבתי עם, רמז ליו"ד שבה"י אחרונה, הנקראת עיר ואם בישראל. וז"ש רבתי עם, ביו"ד יתרה, לרמז מ"ש רבת י', וישבה הה' בדד מאותה היו"ד, וזהו ישבה, ישב ה', בדד מאותה היו"ד, כי במקום היו"ד שרומזת לעשר האורות, נעשת בד"ד, שמספרה ג"כ עשר, בסוד עשר שיש בקליפות:

הגהה - אמר שמואל, ובספרי ספר תוצאות חיים כתבתי, שבזמן שישראל היו זכאין, היו מכניעין את אותם עשר שיש בקליפה תחת ידם. וזש"ה, וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב, וזה היה באמצעות הקטרת שהיו מקטירים בבקר ובערב, שהיו בו י"א סימנים, כנגד עשר שבקליפות, והאחד עשר הוא המחיה את כלם, וכלם היו נכנעים תחת עשר שבקדושה כנודע לנו, וז"ס מה שמסר השטן למרע"ה, כמ"ש חז"ל כנראה לעניות דעתי:

וכנגד היו"ד השנית שהוא בתוך הוי"ו, אמר היתה כאלמנה, וחסר ממנה גם אותה היו"ד שהיא בתוך הוי"ו, שהוא מצד בעלה, שהוא תפארת וע"י אותה היו"ד, היתה רבתי בגוים, ר"ל רבת י'. והנה אמר למעלה עם, כמ"ש רבתי עם, ואח"כ רבתי בגוים. והענין הוא, שמלת עם רומזת למדה אחרונה, בסוד עם הארץ. אמנם גוים, הוא בסוד תפארת, כמ"ש ומי גוי גדול וכו'. שהם תפילין דמארי עלמא, שהוא תפארת המניח אלו התפילין:

וכנגד היו"ד השלישית שבה"י ראשונה, אמר שרתי במדינות, כנגד יו"ד שבה"י ראשונה, שהיא רומזת לבינה. וז"ש שרתי, שהוא, שרת י'. ואמר במדינות, בסוד זו המדה, ויש במלת מדינה, מדין י"ה:

אמר שמואל, נראה לעניות דעתי, לדי"ן י"ה, מספר מדינה, לרמז, דדינין מתערין מינה. ותשרי הוא תש"ר י', לשון שרי קטריין, ביום עשרה לחדש, שהוא יוה"כ:

ויו הי וכעת נחסרו ממנה היודין. תחילה נפלה יוד של הי אחרונה ואינה כעת "רבתי עם" וכעת **הִיְתָה** הפכה להיות **כְּאַלְמָנָה** גם ללא אות יוד של "ויו" שזה אות ספירת התפארת וכשהיא ללא התפארת היא כאלמנה **רַבָּתִי בְּגוֹיִם** ועוד נחסר ממנה אות יוד של "הי" ראשונה שבה היתה **שְׂרָתִי**⁷⁷ **בְּמַדִּינֹת הִיְתָה לְמַס** ואיבדה אורות דבינה

⁷⁷ ספר לקוטי תורה - מגילת איכה

ובה' אחרונה היינו המלכות הנקראת "עיר" והיא אם ישראל חסר י' ממילאזה ונשארה ה' לבדה וזהו איכ"ה ישבה בד"ד בלתי הי' ומה שהי' מילוי' י' נעשית בדד העולה ג"כ י' אלא שבדד הם י' דקליפה נפרדים:

איכה ישבה בדד העיר הנה התחיל המקונן לקונן על המלכות ואמר איכה ישבה בדד אותה העיר ונתמעטה ומה שהיתה תחילה. רבתי ביו"ד גדולה נתמעטה עתה. אח"כ

בכה תבכה גם על בחינת בינה. ואמר רבתי בגוים בסוד ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו הנאמר בענין תפילין.

שרתי אותיות תשרי פירוש אותה שהיא בתשרי והיא סוד בינה שהיא יו"כ י' ימים בתשרי איך היתה למס:

⁷⁸ כתב רבנו המהרח"ו ז"ל בספר ליקוטי תורה

איכה ישבה בדד העיר הנה התחיל המקונן לקונן על המלכות ואמר איכה ישבה בדד אותה העיר ונתמעטה

שרתי שרת י' כי כל הממשלה דילה הוא ע"י אותה הי', והנה אותיות שרתי הם אותיות תשרי,

במדינות במדה נ' שבה וכן מדינה מדין ה' כי מינה דינין מתערין והי' שבה הוא סוד עשירי בתשרי דהיינו ביה"כ שהוא באמא ובתשרי דנין העולם והנה נשאר לה שם מ"ה דאלפין ואחוריים שלו הם כמנין ק"ל והוא כמנין למ"ס. עוד פי' אחר כי הבינה נקרא אפרסמון ומלכות שהיא ה' אחרונה היא סוד אפריון ואחרי אפ"ר מאפריון בא י' שהוא במקום ס"מ הבאים אחרי אפ"ר דאפרסמון כנזכר בזוהר ומה שבאפרסמון הי' ס' קודם למ' כאן היתה למ"ס שהקדים מ' לס'. (צמח ונ"ל כי הל' דלמס הוא אותם הג' יודי"ן העולים ל' כנזכר לעיל ועם מ"ס דאפרסמון נעשה למס):

ובשער הפסוקים כתב **"איכה ישבה בדד העיר רבתי עם וגו'":**

הרמוזים באות "ס" של למס ואות "ס" של אפרסמון: (ב) ולכן **בָּכוּ** על בחינת המלכות שאיבדה יוד **תִּבְכֶּה**⁷⁹ ועל בחינת הבינה שאיבדה יוד **בְּלִילָה וְדִמְעָתָה עַל**

ושרתי ג"כ הוא תשרי, ב' שבו שהוא יום הכפורים, רומז אל הבינה. וכאשר נסתלקו ממנה אלו השלשה יודי"ן, נשאר לה השם במלוי אלפין, שבצירוף ריבועו, עולה ק"ל, כמנין למ"ס. וז"ש היתה למ"ס:

אמר שמואל, הענין הוא, שבהסתלק משם הוי"ה הג' יודין הנז', לא נוכל למלאת אותה, לא בשם ע"ב, ולא בשם ס"ג, אלא בשם מ"ה בלבד, וריבועו הוא ק"ל, ולכן היתה למ"ס, בגימטריא ק"ל:

עוד אמר שמואל, חכמים תקנו לה ב' מוחין הנז', ע"ב ס"ג, בגימטריא קל"ה, "כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה", (כתובות לט ע"ב) ובהסתלק ממנה הארת ב' המוחין הנזכרים של ע"ב ס"ג, בהסתלקות הג' יודי"ן הנז' לא נשאר לה זולתי הארת שם מ"ה דאלפי"ן, העולה בריבועו ק"ל, ואז היתה למ"ס בין האומות. ואף גם זאת כי חטאה בע"ז, בחשבון סמ"ל, ולכן שלט סמא"ל עליהם, כמנין סמא"ל עם הכולל, והיתה למ"ס:

עוד כי אימא תתאה, היא בסוד אפריון. ואימא עילאה, בסוד אפרסמון, כנודע. (ראה זוהר תרומה חלק ב דף קכז עמוד א - אפרסמון, דא היכלא עלאה טמירא גניזא, אפריון, דא היכלא דלתתא) נמצא שיש באימא תתאה י', ויש באימא עילאה, במקום היו"ד הנזכר, שהיא יו"ד בלי מלוי, והיא עשר, יש במקומה ס"מ, שהוא מאה. ועתה בחרבן ב"ה, כבר אמרנו שנסתלק היו"ד הנזכר מאימא תתאה, בסוד רבתי, וגם אימא עילאה נהפכה, כי היא היתה בסוד ס' מ', בסוד בינה ותבונה, בסוד אפרסמון, ועתה היתה למ"ס, מ' על ס', ודוק ותשכח:

אמר שמואל, שמעתי מן הראשונים, על פסוק, חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו וגו'. והם האותיות הקודמים אל ארבע אותיות ההוי"ה, העולים בגימטריא ק"ו, באופן הזה, אבג"ד הוז"ח ט"י, בגימטריא נ"ה. אח"כ אבגד"ה, בגימטריא ט"ו. אח"כ אבגדה"ו, בגימטריא כ"א. אח"כ אבגד"ה, בגימטריא ט"ו. סך ד' אותיות הנז', הם בגימטריא ק"ו. ואם תסיר מהם ד' אותיות ההוי"ה העיקרים, ישארו בגי' ק"ב. וז"ס ק"ב חרובין, שהיה אוכל ר' חנינא בן דוסא מע"ש לע"ש. ולמעלה ביארנו שהם כנגד ג' מלויי ע"ב ס"ג מ"ה, וחשבון הנזכר, נקרא ק"ו המדה של ההוי"ה:

⁷⁹ זוהר חלק ב דף ט עמוד ב

הרשב"י שראה את אורך הגלות וזא דרזין לחכימי לבא אתמסר, עשר שבטין אלף שנין, תרין שבטין מאתן שנין, שארו דמעין למנפל, פתח ואמר בכה תבכה בכיה על בכיה בלילה בחשכת הגלות ודמענה על לחיה, לסוף תריסר שבטין דגלותא, ליליא יתחשך לישראל, שיצמחו כמה גזרות ושמדות בגלות אדום עד דיתער וא"ו, עד שיתעורר התפארת והיסוד לזמן שתין לזמן ששים, כנגד התפארת שיש בו ו"ק וכל אחד כלול מ"ס הרי ששים ושית שנין ושש, כנגד היסוד שהוא שישי בו"ק, לבתר תריסר שבטין דאינון אלף ומאתן שנין דגלותא. ולבתר שתין ושית שנין בחשוכא דליליא, כדין (ויקרא כו מב) "וזכרתי את בריתי יעקב", דא אתערותא דאת ו' דאיהו נפש דבית יעקב, ורזא דא (בראשית מו כז) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו' ששים ושש, ואיהו ו' נפש דבית שני, ורזא דה' תתאה, ודא ו' רזא דששים ושש, ששים לאתערותא דיעקב, ושש לאתערותא דיוסף, שהיסוד נותן הרוח במלכות, שהיא נפשה ופנימיותה ועל דא איהו ו' דאינון תרין בחבורא חדא ורזא חדא. ולכן האות ו נכתבת "וו" להורות על התפארת והיסוד הגנוז בתוכו ולזה כיוונו חז"ל בילקוט שמעוני בראשית לו רמז קמ ועיין ספרי "כתר דוד" עמוד 20 מתמן ולהלאה יתער קב"ה לאינון נסין ואתין דקאמרן, משם והלאה יעורר הקב"ה לאותם נסים ואותות שהם עניין גילוי משיח ומופתיו בשמים ובארץ ויתערן על ישראל אינון עקתין דקאמרן, ויתעוררו על עם ישראל צרות כדי שיתעוררו לשוב בתשובה וכדין (ס"א ורזא דא) ואף את בריתי יצחק, שיהיו צרות מהדין הקשה לפי שאינם שבים כראוי וכדי שיזכו לגאולה ולבתר כד יגיח מלכא משיחא קרבין בכל עלמא בימינא דקודשא בריך הוא, כמה דאת אמר (שמות טו ז) ימינך יהו"ה נאדרי בכח, כדין ואף את בריתי אברהם אזכור, ולבתר והארץ אזכור, דא ה' בתראה, בההוא זמנא כתיב, (זכריה יד ט) והיה יהו"ה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד. לסוף שתין ושית שנין אחרנין, דאינון מאה ותלתין ותריין שנין, יתחזון אתוון דשמא קדישא גליפן בשלימו עילא ותתא כדקא יאות, ורזא דא ה"ה עלאה ותתאה, וכל אינון שבילין דאינון תלתין ותריין שנין דכלילן ברזא דאת ו' הו"ה (נ"א יו"ד וה"ה), רזא דשלימו דמאה ותלתין ותריין, לסוף מאה ותלתין ותריין שנין אחרנין, יתקיים לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, ויתדכי ארעא קדישא, וקודשא בריך הוא יתער מתייא דארעא קדישא, ויקומו חילין חילין בארעא דגליל. וכדין יתער סתימו דנביעו עלאה את י', ויתקיימו תלתין ותריין שבילין בשלימו לנגדא לתתא, ויתקיימו אתוון דשמא קדישא כלהו בקיומיהו יהו"ה, דעד כען לא יהון בשלימו, עד זמן דינגיד

לְחִיָּה⁸⁰ אֵין לָהּ אִיבָדָה אֶת שַׁפֵּעַ מִנַּחֲם⁸¹ יִסּוּד ז"א וְאֶת שַׁפֵּעַ מִכָּל⁸² יִסּוּד אֶהְיֶיהָ חֲגִ"ת כָּל וְאֶת שַׁפֵּעַ יִסּוּד רַעֲיָהּ או"א בְּגִדּוֹ בָּהּ וְכַשְׁמַנּוֹ שֶׁפֶעַם נִרְאָה הִיָּה שֶׁ הָיוּ לָהּ לְאִיבָיִם:

ויתמשך ההוא נביעו עלאה, בחבורא דאתוון גו ה' (נ"א וה') בתראה, ודא איהו לסוף תשלום מאה וארבעין וארבעה שנין אחרנין דישתלמון, ויתערוך שאר מתי ישראל דבשאר ארעאן. דישתכח כל דא בחשבן חי"ת, דאטיישיב עלמא ויתבסס, ויתעבר סטרא אחרא (נ"א חויא בישא) מעלמא, וה"א תתאה תתמלי מגו נביעו עלאה, ותתעטר ותתנהיר בשלימו, וכדין כתיב (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתים, עד דיהא שבת ליהו"ה, לאלקטא נפשין בתענוגי קדושא, (דא ה' בתרא) כל ההוא אלף שביעאה, ודא איהו אתערותא דרוחין קדישין דעמא דישראל, לאתלבשא לבתר שבת בגופין אחרנין קדישין לאתקרי קדישין, דכתיב (שם ד ג) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו, עד כאן מלין דרזין סתימין:

⁸⁰ זוהר חלק א דף רג עמוד א

השתא דאתחריב בי מקדשא, ושכינתא עמהון בגלותא, לית לך יומא דלא אשתכח ביה לווטין, ועלמא אתלטיא, וחדוון לא אשתכחו לעילא ותתא, וזמין קב"ה לאקמא לה לכנסת ישראל מעפרא כמה דאתמר, ולמחדי עלמא בכלא, כמה דאת אמר (ישעיה נו ז) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו', וכתיב (ירמיה לא ח) בבכי יבואו ובתחנונים אובילים, כמה דבקדמיתא דכתיב (איכה א ב) בכה תבכה בלילה ודמעתי על לחיה, הכי נמי לבתר בבכי יתהדרון, דכתיב בבכי יבאו וגו':

ספר תקט"ו תפילות - תפילה קלז

...מלך מתרצה בדמעות הרי רחל מבכה על בניה, והיא השכינה קדושה מבכה על בניה שנאמר בה בכה תבכה בלילה, שהוא הגלות הדומה ללילה, ודמעתי על לחיה לעורר אותך שאתה תעביר הדמעות האלה מעל פניה, שנא' ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים, ומיד תאמר בה מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך ויש תקוה לאחריתך וכו'.

⁸¹ ספר לקוטי תורה - מגילת איכה

אין לה מנחם מכל כי היסוד נקרא כל שהיה אצלה תמיד אין לה מנחם מאותו כל שהי' תחלה אוהבה. עכ"ל.

(ג) בהעדר אורות **גְּלִתָּהּ יְהוּדָה** השכינה **מעני**⁸³ מחמת איבוד אורות חב"ד **ומרוב עבדה** ומרוב חטאים נמסרה לשליטת הקלי' **היא** השכינה **יְשֻׁבָּה בְּגוֹיִם** בין הקלי' **לא**

עוד מצאתי בכתבי הרב משה דוד וואלי זצ"ל תלמיד חבר של הרמח"ל שאמר ש"מנחם" היינו היסוד ושמחתי על כך כמוצא שלל רב.

⁸² אמר המלקט: וגם היסוד בצער שאיבד כלי חמדתו ולכן אמרו הגולים (תהלים קלז) "שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון" (יסוד) דווקא.

⁸³ ילקוט שמעוני יחזקאל - פרק יב - המשך רמז שנא אמר אביי נקטינן אין עני אלא בלא דעת.

זוהר חלק א דף קמח עמוד ב
דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, רמז כד נפקו ישראל מבי מקדשא ואתגלו ביני עממיה, כדבר אחר (איכה א ו) ויצא מן בת ציון כל הדרה, וכתוב (שם ג) **גלתה יהודה מעוני**.

ספר תיקונים חדשים - האידרא קדישא
בזמנא דגלותא כתיב (איכה א ג). **גלתה יהודה מעוני** וכו'. הכא רזא, דדוד איהו ד' מיהודה. דבקדמיתא תמן הות טמירא וכיון דאתתקנת בדרגהא כדקא יאות, נפקת ונטלת שלטנו. כיון דחבו בזמנא דרחבעם אתמר אין לנו חלק בדוד (מלכים א יב טז). כדין אתהדרת ד' לאחורא בי"ד דרגין כחושבן דוד. כדין תבת וקיימת טמירא בשרשא ודא יהודה, כדין **גלתה יהודה**. ועכ"ד לא יסור שבט מיהודה, דא ד' דאטמרת תמן. ומחוקק מבין רגליו, דאע"ג דבטמירו קיימת, הא תדיר אזדמן חד דיכיל למיהוי מב"ד ודאי:

ת"ח **גלתה יהודה מעוני**, מגרעונא דנהירו **ומרוב עבודה**, דהא כמה שעבידו לה ישראל בחוביהון לשכינתא כביכול תחות ס"א, עד דלא אצטריך למסבל. ורזא דא נלאיתי נשוא (ישעיה א יד). ומרוב עבודה ודאי. היא ישובה בגוים, היא בטמירו, דכתיב אל תראוני שאני שחרחרת (שיר א ו). כל רודפיה וכו', בזמנא דנפקת לבר ואזלת בין מצרים הכא והכא גו רברבי עמין. דהא בזמנא דאזלת תחות שרא חד, אתתקף עלה, והכי כלהו

מִצָּאָה מְנוּחַ⁸⁴ כיון שאין לה הארה מהיסוד ומאימא **כָּל רִדְפֶיהָ** החיצונים **הַשִּׁיגוּהָ** **בֵּין הַמְּצָרִים** הם חסד וגבורה שעד שם שליטתם: (ד) **דִּרְכֵי נֶצַח** והוד **צִיּוֹן** ויסוד דז"א (ובנוסף: חיבור עליון יותר של ב' נוקבי דחוטמא וחוטמא שעד שם הגיע הקילקול) **אֲבִלּוֹת**⁸⁵ כי **מִבְּלִי** אין להם חיבור עם **בְּאֵי מוֹעֵד** המלכות הנקראת "מועד"

ספר שערי אורה - השער השמיני - הספירה השלישית
והספירה הזאת נקראת לפעמים גבורות, והסוד: מ"י ימלל גבורות ה' (תהלים קו, ב). דע כי מידת הדין הנקראת גבורה, והיא פח"ד יצחק, נקראת גבורה יחידית ואינה נקראת גבורות, לפי שהרבה מצרים יש סביבותיה; וכשישראל חוטאים, כביכול אינה מתגברת לפי שהשרים שסביבותיה יש להן פתחון פה ואז היא נחלשת, והסוד: צור ילדך תשי, ואומר: עורי עורי לבשי עוז ורוע ה' (ישעיהו נא, ט), ואומר: איה קנאתך וגבורתך (שם סג, טו). וכל זה לפי ששרי אומות העולם כנגד מידת הגבורה, שהם בעלי המצר. והנביא צועק ואומר על מידת הגבורה: גלתה יהודה מעוני היא יושבה בגוים כל רודפיה השיגוה בין המצרים (איכה א, ג), בין המצרים בוודאי. כל זה במידת גדול"ה וגבור"ה שיש להם מצרים, כמו שכבר ביארנו; אבל ספירת הבינ"ה, שהיא למעלה מכל שרי האומות ואין לה מצרים, היא הנקראת גבורות, כובשת הכול תחתיה, וזהו סוד שופ"ר גדו"ל וטעם גאולה וחירות.

⁸⁴ פירוש הרמח"ל על התורה - ספר ויקרא
וידבר ה' אל משה בהר סיני (כה, א-ד). הטעם שהמצוה הזאת היא תלויה בארץ. הסוד הוא, שכמו שישראל היו נחים למטה מלעשות עבודה, כך היו גורמים מנוחה ושלימות באותה השנה למלכות גם כן. וכבר ידוע ששמיטה היא במלכות. ובחוצה לארץ נאמר, "היא יושבה בגוים לא מצאה מנוח" - שאי אפשר לתקן זה התיקון של המנוחה. ובארץ ישראל כתיב, "זאת מנוחתי עדי עד". ולכך בשישה שנים שהם מצד הז"א שם יש המלאכות, והשנה השביעית שהיא מצד מלכות שם היתה מנוחה. ולפי שאין המלכות נתקנת אלא בהארת אימא, לכך מתחיל "בהר סיני", שהוא ביסוד אימא:

⁸⁵ בית עולמים - דף קלג ע"א - ד"ה ובג"כ
וז"ס הכתוב דרכי ציון אבילות מבלי באי מועד ואמרו במדרש שהעלו עשבים ועשבים הם שערות מלשון שאמרו עקיבא יעלו עשבים בלחייך והוא כמש"ל

כָּל שְׁעָרֶיהָ עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת שֶׁל הַמַּלְכוּת שׁוֹמְמִין מֵאֵין ז"א כְּהִנִּיָּה חֲסֵד דְּמַלְכוּת
נֶאֱמָרִים בְּתוֹלְתֶיהָ מַלְכוּת דְּמַלְכוּת וְהִיכְלוֹת נִוְגוֹת וְהִיא לִילִי הַרְשָׁעָה מֵרַמְרַת
אֶת חַיִּיהָ לָהּ⁸⁶ וְכַעַת הִיא נִמְסָרָה לַחֲצוֹנִים וְלֹכֵן אֹמֵר: (ה) הָיָיוּ צָרֶיהָ הָעֶרֶב רַב
לְרֹאשׁ⁸⁷ אִיבִיהָ אֱלֹו עֲשִׂיו, יִשְׁמַעְאֵל וְשִׁבְעִים אֹמֹת הָעוֹלָם שָׁלוּ יֵשְׁבוּ בְּשִׁלּוֹה

שהחוטם דע"ק הוא בחי' יסוד והוא ציון גי' יוסף כידוע ודרכי ציון הם ב'
נקבים דחוטמא הנמשך הארתם ע"י אותו הארחא ובעבור שאורות ב' הנקבים
נמשכים בו לכן נקראים דרכי ציון לשון רבים ור"ל שע"י גודל חטא הדור לא
עבר הארה את הפה ונתאחזו בו הדינים והבן מאד.

⁸⁶ ספר תקט"ו תפילות - תפילה קנא

תפלה גדולה לעורר רחמים על השכינה שניטל כחה בגלות המר וניתן לשפחה
רעה. וביותר בזמן עקבתא דמשיחא שכח אין בה ללידה
אל אחד יחיד ומיוחד שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה, שהרי בזמן שנתת
שליטה לשפחה רעה שתירש גברתה, השכינה הקדושה שבה כל שמחה ישבה
כאלמנה באבילותה, שנאמר איכה ישבה בדד היתה כאלמנה, ונאמר בה ערבה
כל שמחה, שהשכינה היא שמחה שהרי היא חמדת הימים וצדיק שמח בה
שנאמר בו ושמח את אשתו, ושמח מאשת נעוריו, ובזמן ששליטה ניתנה לשפחה
רעה נאמר ונרגן מפריד אלוף, ערב כל שמחה ודאי, וזה ערב ברע, שהרע
מפריד ביניהם, באותו הזמן נאמר בתולדותיה נוגות והיא מר לה, והיא שהיא
לילית שפחה רעה גורם מר לה שנאמר בה וימררו את חייהם, וכמו שהיא
גורמת לה מרירות כך היא שמחה, שנאמר בה אויביה שלו שחקו על משבתיה,
שהרי נאמר אמלאה החרבה, ובזמן שתעביר הרע הזה מיד מה שהיה ברע נעשה
ערב, והיה לעת ערב יהיה אור, באותו הזמן אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי
קמתי, שנאמר בו ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת, מיד קול ששון וקול
שמחה קול חתן וקול כלה, שהרי אין עוד נרגן מפריד אלוף, מיד חתן שמח
בכלה שלו, ושמח מאשת נעוריו, ורשעים בחשך ידמו, שהרי בזמן שהמלך מאיר
לשכינה באור שלו שנאמר בו ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, וזה אור שנברא
ביום ראשון שגזז הב"ה לצדיקים לע"ל שהם צדיק וצדק מיד ואת המאור הגדול
לממשלת היום והיה לעת ערב יהיה אור, מיד והיה אור הלבנה כאור החמה....

⁸⁷ תיקוני זהר דף נב עמוד א

בזמנא דגלותא כל ממנן דאומין דעלמא וערב רב, אתמר בהון היו צריה לראש אויביה שלו, צריה ודאי אינון ערב רב, עלייהו אתמר שריך סוררים וחברי גנבים כלו, אהב שחד וגומר, אויביה שלו אלין עשו וישמעאל ושבעין ממנן, דאינון כלהו בשלוה בעותרא, וישראל בדוחקא בעניותא, ובגין דא ווי לעלמא כד אתבלעו בערבוביא בישא, ומאן גרם דאתבלעו במעייהו ולא נודע כי באו אל קרבנה, בגין דעובדיהון בישין בידיהון, הדא הוא דכתיב ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם.

ספר שערי הלשם חלק ב - סימן יב - גלות [וגלות השכינה]

כל ענין הגלות הוא משום הניצוצין דעשר ספירות אשר נפלו ונטבעו בתוך הקליפות ואלו הניצוצין הם קומה שלימה שהוא פרצוף אחד שלם. ונפל וירד מראשו ועד רגליו טבוע בתוך הקליפות אשר גם הם בבחינת צורת פרצוף אדם מראשו עד רגליו והוא האדם בליעל. ובעת חורבן בית שני גרמו חובין וירדו בכל משך הירכין והרגלין דהאדם בליעל וכן הם יורדים תמיד בכל זמן הגלות הזה עד דנחתו לתתא בהעקביים וזהו שכתוב אשר חרפו עקבות משיחך וכן מ"ש בעקבות משיחא חוצפה יסגי. וכשיסתיים לעלות ולהתתקן כל אותן הניצוצין אשר גם בבחינת הרגליים והעקביים דקליפה הנה יתוקן אז כל הרגלין דקומת אדם דקדושה ויתקיים אז מקרא שכתוב ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים וכנ"ל. ואמר עוד הרב בספר הליקוטים ריש פ' בא כי זהו ענין דד' גליות כי בכל מקום שהקליפה היה שולטת בקומת הנצוצין דקדושה שם היה הגלות כי גלות מצרים היה שליטת הקליפה בצואר וכידוע שפרעה היה בסוד העורף ושר הטבחים ושר המשקים ושר האופים הם קנה ושט וורדין כמ"ש בלק"ת פרשת וישב וחורבן בית ראשון וגלות בבל עלתה הקליפה עד הראש וכמ"ש היו צריה לראש וכן נאמר אנת הוא ראשא כי דהבא, וגלות מדי ופרס היו בבחינת הזרועות שהם שנים ולכן היו מדי ופרס שהם ג"כ שנים וגלות יון היה בבחינת הגוף שהוא אחד והגלות האחרון הזה הוא בבחינת הרגלים שהם ב' והוא אדום וישמעאל ושליטתם הוא ברגלים ובעקב ועליהם נאמר אשר חרפו עקבות משיחך ועליהם נאמר (דניאל ב') עד די התגזרת אבן כו' ומחת לצלמא על רגלוהי, וע' עוד בזה בשער סדר אבי"ע פ"ה ובפע"ח שער הקריאת שמע פ"ג בארוכה.

ומקבלים שפע מהקדושה מפני **כִּי** שהשכינה הנקראת **"כִּי" יְהוָה ז"א הוֹגָה** נמסרה לקלי הנקראים **"יגון"** **עַל מַפְנֵי רַב פְּשָׁעֶיהָ**⁸⁸ פשעיה הרבים **עוֹלָלֶיהָ** חילות השכינה **הִלְכּוּ שְׁבִי** נמסרו אף הם לשליטת **לִפְנֵי צָר** הקלי: (ו) **וַיֵּצֵא מִן בֵּית מִבְּת צִיּוֹן** וכשהשכינה בשבי היא נפרדת מהיסוד הנקרא **כָּל** ונקרא גם כן **הַדָּרָה** והוא הדרת פנים כידוע מפני ש⁸⁹ **הָיוּ שָׂרֵיהָ כְּאַיָּלִים** שלא הוכיחו זל"ז ולכן **לֹא מִצָּאוּ מַרְעָה** לא

⁸⁸ ספר תקט"ו תפילות - תפילה שמב

כל התיקונים הנעשים ע"י נשמות הצדיקים כולם נעשים בסיוע השכינה, וזה זכות שראוי שיזכר לה

אל אחד יחיד ומיוחד הזכר לשכינתך שנא' בה רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה, שכמה תיקונים נתקנו בעולם, בכמה נשמות של צדיקים שעשו רצונך ושמחת בהם, והרי כלם בסיוע שכינתך נעשו, ובעבור זה זכות זה תזכור לה, וכמו שעונות של ישראל חשבת לה שנא' ובפשעיכם שלחה אמכם, וכתוב כי ה' הוגה על רוב פשעיה, כן עתה זכות זה תזכור לה, מאותם שנתקנו לפניך על ידה, ומיד יאמר וראיתיה לזכור ברית עולם, שהיא מקושטת בכל אותם הקישוטים שקשטו אותה בניה צדיקים, וכן אתה תזכור לה זכות זה לעורר צדיק לגבה, וביחוד שלך תיחד אותה עם בעלה, ויאמר בה זאת אות הברית, וזה ברית עולם שלא להשתנות כמו שיחוד שלך אינו משתנה, רבון כל העולמים ליחודך אנו מקוים באמת, עננו באמתך, ה' אל תאחר, לישועתך קויתי ה':

⁸⁹ ספר ביאורי אגדות (אפיקי ים) - בכורות דף ח ע"ב

וע"י שנחרב בית המקדש גלתה שכינה כמ"ש ויצא מבית ציון כל הדרה וכו'.

ספר שיח יצחק חלק א - דרוש בענין ב' נונין של ויהי בנסוע וכו' לזאת מובן לנו למה נון הפובה מורה על פורעניות ח"ו שהיא סימן על חזרת פנים המאירים מאור שפעו יתברך על האדם הישראלי, שע"ז ממילא אין לו קיום, שהרי כל מציאות קיום איש הישראלי הוא על קשר יחודו יתברך, שאין להם בן זוג אחר המעמידו ומחזיקו רק מאתו יתברך, והרי הוא ממילא נופל למטה, כמ"ש "וכשל עוזר ונפל עוזר", שהוא יתברך בידו סומך האדם, וב' הידים אלו הסומכים איש הישראלי, הוא קיום התורה והמצוה, שמרומזים בב' ידיו ית', והם ב' הלוחות, בכל אחד ה' דברות, ה' אצבעות בכל יד, ובהם כ"ח

היה חיבור עם התפארת הרועה והמנהיג את המלכות ואז **וַיֵּלְכוּ בְּלֹא כֹחַ בְּלֹא** התפארת⁹⁰ **לְפָנֵי רוּדֹף הַקְּלִי:** (ז) **זָכְרָה יְרוּשָׁלַם הַשְׂכִּינָה יָמֵי עֲנִיָּה וּמְרוּדֶיהָ כָּל מַחְמַדֶּיהָ זָכְרָה** שהייתה מחוברת אל היסוד הנקרא "כל" ונקרא "נחמד" **אֲשֶׁר הָיוּ**

פרקין, והוא הכ"ח שיש לישראל, וע"ז אמר המקונן "ויצא מבית ציון כל הדורה, היו שריה כאיילים לא מצאו מרעה וילכו בלא כח לפני רודף":
(סב) ובא וראה נפלאות מתוה"ק, שבתיבה "מבית ציון" הכתיב הוא "מן בת ציון", והקרי "מבית" חסר נון, ורומז על ענין הגדול שכתבנו, שרמז לנו שנפילת ציון וישראל הוא ע"י חזרת נון הנ"ל לאחור, והסתלקו מהם, שהוא נקודה המרכזית שבו תלוי קיום ישראל, והוא הסתלקות השכינה מהם, שהוא הודה והדורה, וע"י ש"היו שריה כאיילים", שלא הוכיחו זה את זה, כמ"ש רז"ל:

⁹⁰ תיקוני זהר דף מ עמוד א

"כח מעשיו הגיד לעמו" (תהלים קיא, 6) והאי איהו כ"ח פרקין דידין דמלכא עלאה, דאינון כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, כנויין דיחודא עלאה, דאיהו יקו"ק אלהינ"ו יקו"ק, ובגין דאסתלק האי חילא מישראל, אתמר בהון וילכו בלא כח לפני רודף.

אמר המלקט יתכן שרומז לשם הוי"ה ב"ה ובו כח אותיות של מילוי דמילוי.

ספר דעת תבונות - קנד - קסה

ואודיעך ענין עמוק בזה, והוא, כי הכבוד העליון הוא השורה בכל מקום, והוא המחיה את כל הנמצאות, והעיד הכתוב (נחמיה ט, ו), "ואתה מחיה את כולם", ועל כן נאמר (ישעיהו ו, ג), "מלא כל הארץ כבודו". ואמנם, העוונות של בני האדם מרחיקים הכבוד מן התחתונים, והוא ענין שנאמר, (ישעיהו נט, ב), "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוקיכם". ולהפך, הזכיות משכינים הכבוד בתחתונים, והוא ענין (שמות כה, ח), "ושכנתי בתוכם". והנה, הכבוד עצמו מתעלה ומתרומם בהיותו שוכן בתחתונים. וכבר אמרו ז"ל (יומא לח. וסוף פרקי אבות), "כל מה שבדא הקב"ה בעולמו. לא בראו אלא לכבודו". ובגלות נאמר (איכה א, י), "וילכו בלא כח לפני רודף", לפי שהיה הכח העליון רחוק מהם, וכענין (במדבר יד, ט), "סר צלם מעליהם". ובהגאל ישראל נאמר (ישעיהו ס, א), "וכבוד ה' עליך זרח", ואז הכבוד עצמו יתרומם, וזה פשוט:

לה בהיותה פב"פ וקיבלה שפע מה- **מימי קדם** כתר. והנה היום **בְּנֶפֶל עֲמָה בְּיַד צָר** הקלי' **וְאֵין לה עֲזָרָה**⁹¹ **לָהּ** חיבור ליסוד דז"א **רְאוּהָ צָרִים** הקלי' **שְׁחָקוֹ עַל מִשְׁבֹּתָהּ**⁹² ששבתו ממנו האורות והשפע העליונים: (ח) **חֲטָא חֲטָאָה** חטאה בכפליים, גם יש כאן לשון זכר ונקבה לאמר שהפגם הגיע לתפארת **יְרוּשָׁלַם** והשתרשה בחטאים ופגמה בנפש דידה **עַל כֵּן לְנִידָה הִנָּתָה** נפגמה האות ה אחרונה בסוד נד ה והיסוד

⁹¹ זוהר חלק ב דף ז עמוד ב

רבי שמעון זקף ידוי, ובכה ואמר, ווי מאן דיזדמן בההוא זמנא, וזכאה חולקיה מאן דיזדמן וישתכח בההוא זמנא, ווי מאן דיזדמן בההוא זמנא, בגין דכד ייתי קב"ה לפקדא לאיילתא, יסתכל מאן אינון דקיימין בהדה, בכל אינון דמשתכחי עמה, בכל עובדוי דכל חד וחד, ולא ישתכח זכאי, דכתיב (ישעיה סג ה) "ואביט ואין עוזר", מכאן שהצדיקים עוזרים לשכינה והם מחברים "ו" עם "עוזר" כלומר את התפארת שהיא אות "ו" עם השכינה, המלכות הנקראת "עוזר כנגדו" (בראשית ב, 18) וכמה עקתין על עקתין לישראל, זכאה מאן דיזדמן וישתכח בההוא זמנא, בגין דההוא דיתקיים בההוא זמנא במהימנותא, יזכה לההוא נהירו דחדוה דמלכא.

⁹² תיקוני זהר דף כד עמוד ב

תקונא תשיעאה:

בראשית, יר"א שבת, דאיהי שכינתא, דעלה אתמר מחלליה מות יומת, דעאלו אויבים בחלל דילה דאיהו קדש קדשים, ואתמר בהון את מקדש ה' טמא, חלל ממלכה ושריה, ושפחה עאלת באתר דגבירה, דאיהי נדה שפחה גויה זונה, וסאיבת אתרהא, דתמן הוה נייחא דשכינתא, וקלא הוה נחית ואמר, ירא שבת, ואיהי לא עבדת כך, אלא חלל ממלכה ושריה, וברחת שכינתא מתמן, בההוא זמנא **שחקו על משבתיה**, ואמרת שפחה, לאו האי כגוונא דעבדת שרי לשפחה דילה, הדא הוא דכתיב מפני שרי גברתי אנכי ברכת, אמר קודשא בריך הוא, ברתא דרשע חייבא, והא אף על גב דשרי תרכת לה, אנא רחימנא עלה ועל בנה, ואתון לא עבדתון הכי, אלא גרמתון (נ"א גמלתון) ביש תחות טב, אנא אומינא לאעברא מלכותא חייבא מעלמא, ולא יהא חדוה קדמי עד דיתאבידו מעלמא, ובההוא זמנא יהא חדוה קדמי, הדא הוא דכתיב (משלי י"ח) ובאבד רשעים רנה:

הנקרא **כָּל מְכַבְּדֶיהָ** שהיה משפיע לה ל"ב נתיבות חכמה גימ' כבוד⁹³ **הַזִּילוּהָ** אינו משפיע לה כבוד הנ"ל **כִּי רָאוּ עֲרוֹתֶיהָ** וזאת מפני שהיא משפיעה כעת לאומות העולם **גַּם הִיא הַמַּלְכוּת נֶאֱנָחָה** נשלטת ע"י הקלי' הנקראים "אנחה" **וַתֵּשֶׁב אַחֲזֹר**⁹⁴

⁹³ זוהר חלק א דף רב עמוד א

כתיב (איכה א ח) **כָּל מְכַבְּדֶיהָ הַזִּילוּהָ** כי **רָאוּ עֲרוֹתֶיהָ** ואוקמוה, אבל כל מכבדיה הזילוה, דא הוא מלכות בבל, דהא מתמן אשתדר דורון לירושלם, דכתיב (ישעיה לט א) בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו, ומה כתיב בהו, שלם לחזקיה מלך יהודה ושלם לאלהא רבא ושלם לירושלם. כיון דנפק פתקיה מניה, אהדר ללביה ואמר לא יאות עבדית לאקדמא שלמא דעבדא לשלמא דאמריה, קם מכורסיה ופסע ג' פסיען ואהדר פתקיה וכתב אחרנין תחותיהו, וכתב הכי שלם לאלהא רבא שלם לירושלם ושלם לחזקיה, ודא הוא מכבדיה.

ולבתר הזילוה, מאי טעמא הזילוה, בגין כי ראו ערותה, דאחזי לון חזקיה, דאלמלא כך לא הזילוה לבתר, ומגו דהוה זכאה חזקיהו יתיר, אתעכב מלה מלאייתאה, ולא אתא ביומוי, דכתיב (ישעיה לט ח) כי יהיה שלום ואמת בימי, ולבתר פקיד ההוא חובא לבנוי אבתריה.

רש"י איכה פרק א פסוק ז

שחקו על משבתיה - שמחו על שביתת משושה חגה חדשה ושביתה. שמחו שהמלכות איבדה את אורותיה העליונים הרמוזים ב"משושה חגה חדשה ושביתה".

⁹⁴ שער מאמרי רשב"י - השמטה

כונת הכתוב הוא לדבר באשה העליונה והיא רחל בהיותה בזמן הגלות וח"ו אז נקראת נדה בסוד נ"ד ה' משם יה"ו בסוד ד"ן ה' במדת הדין כי אז כל מכבדיה שהם מטטרו"ן ביצירה וסנדלפו"ן בעשיה הזילוה כי ראו ערותה ח"ו בהיותה משפעת שפע חוץ לאומות בסוד שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי ואז גם היא נאנחה ח"ו ותשב אחור באחור ונתמעטה בסוד נקודה אחת קטנה בסוד אחות לנו קטנה ושדים אין לה להניק את בניה ואז ציוה הפסוק ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב אפי' בקריבה בעלמא ואז היא אומרת עיני עיני יורדה מים כי רחק ממני מנחם משיב נפשי הוא יסוד וזמ"ש התוספת' תאנא כתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקר' בקריב' בעלמא מכ"ש לגלות ערותה.

בסוף הספירות: (ט) **טַמְאָתָה בְּשׁוּלִיָּה**⁹⁵ בהיותה משפעת לקלי' **לא זָכָרָה** המלכות
אַחֲרֵיתָהּ שֶׁהִיא אחרית הספירות ומקומה בעולם האצילות **וַתֵּרֶד פְּלִאִים**⁹⁶ לעמקי

⁹⁵ ספר שערי צדק - השער הראשון

וראוי אתה לפקוח עיניך בדברים שאמרנו לך בענין המצות לפי שהם כבשונו של עולם ומהם תבין כח המקיים המצוה או כמה הוא מקולקל העובר עבירה והכל רמוז בענין הנדה והזבה כי הנדה יש לה קצת טומאה ולפיכך אין לה שבעת ימים והזבה שופעת חוץ למקום לפיכך וספרה לה שבעה ימים ולפיכך וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש שלש מדרגות של טומאה שנו כאן כנגד שלש מחנות אוי להם לבריות מעלבונה של תורה ואלו ידעו ויבינו בני אדם במקום שהם מקלקלים ושיעור שהם מקלקלים ידע כמה הוא כח העבירה ויהיו נשמרים בנפשותם ושמור עיקר הגדול הזה לכל התורה כולה ואחר שהודענוך דברים הללו תוכל לדעת מהו כח הקדושה שהוא סוד הטהרה השפע והתוספת קדוש ומהו כח הטומאה שהוא סוד התוספת והריחוק הטומאה הפך הטהרה זו ריחוק וזו קירוב והמבין זה יוכל להבין סוד **טומאתה בשוליה** וסוד את מקדש ידו"ד טמא ודי לך במה שרמזנו לך בענין מלכו"ת וידו"ד למען רחמיו וחסדיו הרבים יפתח לבנו בתורתו ויורנו נפלאות ואמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך:

פירוש הרמח"ל על התורה - ספר ויקרא

וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו וכו' (יט, כג-כה). הנה כל הפעולות של המלכות, בהתחלות שלהם מתחזקת הס"א הרבה. וזהו לפי שהיא מידה אחת קרובה לאחיזת הס"א, יותר מן המידות האחרות שהם עליונות ממנה, כידוע. וכבר נתפרש שזה היה ענין דור המבול, שנתגברה הס"א עליהם כל כך, עד שהוכרח כביכול הקב"ה להעבירם מן העולם. ועל זה אמרו, כל ההתחלות קשות. וכעבור הרע והלך לו, אז נתישב העולם בקיומו, והתחיל לבא נח ואברהם, שהתחילו להודיע הקב"ה בעולם. וזהו הענין גם כן על מה שנצטוינו מצות הערלה, והיא אחת מן המצוות התלויות בארץ, ששם היא ממש שליטת המלכות, כידוע. ואומר, "כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו", צריך להניח הערלה, וזמן ששולט הערלה הזאת היא

ג' שנים, שהם בנה"י, שבהם הוא התחזקות ביותר גדול של הס"א, כמו שאמר הכתוב, "טומאתה בשוליה", וזהו "שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל":
 "ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הלולים לה" שהוא בתפארת, שבו מתגלה א"ס ב"ה, בסוד שם הוי"ה ב"ה, כידוע. לפיכך יהיה כל פרי קודש הלולים בשביל שם הוי"ה ב"ה המתגלה שם, הוי"ה דייקא. ולכן אסור לאכלו חוץ לחומת ירושלים, כדין מעשר שני. לפי שהכל תלוי בפנימיות זה שאינו מתגלה אלא שם:

ובשנה החמישית, שכבר עליו תוקף הקדושה, ונתקדש בה, אז אין עוד מורא מן הס"א כלל. ולכן "תאכלו את פרי להוסיף לכם תבואתו אני ה' אלקיכם".

ספר תקט"ו תפילות - תפילה פדת

לע"ל יתקן ה' בכח יחודו את ירושלים של מטה מכל הפגמים שנפגמה כדי להשוותה לירושלים של מעלה, ואז, כדי שלא תקבל טומאה עוד, יקיפנה בחומת אש מאש שלמעלה ויקוים בה מקרא שכתוב ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו

אל אחד יחיד ומיוחד הרי שכינתך שנא' בה אני חומה שכך היא מוקפת גבורות ודינים לארבע רוחותיה, שנא' בהם ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל, שלא להניח לס"א ליכנס בה כלל, גן נעול וכו' גל נעול מעין חתום, וזה מ' סתומה דאלהים, אבל למטה בירושלים שלמטה נאמר בה **טומאתה בשוליה**, וזה חומות ירושלים שנבקעה שרוחותיה פרוצים במ' סתומה וא"ת שכן הוא למעלה ח"ו לא כן, אלא שחת לו לא בניו מומם, שהרי חשך למטה ירד, ולמעלה נשאר הכל בקדושה, הה"ד שפך כאש חמתו, שפך למטה ודאי, אבל עוד תבנה ירושלים שלמטה, שיאמר בה (ב)ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו להיות למטה כדוגמא של מעלה, וזה חומת אש שיהיה לה [סביב] באש שלמעלה שאינו מקבל טומאה, מיד אז תחפצו זבחי צדק עולה וכליל, שבעבור פרצה זאת שנעשית למטה, אעפ"י שלמעלה אינו כך אין קרבן נמצא שהוא קריבות האותיות, אלא ונרגן מפריד אלוף, (כשיבא) [כשתבנה] חומות אלה, מיד אז תחפצו זבחי צדק עולה וכליל, אז ודאי ביחוד שלך יאהדונהי, בו ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת, כ"ו ס"ה וגדרתי את פרציה ודאי, רבון כל העולמים הרי ליחודך אנחנו מקוים, עננו ביחודך והוציאנו מכל צרה לרוחה

הקל"י **אין מנחם לה** אין לשכינה שפע מהיסוד והיא מבקשת **ראה יהוה** האר פניך אל מקדשך השמים כי **את** המלכות הנקראת "את" **עניי** עניה מכל **פי** והמלכות הנקראת "כנסת ישראל" ר"ת "כ"י" **הגדיל** מחזקת את ה- **אויב** קל"י: (י) **זו פרש**

שלמה, תבנה ירושלים בנין עולם, בכל אורה וברכה בקרוב, ה' אל תאחר, לישועתך קויתי ה':

⁹⁶ ספר לקוטי תורה - פרשת יתרו

ועושה חסד לאלפים, הם סוד אלפים גלגולים דמתגלגלים הנשמות. אמנם ז"ס מ"ש בס' הכוונות בכונת נוצר חסד וע"ש בסוד מצולת ים שהם אלו השמות הנקראים אלפי"ם א"דני א"להים וכשהם בקדושה אז הוא נוצר חסד לאלפים וכשאדם רשע אז כתיב בו **ותרד פלאים** כי אלפים נהפך לפלאים ויורד בעמקי הקליפות מצולת ים הנקרא "פלאים". ועושה חסד הנה ועשה כתיב חסר ו' שהם ש"ע נהורין והם מתפשטין בחוטמא דא"א שהם שע"ה עלמין ומתפשטין באורכא דחוטמא והכל חסדים וזהו ועשה חסד:

שער הכוונות - דרושי ראש השנה דרוש ו ביאור ענין הכריעות
גם נבאר קצת מענין זה למטה בג' ההין שיש באלהי אברהם אלהי יצחק אלהי יעקב. והנה אלו הג' אלפין אשר מתפשטים בנוקבא דז"א כנז' אשר הם מתחלקים לט' חלקים שהם ט' אותיות יו"י יו"י יו"י שהם בגי' ג' הויות שהם בגי' לח"ם להורות כי עתה היא ראויה לזווג בסוד כי אם הלחם אשר הוא אוכל. גם ענין הג' אלפין אלו הם סוד מש"ה וידבר שלשת אלפים משל כי מאלו הג' אלפין שבה מתפשט פניה לש"ע ריבוא נהורין כמנין מש"ל כנז'. גם ז"ס כי לשלג יאמר הוי ארץ. כי ג' אלפין דמילויים הם בגי' שלג ומג' אלפין האלו העולים של"ג נהויות ונעשית הנקבה הנק' ארץ וכשחוזרת פב"פ אז נהפכין בסוד נצבה שג"ל לימינך בכתם אופיר שהוא בעת חזרתה פנים בפנים וכאשר בעונות ישראל יש פגם למעלה בעונות התחתונים והיא אובדת האורות של האלפין האלו אז כתיב בה **ותרד פלאים** הפך אלפים והרי נתבאר בחי' הארה הא' שלוקחים אלו המקיפים הב' ברדתם אל מקום מקיפים העליונים והם ב' אותיות א"ל שבאלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב:

צָר וְהַקְלִי הַתִּגְבְּרוּ וְנִאֲחֲזוּ עַל כָּל בִּיסוּד מַחְמַדִּיהָ⁹⁷ וּבִכְרוּבִים שֶׁהֵם נֹצֵחַ וְהוּד כִּי
וְהַשְׁכִּינָה רְאֵתָה רוֹאֵה גוֹיִם שֶׁשִּׁיפְחָה יוֹרֶשֶׁת גְּבִירָתָהּ בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ⁹⁸ וּמִטְמְאָתָהּ אֶת

⁹⁷ מדרש רבה איכה הקדמה פסקה ט

רבי יצחק פתח (ירמיה נ"א) בושנו כי שמענו חרפה כסתה כלמה פנינו כי באו
זרים על מקדשי בית ה' את מוצא בשעה שנכנסו שונאים לירושלים נכנסו
עמם עמונים ומואבים שנאמר

"יֵדוּ פֶּרֶשׁ צָר עַל כָּל מַחְמַדִּיהָ כִּי רֵאֲתָהּ גּוֹיִם בָּאוּ מִקְדְּשָׁהּ אֲשֶׁר צוִיתָהּ לֹא יָבֹאוּ
בְּקֶהֱלִי לךְ" נִכְנְסוּ לְבֵית קֹדֶשִׁי הַקְדָּשִׁים וּמִצְאוּ שֵׁם שְׁנֵי כְּרוּבִים נִטְלוּ אוֹתָן וְנִתְּנוּ
אוֹתָן בְּכָלִיבָה וְהָיוּ מַחְזִירִין אוֹתָן בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְאוֹמְרִים לֹא הֵייתֶם אוֹמְרִים
שֶׁאֵין הָאוֹמָה הַזֹּאת עוֹבֶדֶת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים רָאוּ מָה מִצִּינוּ לָהֶם וְמָה הָיוּ עוֹבְדִים
הָאֵל כָּל אֲפִיין שׁוֹיין הֵה"ד (יחזקאל כ"ה) יֵעַן אֲמֹר מוֹאֵב וְשַׁעִיר הִנֵּה כָּל הַגּוֹיִם
בֵּית יִהוּדָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִשְׁבַּע הַקֶּבֶל"ה שֶׁהוּא מִקְעָקֵעַ בִּיצְתָן מִן הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר
(צפניה ב') לֹכֵן חִי אֲנִי נֹאֵם ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי מוֹאֵב כִּסְדָם תִּהְיֶה וּבְנֵי
עַמּוֹן כַּעֲמֹרָה

⁹⁸ ספר שערי צדק - השער הראשון

וְהַמְדָה הַזֹּאת הַמַּלְכוּת נִקְרָאת עַץ הַדַּעַת כְּלוֹמַר הָעֵץ שֶׁהוּא כֶּסֶף לְדַעַת וְשׁוֹאֲבֵת
בָּה חַיִּים וְשֹׁפֵעַ וּמִמְשָׁלָה מִן הַדַּעַת שֶׁהוּא תִּפְאֶרֶת כִּמוֹ שְׁאוֹר הַלְּבָנָה שׁוֹאֲבֵת אוֹר
מִן הַחֲמָה וְאֵם חֵס וְשִׁלּוּם יִפְסְקוּ הַצִּינּוֹרוֹת לְבֹא לָהּ מִן הַדַּעַת אֲף אוֹתָם הַחוּחִים
וּמִינֵי הַטּוֹמָאָה וְעַרְלָה סְבִיבוֹתֶיהָ וְאוֹתָם סֶרְבָּנִים וְסִלּוֹנִים מִתְאַחֲזִים בָּהּ וְאִז
הַצֶּלֶם עוֹמֵד בְּהִיכָל וְהַזֹּהֶמָּה מוֹטֵלֶת וְזֶהוּ כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם כִּי
רֵאֲתָהּ גּוֹיִם בָּאוּ מִקְדְּשָׁהּ אֲשֶׁר צוִיתָ לֹא יָבֹאוּ בְּקֶהֱלִי לךְ וְכו'.

ספר מגיד מישרים - פרשת וישב

וּמֵמַאי דְּאֲמַרִּית תִּשְׁתַּמּוּדַע אִיסוּר סִיכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וּבִתְשַׁעָה בָּאֵב זֶה לְהַפְּכוֹ
וְזֶה לְהַפְּכוֹ, דְּהוּא מִנְהַגָּא בַּהֲהוּא זִימְנָא לְמִיֶּסֶךְ גּוֹפֵא בְּמִשְׁחָא לְמַרְמֹז דְּנִגִּידוּ
דְּמִשְׁחָ רַבּוֹת עִילָאֵי נִגִּיד בְּכוֹלָהוּ סְפִירִין וּבִתְשַׁעָה בָּאֵב דְּלִיכָא הֵהוּא נִגִּידוּ
כְּדָאֲמַרְן אֲסִיר לְמִיֶּסֶךְ לְרִמּוּזֵי לְהָאֵי וּבְיוֹם כַּפּוּרִים כִּיּוֹן דְּאִיתְּגַלִּי לּוֹבֵן עִילָאָה
לֹא צִרִיךְ לְמִיֶּסֶךְ, וּבַהֲהוּא זִימְנָא דְּתַקִּיף מִסְּאֲבוֹתָא נְהוּג עֲלֵמָא דְּלֹא לְמִיֶּסֶךְ דְּהָא
עֲתָה לֹא נִגִּיד הֵהוּא מִשְׁחָא כְּדִבְקִדְמִיתָא וְהֵיִינוּ טַעֲמָא דְּנַעִילַת הַסַּנְדֵּל אֲסִיר
בְּהֵנִי תִּרִי יוֹמֵי זֶה לְהַפְּכוֹ וְזֶה לְהַפְּכוֹ, דְּהָא נַעִילַת הַסַּנְדֵּל רִמִּיז לְמַטְטֶרוֹן
וְסַנְדַּלְפּוֹן דְּאִינוֹן שְׂרִי כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל, וְאִינוֹן נַעֲלָ וְסַנְדֵּל וְחִיִּצִי בְּאִפְיֵיהּ דְּלֹא

יתקרבון תמן מאינך סיטרי ברזא דאתאמר מה יפו פעמיך בנעלים, ובתשעה באב דתקיפי הני סטרי כי ראתה גוים באו מקדשה ונעלים לא חייצי באפייהו בעינן למרמז להאי ולא לנעלא לון, וביום הכפורים דהנהו סטרי מטמרי תחות תהומא לא צריכון נטירותא דנעלים ואינן מטטרון וסנדלפון, ולהכי אסיר נעילת הסנדל, ומהכא תשתמודע רזא דאמור רבנן לעולם אל ימנע אדם מנעלים מרגליו, והיינו טעמא דאיסור תשמיש המיטה בהני תרי יומי דזה להפכו וזה להפכו (חסר חלוקת יום כפורים) דט"ב ליכא זיווגא באורח תשמיש דהא כנסת ישראל אסתלקא לעילא ונקבה תסובב גבר, ומהאי טעמא דאסיר בתשעה באב ברחיצה וסיכה ותשמיש המטה ונעילת הסנדל. איתסר נמי באבל דהא כיון דחל עליה אבלותא איפסיק מיניה ההוא נגידו ושלטי ביה סטרי מסאבי עד דיעברון עליה שבעה יומין' והיינו דאמור רבנן מעשה באחד ששמש אשתו בימי אבלו ושמטו חזירים את גווייתו כלומר דחזירים היינו הנך סטרי מסאבי דשמטי ומשכי לעצמן את גווייתו ושלטו בו רחמנא ליצלן:

ספר שיח יצחק חלק א - דרוש בענין ב' נונין של ויהי בנסוע וכו'

ובחורבן בית המקדש נפרצו החומות, בשעה שנהפכו הנונין, ואז חזרו לאחוריהם ונפרדו ישראל מאביהם שבשמים, כמ"ש חכמי האמת ע"פ "כי ראתה גוים באו מקדשה", שתיבת "גויים" מפסיק בין אותיות י"ה לי"ה, והוא המחיצה של ברזל שנפסקה בין ישראל לאביהם שבשמים, שנהרס המקדש, שבתחילה היה בית המקדש של מעלה מתחבר עם בית המקדש של מטה, כמ"ש "עומדות היו רגלינו וכו', ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו ששם עלו שבטים "וכו', שלכך היו עומדים צפופים ומשתחווים רווחים, שהיו למעלה מן מדריגת מקום, ומדריגת זמן, ובחורבן נסתלק בית המקדש של מעלה למעלה, ונפל בית המקדש התחתון למטה, כמ"ש "גת דרך ה'", כמ"ש "דרכו ביה מן שמים" וכו', וכמו שהארכתי שם בזה:

ספר ביאורי אגדות (אפיקי ים) - שבת דף קיט ע"ב

אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבטלו בה ק"ש שחרית וערבית וכו' כידוע שק"ש שחרית וערבית הוא יחודא דעלמא עילאה בינה בשחרית ובעלמא תתאה בערבית. והם סוד מ"ט ש"ב, מ"ט אתוון דשמע ישראל ובשכמל"ו בסוד (שמות ב יב) ויפן כ"ה וכ"ה וכו'. וכמ"ש רבינו הגדול בפ"י להיכלות באריכות וכמ"ש בזוהר. והם בסוד ביהמ"ק שלמעלה ושלמטה וכמ"ש רז"ל (תענית ה ע"א) לא אבוא בעיר אין הקב"ה נכנס בירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של מטה. וע"י יחודא דק"ש מתפרש ההוא סט"א מנוקבא

הקודש אֲשֶׁר צוֹיָתָהּ לֹא יָבֹאוּ בִקְהֵל לָךְ: (יא) **כָּל עֲמָה** בִּיָּעַ וְהִיכְלוֹת נֶאֱנָחִים מסורים לקלי' הנקראת "אנחה" מִבְּקָשִׁים לָחֶם מִבְּקָשִׁים לָחֶם מבקשים את השכינה הנקראת לחם בסוד כי אם הלחם אשר הוא אוכל נִתְּנוּ מִחֲמֻדֵיהֶם מִחֲמֻדֵיהֶם⁹⁹ את התורה, תפארת, כדי לקבל בְּאֵכָל לְהָשִׁיב את המלכות, שכינת עוזינו, הנקראת נֶפֶשׁ¹⁰⁰ רֵאָה יְהוָה

דהיא ירושלים שלמטה, כמ"ש בזוהר פ' תרומה (ד' קלד ע"א) ובזימנא דאתי דיתעבר עין הרע מעלמא וכו' בגין דהשתא דההוא סט"א אתדבק בהדה לאו איהי אחד וכו'. ולכן ע"י שבטלו ק"ש אתדבק סט"א בהדה, ונחרב ביהמ"ק, כי ראתה גוים באו מקדשה וכו' (איכה א י). אמר רב כהנא לא חרבה וכו' אלא בשביל שבטלו בה תשב"ר וכו' הם לימודי ה' נו"ה, שהם ב' עמודים שהבית נכון עליהם יכין ובועז, שהם תשב"ר כרובים אנפי זוטרי, וכמ"ש לקמן אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תשב"ר. וכן מ"ש לקמן לא חרבה וכו' אלא בשביל שביזו בה ת"ח וכו' הוא ג"כ על כוונה זו, שת"ח הם בדרגא זו לימודי ה' עליהם העולם עומד, והם הכליות נובעות חכמה וג"כ בדרגא דנביאים. והוא מ"ש אל תגעו במשיחי אלו תשב"ר ובנביאי אל תרעו וכו' אלו ת"ח. והענין כי תשב"ר הם מט"ט וסנד"ל בעולם הבריאה, שהם ב' הנערים הידועים, שמיום שנחרב ביהמ"ק ניטלה הנבואה וניתנה לתינוקות וכו' (ב"ב יב ע"ב), שהם בדרגא דנו"ה שירדו לבריאה שהם מעלה ומטה שמים וארץ, מט"ט בשמים וסנד"ל בארץ, כמ"ש (יחזקאל א טו) והנה אופן א' בארץ וכו'. והם ב' צבאות מעלה ומטה וכמ"ש רבינו הגדול בפ"י להיכלות. ושם הם ב' משיחין דנפלי שם, שור וחמור, משיח ב"י ומשיח ב"ד דנפלי לתהום בבריאה, כמ"ש ברע"מ פ' כי תצא. ולכן אמר שמשיחי הם תשב"ר, ות"ח הם בנו"ה לעילא בדרגא דאצי', ושם הוא סוד הנבואה כידוע:

⁹⁹ ספר תיקונים חדשים - הקדמה

חכו ממתקים דא גיכ"ק, אותיות החיך וכלו מחמדים (שיר ה טז) דא אחה"ע, אותיות הגרון ודא אוריתא מחמד ודאי. אמר המלקט: התורה נקראת (אבות ג, יד) "כלי חמדה".

¹⁰⁰ ספר ישמח משה - פרשת בהר דף לז עמוד ב

תכלית אכילה להשיב מה שנפל בדומם צומח חי לו. ועל פי זה נ"ל לפרש (הפסוק איכה א' יא י"א) נתנו מחמדיהם באוכל רק להשיב וגו', ועכשיו ראה

המשך אלי הארת חכמה שהיא בסוד הראיה והביטה ר"ו שאני השכינה הנקראת כִּי כנסת ישראל הִייתי זוללה זלה ללא כבוד, והיינו אין לי חכמה מל"ב נתיבות שהם גימ' כבוד: (יב) **לוא אליכם כל עברי דרך** אומות העולם **הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי אשר הונה יהוה** מסרני הקב"ה לידי הקלי הנקראים "יגון" **ביום חרון אפו** ומידת הדין תבעה חלקה: (יג) **ממרום** מספירת התפארת, בה בחר הקב"ה לקנן יותר מכל מקום אחר, **שלח** הקב"ה **אש**¹⁰¹ את מידת הדין **בעצמתי** בספירות הנוק' **וירדנה** והשפיע בהן דינים רבים, "וירדנה" נוטריקון רי"ו די"ן **פרש** את הקלי הנקראת **רשת** והיא נאחזה ב **לרגלי** נו"ה דמלכות **השיבני אחור**¹⁰² ואז

ה' והביטה כי הייתי זוללה, שלאחר החורבן נתפשטה הטומאה ונמסרו רזי התורה וכו', לכך אין האכילה רק למלא רסן תאוותו כזולל, והבן. ועוד יש לומר כי נתנו לאחרים מחמודיהם באוכל, ר"ל מה שחמדו בעצמם מן האוכלים, נתנו לענים כדי להשיב נפש ולפרוק חטאם בצדקה. או יאמר, אף שהיו חומדין לאוכל להשיב נפש שהיו עטופים ברעב, אף על פי כן נתנו לעניים, ועכשיו הייתי זוללה מתוך הדחק הגדול מאד, עין בריה צרה בחברתה להוציא בלעו מפיו כדרך הזוללים, והבן.

¹⁰¹ אמר המלקט: תוקף מידת הדין הוא בשם "אלקים". אלקים כזה: אלף, למד, הי, יוד, מם גימ' 300 ועם המילה גימ' "אש".

¹⁰² פירוש הרמח"ל על התורה - ספר שמות ובבית המקדש כתוב, **"ממרום שלח אש"** וגו'. סוד הענין הוא, הז"א הוא חסד, וכשהוא פועל בדין ח"ו אז הוא רע גדול, וכך היה בזמן בית המקדש, וזהו, **"ממרום שלח אש"** - המלכות אומרת האש בא מז"א. **"בעצמותי"**, ביסוד נוקבא יש שרש נשמות ישראל, וזהו פנימיות הנוקבא, וז"ס, עיקר שכינה בתחתונים, ובזה הפנימיות שלח האש כדי לגלות ישראל. **"פרש רשת לרגלי"**, הס"א נקראת, **"פרש חגיכם"**, לפי שהיא יונקת בסוד הפ"ר, שהם הה' גבורות מנצפ"ך, ומאלקים דיודין שהוא דין, וזהו, **"פרש"**. **"רשת לרגלי"**, הס"א נקראת רשת והיא אוחזת ברגלים, ובבנין בית המקדש היה הזיווג פב"פ, ובחרבנו באו אב"א, וזהו, **"השיבני אחור"**. ואמרנו שהמשכן לא היה אלא הכנה למקדש, וזה שמשוה היה מזהיר לישראל, **"לא תבערו"** זה

נפסק זיווג פב"פ והפך אב"א נתנני הקב"ה שוממה בידי הקלי' וללא שפע הבא מ כל
היסוד היום והתפארת דזה¹⁰³ ורבו עלי הדינים: (יד) נשקד¹⁰⁴ שקד הקב"ה להגלות

האש, "בכל מושבותיכם" שהוא ביסוד, ששם יש שרש נשמות ישראל, ואלו
נקראים "מושבותיכם", "ביום השבת" שהיא המלכות, כדי שיעלה התיקון
כראוי.

פירוש הרמח"ל על הכתובים
והנה המלך היה הוא הראשון אשר גירש המלכה מביתו בסוד "ממרום שלח
אש".

¹⁰³ זוהר בראשית דף קטז עמוד ב
א"ל רבי יוסי, כל דא אריכו זמנא יתיר מכמה דאוקמוה חברייא, דאיהו יומא
חד, גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר, דכתיב (איכה א יג) נתנני שוממה כל היום
דזה.

זוהר חלק ג דף רע עמוד א
פתח ואמר הן עוד היום גדול וגו'. האי קרא אוקמוה דכד ישראל יתערון
תשובה לקמי קב"ה בזכו אורייתא יתובון לארעא קדישא ויתכנשון מן גלותא
דהא ודאי יומא חד יהא גלותא לישראל ולא יתיר הה"ד
נתנני שוממה כל היום דזה. ואי לא יתובון קב"ה אמר הן עוד היום גדול לא
עת האסף המקנה בלא זכו ובלא עובדין דכשרן. אבל אסותא חד לכו השקו
הצאן אשתדלו באורייתא דאתשקיי מימי אורייתא ולכו רעו לאתר דנייחא
לאתר טבא וכסופא דאחסנתיכון.

רעיא מהימנא ספר במדבר פרשת פנחס דף רמג עמוד א
וישכם אברהם בבקר בריש שעתא קדמאה בסוף השחר (דאיהו) נצח יעקב דתמן
למנצח על אילת השחר לנטלא נוקמא מסמאל דנגע בדרך שמאלא דיעקב דאיהו
הוד דביה אתמר נתנני שוממה כל היום דזה הוד מסטרא דהוד אלף חמישאה
אשתארת בי מקדשא חרבה ויבשה:

¹⁰⁴ מנחת שי על צפניה פרק א פסוק יב

אותי מפאת על החטאים העוונות וה-פְּשָׁעִי¹⁰⁵ פשעים בְּיָדוֹ שפגמו עד חו"ג דז"א
יִשְׁתַּרְגוּ והפכו חסד לדין כמו שריג קלוע עָלוּ עַל צִוְּאֵי¹⁰⁶ התפשטו למעלה מהמלכות

נשקד עול פשעי שי"ן כתיב שקד הקב"ה האיך להביא עלי את הרעה.
ובספר מלאכי פרק ב פסוק טו כתב
"נשקד עול פשעי" נדרש נשקד כמו נסקר שי"ן תמורת סמ"ך דל"ת תמורת רי"ש
מלשון חוט הסיקרא.
לפי זה נכרוך את שני הפירושים ונאמר: שקד הקב"ה לסקור את השכינה
(להגלות אותה ואז היא מתמלאת דינים כצבע חוט הסיקרא) בעוונות בני".

¹⁰⁵ ספר נר מצוה

"ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה פרש רשת לרגלי השיבני אחור נתנני
שוממה כל היום דוה נשקד עול פשעי וכו' ישתרגו וכו' נתנני ה' בידי לא אוכל
קום". כי כמו שהמקונן דבר בכאן על גלות השכינה וישראל בכלל, כמו כן
רמז בכאן גלות הנשמה בכל אחד מישראל כמו שנתבאר דהכל ענין אחד. והוא
כי ישראל אומרים דרך תרעומות כביכול נגדו ית' אשר ברא יצה"ר כמ"ש רז"ל
בכ"מ, והוא מ"ש "ממרום שלח אש", והוא יצה"ר אשר משמים נחית לשלוט
באדם ויצה"ר נקרא אש כמ"ש חז"ל (קידושין פא.) "חזי דאתי נורא" וכו', והם
אומרים מי יכול לכבוש את האש הגדול הזה אשר הוא אחוז בעצמותיו של
אדם ודבוק עמו בתולדה בטבע, וז"ש "בעצמותי". ותחלה ניתן לו רשות
בתחתיות הקדושה בעקב בעוונות שדש בעקביו שאינו חושבם לעוונות כלל,
וז"ש "וירדנה". אבל הוא "פרש רשת לרגלי" שבזה "נלכדתי בחבלי חטאתו"
וכו', ועי"כ "השיבני אחור", שתחלה הייתי הולך בדרך מלכו של עולם אבל
ע"י החטאים טעיתי מדרך המלך והושבתי אחורנית בדרך לא סלולה כמ"ש
"נזורו אחור" וכו'. וכך דרכו של יצה"ר כשמכשיל האדם באיזה עון, אח"כ
מפיל עליו עצבות גדול ויאוש שיחשוב בדעתו ששוב אין לו תקנה ועי"כ
יתיאש מלשוב, וזהו מדרכי הסתת היצה"ר כמו שהאריכו בזה בספרי מוסר.
וז"ש "נתנני שוממה כל היום דוה", שאין ראוי להיות כך אלא שעה אחת ביום
בודוי לפניו ית' אבל אח"כ צריך להיות עובד ה' בשמחה, והוא אינו עושה כן
אלא הולך שומם כל היום דוה ומצטער ועי"כ מתבטל מעבודת שמים ומתיאש
מלשוב עד שמפקיר עצמו לגמרי ח"ו, ונעשה רשע במזיד ובמרד להכעיס ח"ו
ועי"כ נשקע כל קומתו ונשמתו בס"א ושוב אין לו תקנה באמת ח"ו:

הַכְשִׁיל כְּחִי מרב עוונות בני ישראל הותש כח השכינה, אי נמי, נפרדו ממני שמות "ד' אלוקינו ד' כוזו וכו' שבהם כח אותיות **נְתַנִּי** הקב"ה שהגביר עלי את **אֲדֹנִי** מידת הדין **בְּיָדִי** הקלי' ולכן **לא אוכל קום**¹⁰⁷ אני יכולה לזקוף קומתי: (טו) **סֵלָה**¹⁰⁸ הרס,

וז"ש אח"כ "נשקד עול פשעי בידו ישתרגו עלו על צוארי", ר"ל שעלו בכל קומת נשמתו ועי"כ הכשיל כחי שאין לי שוב כח לצאת מידו ולזאת מתרעם האדם על שנברא יצה"ר ואמר "נתנני ה' בידי לא אוכל קום". אבל באמת אין זה כלום כי מאתו יתברך "לא תצא הרעות והטוב" (איכה ג, לח), והיצה"ר נברא לטובתו של אדם ויכול להנצל ממנו וכמ"ש רז"ל (קידושין ל ע"ב) "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין", כמ"ש שהיא המאירה לאדם לידע באיזה דרך הוא מהלך ומראה לו הדרך האמיתי לשוב בה. ועל ענין הלז אמרו חז"ל (אבות ו, ב) "שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" וכו', והוא כמ"ש הקדמונים שעיקר החירות הוא מי שאינו משועבד לתאות חומרו ויצרו הרע והוא מושל על כל עניניו לכל אשר יחפוץ יטנו וכיון שאין האדם מובטח להנצל מיצרו כי אם ע"י עסק התורה כמ"ש לכך נקרא בן חורין:

¹⁰⁶ ראה ב"כתר שלמה" על שיר השירים באור הפסוק "כמגדל דוד צוארך" עמוד 56 שהעלינו שם על פי דברי הזוהר ש"מגדל דוד" הוא בית המקדש והוא בחינת מלכות.

¹⁰⁷ זוהר חלק ג דף כח עמוד ב

לא תעשה כד אינון מכבידין על עשה, דאינון כד חובין דישראל מרובין מזכוון, אתמר באורייתא דאיהו גופא, (דניאל ח יב) ותשלך אמת ארצה, ואיהי צווחת (איכה א יד) נתנני יהוה בידי לא אוכל קום, (עמוס ה ב) נפלה לא תוסיף קום. ובגין דא תקינו תנאים ואמוראים, צלותין באתר דקרבנין, לאעברא חטאות ואשמות מינה, ובגין דא תקינו צלותא דשחרית כקרבן השחר, וצלותא דמנחה כקרבן בין הערבים, וצלותא דערבית כאמורים ופדרים דהוו מתאכלים כל הלילה. ותלת אבהן דתקינן תלת צלותין, לקבל מרכבתא דאינון קטירין בה, כמה דאוקמוה, האבות הן הן המרכבה, דאינון פני אריה אל הימין לארבעתם וגו'.

תיקוני זוהר דף לה עמוד א

היינו סילק השפע מ- **כָּל הַיְסוּד אֲבִירִי**¹⁰⁹ התפארת **אֲדָנִי** והמלכות שהיו **בְּקֶרְבִּי קָרָא** **עָלֵי מוֹעֵד לְשֹׁבֵר בַּחוּרִי** אלו הגבורות של השכינה שהרי "בחור" גימ' גבורה **גַּת דָּרָךְ** **אֲדָנִי לְבַתּוּלַת בֵּת יְהוּדָה**¹¹⁰ השכינה, בתולת בת יהוד"ה, מאבדת אורותיה מתמעטת ונופלת לבי"ע, שהם ג' עולמות תחתונים כלפי אצילות ורמוזים במילה "גת", והופכת

זכאין אינון ישראל דאינון רגלין דשכינתא, דקמת עלייהו בצלותא בעמידה, דאיהי ודאי עלייהו תפלה מעומד, וקמת עלייהו בגלותא, ובמאי קמת עלייהו, בגין דנחתין לגבה יקו"ק, דעליה אתמר כל הזוקף זוקף בשם, דביה צריך בר נש לזקפא לשכינתא, ואלין דלא זקפין לה בשם יקו"ק בצלותהון, או בפקודין דאורייתא (נ"א דלהון), איהי צווחת עלייהו, נתניי ה' בידי לא אוכל קום, דסמיכו דילה איהו בתרין דרועין דאינון חסד וגבורה, ועמידה דילה בתרין שוקין דאינון נצח והוד, וזקיפו דילה בגופא דאיהו עמודא דאמצעיתא, יקו"ק שמיא, ובגין דא כל הזוקף זוקף בשם, ויחודא דילה בצדיק, ובגין דא באלין דלא יכילת למיקם בהון בצלותא, ולית לה סמיכו ולא זקיפו בהון בגלותא, אתעציבת בהון, ורזא דמלה בן חכם ישמח אב, ובן כסיל תוגת אמו, ובגיניה ויתעצב אל לבו, (ואמאי אל לבו, אם דא בן כסיל איהו תוגת אמו), ואמאי כולי האי לאמיה ולא לאבוהי:

¹⁰⁸ רש"י בתהילים קיט פסוק קיח "סילת כל שוגים מחוקיק" אמר ש"סלית" - רמסת נתתם למרמס כמו "סלה כל אבירי".

¹⁰⁹ אביר בתפארת ע"ש "אביר יעקב" (בראשית כט, 44).

¹¹⁰ ספר שיח יצחק חלק א - דרוש בענין ב' נונין של ויהי בנסוע וכו' שבתחילה היה בית המקדש של מעלה מתחבר עם בית המקדש של מטה, כמ"ש "עומדות היו רגלינו וכו'", ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו ששם עלו שבטים "וכו", שלכך היו עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, שהיו למעלה מן מדריגת מקום, ומדריגת זמן, ובחורבן נסתלק בית המקדש של מעלה למעלה, ונפל בית המקדש התחתון למטה, כמ"ש "גת דרך ה'", כמ"ש "דרכו ביה מן שמים" וכו'.
ראה: בית המקדש התחתון, מלכות, נפלה לבי"ע. "בת יהודה על" ראשי תיבות עי"ע.

להיות ראש לשועלים: (טז) **עַל אוֹתוֹת אֱלֹהִים**¹¹¹ שנפלו משם אלקים ונותרו אותיות
 "מִי" **אֲנִי** השכינה **בּוֹכִיָּה עֵינַי עֵינַי** נצח והוד שלי **יְרֵדָה מִיָּם**¹¹² ללא הפוגה **כִּי רָחֵק**

¹¹¹ זוהר חלק א דף רכח עמוד א

פתח ואמר מי אלה, משמע (ס"א מאי שנא) דאמר בעבודה דא דסטרא דע"ז (שמות לב ד) אלה אלהיך ישראל. אלא רזא איהו, כל אינון סטרין דההוא חויה בישא, ומסטרא דההוא רוח מסאבא ההוא חויה, ואית מאן דרכיב עליה, וכד מזדווגן אקרון אלה, ואינון מזדמנין בעלמא בכל אינון סטרין דלהון. ורוח דקודשא אקרי זאת, דאיהו רזא דברית רשימא קדישא דאשתכח תדיר בבר נש, וכן (שם טו ב) זה אלי ואנוהו, (ישעיה כה ט) זה יהו"ה (ס"א הוא יהו"ה). אבל אלין אקרון אל"ה, ועל דא כתיב אלה אלהיך ישראל, ובגין כך כתיב, (שם מט טו) גם אלה תשכחנה, ואנכי רזא דזאת, לא אשכחך, וכתיב (איכה א טז) **עַל אֱלֹהִים אֲנִי בּוֹכִיָּה**, דההוא חובא גרמא לון למבכי כמה בכיין, דבר אחר, על אלה אני, מאי טעמא, בגין דאתייהיב רשו לאתר דא לשלטאה על ישראל, ולחרבא בי מקדשא, ובגין דאתייהיב לון רשו לשלטאה, (ס"א כתיב על אלה אני בוכיה, רזא דמלה על אלה, דא סטרא דמסאבא, דאתייהיב לון רשו לשלטאה), אני בוכיה, דא רוח קודשא דאקרי אני.

פירוש הרמח"ל על הכתובים

כתיב, **עַל אֱלֹהִים אֲנִי בּוֹכִיָּה עֵינַי עֵינַי יוֹרְדָה מִיָּם כִּי רָחֵק מִמֶּנִּי מִנְחָם מְשִׁיב נִפְשֵׁי הָיוּ בְּנֵי שׁוּמְמִים כִּי גִבֹּר אוֹיֵב** (א, טז). כבר ידוע ששבעים פנים לתורה, וגם היותר צרות שיש בתורה הם היותר נחמות שיש, מפני שהם כ"ד ספרים, וכולם יהיו לעתיד לבא, וא"כ צריך שיהיו כולם נחמות גדולות. וזה שאומר הכתוב, **"עַל אֱלֹהִים אֲנִי בּוֹכִיָּה"**, שהיא הכנסת ישראל שאומרת כך, שהיא בוכה מפני אלה הדברים. וזה הבכי הוא בכי של שמחה, וזהו מפני ש"עֵינַי עֵינַי יוֹרְדָה מִיָּם". "עֵינַי עֵינַי" הם התרין משיחין, מפני שהיה די שיאמר עיני בלבד, מהו עיני עיני, אלא הם התרין משיחין כנ"ל. "יוֹרְדָה מִיָּם", מפני שהם ירדו אל התורה שנקרא מים, בסוד, "הוי כל צמא לכו למים", וגם מפני שכבר רחק ממני מנחם, מפני שראה שהנפש שלי הוא נח מן הצרות. מה תאמר, היו בני שוממים - בני שהם התרין משיחין, שר"ל עשו הם השוממים מפני שגבר אויב.

ספר מגלה עמוקות - אופן רד

רצה משה להשיג בארץ ישראל סוד שם של הוי"ה פנים ואחור, בסוד אני ראשון ואני אחרון (ישעיה מד [ו]), ר"ל פנים של שם הוי"ה הוא רחמים, ואחור של הוי"ה שהוא כוז"ו כמו שכותבים במזוזה מבחוץ לפי שהוא מצד הדין, אבל הפנים שהוא טדה"ד מצד הרחמים, סוד כך יברך ישראל (ראשית בראשית מח [כ]). ולפי שבארץ ישראל שם אדני מתנוצץ שם, כמ"ש כי שמך נקרא על עירך (דניאל ט [יט]), שמך דייקא, שהוא שם של הוי"ה, לכן ביקש ליכנס לארץ ישראל. והנה פנים ואחור ביחד טדה"ד כוז"ו, בגימטריא אני. וזהו סוד אני ה', ר"ל שם של ה' הוא סוד אנ"י, אנ"י ראשון ואנ"י אחרון, ולאלו הב' שמות צריך לכיין בין המצרים בשלש ראשונות של י"ח ברכות, כמ"ש בספר כנפי יונה בחלק א', זהו סוד על אלה אני בוכיה (איכה א [טז]), ר"ל קטב מרירי (דברים לב כד), שהוא סוד אלה שהוא שולט בין המצרים בשעת החורבן, לא הועיל שם של אני שמציל אותו מן קטב מרירי, רק אני הגבר ראה עני, אני דייקא.

ולוי הדל נראה לומר בס"ד: ספירת המלכות נקראת אלקים כשהיא מלאה דינים. כשהיא נפלה לבי"ע נפלו אותיות אלה מאלקים לבי"ע ואותיות מי נותרו במקומם. ולכן קוננה "על אלה אני בוכיה". והייע"ב.

112 תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נח ע"א

אמר רב, מעשה בבנו ובבתו של רבי ישמעאל בן אלישע שנשבו לשני אדונים לימים נזדווגו שניהם במקום אחד זה אומר יש לי עבד שאין כיופיו בכל העולם וזה אומר יש לי שפחה שאין בכל העולם כולו כיופיה אמרו בוא ונשיאם זה לזה ונחלק בוולדות הכניסום לחדר זה ישב בקרן זוית זה וזו ישבה בקרן זוית זה זה אומר אני כהן בן כהנים גדולים אשא שפחה וזאת אומרת אני כהנת בת כהנים גדולים אנשא לעבד ובכו כל הלילה כיון שעלה עמוד השחר הכירו זה את זה ונפלו זה על זה וגעו בבכיה עד שיצאה נשמתן ועליהן קונן ירמיה על אלה אני בוכיה עיני עיני יורדה מים.

ספר טעמי המצות - פרשת בא

מצות קדוש חודש: דע, כי כל חדשים הם במלכות והענין יש בזה שתי בחינות א' מצד עצמה והב' היותה מצד הזכר כמ"ש בע"ה והנה היא מתחלת מחודש ניסן. ודע כי כל החדשים נקראים ר"ח והענין כי כולם בחינת הראש ולכן כל חודש יש בו מספר גדול ל' יום וסדרם כך הוא:

מִמֶּנִּי מִנַּחֵם זו ספירת היסוד הנותן מוחין למלכות **מְשִׁיב נֶפְשֵׁי** ומשיב נפשה ולכן **הָיוּ בְּנֵי הַהִיכְלוֹת** ובי"ע **שׁוֹמְמִים** נמסרו לשליטת הקלי' **כִּי גִבֹר אוֹיֵב**: (יז) **פִּרְשָׁה** צִוּן יסוד דמלכות **בְּיָדֶיהָ** בחו"ג שלה כדי להתחבר אל הז"א אבל **אֵין מִנַּחֵם יסוד** דז"א **לָהּ** מתחבר אליה **צָוָה יְהוָה** ז"א על **לִיעֲקֹב** בני ישראל **סְבִיבּוֹ צָרָיו** שהקלי' יסובבו אותם כי **הִיָּתָה הַפֶּכֶה יְרוּשָׁלַם** השכינה **לְנֹדָה בִּינִיָּהֶם** בחטאיהם והיא נֹדָה ממקומה: (יח) ומצדיקה השכינה עליה את הדין ואומרת **צָדִיק הוּא יְהוָה** ובצדק הסתלקו מעלי אורות יסוד (צדיק) תפארת (ד') ובינה (הוא) שהרי אני השכינה הנקראת **כִּי פִּיהוּ פֶה יֵה"ו מְרִיתִי** וחטאתי לו **שִׁמְעוּ נָא כָּל עַמִּים הָעַמִּים וְרֵאוּ מַכְאֲבִי בְּתוֹלָתִי וּבַחֲוָרֵי הַהִיכְלוֹת** ושאר צבאות השכינה **הִלְכוּ בַּשָּׁבִי בִיד הַקְּלִי'**: (יט) **קָרָאתִי לַמַּאֲהָבִי**¹¹³ שנראו לי כאוהבים אבל **הִמָּה רְמוּנִי כְּהִנִּי חֶסֶד דְּנוּקָ' וְזִקְנִי ג"ר**

ניסן: גלגלתא.

אייר: סיון ב' אודנין.

תמוז אב: ב' עיינין, ולכן נחרב בית המקדש בתמוז אב בסוד עיני עיני יורדה מים שהם ב' עיינין הנזכרים. והנה כשנדע מהות עינים ההם הם סוד נצח הוד, ולכן עיקר החרבן בעין שמאל חודש אב וזהו כל היום דוה, הוד למפרע.

ספר בן איש חי - הלכות שנה ראשונה - פרשת דברים

שני חדשים תמוז ואב הם כנגד ב' עינים ימין ושמאל ועליהם כתיב עיני עיני ירדה מים וכמ"ש רבינו ז"ל בשער הכוונות, וידוע כי החכמים מכוונים בשם עינים, לכך הקב"ה תבע עלבונם בימים אלו של תמוז ואב שהם בחינת עינים, ולכך באיכה הקדים אות פה לאות עין על שבזו ת"ח שהם עינים, והתוקף של רעות הימים אללו היה ברי"ב שעות הנז' שהם כמנין האור ולז"א ומתוק האור שיתמתקו רי"ב שעות ויהיו אור, ובזה יהיה טוב לעינים הם תמוז ואב שהם בחינת עינים, וז"ש קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו, כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון, כי בתמוז ואב שהם עין ועין יראו בשוב ה' ציון:

¹¹³ מדרש רבה איכה פרשה א פסקה נד

קראתי למאהבי המה רמוני רבנן פתרין קריא בנביאי השקר שהיו מאהבין אותי לעבודת כוכבים שלהן המה רמוני גם המה רמוני לא זזו מתנבאין עלי שקר עד שהגלו אותי ממקומי שנא' "ויחזו לך משאות שוא ומדוחים" (לקמן ב,14) מדחים כתיב.

דנוק' **בְּעִיר גִּוְעוּ** אינם עוד במלכות הנקראת עיר **כִּי בִקְשׁוּ** וספירות המלכות מבקשים **אֲכָל יָחוּד לָמוּ וַיָּשִׁיבוּ אֶת נַפְשָׁם** להשיב אליהם את אורות השכינה הנקראים "נפש": (כ) מבקשת השכינה **רָאָה** המשך אלי הארת חכמה מה- **יְהוָה** תפארת **כִּי צָר** הקלי **לִי שׁוֹלֵטִים** בי **מַעֲי חִילוֹתַי חֲמַרְמָרוּ** התאדמו מריבוי הדינים **נִהְפָּךְ לִבִּי** בינה שבי שהייתה מקבלת מבינה העליונה הפכה פניה **בְּקִרְבִּי כִּי מָרוּ מְרִיתִי** שניתי במריי **מִחוּץ** בחיצוניות המלכות **שְׁכָלָה חָרֵב** כוחות דין חזקים סביבי, "שכלה חרב" גימ' ע"ה "גבורה שלך" **בְּבֵית** בפנימיות המלכות **כַּמּוֹת** במקום "עזה כמות אהבה": (כא) **שָׁמְעוּ** שהשכינה הנקראת **כִּי** נמסרה **נֶאֱנָחָה**¹¹⁴ לקלי **אֲנִי** השכינה **אֵין מְנַחֵם** יסוד דז"א משפיע **לִי כָּל אֲיִבִי שָׁמְעוּ רָעָתִי** שאני בשליטת הקלי הנקראים "רעה" **שָׁשׂוּ כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתָ הַבֹּאֶת יוֹם קִרְאָתָּ וַיְהִיו כְּמוֹנִי**: (כב) **תֵּבֵא כָּל רָעָתָם לִפְנֵיךָ וְעוֹלָל לָמוּ וְתִשְׁלַם** לקלי **כִּי אֶתָּה עוֹלָלָתָ לִי עַל כָּל פְּשָׁעֵי כִּי רַבּוֹת אֲנִיחָתִי** הקלי עלו וגברו למעלה ראש **וְלִבִּי** וספירת הבינה שלי **דָּוִי** ריקה משפע הבינה העליונה:

פרק ב

(א) **אֵיכָה** היכן המלכות הנקראת כה? מדוע **יַעֲיֵב** מאיר הקב"ה למלכות הארה כה מועטת כמו דרך עבים? זאת מפני **בְּאֶפֶס**¹¹⁵ כעסו **אֲדָנִי** והוא כועס ומתמלא דין, ולכן

¹¹⁴ בסידור התפילה הספרדי כתבו "והסר ממנו יגון (ס"מ) ואנחה (לילי)".

¹¹⁵ ספר ערבי נחל - פרשת נח

איכה יעיב באפו אדני את בת ציון השליך משמים ארץ תפארת ישראל, כי נודע ששם הוי"ה ב"ה מדתו נקרא "תפארת ישראל" ויהיה פסוק זה כאמור בלשון שאלה: איכה יעיב באפו, מדת הדין שהוא שם אדנ"י, את בת ציון? ואיך לא הגין עליהם מדת הרחמים? ועל זה השיב השליך כו' שהיה אדנ"י למעלה ע"י שגרמו כך במעשיהם כנ"ל. (כלומר מריבוי העוונות הסתלקה השכינה לתפארת) וזה מרומז ג"כ בפסוק (ישעיה פרק ג, 18) **"בַּיּוֹם הַהוּא יִסֹּר אֶלְנֵי אֶת תַּפְאֲרָתָהּ הַעֲכָסִים וְהַשְּׁבִיטִים וְהַשְּׁהֲרָנִים"**.

אמר המלקט: אי נמי ניתן לאמר שמידת התפארת פעלה דין שלא כדרכה ולכן נקראת בשם אדנות וכן ברוב פסוקי מזמור זה.

נקרא בשם אדנות ולא הוייה, כלפי השכינה הנקראת **אֵת** ונקראת **בַּת צִיּוֹן**¹¹⁶ שהיא מלכות דמלכות **הַשְּׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם** ממקומו בתפארת השליך את המלכות הנקראת **אֶרֶץ** שהייתה מחוברת לספירת **תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל**¹¹⁷ **וְלֹא זָכַר** וכבר לא משפיע דרך

ספר פתחי שערים נתיב פרצוף נוקבא דז"א - פתח לג ואחר שהיה החורבן בבית שני אז היה המיעוט היותר גדול בנוקבא כמו בחטא אדה"ר שחזרה הנוקבא בסוד נקודה אחת, ועוד נוסף פגם אחר שכל ט' ספירות שלה ירדו לקליפות, והוא כמש"ל שהכוונה הוא שאלו המאורות הגלויים של מלכות שמים שהם פועלים בעולם בעת התיקון נאספו ונתעלמו מן הקדושה, ולא נשאר כי אם סוד השקפת השכינה על ישראל בבחינת שמירה בגלות והוא קשור בלב ישראל באמונה. ולעומתו נבנה בנין נוקבא דסט"א בבחינת פרצוף, שהיא מגלה כל כחותיה בעולם לשלוט על ישראל בגזירות ושעבודים, שכל פרטי העונשים הם אברים של בנין הסט"א הפועלים, ואדבא שכחות הקדושה מתלבשת בהם ונותנת לעומת כל כח ומאור שבהם כח לנגדו בפרטי המדרגות שבסט"א המכוונים לנגדם בסוד (תהלים קג, 19) "ומלכותו בכל משלה", וע"ז נאמר איכה יעיב באפו ה' את בת ציון וגו', שכבר נתבאר ש"בת" היא נוקבא כשהיא בסוד נקודה תחת היסוד שנקרא ציון, והוא החשך שגרם במאורות שבה הם העננים המכסים את אורה, כמ"ש, סכוֹתָּ בענן לך וגו', השליך משמים ארץ וגו', ולא זכר הדום רגליו וגו', שנפלה תחת רגלי ז"א בעטרת היסוד שבו לבד כמ"ש הרב ז"ל. וע"ז אמרו, "לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים", (רש"י בראשית כה, 23 לפי הגמרא מגילה ו ע"א) שכל השלמות שהיה תחלה לישראל שהוא הארת ט"ס של הנוקבא נתנה להם, וצו"ר הוא כזב"י בת צו"ר שהם אחוריים דאלהים (שזה גימ' ר כזה: א אל אלה וכו') יונקים מסוף מלכות דעשיה ששם שם א"ל אדנ"י שהוא צ"ו:

¹¹⁶ ונקראת כך מפני שהיא בת ליסוד דנוקבא הנקרא "ציון".

¹¹⁷ זוהר חלק א דף כו עמוד א

ושכינתא לא שלטא עלה אילנא דסטרא אחרא דאינון ערב רב, דאינון עץ הדעת טוב ורע, ולא תקבל בה עוד טמא, הה"ד (דברים לב יב) יהו"ה בדד ינחנו ואין עמו אל נכר, ובג"ד לא מקבלין גרים לימות המשיח, ותהא שכינתא כגפנא דלא

מקבל לא נטעא ממינא אחרא, וישראל יהון כל עץ נחמד למראה, ויתחזר עלייהו שופרא, דאתמר ביה

השליך משמים ארץ תפארת ישראל, ועץ הדעת טוב ורע אדחיינ מנייהו, ולא מתדבקין ולא מתערבין בהון, דהא אתמר בישראל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, דאינון ערב רב, וגלי לון קב"ה דביום אכלך ממנו גרמו דאבדו ב' אבדין, דאינון בית ראשון ובית שני, ודא איהו כי ביום אכלך ממנו מות תמות ב' פעמים, ואינון גרמו דצדיק יחרב ויבש, בבית ראשון דאיהי שכינתא עלאה, ובבית שני דאיהי שכינתא תתאה, דא איהו (ישעיה יט ה) ונהר יחרב ויבש, ונהר דא (נ"א ו'), יחרב בה' תתאה, בגין דאסתלק מניה נביעו די' לאין סוף. ומיד דיפקון ישראל מן גלותא עמא קדישא לחוד, מיד נהר דהוה חרב ויבש, אתמר ביה ונהר יוצא מעדן דא ו' להשקות את הגן, ונהר דא עמודא דאמצעיתא, יוצא מעדן דא אמא עלאה, להשקות את הגן דא שכינתא תתאה.

ספר יד מצרים - הקדמת פותח יד

המעלה השלישית (שיש לישראל על פני אומות העולם) שהוא ענין הנבואה ורוח הקדש, זכו ע"י יעקב אבינו עליו השלום שהיתה מטתו שלימה וכל זרעו כשרים, וכמ"ש רז"ל "אין השכינה שורה אלא על משפחה מיוחסת" וכו', ולכן כל זמן שזרע אברהם ויצחק לא נזדכך כראוי לא זכו לגילוי שכינה בקביעות, כמו שהיה אצל יעקב, והוא מ"ש אצלו "לא יעקב יאמר עוד שמך" וגו', וארז"ל "מנין שקרא לו הקב"ה ליעקב אל"? (מגילה יח עמוד א) , שנאמר "ויקרא לו אל אלהי ישראל", (בראשית לג, 20) והוא מרומז בשמו ונשאר יש"ר, כמ"ש "וישר אל מלאך" וגו', שנכנס לפנים ממחיצת מלאכי השרת, והוא מ"ש "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל", שבזה גדלה מדריגת יעקב אבינו עליו השלום מאברהם ויצחק שבהם היתה אחיזה לרע שיצאו מהם ישמעאל ועשו והם נגד שני הידים, משא"כ יעקב נגד הגוף למעלה מידיים ואין שם אחיזה לרע כלל, כמ"ש "שממית בידיים תתפס" וגו', ולכן בתחילת לכתו לחרן ראה צורתו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד ונתקנאו בו מלאכי השרת ובעי לסכוני, מיד "והנה ה' נצב עליו", כדאיתא בפ' ג"ה שראה "והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו" שעלייתם וירידתם תלוי בו, לכך נתקנאו בו מה שלא נתקנאו באבות שקדמו לו, לפי שראו אותו גדול מהם. ולכך הוצרך ללון במקום ביהמ"ק שמשם ענף הנבואה מתפשט, כמ"ש "גיא חזיון", שכל החושים מקבלים נבואתם משם, ולכן מעת שחרב ביהמ"ק נפסקה נבואה מישראל, כמ"ש "איכה

היסוד ל- **הַדָּם רִגְלָיו**¹¹⁸ שכינה **בְּיוֹם אָפוּ:** (ב) **בְּלַע אֲדָנִי לֹא וְלֹא חָמַל** והפריד בין השכינה הנקראת **אֵת** ובין היסוד הנקרא **כָּל** ובין כל ספירות התפארת הנקראים **נְאוֹת יַעֲקֹב**¹¹⁹ **הָרֶס בְּעֶבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בֵּת יְהוּדָה** השכינה **הִגִּיעַ לְאַרְץ** והמלכות נותרה

יעיב באפו את בת ציון השליך משמים ארץ תפארת ישראל", והוא הנבואה שהוא תפארתם של ישראל, כמ"ש "ונפלינו אני ועמך וגו', ביקש שלא תשרה שכינה רק על ישראל" וכו', (ילקוט שמעוני פרק לג רמז שצה) ולכן ארז"ל שהשליך זיו איקונים של יעקב מכסא הכבוד, שנסתם כל חזון, אין עוד נביא, והוא נגד יסוד הרוח, כמ"ש "רוח ה' דובר בי" וגו', וכתוב "ושפכתי רוחי על כל בשר ונבאו בניכם וגו', ורוח ה' נשאתיני וגו', נחה רוח אליהו על אלישע" וגו', וכן בכ"מ, וכתוב "ורוח אליהם מרחפת על פני המים", ואמרו במדרש שהוא כסא הכבוד שמשם רוח נבואה שורה:

118 השכינה נקראת "הדום רגליו" לפי האמור בספר ישעיה פרק סו 1 "כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כְּסֵאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רִגְלִי.

¹¹⁹ זוהר חלק ב דף קעא עמוד א

כתיב "בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני" (תהלים כג) , נאות דשא, אליו אינו מקורין עליו, דכל מזונא וספוקא אתיא מנייהו, נאות, אליו אקרון (איכה ב ב) **נאות יעקב**, נאות דשא, בגין דאית נאות לבר דאקרון (יואל ב כב) נאות מדבר, ועל דא בנאות דשא. ופירש בעל "המתוק מדבש" דף תקטז "נאות יעקב" הם חו"ק דז"א הנקרא יעקב.

ספר "קהילות יעקב" להרב החוזה מלובלין ערך "נאות יעקב" "נאות יעקב" הוא סוד נצח והוד דז"א הנקרא "יעקב" זוהר תרומה דף קע"א. ויש לבאר "נאות יעקב" עם ד' אותיות גימ' דא נצח הוד דזעיר וב"כ. גם נודע דנ"ה דזעיר הוא נגד חו"ג דנוקבא ומנ"ה דז"א נבנה חו"ג דנוקבא. "נאות" גימ' "חסד וגבורה דנוקבא". הרב גלאנטי זצ"ל בספרו "קול בוכים" פירש "נאות יעקב" על עולם הבריאה שהוא מדור לשכינה הנקראת "יעקב". עוד פירוש "נאות יעקב" הוא יצירה שכן זעיר מקנן ביצירה ויעקב הוא זעיר.

עם מלכות שבה בלבד **חלל**¹²⁰ **ממלכה** וכל שאר הספירות נמסרו לקלי' **וְשָׂרִיָּה** וכן ההיכלות: (ג) **גִּדְעַת בְּחָרִי אֶף כָּל קָרְן**¹²¹ **יִשְׂרָאֵל** זו השכינה הנקראת קרן של ישראל

¹²⁰ תיקוני זהר דף כד עמוד ב

בראשית, יר"א שבת, דאיהי שכינתא, דעלה אתמר מחלליה מות יומת, דעאלו אויבים בחלל דילה דאיהו קדש קדשים, ואתמר בהון את מקדש ה' טמא, **חלל ממלכה ושריה**, ושפחה עאלת באתר דגבירה, דאיהי נדה שפחה גויה זונה, וסאיבת אתרהא, דתמן הוה נייחא דשכינתא, וקלא הוה נחית ואמר, ירא שבת, ואיהי לא עבדת כך, אלא **חלל ממלכה ושריה**, וברחת שכינתא מתמן, בההוא זמנא שחקו על משבתיה, ואמרת שפחה, לאו האי כגוונא דעבדת שרי לשפחה דילה, הדא הוא דכתיב מפני שרי גברתי אנכי ברכת, אמר קודשא בריך הוא, ברתא דרשע חייבא, והא אף על גב דשרי תרכת לה, אנא רחימנא עלה ועל בנה, ואתון לא עבדתון הכי, אלא גרמתון (נ"א גמלתון) ביש תחות טב, אנא אומינא לאעברא מלכותא חייבא מעלמא, ולא יהא חדזה קדמי עד דיתאבידו מעלמא, ובההוא זמנא יהא חדזה קדמי, הדא הוא דכתיב (משלי י"ח) ובאבד רשעים רנה:

ספר חסד לאברהם - מעין ז - נהר - טו

חילל ממלכה ושריה ממש שכינה שהיא נקראת "ממלכה" לא היתה יוצאת חוצה, וחילל קדושתה ושריה וגלתה שכינה ויצאה חוצה, ונתלבשה שכינה בכחות התחתונים החיצונים.

ספר תקט"ו תפילות - תפילה קפא

תפלה על בנין חומות המרכבה העליונה שנחרבו עם חורבן חומות ירושלים.

ובכח היחוד שיתגלה לעתיד לבא יבנו העליונים והתחתונים כאחד:

אל אחד יחיד ומיוחד סדרי המרכבה שלך סדרת למעלה לגלות בה אור כבודך, ונאמר בה רכב אלהים רבותים אלפי שנאן, והם כ"ב אותיות שנעשים רכב, רכב, והם שני רבבות ושני אלפים, רבותים אלפי שנאן, וכמה צירופי' מצטרפים ביניהם שהם פרקי המרכבה, וכלם עומדים בסידור שלם אלה למעלה ואלה למטה, כשכלם מאירים הרי בנין שלם עומד בתיקונו, והם חומות המרכבה, ובין חומה לחומה אור כבודך מתגלה, ומהם כהנים קדושים עמך

שנאמר בהם אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך, וזה ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, שאלה החומות עומדים בקיומם מכאן ומכאן וביניהם יש מהלכים לנשמות חסידיך, ואלה הם שנאמר בהם על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים, וזה תבנה חומות ירושלים, ירושלים של מעלה וירושלים של מטה בסדר זה מתוקנים שהרי המרכבה שלך להאיר בהם אורך לכל העולמות, ובשעה שנחרב הבית נאמר ויאבל חיל וחומה, וזה חלל ממלכה ושריה שהרי כל אלה החומות נשברו ואינם עומדים על קיומם עד שתחזירם להעמידם עמידת עולם שלא יהיה להם עוד נפילה, במה אלא הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים, זה רצון העליון, יחוד שלך, א"ס ב"ה, רצון ודאי, שם שלך שבו ה' אחד, ושמו אחד, והוא שמו והוא רצון, ביחודך זה תהיה בונה חומות האלה שלא יהיה להם חורבן, וכמו שיהיו נבנים למעלה כן יתגלו למטה ויעשה הכל חיבור אחד להיות יחוד שלך מתגלה בכל העולמות כא', ירושלים הבנויה כעיר וכו', רבון כל העולמים תקרא ירושלים עיר האמת, שהרי באמת שלך תבנה אותה ביחוד שאין בו שינוי, מיד יאמר בה שומר אמת לעולם, ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון וכו', רבון כל העולמים לך אנחנו מקוים, ליחודך שאינו צריך סיוע משום בריה אלא באמת ובצדקה תושיע לישראל זה יחוד שלך שהוא אמת להתגלות ביחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ששם אתה מוריד יחודך, באמת ובצדקה ודאי, וכן תתקן לישראל שהם מקוים לך להעביר מהם כל כזב ויאמר בהם שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב כדי שיהיו ראויים להתקן באור יחודך, ה' אל תאחר, לישועתך קויתי ה':

¹²¹ ספר שיח יצחק חלק ב - דרוש לשבת פרשת בשלח

ובכתבי רבינו הגדול והקדוש כתב פלאים בזה, כי ג' חיות הראשונות יניקתם משפע הנשפע מג' אותיות ראשונות של שם אדני, ולכן "וקרנין עשר לה" (דניאל ז, 7), והוא ענין נפלא, כי ג' הראשונות נקראים חיות, שיניקתם משפע הג' חיות שבמרכבה, שאינם מכללא דאדם, והנהגתם תלוי במזלות ומשטרי השמים, אבל הרביעית איננה מכללם, כי הרי לידתו וביאתו לעולם ג"כ בנס כמו אחיו, שהרי האבות עקרים היו, ונמצא שצריך שיהיה לו שפע וחיים ממה שלמעלה מגדר הטבעי ממדרגת אדם, והיינו כי הוא נברא בשביל האדם להיות לנגדו רצועת מרדות, כשאין עושים רש"מ, כמ"ש "והיה כאשר תריד ופרקת" וכו', וכתוב "שני גוים בבטןך וכו', לא נתמלאה צור" וכו', ונמצא שיניקתם ג"כ מצורת אדם, והוא כשאין ישראל עושים רש"מ כראוי, וע"י זה השטן מקטרק

הַשִּׁיב לְאַחֹרֶיךָ אֶת יְמֵינוּ¹²² מִידֵּת הַחֶסֶד וּמִימְלָא גַם יִשְׂרָאֵל שְׂאֲחֻזִּים בִּה נִרְאָה שְׁנֵהֲדָפוּ לְאַחֹרֶיךָ וְכָל זֹאת מִפְּנֵי שֶׁגִּבֹּר אֹיֵב הַקְּלִי הַמְּצִיק וּמַגְבִּיר אֶת מִידֵּת הַדִּין וְלִכֹּן וַיִּבְעֹר בְּיַעֲקֹב כָּאֵשׁ מִידֵּת הַדִּין הַתְּגִבֶּרָה מֵאֵד עַד שְׂאֲחֻזָּה בַּתְּפֹאֶרֶת הַנִּקְרָא יַעֲקֹב

עליהם, והם עיני ה' המשוטטים בכל הארץ, ההולכים ורואים מעשיהם של ישראל, ונקראים מרגלים, כמ"ש רבינו הגדול בפירושו על ספרא דצניעותא, ואח"כ עולים ומקטרגים על ישראל, וע"ז אמר "ועיינין לה כעיני אנשא ופוס ממלל רברבין". ונמצא שגם יניקתו ממדרגת יו"ד של שם אדנ"י, קטנה שבאותיות, כמ"ש "קטן נתתיך בגויים", אבל הוא מתעלה ע"י עוונות ישראל, כמ"ש "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה":

לט) וי' הקרנים של החיה, רומז ג"כ לדבר גדול, כי המקונן אמר "גדע בחרי אף כל קרן ישראל וישמח עליך אויב הרים קרן צריך", ובמדרש חשב עשרה קרנים שהיו לישראל, כשהיו בגדולתם, וכולם ניטלו מהם בעת שנחרב בית המקדש, ואלו יו"ד הקרנים הם מיו"ד של אדנ"י, שמשם יניקת ישראל כמ"ש, וע"י חטאתיהם נטלה מהם ונתנה לשכנגדם, ואלו הם יו"ד קרנים של החיה הרביעית, ובהן עבדא קרבא לקדושי עליונים, כמ"ש שם בדניאל. ורמז ג"כ לעשרה אבירי ישראל, י' הרוגי מלכות, שהיו ניצוצי י' השבטים, כמ"ש רבינו הגדול באריכות בזה בפירושו להיכלות, וע"ז רמז דוד המע"ה, שלע"ל, אז "וכל קרני רשעים אגדע", ועי"ז "תרוממנה קרנות צדיק":

¹²² זוהר חלק א דף קסג ב - רבי אבא אמר, זכאה חולקהון דישראל דאינון עלאין על עמין עכו"ם, בגין דדרגא דלהון לעילא, ודרגין דעמין עכו"ם לתתא, אלין בסטרא דקדושה, ואלין בסטרא דמסאבא, אלין לימינא ואלין לשמאלא, כיון דאתחרב בי מקדשא, מה כתיב (איכה ב ג) השיב אחור ימינו מפני אויב, ובגין כך כתיב (תהלים ס ז) הושיעה ימין וענני, ושמאלא אתגבר ומסאבא אתתקף, עד דיבני קב"ה בי מקדשא, ויתקין עלמא על תקונוי, ויהדרון מלין כדקא יאות, ויתעבר סטרא מסאבא מן עלמא.

זוהר חלק ב דף נז א - רבי שמעון כד הוה מטי להאי קרא הוה בכי, דכתיב (איכה ב ג) השיב אחור ימינו, וכי אפשר דהשיב אחור ימינו? אלא בגין דאקדים שמאלא לנחתא בעלמא, וימינא אשתארת באתר אחרא.

לְהִבֶּה אֶכְלָה סְבִיב המלכות: (ד) **דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ מִידֵּת הַסּוּד כְּאוֹיֵב**¹²³ **נִצַּב יְמִינוֹ מִידֵּת**
 הַחֹסֶד כְּצֶרֶת הַפֶּכֶה לְדִין וַיִּהְיֶה **כָּל מַחְמָדֵי עֵינַי** אֵלֹהֵי תַי שׁוֹשְׁבֵינִי דִמְטְרוֹנִיתָא **בְּאַהֲלֵי בֵּית**
צִיּוֹן בְּשִׁכְנָה הַנִּקְרָאת "אהל" וְנִקְרָאת "בֵּית צִיּוֹן" **שֶׁפָּךְ כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ** הַגְבִּיר אֶת
 הַדִּינִים: (ה) **הָיָה אֲדֹנִי ז"א כְּאוֹיֵב**¹²⁴ **וְלֹא אוֹיֵב מִמֶּשׁ בָּלַע יִשְׂרָאֵל ז"א בָּלַע כָּל**
אַרְמְנוֹתֶיהָ מַלְכוּת שְׁחַת מִבְּצָרָיו הִיכְלוֹת וַיָּרֶב וְהִרְבָּה בְּבֵית יְהוּדָה בְּשִׁכְנָה תֵּאֲנִיָּה
וְאֲנִיָּה¹²⁵ **אֶת הַקְּלִי: (ו) וַיַּחְמַס כָּגֹן** כִּמוֹ שְׁעוֹקְרִים יִרְקוֹת מִהֲגִינָה כִּךְ עֵקֶר אֶת

¹²³ ספר מגלה עמוקות - אופן פו

בית המקדש לא נחרב כלל על ידי אומות, רק הקב"ה דרך קשתו כאויב, הוא
 דרך הקשת והחריב בית המקדש, נצב ימינו כצר, ר"ל השיב ימינו אחור, כדי
 שיאמרו העולם הצר עשה הוא החריב הבית, ובאמת אינו כן הוא היה האויב,
 רק שהשיב אחור ימינו האויב עשה זה.

¹²⁴ זוהר חלק ב דף קכב עמוד א

ההוא גברא דלייט לחבריה, אעבר רבי ייסא, אמר ליה כרשע עבדת, אתייה
 לקמיה דרבי יהודה, אמר ליה רשע לא קאמינא ליה, אלא כרשע, דאחזי מלוי
 כרשע, ולא אמינא דאיהו רשע, אתא רבי יהודה ושאל לעובדא קמיה דרבי
 אלעזר, אמר ליה ודאי לא אתחייב, מנלן, דכתיב
 היה יהו"ה כאויב, ולא אויב, דאי לאו הכי, לא אשתאר מישראל גזעין
 בעלמא, כגוונא דא (שם א א) היתה כאלמנה, ולא אלמנה, כאלמנה דאזיל
 בעלה לעברא דימא ומחכאת ליה. אמר רבי חייא, ומהכא משמע, מהתם
 משמע, דהוא עקרא דכלא, דכתיב (יחזקאל א כו) ועל דמות הכסא דמות
 כמראה אדם, כמראה אדם, ולא מראה אדם, אמר רבי יצחק, כתיב (שיר ב ג)
 כתפוח בעצי היער וגו', כתפוח ולא תפוח, כתפוח דמתפרשא בגונוי, ובגונוין
 אתאחדא מלה, אמר רבי יהודה, אלו לא אתינא הכא אלא למשמע מלין אלין
 די.

¹²⁵ ספר לקוטי תורה - ספר משלי

שלשה המה נפלאו ממני דרך נשר בשמים. הנה נפלא בעיני שלמה ומתמה דרך
 נשר בשמים, איך הנשר שהוא עוף שאינו טהור איך נרשמת במרכבה עליונה

המלכות מעולם האצילות והיא נפלה לבי"ע שִׁכּוֹ שהיא סוכתו שְׁחַת מוֹעֵדוֹ¹²⁶ ו"ק
 שִׁכּוֹ יְהוָה בְּצִיּוֹן בִּיסוּד דז"א מוֹעֵד חו"ג וְשַׁבָּת¹²⁷ אין חיבור בין חג"ת "ש" והמלכות
 "בת" וַיִּנָּאץ בְּזַעַם אָפוֹ והפריד בין מֶלֶךְ המלכות וְכֹהֵן¹²⁸ והחסד: (ז) וְנָח אֲדֹנָי ז"א

תפארת דהיינו שמים וזהו דרך נשר בשמים איך יש דרך להיותה נרשמת למעלה
 שם.

דרך נחש עלי צור ג"כ נפלאה בעיניו איך הקליפה שהיא נחש איזה דרך יש לה
 להניק מן המלכות דהיינו צור.
 דרך אניה בלב ים איך סטרא אחרא הנקרא תאניה ואניה יונקת מן הקדושה
 בסוד שפחה כי תירש גבירתה כנודע, וזהו "בלב ים" כי כנסת ישראל נקרא ים.

¹²⁶ ספר הפרדס שער כג

מועד: בפ' ויצא (דף קסד ע"ב) פי' כי יחוד החסד והגבורה שהם שני מועדים
 מועד'ד הבקר ומועד הערב בקר דאברהם וערב דיצחק בהיותם כלולים אש
 במים ומים באש שניהם יחד נקראים מועד'ד בלשון יחיד. ובתיקונים (בתקוני
 ז"ח דף קי"א). פי' כי שש קצוות נקראים מועדים. אבל ג' ראשונים [עז] גדולה
 גבורה ת"ת נקראים מועדי ה'. וג' שניים [עח] נקראים אלה הם מועדי כדכתיב
 (ויקרא כג ב) אלה ה"ם מועדי שהם נצח הוד יסוד. מועדי המלכות. ונהפוך
 ה"ם ונמצא מ"ה שהיא המלכות. ובמקום אחר פירש כי מועד היא הבינה וזהו
 אשר תקראו אותם במועד (שם שם ד). מופלא הוא הכתר ונקרא מופלא מלשון
 העלם שהוא נשגב ונפלא מכל רעיון. וכל לשון הפלאה תלוי בזה:

¹²⁷ מדרש רבה איכה פרשה ב פסקה י

"שכח ה' בציון מועד ושב"ת איפשר שהקב"ה משכח מועדותיהם ושבנותיהם
 של ישראל? אלא מועדותיו ושבנותיו של ירבעם בן נבט שבדא להם הלא הוא
 דכתיב (מלכים א' י"ב) בחדש אשר בדא מלבו מלבד כתיב כמא דאת אמר
 (ויקרא כ"ג) מלבד שבתות ה'.

¹²⁸ זוהר חלק ב דף סז עמוד ב

אית מלך לתתא דאיהו כגוונא דההוא מלך עלאה, ואיהו מלך על כל מה
 דלתתא, ותחותיה אית כהן דמשמש ליה רזא דמיכאל כהנא רבא דאיהו

מִזְבְּחוֹ הַשְּׂכִינָה נֶאֱרָא מִקְדָּשׁ¹²⁹ הַשְּׂכִינָה הַסְּגִיר בְּיַד אוֹיֵב חוֹמַת⁵⁷ אֶרְמְנוֹתֶיהָ אֵלּוֹ
 כּוֹחוֹת מִידַת הַדִּין הַשּׁוֹמְרִים עַל הַמַּלְכוּת. אֲבָל הַמַּלְכוּת הַתַּמְעֵטָה וְהַקְלִי גִבְרוּ קוֹל
 נִתְּנוּ הַקְלִי בְּבֵית יְהוָה בַּמַּלְכוּת כְּיוֹם מוֹעֵד: (ח) חָשַׁב יְהוָה לְהַשְׁחִית חוֹמַת¹³⁰ בֵּית

לימינא, (ודאי בסטרא דקדושה אית מלך וכהן), ודא איהו רזא דמהימנותא
 שלימתא סטרא דקדושה.

ספר תיקונים חדשים - תיקונא חמיסר
 ורזא דא מלך וכהן, תרין דרגין עטרין עלאין דאתנטילו מישראל, חד לימינא
 וחד לשמאלא בג"כ בסגן דאשתאר, אתעבידת. ומלך מיניה אשתאר נשיא וריש
 גלותא.

¹²⁹ זוהר חלק ג דף מז עמוד א
 אמר רבי יצחק, ודאי דא הוא רזא דמלה, דכתיב (איכה ב ז) נאר מקדשו, מאי
 טעמא משום דבני עלמא גרמו האי, דכתיב (במדבר יט כ) את מקדש יהו"ה
 טמא, טמא ממש. אמר רבי אלעזר, טמא, משום דאסתלקת (שכינתא מניה) מאן
 דאסתלק, וחוייא תקיפא שרייא ואטיל זוהמא, וסאיב למאן דסאיב, וכלהו בגין
 חובי עלמא. תאני, כד שארי חויא (תקיפא) לאתגלאה, מסתלקין סמכין
 ובניינין, ומתעברין, ואתי חוייא תקיפא ואטיל זוהמא, וכדין אשתכח מקדשא
 מסאב. מאן מקדשא, כמה דאתמר (ויקרא יד לד) ונתתי נגע צרעת בבית ארץ
 אחזתכם.

57

¹³⁰ חומת אותיות "חותם" והיינו

מה שכתב בספר "שערי הלשם" חלק ב - סימן ב - פרק ב - חטאו ותיקונו
 והענין מה שאמרו בפרשת שמיני ל"ז ב' שכל הט' עליונות יחדו כהוגן לבד
 המלכות. כי המלכות היא מתפשט בבי"ע ובה הוא סוד היין הצריכין שמירה
 חותם בתוך חותם כמ"ש הרב בתיקון הירח פ"ג ע"ש ולכן כאשר שהסתכלו
 בהחיצונים ונהנו מהם כי זהו שאמרו שתויי יין היו מיין המשכר כנזכר והיה
 עקרב כרוך על עקבם והרי היה מוכרח להמלכות להתרחק מהם וכדי שלא ינקו
 החיצונים ממנה וכ"ז הוא רק להמלכות משום שהיא מתפשט למטה ומשפעת
 לכולם ובסוד ואתה מחיה את כולם ולכן היא צריכה שמירה. חותם בתוך חותם

צִיּוֹן אלו כוחות הדין שומרי המלכות בסוד "שישים גיבורים סביב לה" **נְטָה** את **קוֹ**¹³¹ מידת הדין **לֹא הָשִׁיב** מנע מ- **יָדוֹ** מידת החסד שאף היא **מַבְלֵעַ** פעלה דין **וַיֹּאבֵל** **חַל וְחֹמָה** וגם כוחות הדין סביב המלכות השומרים אותה **יַחְדּוֹ אֲמָלְלוּ**:
(ט) ובהסתלקות השפע והאור **טָבְעוּ בְּאֶרֶץ** בתחתית המלכות, היינו מלכות דמלכות **שְׁעָרֶיהָ**¹³² שערי הרחם העליון **אֲבָד וְשֹׁבֵר בְּרִיחֶיהָ** תפארת דמלכות **מַלְכָּה וְשָׂרֶיהָ**

וכנז'. משא"כ הט' העליונים שהם לעולם באצילות ושם הוא הזר הקרב יומת הנה הם נתייחדו ע"י מעשה הקטורת שהקריבו כהלכתן ובכל הכוונות והיחודים הראוי כי היו צדיקים גדולים ואנשים מצויינים מאד ולכן נתייחדו כל הט' העליונים על ידיהם כהוגן לבד המלכות כנז':
אמר המלקט: יתכן ש"חומת" אלו אורות הבינה כיון שקמ"ג קנ"א קס"א ע"ה גימ' "חומת" וזה "תחום" שבת לשמירה מאחיזת הקלי'.

¹³¹ שער הפסוקים - מגילת איכה

אמר שמואל, שמעתי מן הראשונים, על פסוק, חשב ה' להשחית חומת בת ציון **נְטָה קוֹ** וגו'. והם האותיות הקודמים אל ארבע אותיות ההוי"ה, העולים בגימטריא ק"ו, באופן הזה, אבג"ד הוז"ח ט"י, בגימטריא נ"ה. אח"כ אבגד"ה, בגימטריא ט"ו. אח"כ אבגדה"ו, בגימטריא כ"א. אח"כ אבגד"ה, בגימטריא ט"ו. סך ד' אותיות הנז', הם בגימטריא ק"ו. ואם תסיר מהם ד' אותיות ההוי"ה העיקרים, ישארו בגי' ק"ב. וז"ס ק"ב חרובין, שהיה אוכל ר' חנינא בן דוסא מע"ש לע"ש. ולמעלה ביארנו שהם כנגד ג' מלויי ע"ב ס"ג מ"ה, וחשבון הנזכר, נקרא ק"ו המדה של ההוי"ה: (עוד על ענין קו המידה עיין באריכות בספר הזוהר ח"ב דף רלג וכן בזוהר חדש פרשת ואתחנן במאמר קו המידה ובשער מאמרי רשב"י פרשת בראשית).

¹³² זוהר חלק א דף ג עמוד א

עאלת את ט, אמרה קמיה רבון עלמא ניחא קמך למברי בי עלמא, דאנת בי אתקריאת "טוב וישר", (תהלים כה, 8) אמר לה, לא אברי בך עלמא, דהא טובך סתים בגוון וצפון בגוון, הה"ד (תהלים לא, 20) "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך", הואיל וגניז בגוון, לית ביה חולקא לעלמא דא דאנא בעי למברי, אלא בעלמא דאתי, ותו דעל דטובך גניז בגוון, יטבעון תרעי דהיכלא, הה"ד (איכה ב ט) **טבעו בארץ שעריה**, ותו דח' לקבלך, וכד תתחברון כחדא הא ח"ט,

חילותיה נמסרו ל- **בְּגוֹיִם** קלי' **אֵין** חיבור ל- **תּוֹרָה** תפארת **גַּם נְבִיאָיָהּ** נו"ה דנוק' **לא**

ועל דא אתוון אלין לא רשימין בשבטין קדישין, מיד נפקת מקמיה. פירוש: האות ט הייתה אות ל אלא שהתעקמה לאחוריה ונסתמה כמבואר בזוהר חדש שיר השירים, יתר על כן, העוקץ התחתון של ה"ל" המורה על המשכה והשפעה התעקם פנימה שאפילו אותה מעט השפעה נגזזה. מעקמומית זו של אות ט "טבעו בארץ השערים". על פי ה"מתוק מדבש" דף יז.

כתב על זה הרב אזולאי אברהם ז"ל בבאורו "אור החמה" דף ג ע"ב ש"טוב" היינו יסוד המאיר מהבינה. לפי באורו נראה לומר ש"טבעו בארץ שעריה" היינו הסתלקו הארות הבינה מהיסוד.

והרב שמעון לביא ז"ל בספרו "כתם פז" דף ח כותב שענין האות ט הוא חזרה למצב של פב"פ ובהסתלקות האור **טבעו בארץ שערי** המלכות למעלה ושערי בית המקדש הגשמי למטה.

שער מאמרי רשב"י - מאמרי ספר הזוהר מהרב הגדול זלה"ה - פרשת בראשית ותו דעל דטובך גניז בגוון יטבעון תרעי דהיכלא הה"ד **טבעו בארץ שעריה**. להיות כי לא היה הזווג תמידי גברו האויבים ונטבעו שערי ההיכל העליון והם פתחי הרחם העליון אשר נטבעו בהמנע ממנה הזווג העליון וענין טביעה זו לפי הנראה הוא הכנסם בעמקי הקליפות לסיבת ריחוק הזווג מהם ולא ששלטו בהם הקליפות ח"ו כי השערים לא שלטו בהם האויבים אלא שנכנסו בעמקי הקליפות להכניעם בסוד "ומלכותו בכל משלה" כי כמו שהאור העליון נגז (דף י"ד ע"א) לשלא יהנו בו הרשעים כן שערים אלו מקום כניסת אור העליון פתחי הרחם טבעו לשלא ישלטו בהם האויבים ובאמת כי אין דעתי נוחה לומר שטביעה זו היא בעמקי הקליפות שאין זה דומה לגניזת האור העליון ועוד שאין זה קרוי ארץ כניסתה בעמקי הקליפות והכתוב אומר טבעו בארץ לכן אני אומר שכשם שהאור העליון של יסוד נגז בפנימיותו כן מקום כניסת האור שהוא פתחי הרחם נטבעו בפנימיות המלכות הנקראת ארץ כד"א ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ דהיינו עלמא דאתי ואר"ץ מלשון רעוא שהוא רצון והוא פנימיות המלכות ויבא הכתוב כפשוטו טבעו בארץ גם מ"ש דעל דטובך גניז בגוון יטבעו תרעי היכלא יבא כפשוטו והאמת יורה דרכו:

מִצָּאוֹ לֹא קִיבְלוּ שֹׁפַע חֲזוֹן¹³³ מִנּוּיָהּ שֶׁל מִיָּהוָה הַתְּפָאֶרֶת: (י) **יִשְׁבּוּ** לֹלֵא אִוְרוֹת דַּגִּיר
לְאֶרֶץ בַּמַּלְכוּת דַּמַּלְכוּת יִדְמוּ לֹלֵא מוֹחִין זְקֵנֵי גִיר ד- **בֵּת צִיּוֹן** מַלְכוּת דַּמַּלְכוּת הָעֵלֹן
עֶפֶר עַל רֹאשָׁם לֹאוֹת אֲבֵל עַל אֲבִדוֹן גִּיר חֲגִירוֹ שְׂקִים עַל הָעֶדֶר שֹׁפַע הַחֲגִיט הַזֵּרִידוֹ
לְאֶרֶץ רֹאשָׁן עַל נִפְלִית הַמַּלְכוּת **בְּתוֹלֵת יְרוּשָׁלַם** אֵלֹו נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים וְהַיִּכְלוֹת:
 (יא) **כָּלוּ בְדַמְעוֹת**¹³⁴ עֵינַי מִרִּיבֵי הַדִּינִים, עֵינַי שָׁזוּ חֲכָמָה תִּתָּא הַמְּרִמֹּר הַתִּאֲדָמוֹ
 מֵעַי נוּיָהּ דַּמַּלְכוּת נִשְׁפָּךְ לְאֶרֶץ כְּבִדִּי עַל שֶׁבֶר בֵּת עַמִּי הַמַּלְכוּת בְּעֶטֶף¹³⁵ מִפֶּאֶת הָעֵלֶם

¹³³ ספר הפרדס שער כג ערך "חזון"

חזון: פי' הרשב"י ע"ה בתיקונים (בסוף תיקון ל"ט) כי הוא יחוד התפארת עם המלכות. וז"ל איהי חזון, וקב"ה חוזה דאיהו ידו"ד אדנ"י. דהכי סליק חזון חסר ו' שתין וחמשה כחושבן אדנ"י כו'. ובמאי איהו חזון באת ו'. ביה אתעבידת אספקלריא דנהרא אדון דילה עכ"ל. הורה בפ"י שהשכינה עם התחבר אליה התפארת תקרא חזון כמבואר. ובזה יובן למה היו קוראים לשמש הכנסת חז"ן כי כן עולה אדנ"י והוא שמש שהיא משמשת כל הספירות: אמר המלקט: אם יורשה לי, אולי חזון הוא יחוד תפארת עם מלכות ע"י יחוד נו"ה דז"א עם נו"ה דנוקבא. חזון גימ' 71 הנצח והוד דתפארת במ"ק עולה 71. מצב זה הינו ההיפך ממה שמתואר בשיר השירים "שני שדיך כשני עופרים" ששם אומר שנו"ה דמלכות מתוקנים מנו"ה דאימא עיין בבאור "כתר שלמה" שם.

¹³⁴ זוהר חלק ב דף יט ב

תנן בעשרה כתרי מלכא, אית תרין דמעין לקודשא בריך הוא, והן שתי מדות דין שהדין בא משתיהן, כמה דאת אמר (ישעיה נא יט) שתים הנה קוראותיך, וכשהקדוש ברוך הוא זוכר את בניו, הוא מוריד אותם לים הגדול שהוא ים החכמה להמתיקן, והופך מדת הדין למדת רחמים, ומרחם עלייהו.

¹³⁵ הנה מילת "יעטוף" לפי פשוטה באה לכסות ולהעלים כמו שכתב הרלב"ג על איוב פרק כג פסוק ט "שִׁמְאוֹל בִּעֲשָׂתוֹ וְלֹא אָחֵז יַעֲטֹף יָמִין וְלֹא אָרְאָה" יעטוף - יכסה ויעלים.

מילת יעטוף נדרשת גם כן כאיחור כמו שפירש רש"י בבראשית פרק ל פסוק 42 "ובהעטיף הצאן לא ישים והיה העטופים ללבן וכו'" וכתב שם "ובהעטיף - לשון איחור כתרגומו. ומנחם פירש שהצאן התעטפו בצמרן.

עוֹלָל וַיּוֹנֵק כָּלִים דִּינִיקָה וְעִיבּוֹר בְּרַחֲבוֹת קִרְיָה מְבִינָה דְּמַלְכוּת: (יב) לְאַמְתָּם לְבִינָה
 יֹאמְרוּ אֵיהָ¹³⁶ הֵיכָן מוֹחִין דְּגִי'ר הַמְשַׁפִּיעִים ל- דָּגֵן בִּינָה דְּמַלְכוּת¹³⁷ וַיִּנּוּ וְלַחֲכָמָה
 דְּמַלְכוּת בְּהַתְּעַטָּפָם כְּחָלָל בְּרַחֲבוֹת עִיר בְּבִינָה דְּמַלְכוּת בְּהַשְׁתַּפֵּךְ וְהִם תֹּאבִים
 לְחִיבּוֹר שֶׁהִיא נַפְשָׁם בֵּין מַלְכוּת אֶל חֵיק אַמְתָּם וְהִבִּינָה: (יג) מָה אֶת הַמַּלְכוּת
 נִקְרָאת מָה בִּשְׁעָה שֶׁזֹּכָה לְאוֹר הַתַּפְּאֶרֶת שִׁישׁ בּוֹ שֵׁם מִיָּה אֶעֱיִדְךָ¹³⁸ כְּמָה פַעֲמִים

¹³⁶ כתב הרב יעקב אביחצירא ז"ל בספרו "מחשוף הלבן" פרשת אמור ד"ה
 "דבר אל בני ישראל" שמילת "איה" קאי על חב"ד עי"ש.

¹³⁷ ספר פרדס רמונים - שער טז פרק ד
 לפי הנראה לכאורה "דגן" היינו בינה דאיהי נעולה ביה ו"מעין" היא מלכות
 דאיהי חתומה ביה. ודוחק לפרש כן. אלא תרומתהו אמלכות קא מהדר דאיהי
 גן ומעין. ושתי בחינות הם בה.

¹³⁸ זוהר חלק א דף א עמוד ב
 ועל רזא דנא שהו"ק דז"א מלובשים במלכות כתיב מה אעידך מה אדמה לך,
 במלכות הנקראת "מה" אני מתרה אותך ומעיד בך כדלקמן, כי ע"י שישראל נכנסו
 בבית המקדש הרומז למלכות להקריב קרבנותיהם והיו משפיעים בה בסוד שש
 בחינות שהם: ראשיכם, שבטיכם, זקניכם, שוטריכם, טפכם ונשיכם בזה גרמו
 שהו"ק דז"א נכנסו ונתלבשו בו"ק דמלכות בסוד מ"ה כד אתחריב בי מקדשא
 כאשר נחרב המקדש והסתלקו ו"ק דז"א מהמלכות נפיק קלא ואמר מה אעידך,
 (נ"א, ומה אדמה לך בההוא מ"ה שזו המלכות אעידך), בכל יומא ויומא
 אסהידת בך מיומין קדמאין, דכתיב (דברים ל יט) העדותי בכם ובעבורכם היום
 שיתלבשו ו"ק דבינה בז"א, וזהו את השמים וגם יתלבשו ו"ק דז"א במלכות, וזהו
 ואת הארץ. ובעונותיכם הסתלק הכל ואתם תאבדו, וזה שאמר "כי אבוד תאבדון",
 וגם מ"ה שהוא אור ו"ק דז"א הורדתי במקדש התחתון כדרך שהם במקדש העליון,
 וזהו

ומה אדמה לך, בההוא גוונא ממש עטרית לך בעטרין קדישין, באור הו"ק
 שהורדתי במקדש התחתון, עבדית לך שלטנו על עלמא, בכח הו"ק האלו משלה
 המלכות בכל ששה קצוות התחתונים הנקראים "עלמא" או יתכן לפרש, בסוד

ומלכותו בכל משלה, בסוד הכנעת הקלי באופן שתהיה דומה לאימא עלאה שאין מגיעים שם הקלי דכתיב (איכה ב טו) הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי וגו', שהייתה כלולה מו"ק קרינא לך (תהלים קכב ב) ירושלם הבנויה כעיר שחבורה לה, (איכה ב יג) שתדמה המלכות לאימא עלאה, כאמה כן ביתה, ודוגמא זו היו בניי בעולם השפל מתגברים על כל אומות העולם ונכנעים כולם תחתיהם, והשתא בגלותא

מה שהוא אור ו"ק דז"א שבמלכות אשוה לך, שיחסרו ממנה על דרך שנחסרים ממך אור ו"ק בירושלים התחתונה, וזה שאומר כגוונא דאנת יתבה, בלא אור ו"ק הכי הוא כביכול לעילא, שהיא ירושלים העליונה (היינו מלכות) כגוונא דלא עאלין השתא בך עמא קדישא בסדרין קדישין, כשם שלא נכנסים כעת בך בני ישראל בסדרים קדושים הכי אומינא לך כך אני נשבע לך דלא איעול אנא לעילא, עד דיעלון בך אוכלוסך לתתא, שלא אכנס אני לירושלים של מעלה עד שיכנסו בך צבאותיך למטה. (תרגום גדוד אוכלסא, באור הסולם אות ט) ודא איהו נחמה דילך, הואיל דדרגא דא אשוה לך בכלא. וזו היא נחמה שלך, הואיל שאני משווה אותך למלכות והשתא דאנת הכא

גדול כים שברך, ואי תימא דלית לך קיימא ואסוותא, ואם תאמרי שאין לך קיום ורפואה

מ"י ירפא לך, ודאי ההוא דרגא סתימא עלאה, דכלא קיימא ביה, ירפא לך ויוקים לך. ודאי אותה מדרגה סתומה העליונה הנקראת "מיי" שהכל מתקיים על ידיה, שהיא הבינה, תרפא אותך ותקים אותך.

באור הדברים עד כאן מפי הרב אשלג ז"ל בבאור הסולם אות ט: חורבן בית המקדש היה מחמת שחטאו ישראל בע"ז ולא רצו להעלות מ"ן ליחוד זו"ן אלא שרצו להמשיך השפע לס"א הנקר' אלהים אחרים, ומסיבה זו נפרד יחוד זו"ן שהוא יחוד קוב"ה ושכינתיה ונתבטלו מאה ברכות מהמלכות ונחרב בית המקדש. והרפואה לכך היא אם ישובו בני ישראל בתשובה ויתקנו מעשיהם ויעלו מ"ן לזו"ן, הנה אז שוב ימשכו מוחין עילאין לזו"ן והמלכות תעלה לישראל סבא ותבונה הנקראים "מיי".

מ"י קצה השמים לעילא, היינו ישראל סבא ותבונה. הסבר: ישראל סבא היינו בחינת מלכות דחכמה ותבונה בחינת מלכות דבינה.

מ"ה ועד קצה השמים לתתא, (קצה השמים לתתא) וזו מלכות המאירה באור ו"ק דז"א ודא ירית יעקב, שהוא ז"א דאיהו מברייח מן הקצה אל הקצה, מן הקצה קדמא דאיהו מ"י, אל הקצה בתראה דאיהו מ"ה, בגין דקאים באמצעיתא. על פי באור ה"מתוק מדבש" דף ט והסולם אות ט.

מילת מי בדרך הפשט הינה שאלה אולם על פי הסוד זו קביעת עובדה. וכך פרשו בזוהר את הפסוק בתהילים "אם עוונות תשמור יה אדניי מי יעמוד זוהר חלק ג דף קפה ב

אם עוונות תשמר יה. אם חובין סגיאן עד דסלקין לעילא לגבי אבא ואמא הא יי' (ד"א אדני) דאיהו רחמי ואי שמא דא אע"ג דאיהו רחמי יתער בדינא וכל דרגין אסתמו בדינא דרגא חדא אית דנהדר לגביה דכל אוותין מניה נפקין איהו יחוס עלן ומאן איהו מי. מ"י יעמוד ודאי. מ"י ירפא לך (כד"א (איכה ב) כי גדול כים שברך מ"י ירפא לך) וע"ד יה יי' (ד"א אדני). אי אלין שמהן יסתמון מנן מ"י יעמוד דכל ארחין דתויבתא (ס"א ורחמי) פתיחן מניה. מי זו הבינה שיש בה חמישים שערי בינה גימ' מי. וזו תשובה מאהבה. תשובה מיראה זו המלכות. כאשר עושים תשובה מאהבה גורמים לעליית מ"ן וליציאה מ"קטנות" ל"גדלות".

מדרש רבה איכה פרשה ב פסקה יז

מה אעידך מה אדמה לך כמה נביאים העדתי בכס רבי ור' נתן רבי אמר נביא אחד בבקר ונביא אחד בין הערבים הה"ד (מ"ב י"ז) ויעד ה' בישראל וביהודה ביד כל נביאי כל חוזה ר' נתן אמר שני נביאים בשחרית ושני נביאים בערבית הה"ד (ירמיה ז') ואשלח לכם את כל עבדי הנביאים יום השכם ושלוח השכם בבקר ושלוח בערב דבר אחר

מה אעידך ר' יונתן אמר כמה ביזות נתתי לכם ביזת מצרים וביזת הים וביזת סיחון ועוג ביזת שלשים ואחד מלכים א"ר לוי בערביי צווחין לביזתא עדיתא דבר אחר

מה אעידך כמה ויעודין ויעדתי בכס אהל מועד וגלגל ושילה ונוב וגבעון ובית עולמים שנים דבר אחר

מה אעידך רבי אומר כמה קישוטין קשטתי אתכם א"ר יוחנן ששים רבוא מלאכי השרת ירדו עם הקב"ה בסיני ועטרה ביד כל אחד ואחד לעטר כל אחד ואחד מישראל ר' אבא בר כהנא בשם ר' יוחנן אמר מאה ועשרין רבוא ירדו אחד מקשטו ואחד מלבישו עטרה ר' הונא דצפורי אמר זוני כמד"א (איוב י"ב) מוסר מלכים פתח ויאסור אזור במתניהם מה אדמה לך לאיזו אומה דמיתי אתכם לאיזה אומה גאלתי ביד חזקה והבאתי על אויביה עשר מכות לאיזו אומה קרעתי הים והורדתי את המן והגזתי את השלו והעליתי להם את הבאר לאיזו

אעדתי והתרתי בך **מָה** את המלכות **אֲדַמָּה לָךְ** רציתי שתדמי לכל עשר הספירות העליונות **הַבַּת יְרוּשָׁלַם** ולמלכות דמלכות **מָה אֲשׁוּה לָךְ** רציתי שתדמי למלכות **וְאֶנְחֶמְךָ** ומקבלת שפע מציון הוא יסוד דמלכות הנקרא נח ונקרא מנחם **בְּתוֹלַת בַּת צִיּוֹן** מלכות דמלכות **כִּי גָדוֹל כִּיִּם שְׁבָרְךָ** אולם הבינה הנקראת **מִי** שזו תשובה מאהבה המורידה מ"ד לזו"ן היא **יִרְפָּא לָךְ**¹³⁹: (יד) **לְבִיֶּיךָ** נביאי שקר **חֲזוּ לָךְ שָׂוֵא וְתַפֵּל** הגבירו את סמ' ולילי' **וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנְךָ לְהָשִׁיב שְׁבִיתְךָ שְׁבוּתְךָ** הרחיקו אותך

אומה הקפתי ענני כבוד וקרבותי לפני הר סיני ונתתי להם תורת הבהת ירושלם הבהת שיראה ומשלמת לי

מה **אֲשׁוּה לָךְ** ואנחמך רבי יעקב דכפר חנן אמר לכשאשוה לך אנחמך לכשיגיע אותו היום שכתוב בו (ישעיה ב') ונשגב ה' לבדו באותה שעה אנחמך בתולת בת ציון בניס המצויינין במילה ובתגלחת ובציצית **כִּי גָדוֹל כִּיִּם שְׁבָרְךָ** א"ר חולפאי מי שהוא עתיד לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך א"ר אבין מי שאמרתם לו שירה על הים (שמות ט"ו) זה אלי ואנוהו הוא ירפא לך ריב"ל אמר ירפא לך נביאיך:

¹³⁹ זוהר חלק א דף רלז ב - גור אריה יהודה, בקדמיתא גור, ולבתר אריה, ורזא דמלה, בקדמיתא נער, ולבתר איש (שמות טו ג) יהו"ה איש מלחמה, מטרף בני עלית, מאי מטרף, לאכללא מלאך המות דאיהו קיימא על טרף לשיצאה בני עלמא ולא משזיב, כמה דאת אמר (מיכה ה ז) וטרף ואין מציל, (ומהו) ומההוא טרף אסתלקת שכינתא. כרע בגלותא דבבל, רבץ בגלותא דאדום, כאריה דאיהו תקיפא וכלביא דאיהו תקיפא יתיר, כך ישראל תקיפין אינון, דבני עלמא עובדי ע"ז מפתין ודחקין לון, ואינון קיימין בדתיהון ובנימוסיהון כאריה וכלביא. כך שכינתא, דאף על גב דכתיב (עמוס ה ב) נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל, היא תקיפא כאריה וכלביא בהאי נפילה, מה אריה ולביא לא נפלין אלא בגין למטרף טרפא ולשלטאה, דהא מרחיק ארח טרפיה, ומשעתא דארח נפל ולא קם עד דדליג על טרפיה ואכיל לה, כך שכינתא לא נפלה אלא כאריה וכלביא, בגין לנקמא מעמין עובדי ע"ז ולדלגא עלייהו, כמה דאת אמר (ישעיה סג א) צועה ברוב כחו. מי יקימנו, הוא לא יקום לנקמא מנייהו נוקמא זעירא, אלא מי יקימנו, מי, כמה דאת אמר (איכה ב יג)

מִי יִרְפָּא לָךְ, והוא איהו עלמא עלאה, דביה שלטנותא לאתקפא לכלא, וכתיב (איוב לח כט) מבטן מי יצא הקרח ואוקמוה.

מהתשובה וַיִּחְזוּ לָךְ מַשְׁאוֹת שָׁוָא וּמְדוּחִים: (טו) **סָפְקוּ עָלֶיךָ כַּפִּים כָּל עַבְרֵי דָרְךָ**
 אומות העולם שָׁרְקוּ וַיִּנְעוּ רֹאשָׁם עַל בֵּית יְרוּשָׁלַם המלכות הזאת הָעִיר שִׁיאֲמָרוּ
כָּלִילַת יָפִי שהייתה כלולה מו"ק דז"א ומחוברת ליסוד שהוא מְשׁוֹשׁ לְכָל הָאָרֶץ¹⁴⁰:
 (טז) **פָּצוּ עָלֶיךָ פִּיהֶם כָּל אוֹיְבֶיךָ** כל הקלי לא האמינו שניתן יהיה להפריד את
 התפארת מהמלכות והנה כעת המלכות נפרדה מז"א ולכן שָׁרְקוּ וַיִּחְרְקוּ שֹׁן¹⁴¹ כיון

¹⁴⁰ זוהר חלק א דף רו ב

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מח ג) "יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי
 צפון קרית מלך רב", האי קרא רזא דמהימנותא איהו, יפה נוף, דא איהו יוסף
 הצדיק, דכתיב ביה (בראשית לט ו) ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה, משוש כל
 הארץ, איהו (היסוד) חדוה וחידו לעילא ותתא (חדוה ושמחה למעלה ולמטה
 כלומר הוא משמח את התפארת ואת המלכות)

¹⁴¹ שער הפסוקים - מגילת איכה

פצו עליך פיהם כל אויביך שרקו ויחרקו שן: הנה חריקת השיניים, יורה על כי
 לא נעשתה רצונה. וכמש"ה, (תהלים קיב, 10) "שיניו יחרוק ונמס תאות רשעים
 תאבד". והענין הוא, כי אמר למעלה, "ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה",
 וכאשר באו האויבים, היו רוצים לשלוח אש במקדש, להנקם בידיהם. וכשראו
 כי קמחא טחינא טחנו, ולא עשו נקמה בידי עצמם, שרקו ויחרקו שן, כי לא
 נעשתה רצונם, ונתנו טעם לחריקת שיניהם, באמרם בלענו, כלומר אמת הוא כי
 החרבנו בית המקדש, אבל מה שאנו חורקים שן, הוא לפי שזה היום שקוינוהו
 להנקם ע"י עצמנו, מצאנו ראינו, שכבר נעשה מעצמו:

ספר פרדס רמונים - שער כח פרק ב

ושלשה הבחינות האלה (חולם שורוק חירק) ביארם הרשב"י ע"ה בתקונים
 (תקונא י' דכ"ג ע"ב) וז"ל ובחלם איהו תגא על רישיה, ובחירק איהו כורסייא
 תחותיה, ובשורק איהו יחודא לגביה כגונא דא עכ"ל. ובזה יובן מה שפירשו
 המפרשים כי החירק הוא דין מפני שהוא מדת הדין הרפה ואל זה רמז שרקו
 ויחרקו שן כי הכונה לומר כי השורק שהיא כבודה בת מלך פנימה המתרפקת
 על דודה חזרו אותה להיות חירק כענין הגלות ויגרשו אל המלכה ויסירוה
 מגבירה ח"ו עד ישקיף וירא ה' מן השמים. ויש מי שפי' חלם בכתר עליון ואמר

שהם רצו להחריב המקדש בעצמם וכשנשרף בידי הקב"ה כעסו **אָמְרוּ בְּלִעְנֵי אֵךְ זֶה הַיּוֹם שֶׁקִּוִּינָהוּ לְשׁוֹרף הַמִּקְדָּשׁ בְּיָדֵינוּ מִצָּאֵנוּ שְׁנִשְׂרָף מֵאִלּוּ וּבִעֲיִנֵּנוּ רָאִינוּ: (יז)**
עָשָׂה יְהוָה אֲשֶׁר זָמַם¹⁴² בַּעַע אָמְרָתוֹ זו המלכות הנקראת אמרה ופורפירא שהשליך

שנקרא חלם מלשון התחלה כדכתיב (בראשית יא ו) "וזה החילם לעשות".
 ופירושו שהוא התחלה לכל הספירות, והוא על האות לרמוז שהוא ראש
 המשפיע לכל אשר תחתיו. ובשורק בוא"ו פי' כי הוא התחלות הכתר המתגלה
 קצת ואינו מתגלה כ"כ. ובחירק פי' שהוא המלכות בסוד תכלת שבציצית:

ספר הניקוד - לרבי יוסף גיקטליא ז"ל

דע, כי החל"ם והשור"ק והחיר"ק שלשתם הם סוד אהי"ה ידו"ד אדנ"י, בסוד
 כתר למעלה תפארת באמצע, יסוד אדנ"י למטה, והנה הכתר הוא סוד החלם,
 והתפארת הוא סוד השורק הוא באמצע, בסוד וא"ו עולה ומתאחז בכתר ויורד
 ומתאחז במלכות ע"י יסוד, והנה כל הגאולה היא תלויה בשורק שהוא סוד קו
 האמצעי המתאחז במלכות, והמלכות מתאחז בישראל, וע"י הקו האמצעי
 שהוא התקוה יש לישראל תקוה לחזור למקומם, וכן הוא אומר "ויש תקוה
 לאחריתך נאם ידו"ד ושבנו בנים לגבולם", ע"י הקו האמצעי שהיא התקוה
 הנאחזת במלכות שהיא השכינה ונקראת אחרית, והשכינה נאחזת לישראל
 לחזור לגבוליה כאומרו (ירמיה לא, 16) "ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים
 לגבולם", ובדרך זה כתיב (זכריה י 8) "אשרקה ואקבצם כי פדיתים", כי בהיות
 השורק שרוי במלכות אזי יתקבצו נדחי ישראל, וכל זה בהיותו שוכן מלמעלה,
 אבל בשעת החרבן כשנפרד השורק מן החירק ונחרב הבית וגלו ישראל מה
 כתיב באומות שרקו ויחרקו שן אמרו בלענו, כלומר כבר נפרד השורק מן
 החירק, אך זה היום שקוינהו מצאנו ראינו, כי בתחלה "לא האמינו מלכי ארץ
 וכל יושבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים", ועתה דע והתבונן כי כל
 החיים וכל הטוב תלויים בחלם, וכן הוא אומר ותחלמיני ותחייני:

אמר המלקט: ראה בברכת רפאינו ניקוד שם הוי"ה ב"ה בחולם. וסימנך (שבת
 יב ע"ב) "שכינה (הרמוזה בניקוד החולם על האות) למעלה מראשותיו של
 חולה"

¹⁴² זוהר חלק א דף סא ב

את המלכות מאצילות לכתר דבריאה, מזנב לאריות להיות ראש לשועלים **אֲשֶׁר צוּה מִימֵי קֶדֶם** שהמלכות דאצילות תהיה בסיום עולם האצילות במקומה אבל כעת לאחר חרבן המקדש **הָרִס** הפיל את מלכות דאצילות לכתר דבריאה **וְלֹא חָמַל וְז"א** מקור החמלה והרחמים לא מאיר לה כבזמן המקדש. נהפוך הוא **וַיִּשְׁמַח עָלֶיךָ אוֹיֵב** הקלי יורש מקום הקודש **הָרִיס קָרָן**¹⁴³ **צָרִיךְ** לילי השפחה יורשת מקום גבירתה:

רבי אלעזר אזל לגביה דרבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמוי, כיון דחמא ליה, אתקין ליה תופסיתא (ס"א טופסיסא) דקומרא, במטון דקולפא וייתיבו, א"ל חמוי אפשר דשמעת מאבון, האי דכתיב

עשה יהו"ה אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי קדם, אמר ליה הא אוקמוה חבריא, בצע אמרתו, דבזע פורפירא דיליה, אשר צוה מימי קדם, דהא פורפירא פקיד לה מאינון יומי קדמאי עלאי, וביומא דאתחריב בי מקדשא בזע לה, בגין דהאי פורפירא איהי יקרא דיליה ותיקונא דיליה ובזע ליה. א"ל, עשה יהו"ה אשר זמם, וכי מלכא חשיב (קודם) לאבאשא לבנוי עד לא ייתון למחטי, א"ל למלכא דהוה ליה מאן יקר, ובכל יומא הוה דחיל עליה דלא יתבר, והוה מסתכל ביה ותקין בעינוי, ליומין אתא בריה וארגיז ליה למלכא, נטל מלכא ההוא מאן יקר ותבר ליה, הה"ד עשה יהו"ה אשר זמם, תא חזי מן יומא דאתבני בי מקדשא, הוה קב"ה מסתכל ביה וחביב עליה סגי, והוה דחיל עלייהו דישראל דיחטון ויחרב בי מקדשא, וכן בכל זמנא דהוה אתי לגבי בי מקדשא, הוה לביש ההוא פורפירא, לבתר דגרמו חובין וארגיזו קמי מלכא אתחרב בי מקדשא, ובזע ההוא פורפירא (ד"א גריס הכי, בזע ההוא פורפירא ואתחרב בי מקדשא), היינו דכתיב עשה יהו"ה אשר זמם בצע אמרתו וגו'.

ספר פרדס רמונים - שער כג פרק א

אמרת: הוא המלכות כמו בצע אמרתו (איכה ב יז) ופירש בזהר פרשת נח (דף סא) בזע פורפירא דיליה פירוש לבוש. וכן השכינה לבוש והיכל אל התפארת כי אין להזכיר שם בן ד' אלא בהיכלו דהיינו אדנ"י. ונקראת לשון "אמרא" בהיותה עטרה בראש בעלה רמז להיותה בראש אמיר בהיותה יונקת משלש ראשונות. ולשון "אמרתו" הוא לשון גובה ועלוי מגזרת אמרו צדיק כי טוב (ישעיה ג י):

¹⁴³ ספר שיח יצחק חלק ב - דרוש לשבת פרשת בשלח

(יח) ¹⁴⁴ **לֶבָם אֶל אֲדֹנֵי הַמַּלְכוּת חֹמֶת בֵּת צִיּוֹן** ¹⁴⁵ כוחות הדין שסביב המלכות
הוֹרִידִי כְּנַחַל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל תַּתְּנִי פֹגֶת לֶךְ אֶל תִּדְם בֵּת עֵינֶךָ: (יט) וכעת

ועשר הקרנים של החיה, (בחלום דניאל) רומז גם כן לדבר גדול, כי המקונן
 אמר "גדע בחרי אף כל קרן ישראל וישמח עליך אויב הרים קרן צריך",
 ובמדרש חשב עשרה קרנים שהיו לישראל, כשהיו בגדולתם, וכולם ניטלו מהם
 בעת שנחרב בהמ"ק, ואלו יו"ד הקרנים הם מיו"ד של אדנ"י, שמשם יניקת
 ישראל כמ"ש, וע"י חטאתיהם נטלה מהם ונתנה לשכנגדם, ואלו הם יו"ד קרנים
 של החיה הרביעית, ובהן עבדא קרבא לקדושי עליונים, כמ"ש שם בדניאל.
 ורמז ג"כ לעשרה אבירי ישראל, י' הרוגי מלכות, שהיו ניצוצי י' השבטים,
 כמ"ש רבינו הגדול באריכות בזה בפירושו להיכלות, וע"ז רמז דוד המע"ה,
 שלע"ל, אז "וכל קרני רשעים אגדע", ועי"ז "תרוממנה קרנות צדיק":

¹⁴⁴ כאן הקדים אות "ע" לאות "פ". הסביר זאת השל"ה הקדוש - מסכת
 תענית - דרוש לפרשת מטות (טו)

במגילה יש את היפך המצב התקין כדלקמן:

- איכה יעיב (איכה ב') צרות העדר התורה.
 - השליך משמים, היפך מן השמים השמיים וגו'.
 - הדום רגליו, במתן תורה ותחת רגליו וגו'.
 - נאות יעקב הם בתי מדרשות, והם מבצרי נטורי קרתא.
 - ישבו לארץ, עובדא דסנהדרין במאמר שאנו בו.
 - למי עוללת כה, "כה תאמר להם".
 - מה אעידך, אף האומות מודים רק עם חכם ונבון.
- ומן א"ב זה התחיל להקדים פ' לע', במתן תורה פיהם שאמרו נעשה קודם
 לנשמע לראות בעין, ועתה בעובדא דבר קמצא (גיטין נו, ב) אמרי ליה בניב
 שפתים, ואמרי ליה בדוקין שבעין, הראשון סובר הקדמת פ' לע' הוצאת דיבת
 שקר גרם החורבן, ואמרי ליה אף אם לא הקדימו והיו אומרים אמת היו
 נענשים מכח לשון הרע, ומה שהקדים הכתוב להודיע קושטא דמילתא דהכי
 הוה.

במצב קשה זה לא נותר למלכות דאצילות הנקראת כנסת ישראל אלא **קומי** לקום **רני** ולהתפלל **בְּלִילָה בְּלִילָה**¹⁴⁶ שזו מידתה שהרי המלכות משולה ללבנה והיא שולטת

- איכה יועם (איכה ד') כנגד השפלות הגדול וירידת פלאים מהעדר המלכות שנפלנו תחת שונאינו, כי איכה זו קונן על מלכות יאשיה ועמו בני ציון, אשר עליהם בודאי נאמר בני ישראל בני מלכים.
- אני הגבר (איכה ג') נגד צרה מתוך רוחה, כי ירמיה שמר לו מר הוא היה בהתרוממות הגדול ובכל חשקי העולם, כי היה גלגול שלמה כמו שכתבו המקובלים, ועל כן היה תמה, "אני הגבר ראה עני":

¹⁴⁵ שער הכוונות - דרושי יום הכיפורים דרוש ה

ודע כי חותם היסוד נקרא "ציון" [ציון גימ' יוסף היינו יסוד דמלכות] וחותם המלכות נקרא "ירושלם" כנודע כי היסוד נקרא נקודת ציון שהוא יותר רחמים מירושלם שהוא דין כנזכר בספר הזוהר וזה סוד "חומת בת ציון הורדי כנחל דמעה כו" ו"על חומתיך ירושלם הפקדתי שומרים כו" כנ"ל כי "חותם" הם אותיות "חומת" ונמצא כי יש חומת ציון וחומת ירושלם והם סוד חותם בתוך חותם הנזכרים בדברי רז"ל.

¹⁴⁶ זוהר חלק ב דף נד ב

רבי חייא פתח ואמר, **קומי רני בלילה לראש אשמורות**, קומי רני, דא כנסת ישראל, בלילה, בגלותא. רבי יוסי אמר, בלילה, בזמנא דהיא שלטא ומתערא. לראש אשמורות, בראש מבעי ליה, אלא לראש, כמה דכתיב (בראשית מז לא) על ראש המטה, ואוקימנא ראש המטה דא יסוד, אופ הכא "לראש" דא יסוד, דמטרוניתא מתברכא ביה, "ראש אשמורות", דא הוא רישא דנצח והוד. רבי יוסי אמר דא הוא רישא דכתרי מלכא וסיומא. רבי אבא אמר, "לראש אשמורות" כתיב חסר, ודא הוא רישא, ראש המטה, וכלא במלכא קדישא עלאה אתמר.

ספר פרדס רמונים - שער כג פרק א

אשמורת - פי' בזהר פ' בשלח (ד"נד) בפסוק (איכה ב') קומי רוני בלילה לראש אשמורות. כי "ראש" הוא יסוד ו"אשמורות" הם נצח והוד שיסוד ראש לשניהם כמבואר בשער סדר האצילות. ורבי אבא פירש שם אשמורת הוא חסר, שהיא אשמורה אחת וכן הוא יסוד ח"י עלמין [הראש לאשמורה]. ואפשר שנקראים

נצח הוד יסוד לשון אשמורת להיות שהם לשון שמירה שהלילה מתחלקת אליהם כי היא יונקת משלשתם פעם מזה פעם מזה:

פירוש הרמח"ל על הכתובים

קומי רני בלילה לראש אשמורת שפכי כמים לבך נוכח פני אדני שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות (ב, יט). והנה כתוב, "כל דם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים". בא וראה, השכינה בגלות נאמר עליה שהיא שוכבת לעפר, אבל עם כל זה, קימה היא לה, כי בגלות עצמו השכינה מתקוממת, כי כמה אורות נזמנים לה לעת הגאולה, וזהו, "קומי רני בלילה", כי בעת הלילה של הגלות יש הקימה הזאת. ואמר "קומי", ולא קום, כי מורה גם כן קומי מלרע, כי כשם שהקב"ה לא עזב השכינה וישראל - "בכל צרתם לו צר", כך בקימתה גם הוא יקום. וכל זה נעשה בכח מיתוק עשר ספירותיה בהויה - מה שהיתה באדני, ועל כן רנ"י הוא י' פעמים יקוק שהוא סר:

והנה אומר, "בלילה", וכתוב, "בליל", כי שני חלקי הלילה, הראשונה קשה יותר, ואין צריך להמתין לעשות התיקונים בסוף הלילה בזמן המיתוק, אלא צריך לעשותה בראשונה. וזה נעשה בזמן הרשב"י, שהיתה תחלת הגלות. והנה אמרו חז"ל, שלש משמרות הוי הלילה, משמרה ראשונה חמור נוער, שניה כלבים צועקים וכו', והנה על כן אומר, "לראש אשמורת", כי צריך להתחזק על החמור הזה להכינו למשיח - "עני ורוכב על חמור". וזה הוכן כבר מאברהם, בסוד רמ"ח שלו, שנאמר בו, "ויחבוש את חמורו". ועל כן החמור משתעבד תחת האדם, שנאמר בו, "כשור לעול וכחמור למשוי", מה שאין כן בכלבים, שנאמר בהם, "הכלבים עזי נפש":

ספר אור תורה - ליקוטים

ובמסכת תמיד פרק ד (לב, ב) איתא, תני רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו, שנאמר, קומי רני בלילה לראש אשמורת, שפכי כמים לבך נכח פני ה', והטעם כי אז אחר חצות לילה הזמן שהקדוש ברוך הוא כביכול מקונן על חרבן בית המקדש, כמו שאמרו בריש פרק קמא דברכות (ג, א), שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר כו', והשכינה אומרת, "סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני" (שיר השירים ב, ה), ועקר סמיכתה בגלותא הוא על ידי התורה, שהם ב' אשות דאי"ש ואש"ה תורה

בלילה, ולהתפלל לקבל שפע ואורות ומוחין לראש אַשְׁמֹרֶת מהיסוד דז"א שפכי
 כמים לבך¹⁴⁷ נכח פני אדני שאי אליו אל ז"א פפין¹⁴⁸ אלו חסד וגבורה שבך

שבכתב ושבעל פה, ואשיות הם כוסות של יין שהתורה נמשלה ליין (שיר
 השירים רבה א, יט), בריש כל אסון אנא חמר (בבא בתרא נח, ב), וכמו שכתוב
 בתקונים דאסיא דילה הוא רעיא מהימנא, שנשמתו מאיר בכל תלמידי חכמים
 שעוסקים בתורה, ועל זה אמר שלמה המלך עליו השלום בשיר השירים (ה, ב),
 "אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק כו", וכאן רמז לרמ"ח מצות עשה ושס"ה
 לא תעשה, ועסק התורה כנגד כלם, ישנ"ה הוא שס"ה לא תעשה, ולב"י ע"ר
 הוא רמ"ח מצות עשה וע' פנים לתורה בחינת יין הנזכר לעיל, והוא קול דודי
 דופק בקרבה, דהוא ההוא אסיא דדפיק בדפוקין דילה כמו שכתוב בתקונים
 בזה. ולכן עקר מעלת עסק התורה אחר חצות לילה, דעל ידי זה מקים שכינתא
 מעפרא ובונה אותה בבחינת פרצוף, ותלמידי חכמים נקראים אנפוי דשכינתא
 כמו שכתוב בזהר הקדוש בכמה מקומות שמחזירים אותה בבחינת פנים בפנים
 עם ז"א, וזה שאמר שכינה שרויה כנגדו, והוא מה שנאמר גם כן, שפכי כמים
 לבך נכח פני ה':

¹⁴⁷ פירוש הרמח"ל על הכתובים

"שפכי כמים לבך", הה"ד, "כל דם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים". כי
 לעולם מה שהוא דין בעליון הוא חסד לגבי התחתון, ועל כן, על מה שהוא דם
 בז"א נעשה מים בנוקבא, ועל כן, "על הארץ תשפכנו כמים", והוא סוד שפיכת
 הזרע הנעשה בנוקבא. שהלא הזרע ראשיתו דם, בסוד דין, ואח"כ נעשה לובן
 בסוד חסד. מהיכן בא זה, אלא כתוב, "הנה ישכיל עבדי וגו'", כי בודאי הדם
 שרשו בלב, ושם הכלבים לוקקים, וזה כבר נשפך - "שפכו דמם כמים". ועל כן
 צריך שהשכל יפעול, שהוא המוח המחזיר הדם האדום לזרע לבן. וזה עושה
 משיח לתקן החמריות - "הנה ישכיל עבדי", בסוד שכל, להחזיר הדם לזרע, וזה
 שאומר, "שפכי כמים לבך" ר"ת שכל. ובכאן מדבר הכל על הז"א עצמו, "שפכי
 כמים לבך" הלב שלו ממש, כי נקרא על שם נוקבא, אע"פ שהוא של ז"א, והוא
 כמו "כפין", שנפרש למטה. והתיקון הזה של חומריות בסוד חמור דמשיח,
 נעשה בכח או"א שהם הש"י עולמות הנ"ל, בסוד, "קנה חכמה קנה בינה", ועל
 כן התיקון הזה ניתן ליששכר, "יששכר חמור גרם", בסוד יש שכר כנ"ל. וכמו
 שבהיות הדם בשרשו בלב, הכלבים לוקקים אותו, בסוד, כלב - כלו לב, אבל
 בחזרו לבחי' זרע לבן הבא מן השכל אז אין הכלבים לוקקים עוד. בעבור זה,

המעוררות את חסד וגבורה דז"א ואת או"א וכל זאת בגלל על נפש עוללך

"על הארץ תשפכנו כמים", בסוד הזרע הנשפך בסוד מים, כי גם המים הם בסוד רביעה, וגם הם זרע אל האדמה למטה, ועל זה אומר, "כמים", כדי שלא ישאר בבחי' דם:

ואמר, "לבך", כי הוא מדבר על ירושלים למטה, שהיא חיצוניות המלכות, ועל כן השכינה נקראת "לב ירושלים", ועל כן אמר "לבך" בלשון נקבה, כי אינו מדבר לגבי ז"א אלא

כי אז היא באה פב"פ, כשנשפע לה המים האלה בסוד הזרע. ואומר, "אדני", בשני משמעויות, כי בתחילה

מובן על הז"א עצמו, כי בהתגבר התשוקה הוא נקרא על שמה:

148 פירוש הרמח"ל על הכתובים

"שאי אליו כפיך", וזה בסוד ברכת כהנים בנשיאות כפים, כי זה גורם עלית זו"ן במדריגה עליונה, ע"י עלית אבא ואימא במדריגה יותר. וזהו, "שאי אליו כפיך", אליו - בעבורו, "כפיך" שני ידים ימין ושמאל, או"א. (ונקראו "כפיך" אע"פ שאינם ידי נוקבא ממש, כמו, "לבך", למעלה). וכל כך למה, אלא לצורך מדריגת נוקבא הנקראת נפש, כי שם הכלבים האלה רוצים להתאחז ח"ו, "והכלבים עזי נפש", כי אינם יראים מן הנפש הזאת. משא"כ ברוח ונשמה ונשמה לנשמה, ועל כן -

"על נפש עוללך". כי השכינה שורה על ישראל, אבל יש איזה אנשים שבפנימיות שלהם מתפשטת יותר, ואם הם אנשים גדולים, זהו נחת רוח אליה. אבל אם הזמן גורם שיהיו נערים, והיא תצטרך להקרא על שמם "נפש עוללך", בסוד עולל ויונק, זה צר לה. ועל כן הנביא היה מתפלל על העוללים האלה - שיתגלה פנימיותם, וידעו הכל כי אנשים גדולים המה. כי הלא כל השפלות אינו אלא בחיצוניות, ששם יש הס"א שמונעת השפע, וגורמת רעב, וזה שאמר, "העטופים ברעב", כי הם אסורים ואינם יכולים לפעול בכל כחם. אבל לעתיד לבא ידעו הכל, כי לא אשר יראה האדם, אלא "בראש כל חוצות", שיתעלו לבחי' הראש. וזה יהיה גם בחיצוניות, כי גם עכשיו בפנימיות הם בבחי' הראש, אבל אז,

"בראש כל חוצות", בבחי' החוץ. והכל בסוד כפית החמור הזה, והחזרת הדם למים, שיהיה במהרה בימינו.

שהחיצונים נאחזים בהם בקלות העטופים ברעב בראש כל חוצות: (כ) **יְהוָה אֱלֹהֵי יִהְיֶה וְהַבִּיטָה לְמִי עֹלֶלֶת כֹּה אִם תֹּאכְלֶנָּה נָשִׁים פְּרִים עֲלֵלִי טַפָּחִים אִם יִהְרֹג בְּמִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כֹּהֵן וְנָבִיא:** (כא) **שָׁכְבוּ לְאַרְצָא חֻצוֹת נָעַר וְזָקֵן בְּתוֹלָתִי וּבַחֲוָרִי נָפְלוּ בַּחֲרֵב הָרֶגֶת בְּיוֹם אַפָּךְ טַבַּחְתָּ לֹא חֲמַלְתָּ:** (כב) **וְתִקְרָא כְיוֹם מוֹעֵד מִגּוּרֵי מִסְבִּיב וְלֹא הָיָה בְּיוֹם אִף יִהְיֶה פְּלִיט וְשָׂרִיד אֲשֶׁר טַפַּחְתִּי וְרַבִּיתִי אִיבִי כֻלָּם:**

פרק ג

(א) **אֲנִי הַגִּבֹּר רָאָה עָנִי בְּשֶׁבֶט עֲבָרְתוֹ:** (ב) **אֹתִי נָהַג וַיִּלְךְ חֲשָׁךְ וְלֹא אֹר:** (ג) **אֲדָךְ בִּי יָשָׁב יַהֲפֹךְ יָדוֹ כָּל הַיּוֹם:** (ד) **בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי שָׁבַר עֲצָמוֹתַי:** (ה) **בָּנָה עָלַי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלָאָה:** (ו) **בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי כִמְתִּי עוֹלָם:** (ז) **לָדָר בַּעֲדִי וְלֹא אָצָא הַכְּבִיד נִחֲשָׁתִי:** (ח) **לִּם כִּי אֶזְעַק וְאֶשׁוּעַ שְׁתֵּם תִּפְלְתִּי:** (ט) **לָדָר דָּרָכִי בְּגִזִּית נְתִיבָתִי עוֹה:** (י) **דָּב אַרְבַּ הוּא לִי אֲרִיה אֲרִי בְּמִסְתָּרִים:** (יא) **דָּרָכִי סוֹרֵר וַיַּפְשִׁחֵנִי שְׁמֵנִי שִׁמָּם:** (יב) **דָּרָךְ קִשְׁתּוֹ וַיַּצִּיבֵנִי כַּמָּטְרָא לַחַץ:** (יג) **הָבִיא בְּכִלְיוֹתַי בָּנִי אֲשַׁפְתּוֹ:** (יד) **הָיִיתִי שָׁחַק לְכָל עַמִּי נִגְיִנְתָּם כָּל הַיּוֹם:** (טו) **הָשְׁבִיעֵנִי בְּמִרְוֵרִים הָרוֹנִי לַעֲנָה:** (טז) **וַיִּגְרַס בְּחֻצָּא שְׁנֵי הַכְּפִישָׁנִי בְּאַפְּרִי:** (יז) **וַתִּזְנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי נִשְׁתִּיתִי טוֹבָה:** (יח) **וַאֲמַר אֲבָד נִצְחִי וְתוֹחֲלָתִי מִיִּהְיֶה:** (יט) **זָכַר עָנִי וּמְרוֹדִי לַעֲנָה וְרֹאשׁ:** (כ) **זָכוֹר תִּזְכּוֹר וְתִשְׁחַח וְתִשׁוּחַ עָלַי נַפְשִׁי:** (כא) **זֹאת אֲשִׁיב אֶל לִבִּי עַל כֵּן אוֹחִיל:** (כב) **חֲסִדִּי יִהְיֶה כִּי לֹא תִמְנֹנִי כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו:** (כג) **חֲדָשִׁים לִבְקָרִים¹⁴⁹ רַבָּה אֲמוֹנֶתְךָ:** (כד) **חָלָקִי יִהְיֶה אֲמָרָה נַפְשִׁי**

¹⁴⁹ זוהר חלק א דף יט עמוד א

בר נש לתתא אית ליה דיוקנא וציורא, ולא איהו בקיומא כגוונא דהני דלעילא, ציורא ודיוקנא דלעילא מצטיירין בציוריהון כמה דהויין בלא מלבושא אחרא לאצטיירא, ובגין כך אינון בקיומא תדיר, ציורא דאדם לתתא מצטיירין

על פן אוֹחִיל לוֹ: (כה) **טוב** יִהְיֶה לְקוֹל לְנֶפֶשׁ תִּדְרָשׁוּנוּ: (כו) **טוב** וְיִחִיל וְדוּמָם
לְתַשׁוּעַת יִהְיֶה: (כז) **טוב** לְגִבֹּר¹⁵⁰ **פי** יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו: (כח) **יֵשֶׁב בְּדָד וְיִדְם פִּי נָטַל**

בציורייהו במלבושא, ולא כגוונא אחרא, ובגין כך קיימין בקיומא זמן ועידן, ובכל ליליא וליליא מתפשט רוחא מהאי מלבושא וסלקא, וההוא אשא דאכלא אכיל ליה, ובתר אתהדר כמלקדמין ומצטיירין בלבושייהו, ובגין כך לית לון קיומא כאינן דיוקנין דלעיל, ועל דא כתיב (איכה ג כג) חדשים לבקרים, בני נשא דאינן חדשים בכל יומא ויומא מאי טעמא רבה אמונתך, רבה איהו ולא זעירא, רבה אמונתך ודאי, רבה דיכלא לנטלא כל בני עלמא ולאכללא לון בגוה עלאה ותתאה אתר רב וסגי איהו דכליל כלא ולא אתמליא יתיר.

שער הפסוקים מגילת איכה

חדשים לבקרים רבה אמונתך: ר"ת רחל, כי היא נוקבא דזעיר, הנקראת רחל, אשר היא מתעברת בכל לילה, מן נשמת הצדיקים, ובבקר ילדתם חדשים כנודע:

¹⁵⁰ זוהר חלק א דף קעב א - אמר רבי אלעזר, היינו דקאמרינן בקדמיתא, דיעקב לא בעא השתא אינן ברכאן קדמאי דברכיה אבוי, (ס"א בגין דכתיב (איכה ג כז) טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו, וכתיב (משלי לא כה) ותשחק ליום אחרון), ועדיין לא אתקיימו ביה אפילו חד מנייהו, בגין דסליק לון לסוף יומיא, בשעתא דאצטריכו לבנוי לגבי כל עמין דעלמא, ובגין כך בשעתא דאמר עשו נסעה ונלכה, ונפלוג האי עלמא כחדא, ונשלוט כחדא, מה אמר יעבר נא אדני לפני עבדו, יקדים עשו שלטניה השתא בהאי עלמא, יעבר נא, כמה דאת אמר (מיכה ב יג) ויעבור מלכם לפנייהם ויהו"ה בראשם, אקדים אנת שולטנותך בקדמיתא בהאי עלמא, ואני אתנהלה לאטי, אנא אסלק גרמי לההוא עלמא דאתי, ולסוף יומיא, לאינן יומיא דאזלין לאט. לרגל המלאכה, מאן מלאכה, דא אספקלריאה דלא נהרא, דבה אתעביד עבידתא דעלמא, אשר לפני, דא היא מן קדם יהו"ה בכל אתר, ולרגל הילדים, דא הוא רזא דכרובים, לאחזאה רזא דמהימנותא דאיהו אתדבק בהו, עד אשר אבא אל אדני שעירה, אנא אסבול גלותא דילך, עד דייתי וימטי זמנא דילי לשלטאה על הר עשו, כמה דאת אמר

עָלִיו: (כט) יִתֵּן בַּעֲפָר פִּיהוּ אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְוָה: (ל) יִתֵּן לְמַכְהוּ לְחֵי יִשְׁבַּע בְּחֶרֶף¹⁵¹: (לא) כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדָנִי: (לב) כִּי אִם הוֹגָה וְרַחֵם כָּרֵב חֲסָדוֹ חֲסָדָיו: (לג) כִּי לֹא עָנָה מַלְבוּ וַיִּגָּה בְּנֵי אִישׁ: (לד) לָדָכָא תַּחַת רִגְלָיו כָּל אֲסִירֵי אֶרֶץ: (לה) לְהִטּוֹת מִשְׁפָּט גִּבֹּר נֶגֶד פָּנָי עֲלִיוֹן: (לו) לְעֵנֹת אָדָם בָּרִיבוּ אֲדָנִי לֹא רָאָה: (לז) מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי אֲדָנִי לֹא צוּה: (לח) מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב: (לט) מֶה יִתְאוּנֶן אָדָם חֵי גִבֹּר עַל חֲטָאוֹ חֲטָאִיו: (מ) לַחֲפָשָׁה דְּרַכֵּינוּ וְנַחֲקָה וְנִשׁוּבָה עַד יְהוָה: (מא) לִשְׂאָ לְבַבְנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֶל בְּשָׁמַיִם: (מב) לַחֲנוּ פִשְׁעֵנוּ וּמִרִּינוּ אֶתָּה לֹא סָלַחְתָּ: (מג) סִפְתָּה בְּאֶף וַתִּרְדָּפֵנוּ הֲרִגְתָּ לֹא חֲמַלְתָּ: (מד) סִפּוֹתָה בְּעֵנֶן לֶךְ מִעֲבוּר תִּפְלָה: (מה) סִיחִי וּמֵאוֹס תִּשְׁיַמְנוּ בִּקְרֵב הָעַמִּים: (מו) פָּצוּ עֲלֵינוּ פִּיהֶם כָּל אִיבֵינוּ: (מז) פִּיחַד וּפַחַת הִיָּה לָנוּ הַשְׂאֵת וְהַשְׁבֵּר: (מח) פִּלְגֵי מִים תִּרְדַּע עֵינַי עַל שֶׁבֶר בֵּית עַמִּי: (מט) עֲיִנִי נִגְרָה וְלֹא תִדְמָה מֵאִין הַפְּגוֹת: (נ) עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְהוָה מִשְׁמַיִם: (נא) עֲיִנִי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בְּנוֹת עִירִי: (נב) צוּד צְדוֹנִי כַצִּפּוֹר אִיבֵי חֲנָם: (נג) צָמְתוּ בַּבּוֹר חֲיֵי וַיִּדּוּ אָבֹן בִּי: (נד) צָפוּ מִים עַל רֹאשִׁי אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי: (נה) קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת: (נו) קוֹלִי שָׁמַעְתָּ אֶל תַּעֲלָם אֲזַנְךָ לְרוּחֹתִי לְשׁוֹעֲתִי: (נז) קָרַבְתָּ בְּיוֹם אֶקְרָאָךְ אֲמַרְתָּ אֶל

(עובדיה א כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, וכדין והיתה ליהו"ה המלוכה:

¹⁵¹ שער הפסוקים מגילת איכה

יתן למכהו לחי ישבע בחרפה: ירצה, כי בראות א' מן א"ה, הבא להכות את ישראל על לחייו, והישראל נותן לו לחי ומזמינו לקבל ההכאה, אז ישבע הגוי בחרפה ההיא שנתחרף הישראל, וימנע להכותו, ועצה טובה השמיענו בגלותינו:

תִּירָא: (נח) רַבָּת אֲדָנִי רִיבִי נַפְשִׁי גְּאַלְתָּ חַיִּי: (נט) רַאֲיֶתָּה יְהוָה עֲוֹתָתִי שְׁפָטָה
 מִשְׁפָּטִי: (ס) רַאֲיֶתָּה כָּל נִקְמָתָם כָּל מַחֲשַׁבְתָּם לִי: (סא) שְׁמַעַתְּ חֲרָפָתָם יְהוָה כָּל
 מַחֲשַׁבְתָּם עָלַי: (סב) שְׁפָתַי קָמִי וְהִגִּינוּם עָלַי כָּל הַיּוֹם: (סג) שְׁבֹתָם וְקִימָתָם
 הַבִּיטָה אֲנִי מִנְּגִינָתָם: (סד) תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּלָה יְהוָה כַּמַּעֲשֶׂה יְדֵיהֶם: (סה) רַתְּנוּ לָהֶם
 מִגִּנַּת לֵב תֹּאֲלָתְךָ לָהֶם: (סו) רַחֲדֹךָ בְּאֵף וְתִשְׁמִידִם מִתַּחַת שָׁמַיִם יְהוָה:

פרק ד

(א) אֵיכָה¹⁵² יוֹעַם זָהָב יִשָּׁנָא הַפֶּתֶם הַטּוֹב תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אַבְנֵי קֹדֶשׁ¹⁵³ בְּרֹאשׁ כָּל
 חוּצוֹת: (ב) בְּנֵי צִיּוֹן הַיִּקְרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפֹז אֵיכָה נִחְשְׁבוּ לַנְּבִלִי חֲרָשׁ מַעֲשֶׂה יָדַי
 יוֹצֵר: (ג) גַּם תִּנְיִן תַּנִּים חָלְצוּ שָׂדֵה הַיִּנְיָקוֹ גּוֹרִיהֶן בַּת עַמִּי לְאַכְזֹר כִּי עֲנִים כִּי־עֲנִים

¹⁵² זהר חדש פרשת בלק מאמר אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב
 אמר לה קב"ה לכנסת ישראל, ברתי יחידתי דילי, תהך לחפייא עלייהו,
 ולדיירא עם בננן. אמרה ליה, מארי דעלמא, לא איהך. בתר דרביית לון,
 ותקינית לון, וגדילית לון. אהי חמית לשנאיהון דאכלי לון, ותנשי לנא תמן.
 כדין אומי קב"ה לה, לאקמא לה, ולנפקא לון לישראל, ולאפקא לון מגלותא.
 כד"א, כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו', ויש תקוה לאחריתך כו', ושבו בנים
 לגבולם:

ועל דא נפקת מקמיה. כיון דנפקת מקמיה, פתח קב"ה על כל חילי שמייא
 ואמר איכה יועם זהב, וכל ההו אקינה דאלפא ביתא, קב"ה בלחודוי אמר לה
 לבתר קשר רחימין בההוא תניינא וחתמו פתקין:

¹⁵³ ספר חית קנה - לרבי שלמה מולכו ז"ל: עת להשליך אבני, כאשר השליך
 משמים ארץ תפארת ישראל, תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות, ויצאו
 ישראל בגלות. ועת כנוס אבנים, בעת מרדכי ואסתר "לך כנוס את כל
 היהודי'":

במדבר: (ד) **דָּבַק** לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל חֲכוֹ בַצֹּמָא עוֹלָלִים שְׁאֵלוּ לָחֶם פֶּרֶשׁ אֵין לָהֶם: (ה) **הָאֲכָלִים** לְמַעַדְנִים נִשְׁמוּ בַחוּצוֹת הָאֲמָנִים עָלֵי תוֹלַע חֲבָקוּ אֲשַׁפְתוֹת: (ו) **וַיִּגְדֵּל** עוֹן בַּת עַמִּי מִחֲטָאת סֶדֶם הִהְפֹּכָה כְּמוֹ רָגַע וְלֹא חָלוּ בָּהּ יָדַיִם: (ז) **וַיָּכּוּ** נְזִירֶיהָ מִשְׁלַג צָחוּ מִחֻלָּב אֲדָמוּ עֶצֶם מִפְּנִינִים סָפִיר גִּזְרָתָם: (ח) **חָשַׁךְ** מִשְׁחֹר תֹּאֲרָם לֹא נָפְרוּ בַחוּצוֹת צָפַד עוֹרָם עַל עֶצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כְּעֶץ: (ט) **טוֹבִים** הָיוּ חֲלָלֵי חֶרֶב מִחֲלָלֵי רָעַב שֶׁהֵם יִזְוּבוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבַת שְׂדֵי: (י) **יָדֵי** נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוּ יִלְדִיהֶן הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ בְּשֹׁבֵר בַּת עַמִּי: (יא) **כָּלָה** יְהוָה אֶת חֲמָתוֹ שֶׁפָּךְ חֲרוֹן אַפּוֹ וַיִּצַּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יִסּוּדֶיהָ: (יב) **לֹא** הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וּכְל כָּל יֹשְׁבֵי תֵבֶל כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם: (יג) **מִחֲטָאת** נְבִיאֶיהָ עֲוֹנוֹת כְּהֻנָּהּ הַשִּׁפְכִּים בְּקִרְבָּהּ דָּם צַדִּיקִים: (יד) **נָעוּ** עוֹרִים בַּחוּצוֹת נִגְאָלוּ בְּדָם בָּלֹא יוֹכְלוּ יִגְעוּ בִלְבָשִׁיהֶם: (טו) **סוּרוּ** טָמֵא קִרְאוּ לָמוֹ סוּרוּ סוּרוּ אֶל תִּגְעוּ כִּי נָצוּ גַם נָעוּ אָמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא יוֹסִיפוּ לְגוֹר: (טז) **פָּנִי** יְהוָה חֲלַקֵם לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטֵם פָּנֵי כְהֻנִּים לֹא נִשְׁאוּ זִקְנִים וְזִקְנִים לֹא חֲנָנוּ: (יז) **עוֹדִינָה** עוֹדִינוּ תִכְלִינָה עֵינֵינוּ אֶל עֲזָרְתָנוּ הִבֵּל בְּצַפִּיתָנוּ צָפִינוּ אֶל גּוֹי לֹא יוֹשֵׁעַ: (יח) **צָדוּ** צָעֲדִינוּ מִלֶּכֶת בְּרַחֲבֵיתָנוּ קָרַב קָצִינוּ מָלְאוּ יָמֵינוּ כִּי בָא קָצִינוּ: (יט) **קָלִים** הָיוּ רִדְפֵינוּ מִנְּשָׁרֵי שָׁמַיִם עַל הַהָרִים דָּלְקָנוּ בַּמִּדְבָּר אָרְבוּ לָנוּ: (כ) **רוּחַ** אֶפְיָנוּ מְשִׁיחַ יְהוָה נִלְכַּד בְּשַׁחֲתוֹתָם אֲשֶׁר אָמְרָנוּ בְּצִלּוֹ נַחֲיָה בְּגוֹיִם: (כא) **שִׁשִּׁי** וְשִׁמְחֵי בַת אָדָם יוֹשְׁבֵתִי יוֹשְׁבֵת בְּאֶרֶץ עוֹץ גַּם עָלֶיךָ תַעֲבֹר כּוֹס תִּשְׁכָּרִי וְתִתְעָרִי: (כב) **תָּם** עוֹנֶךָ בַּת צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף לְהַגְלִיתֶךָ פָּקֵד עוֹנֶךָ בַּת אָדָם גָּלָה עַל חֲטָאתֶיךָ:

פרק ה

(א) זָכַר יְהוָה מַה הָיָה לָנוּ הַבֵּיט הַבֵּיטָה וּרְאֵה אֶת חֲרָפָתָנוּ: (ב) נִחַלְתָּנוּ נְהַפְכָה לְזָרִים
 פְּתִינוּ לְנֹכָרִים: (ג) יְתוּמִים הָיִינוּ אֵין וְאֵין אָב אֲמַתִּינוּ כְּאֶלְמָנוֹת: (ד) מִיָּמִינוּ בְּכֶסֶף
 שְׁתִּינוּ עֲצִינוּ בְּמַחִיר יָבֹאוּ: (ה) עַל צוּאֲרֵנוּ נִרְדַּפְנוּ¹⁵⁴ יִגְעֵנוּ לֹא וְלֹא הוֹנַח לָנוּ: (ו) מִצָּרִים
 נָתַנוּ יָד אֲשׁוּר לְשַׁבַּע לָחֶם: (ז) אֲבִיתֵנוּ חָטְאוּ אֵינֶם וְאֵינֶם אֲנַחְנוּ וְאֲנַחְנוּ עֲוֹנֵתֵיהֶם
 סָבְלָנוּ: (ח) עֲבָדִים מְשָׁלוּ בָנוּ פָּרַק אֵין מִיָּדָם: (ט) בְּנַפְשֵׁנוּ נִבְיֵא לְחַמְנוּ מִפְּנֵי חָרֵב
 הַמִּדְבָּר: (י) עוֹרֵנוּ פָּתְנוּר נִכְמָרוּ מִפְּנֵי זִלְעָפוֹת רָעֵב: (יא) נָשִׁים בָּצִינוּ עָנוּ בְּתֵלֶת בְּעָרֵי

¹⁵⁴ זוהר חלק א דף רט ב

ויפול על צוארי בנימן אחיו ויבך, ובנימן בכה על צואריו, רבי יצחק אמר, הא
 אוקמוה דבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני. פתח ואמר (שיר ד ד) כמגדל
 דוד צוארך בנוי לתלפיות, אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים, כמגדל
 דוד, מאן מגדל דוד, דא מגדל דוד ודאי דבנה ליה דוד, וסליק ליה גו ירושלם.
 אלא כמגדל דוד דא ירושלם דלעילא, דכתיב ביה (משלי יח י) מגדל עז שם
 יהו"ה בו ירוץ צדיק ונשגב, מאן נשגב, אלא ההוא מגדל נשגב, בגין דביה ירוץ
 צדיק. צוארך, דא בית מקדשא דלתתא, דאיהו קאים בתקונא דשפירו כקדלא
 לגופא, מה צואר איהו שפירו דכל גופא, הכי נמי בי מקדשא איהו שפירו דכל
 עלמא, בנוי לתלפיות, תלא דכל בני עלמא הוו מסתכלן ביה. והכי אוקמוה
 תלפיות, תל דכל פיות דעלמא משבחן ומצלאלן לגביה, אלף המגן תלוי עליו,
 אליו אלף תקונין דמתקנין ביה כדקא יאות, כל שלטי הגבורים, דכלהו קא
 אתיין מסטרא דדינא קשיא. מה צואר כל תקונין דאתתא ביה תליו, כך
 במקדשא כל תקונין דעלמא ביה תליין ושריין. והא אוקמוה, דכתיב (איכה ה
 ה) על צוארנו נרדפנו, על בי מקדשא דאיהו צואר ושפירו דכל עלמא נרדפנו,
 יגענו למבני ליה תרין זמנין, ולא הונח לנו, דהא לא שבקוה לן ואתחרב ולא
 אתבני לבתר. מה צואר כיון דאשתצי כל גופא אשתצי עמיה, הכי נמי בי
 מקדשא כיון דאיהו אשתצי ואתחשך, כל עלמא הכי נמי אתחשך, ולא נהיר
 שמשא ולא שמיא וארעא וככביא. בגין כך בכה יוסף על דא, ולבתר דבכה על
 דא, בכה על שבטין דאתגלו, כד אתחריב בי מקדשא כלהו שבטין אתגלו מיד,
 ואתבדרו ביני עממיא, הה"ד וינשק לכל אחיו ויבך עליהם, עליהם ודאי, על
 כלם בכה, על בי מקדשא דאתחריב תרין זמנין, ועל אחוי עשרת השבטים
 דאתגלו בגלותא ואתבדרון ביני עממיא, ואחרי כן דברו אחיו אתו, ולא כתיב
 ויבכו, דהא איהו בכה דנצנצה ביה רוחא קדישא, ואינון לא בכו דלא שרא
 עלייהו רוח קודשא:

יהודה: (יב) שָׁרִים בְּיָדָם נִתְּלוּ פָּנֵי זִקְנִים לֹא נִהְדָּרוּ: (יג) בַּחֲוִירִים טָחוּן נִשְׂאוּ וּנְעָרִים
 בְּעֶץ כְּשָׁלוּ: (יד) זִקְנִים מִשְׁעָר שְׁבָתוֹ בַּחֲוִירִים מִנְּגִינָתָם: (טו) שְׁבַת מְשׁוּשׁ לִבָּנוּ נִהְפָּךְ
 לְאַבֵּל מִחֲלָנוּ: (טז) נִפְלָה עֶטְרַת רֹאשֵׁנוּ אוֹי נָא לָנוּ כִּי חָטֵאנוּ: (יז) עַל זֶה הָיָה דָּוָה לִבָּנוּ
 עַל אֵלֶּה חֲשָׁכּוּ עֵינֵינוּ: (יח) עַל הָר צִיּוֹן שְׁשֻׁמָּם שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ: (יט) אַתָּה יְהוָה
 לְעוֹלָם תֵּשֵׁב כְּסֵאֲךָ לְדֹר וָדֹר: (כ) לָמָּה לְנֹצַח תִּשְׁכַּחַנוּ תַעֲזֹבֵנוּ לְאַרְךָ יָמִים: (כא)
 הִשִּׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנָשׁוּבָה וְנִשְׁוָבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: (כב) כִּי אִם מָאֵס מְאֹסֶתְנוּ
 קִצְפָּתָ עָלֵינוּ עַד מָאֵד:

ברוך רוזבנא דסעינא עד כען

הרוזבן ימהר ויזיז גאולתינו ובית זיינו ארמון על מישפטו ישב אכ"ר